

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

นายทองอยู่ กุชฌงค์

ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส

๒๗ มีนาคม ๒๕๐๙

#4819

ตอบปัญหาธรรมทางวิทยุ ท.ท.ท.

ของ

หม่อมเจ้าหญิง พูนพิศมัย ดิศกุล

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง

ของ

หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช



เจ้าภาพขอขอบพระคุณและขอบคุณ

ท่านที่เคารพนับถือ ญาติและมิตร ทุกท่าน

ที่ได้สละเวลาและให้เกียรติมาในงานนี้

หากการต้อนรับไม่ทั่วถึงหรือมีสิ่งใดบกพร่อง

ขอประทานอภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คณะเจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระธรรมธัชมุณี พระมหาอำพัน พระมหาสงัด และพระครูอุดมคุณาทร แห่งวัดเทพศิรินทราวาส ที่ได้กรุณาให้ความสดวก และช่วยเหลือ นับตั้งแต่นำศพนายทองอยู่มาตั้งบำเพ็ญกุศลจนกระทั่งถึงวันฌาปนกิจนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมธัชมุณี ได้กรุณาอนุญาตให้ที่บริเวณข้างพระอุโบสถ เพื่อสร้างศาลา ซึ่งพระคุณอันนี้จะจารึกอยู่ในความทรงจำของ ครอบครัวของผู้ล่วงลับไปแล้วตลอดไป

คำปรารภ

ในงานฌาปนกิจศพ **นายทองอยู่ ภุชฌงค์** นี้ ครั้งแรกดิฉันคิดว่าจะไม่พิมพ์หนังสือแจกเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ผู้ล่วงลับ เพราะหาเรื่องที่ถูกใจไม่ได้ แต่พวกลูก ๆ ไม่ยินยอม และเห็นสมควรพิมพ์เรื่องที่เป็นพระนิพนธ์ของ ม.จ.หญิงพูนพิศมัย ดิศกุล

คุณบุษยฤทธิ บุญ-หลง ซึ่งเป็นหลานชายของท่านและเป็นเพื่อนกับเศรษฐวุฒิได้เป็นผู้ติดต่อนำนายแพทย์เจริญ พุทธสุวรรณ เข้าเฝ้าเพื่อขอประทานเรื่อง "ตอบปัญหาธรรมทางวิทยุ ท.ท.ท" ท่านได้ประทานต้นฉบับให้ด้วยความเต็มพระทัย เมื่อนำมาให้ดิฉันอ่านแล้ว ดิฉันชอบมากเพราะเป็นเรื่องที่อ่านเข้าใจง่าย ทำให้เกิดความรู้ประดับสติปัญญา ทั้งนี้นับเป็นพระกรุณาอย่างยิ่งต่อดิฉันและลูกหลาน ขอขอบพระทัยท่านหญิงฯเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

นอกจากนี้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้กรุณาอนุญาตให้นำเรื่อง "ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง" มาพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ด้วย ดิฉันและลูกหลานขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างมาก หวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะยังเกิดประโยชน์แด่ท่านผู้อ่านบ้างตามสมควร และขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือด้วยประการต่าง ๆ ในครั้งนี้ด้วย

ฉมยา ภุชฌงค์

๒๗ มี.ค. ๐๙

คำนำ

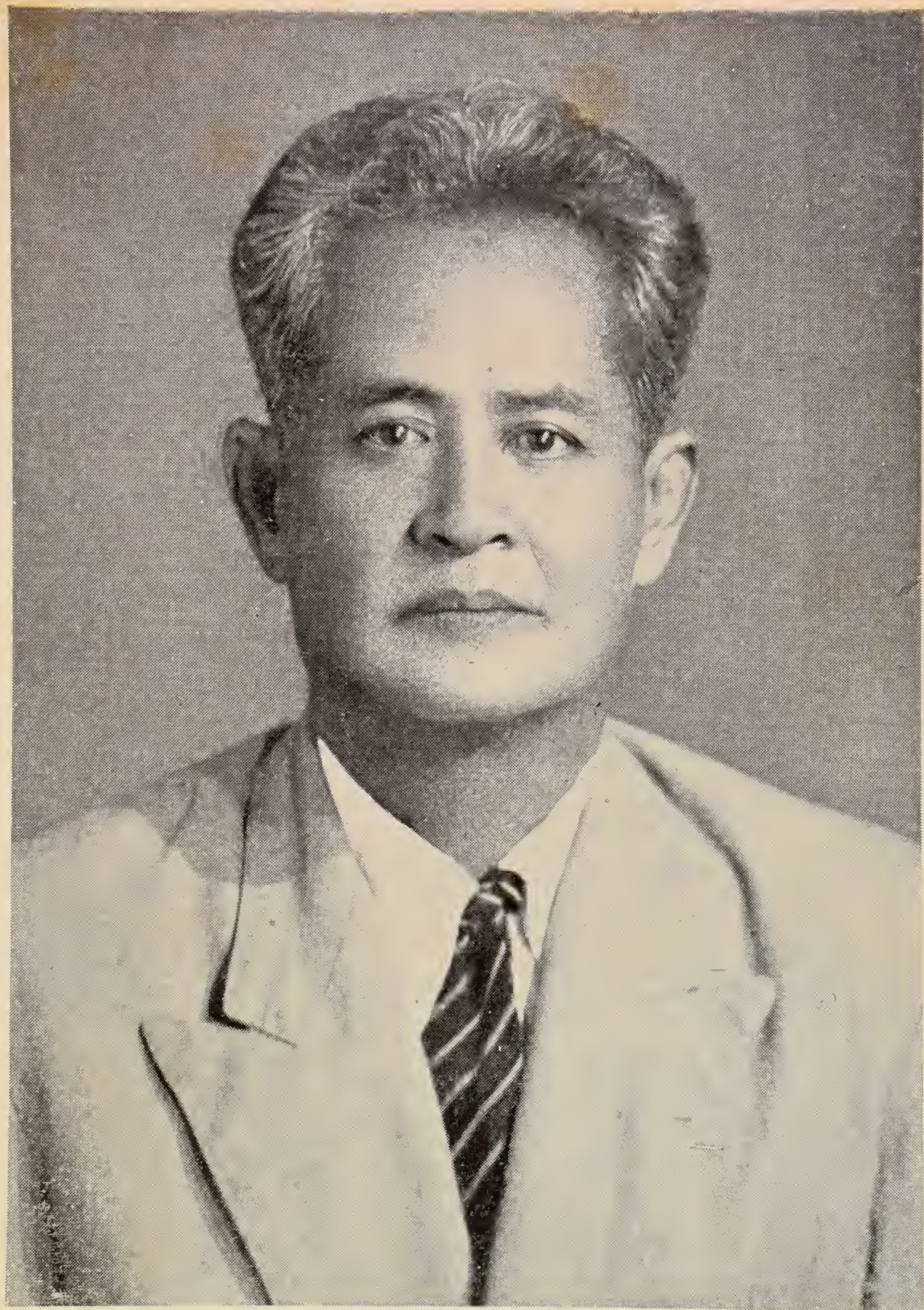
ในงานฌาปนกิจศพ **นายทองอยู่ ภุชฌงค์** ณ วันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๐๙ นี้ ลูก ๆ ทุกคนและข้าพเจ้าจะจัดพิมพ์หนังสือขึ้นเล่มหนึ่งจึงได้ไปทูลขออนุญาตพิมพ์เรื่อง ตอบปัญหาธรรม ทาง วิทยุ ท.ท.ท. ของ ม.จ. หญิงพูนพิศมัย ดิศกุล และกราบเรียนขออนุญาตพิมพ์ เรื่อง ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

เมื่อข้าพเจ้าไปเฝ้าทูลขอเรื่องของ ท่านหญิงพูนพิศมัยฯ ที่ตำหนักได้ทรงยินดีต้อนรับข้าพเจ้า และอนุญาตให้พิมพ์เรื่อง ตอบปัญหาทาง ท.ท.ท. ได้ตามความประสงค์ หนังสือเล่มนี้ข้าพเจ้าได้เคยอ่าน และเคยฟังทางวิทยุ ท.ท.ท. รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ให้ทั้งความรู้ทั่ว ๆ ไป และศีลธรรม ในบางปัญหาก็เป็นเรื่องซึ่งข้าพเจ้าได้ประสบมาด้วยตนเอง ฉะนั้น ข้าพเจ้าหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะมีประโยชน์แก่ผู้อ่านทุกเพศทุกวัย สำหรับใช้เป็นเครื่องกำจัดทุกข์อันติดตัวมาแต่กำเนิด พร้อมกันนี้ข้าพเจ้าขอขอบพระทัย ท่านหญิงพูนพิศมัยฯ ที่ทรงเมตตา อนุญาตให้พิมพ์หนังสือเรื่องนี้เป็นอย่างสูง

สำหรับเรื่อง ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ซึ่งท่านได้รวบรวมต่อเติมจากเรื่องที่ท่านไปบรรยายที่สมาคมโรงเรียนราชฎร์ สำหรับส่วนตัว ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช และข้าพเจ้า มิได้เคยมีความใกล้ชิดกันมาแต่ก่อน หมายความว่า ข้าพเจ้ามิได้เคยเป็นลูกศิษย์ของท่านในสำนักที่ท่านไปสอน แต่ข้าพเจ้านิยมนับถือท่านในฐานะที่ท่าน

เป็นนักการเมืองที่น่านับถือ และเสียสละแก่ประเทศชาติ ทั้งได้ใช้สมองและสติปัญญาของท่านช่วยให้ประเทศไทย ได้รับอิสสรภาพ ครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ มาแล้วครั้งหนึ่ง เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านเรื่อง ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ในหนังสือสยามรัฐรายวัน ซึ่งท่านเป็นผู้แต่ง และได้ให้ความเห็นว่า หลักศิลาจารึกนี้เทียบได้เท่ากับรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทย และมีมาก่อน แมคนาคาตา รัฐธรรมนูญของอังกฤษเสียอีก และหลักศิลาจารึกนี้ก็แปลกที่พระเจ้าแผ่นดินผู้จารึก คือ พ่อขุนรามคำแหง และพระเจ้าแผ่นดินผู้ไปพบหลักศิลาจารึกนี้ คือ สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทำประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยคล้ายกัน คือ พ่อขุนรามคำแหง ทรงคิดตัวอักษรไทยซึ่งเราใช้อยู่ทุกวันนี้ และสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงคิดตัวอักษรอริยกะ และเป็นเหตุบังเอิญที่ทั้งสองพระองค์ได้สืบราชสมบัติจากสมเด็จพระเชษฐาธิราชเหมือนกัน เมื่อพระองค์แรกทรงจารึกไว้เป็นเวลากว่า ๖๐๐ ปี พระองค์หลังทรงพบ และเริ่มนำรัฐธรรมนูญนี้มาใช้แต่บัดนั้นมา เช่น ราษฎรมีเรื่องจะถวายฎีกา ก็ให้ตีกลองวินิจฉัยเภรีที่ประตูพระบรมมหาราชวัง พระองค์จะเสด็จออก แทนการสั่นกระดิ่งที่ประตูพระราชวังในแผ่นดินพ่อขุนรามคำแหง ข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่มีประโยชน์ จึงขออนุญาตท่านผู้บรรยายพิมพ์แจกในงานศพคุณพ่อ ซึ่งท่านผู้บรรยายและเรียบเรียงได้มีจิตเมตตาอนุญาตให้พิมพ์ตามความประสงค์ จึงขอขอบพระคุณไว้อย่างสูงสุดในที่นี้ด้วย.

พ.ต. เจริญ พุทธสุวรรณ



ชาตะ พฤษภาคม ๒๔๓๓

มรณะ กันยายน ๒๕๐๖

ประวัติ

นายทองอยู่ ภุชฌงค์ เกิดเมื่อวันอังคาร เดือนพฤษภาคม ตรงกับเดือน ๖ ปีขาล พ.ศ ๒๔๓๓ ที่บ้านตำบลบ้านใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เป็นบุตรของ พ่อเถา แม่สุ่น ภุชฌงค์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๓ คนคือ

๑. *นางเป้า พุทธสมัย*

๒. *นายทองอยู่ ภุชฌงค์*

๓. *นางพยอม พุทธสุวรรณ*

ได้รับการศึกษาชั้นต้นที่วัดอุดมธานี เมื่อมีอายุครบได้ทำการอุปสมบท ณ วัดอุดมธานี อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก อุปสมบทอยู่ ๒ พรรษา หลังจากลาสิกขาบทแล้ว ได้ประกอบอาชีพอยู่กับบิดามารดา ทำการสมรสกับนางสาวถมยา (ศิลาทอง) ภุชฌงค์ มีบุตรธิดา ๕ คน คือ

๑. *นางบุญเลิศ พุทธสุวรรณ*

๒. *นางบุญลือ ภุชฌงค์*

๓. *นางบุญลาภ รอดวัฒนกุล*

๔. *เด็กชายไม่มีชื่อ (ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์)*

๕. *น.ส. เดือนเด่น ภุชฌงค์*

มีหลาน ๙ คน คือ

๑. *นายเศรษฐวุฒิ พุทธสุวรรณ*

๒. *น.ส. สุดสวาสดิ์ พุทธสุวรรณ*

๓. ด.ญ. เบญจมาศ พุทธสุวรรณ
๔. น.ส. เพ็ชรรัตน์ ภุชฌงค์
๕. นายนเรศวร์ ภุชฌงค์
๖. นายเศรษฐชัย ภุชฌงค์
๗. ด.ช. นิรุทธิ์ ภุชฌงค์
๘. ด.ช. บุศรินทร์ ภุชฌงค์
๙. ด.ช. อภิชาติ รอดวัฒนกุล

นายทองอยู่ ภุชฌงค์ เป็นคนละเอียด สุขุมรอบคอบ จะทำการงานสิ่งใดก็ต่อเมื่อพิจารณาโดยรอบคอบ นึกถึงผลดีผลเสียก่อนแล้วจึงทำ สิ่งใดที่พอจะทำได้ก็ทำเสียเอง เป็นผู้ที่มีความเลื่อมใสในพระบวรพุทธศาสนา

โดยปกติแล้วท่านเป็นผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรงไม่ค่อยเจ็บป่วย แม้ในระยะที่ท่านมีอายุย่างเข้าสู่วัยชราแล้วก็ตาม ปลายปี ๒๕๐๕ ท่านรู้สึกไม่ค่อยสบาย จึงเข้าไปรักษาตัวอยู่ในความดูแลของนายแพทย์เจริญ ที่กรุงเทพ เมื่อทุเลาแล้วจึงกลับบ้านนครนายก จนกระทั่งเดือนเมษายน ๒๕๐๖ ท่านกลับไม่สบายอีก ภรรยาและลูก ๆ จึงได้นำท่านไปเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๐๖ อาการของท่านตามความเห็นของแพทย์สงสัยว่าจะเป็นโรคมะเร็งที่ขั้วปอด มิได้เรียนให้ท่านทราบเพราะเกรงจะเสียกำลังใจ ในระยะแรกท่านมีกำลังใจดีมาก มีความหวังว่าคงจะหายกลับบ้านได้ในไม่ช้า แต่การกลับตรงกันข้ามนับตั้งแต่เข้าโรงพยาบาล อาการป่วยของท่านไม่ดีขึ้นเลยคงมีแต่ทรงกับทรุด ท่านอยู่โรงพยาบาลประมาณ ๓ เดือนเศษ

ด้วยความเบื่อหน่ายจึงได้ออกจากโรงพยาบาลมาพักอยู่กับบุตรสาว ประมาณ ๑ เดือน ต่อมานายแพทย์พลตรีพร พิศกนก ได้แนะนำให้ท่านไปรักษาที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าอีกครั้งเมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๐๖ แต่เป็นที่น่าเสียใจอาการป่วยของท่านหนักมากเสียแล้ว ไม่ทันที่แพทย์จะได้เยียวยารักษาสุดความสามารถที่แพทย์จะช่วยได้ ท่านได้ถึงแก่กรรมด้วยอาการอันสงบเมื่อวันจันทร์ที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๐๖ เวลา ๑๓.๓๐น. ท่ามกลางความอาลัยรักของภรรยา บุตร ธิดา น้องและหลาน ด้วยโรคมะเร็งที่ขั้วปอด ณ ตึกสุทธิสารโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า สิริรวมอายุได้ ๗๓ ปี ๕ เดือน

ขออำนาจกุศลผลบุญคุณงามความดีทั้งหลายที่นายทองอยู่ได้กระทำไว้ในชาตินี้ กับทั้งที่ภรรยา ลูกและหลานได้บำเพ็ญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ท่านนับตั้งแต่ถึงแก่กรรมมาจนกระทั่งถึงวันนี้ และที่จะกระทำต่อ ๆ ไปอีก จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว จงประสพแต่ความสุขเกษมสำราญตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพจงทุกประการ

ขอบพระคุณท่านพระครูสุนทรธรรมวัฒน์ (กมุพโล กัมพล)

นับตั้งแต่ **นายทองอยู่ ภุชฌงค์** ป่วยจนกระทั่งถึงแก่กรรม ท่านพระครูสุนทรธรรมวัฒน์ (กมุพโล กัมพล) แห่งวัดเทพศิรินทราวาสได้ไปเยี่ยมเยือนอยู่เสมอ เมื่อถึงแก่กรรมแล้ว ท่านได้ติดต่อนำศพมาตั้งบำเพ็ญกุศล ณ วัดเทพศิรินทร์ ตลอดระยะเวลานับตั้งแต่วันถึงแก่กรรม การทำบุญ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน และทำบุญครบรอบปี ท่านได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย

ต่อเมื่อดิฉันและลูกมีความประสงค์จะสร้างศาลา เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้นายทองอยู่ และใช้เป็นที่บรรจุอัฐิ ท่านได้เป็นผู้นำไปพบท่านเจ้าคุณพระธรรมธัชมุนี เจ้าอาวาส ขออนุญาตที่บริเวณข้างพระอุโบสถ เพื่อสร้างศาลาได้เป็นผลสำเร็จ และท่านยังได้เป็นธุระช่วยดูแลควบคุมการก่อสร้างให้อีกด้วย เมื่อศาลาเสร็จเรียบร้อย และนำศพมาตั้งไว้แล้ว ท่านได้อุตส่าห์มาอยู่เป็นเพื่อนศพให้จวบจนกระทั่งถึงวันฌาปนกิจนี้

ในขณะที่นายทองอยู่มีชีวิตอยู่นั้น ได้เป็นผู้ที่เคารพนับถือคุ้นเคยกับท่านพระครูอยู่เป็นอันมาก นับว่าเป็นบุญอย่างล้นเหลือของนายทองอยู่ เมื่อถึงแก่กรรมแล้วร่างอันไร้วิญญาณ ยังกลับมาได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากท่านพระครู หากมีญาณวิถีใดที่จะพึงทราบได้ ดิฉันเชื่อว่านายทองอยู่

คงจะยินดีปรีดา และอนุโมทนา ในส่วนกุศลและไมตรีจิตที่ได้รับจากท่านพระครูครั้งนี้ด้วยเป็นอย่างยิ่ง พระคุณอันนี้ดิฉันและลูกหลานจะไม่มีวันลืมเลือนและขอกราบขอบพระคุณท่านพระครูไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย กับทั้งขอให้จงมีอายุยั่งยืน ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวง

ถมยา ภุชฌงค์

คำไว้อาลัยของพระครูสุนทรธรรมวัฒน์

เจ้าภาพกำหนดจะปลงศพ นายทองอยู่ ภุชฌงค์ ซึ่งถึงแก่กรรมมาแล้ว ๒ ปีเศษ ในวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ ณ สุสานหลวง วัดเทพศิรินทราวาส

นายทองอยู่ ภุชฌงค์ เป็นคหบดีผู้มั่งคั่งคนหนึ่งในจังหวัดนครนายก มีสติปัญญา อุตสาหะ ประกอบกิจกรรมมาเป็นหลักฐานบำเพ็ญกุศลสาธารณ ช่วยอุดหนุนการศึกษา พยาบาล แลการพระศาสนา ตามวาระโอกาสที่จะพึงทำ รู้จักให้อภัยสร้างไมตรีอันจะก่อให้เกิดสามัคคีในชุมชนที่เกี่ยวข้อง ด้วยความสังเกตแลอ่านดูอัธยาศัยแล้ว เห็นว่าเป็นคนตรงไปตรงมา มีสติปัญญารอบคอบ จะทำจะพูดเรื่องราวหรือกิจการงานอย่างไร ได้วิจัยไตร่ตรองมาดีแล้ว เห็นทางได้ทางเสียประกอบด้วยคุณปราศจากโทษ แล้วจึงพูดจึงทำไป ลางสิ่งลางอย่างก็เป็นที่ไม่ชอบใจของลางคน ต่อเมื่อเขาได้ทดสอบเหตุผลเป็นที่ประจักษ์ ความรักแลนับถือเกรงใจจึงตามมา คนมีสติปัญญาย่อมรู้จักยับยั้ง แม้สิ่งที่ผิดพลาดพลั้งก็กลับแก้ไขให้กลายเป็นดีได้ เป็นวิสัยของสามัญชนมีอย่างนี้เป็นธรรมดา ในชุมนุมทั้งหลายที่ใหญ่จนถึงเล็กแม้ครอบครัว ได้คนมีปัญญาซื่อตรงร่วมอยู่ด้วย คนในชุมนุมนั้นย่อมได้รับประโยชน์ร่วมแลเย็นใจ อัธยาศัยแลคุณธรรมของนายทองอยู่ ภุชฌงค์ ที่ข้าพเจ้าสังเกตแลขอยืนยันนำมากล่าวเพียงส่วนน้อยแต่กว้างขวาง พอเป็นทางให้เกิดอาลัยถึงประการหนึ่ง จึงขอสดุดีคุณค่าชีวิตให้ปรากฏ

นายทองอยู่ ภุชฌงค์ เป็นสามีที่ดีของภรรยา เป็นบิดาที่ดีของบุตรธิดา ประกอบด้วยคุณธรรมตั้งมั่นในพระพุทธศาสนา ทำชีวิตให้เกิดสารประโยชน์ให้ความอบอุ่นในครอบครัว เมื่อจากโลกนี้ไปจึงเป็นที่อาลัยถึงคุณถมยา ภุชฌงค์และธิดา จึงให้สร้างศาลาขึ้นหนึ่งหลัง อุทิศเป็นอนุสรณ์แก่ท่านผู้วายชนม์ และทั้งจะได้บรรจุอัฐิในศาลานั้น ถวายวัดเทพศิรินทราวาส เป็นกุศลเพิ่มพูนความสุขแก่ท่านในสุคติภพนั้น และได้อาศัยตั้งศพในศาลานั้นตลอดมา เป็นกรณีพิเศษด้วยความกรุณาของท่านเจ้าคุณพระธรรมธัชมุนี เจ้าอาวาส แม้ข้าพเจ้าก็ได้อาศัยตลอดมาเช่นกัน

ขออนุโมทนา อุทิศส่วนกุศลอันเกิดจากกาย วาจา ใจ สงบแลความเห็นถูกตรง จงเป็นวิบากสมบัติเพิ่มพูนความสุข แก่นายทองอยู่ ภุชฌงค์ แม้ดำรงอยู่ในสุคติภพใดๆ เมื่อทราบแล้วพึงอนุโมทนา รับเอากุศลผลบุญนี้ จักเกิดความสุขโสมนัส สวัสดีในคติภพนั้นๆ เทอญ.

กมฺพโล

พระครูสุนทรธรรมวัฒน์

วัดเทพศิรินทราวาส

๓ มีนาคม ๒๕๐๙

ด้วยความอาลัยรักจากลูก

วันจันทร์ที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๐๖ เป็นวันที่ประทับอยู่ในความทรงจำของลูกไปจนชั่วชีวิต เป็นวันที่ลูกได้สูญเสียคุณพ่ออันเป็นสุดที่รัก ที่เคารพ ลูกไม่คิดว่าปี ๒๕๐๖ จะเป็นปีสิ้นอายุของคุณพ่อ เพราะคุณพ่อยังมีร่างกายแข็งแรงไม่ค่อยเจ็บไข้ แม้ในระยะหลังคุณพ่อมีอายุย่างเข้าสู่วัยชราแล้วก็ตาม ลูกมีความมั่นใจว่าคุณพ่อจะต้องมีอายุยืนอยู่กับลูกต่อไปอีกนาน แต่เมื่อลูกได้ระลึกถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในระยะบั้นปลายแห่งชีวิตก่อนคุณพ่อป่วยและถึงแก่กรรม ลูกคิดว่าบุญของคุณพ่อที่สร้างสมมาแต่ชาติปางก่อนคงจะสิ้นสุดกันเพียงเท่านี้ และเกิดความภูมิใจว่า คุณพ่อได้กระทำทุกอย่างแล้วตามที่คุณพ่อปรารถนา กล่าวคือ

คุณพ่อคิดว่าจะไม่มีอายุยืนอยู่ได้ทันเห็นหลานบวชพระจึงอยากจะให้หลาน ๓ คน คือ ต้น โต้ง และป่าน บวชเณรให้ทันตาท่านเห็นเสียก่อน คุณแม่และลูก ๆ ต่างก็มีความเห็นพ้องกับท่าน และหลานทั้ง ๓ คนก็ยินดีและเต็มใจบวชให้คุณตา จึงได้ทำการบวชเมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๐๕ ณ วัดเทพศิรินทราวาส บวชอยู่ ๒ อาทิตย์ จึงได้นำหลานเณรทั้ง ๓ มาทำบุญฉลองและสึกที่บ้านนครนายก เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๐๕ ซึ่งตรงกับเดือนที่คุณพ่อเกิด และมีอายุครบ ๖ รอบพอดี คุณแม่และลูก ๆ จึงถือโอกาสทำบุญอายุให้ท่านด้วย ภาพที่คุณพ่อนั่งฟังพระสวดมนต์อยู่กับหลานเณรทั้ง ๓ ต่อหน้าพระสงฆ์และท่ามกลางญาติพี่น้อง ด้วยใบหน้ายิ้มและ

อิ่มเอิบ วันนั้นคุณพ่อนุ่งกางเกงแพรสีน้ำตาลปนแดงสวมเสื้อเชิ้ตขาว ผ้าขาวม้าคาดต่ำกว่าเอวนิดหน่อย ตามลักษณะที่คุณพ่อถนัด ยังติดตาตรึงใจลูกอยู่ไม่เลือนลาง แม้เวลาจะล่วงเลยมานานแล้วก็ตามและจะอยู่ในความทรงจำของลูกไปตลอดชีวิต

ต้นปี ๒๕๐๖ ก่อนคุณพ่อจะป่วยได้ทราบเรื่องการที่จะบูรณะปฏิสังขรณ์ศาลาวัดวังสท้อน จังหวัดนครนายก คุณพ่อเกิดความเลื่อมใสศรัทธาบริจาคเงิน ๒๕๐๖ บาท ร่วมในการทำศาลาหลังนี้ด้วย ซึ่งการบริจาคเงินจำนวนเท่านี้ของท่านมีความหมาย แต่ไม่มีใครคาดคิดไปถึงคุณพ่อบอกว่าตั้งใจทำบุญเท่าจำนวน พ.ศ. ๒๕๐๖ ต่อเมื่อคุณพ่อได้จากลูกไปแล้ว ลูกจึงมีความคิดว่า ถ้ามีใครเฉลียวใจคัดค้านให้คุณพ่อทำบุญเกินกว่านี้อีก คุณพ่อก็คงจะยังไม่จากลูกไป เพราะคุณพ่อทำบุญเกินไว้ จากการกระทำของคุณพ่อดังกล่าวมาแล้ว ลูกเข้าใจว่าคุณพ่อคงตีตัวมาเพียงเท่านี้ เพราะบุคคลทุกรูปทุกนามจะอยู่ได้ก็แต่ตีตัวมาเท่านั้น จะหลีกเลี่ยงความตายไม่พ้น ลูกยังหลับตานึกถึงอริยาบทต่าง ๆ ของคุณพ่อในขณะมีชีวิตอยู่จวบจนกระทั่งวาระสุดท้ายที่จากลูกไป คุณพ่อมิได้มีอาการกระวนกระวาย ลมหายใจของคุณพ่อหยุดสนิทด้วยอาการอันสงบ เมื่อเวลา ๑๓.๓๐ น. ของวันจันทร์ที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๐๖ ท่ามกลางเสียงร่ำไห้คร่ำครวญของคุณแม่และลูก ๆ นับเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิตซึ่งลูกไม่เคยประสพ ความรู้สึกของลูกในขณะนั้นไม่สามารถที่จะบรรยายออกมาเป็นตัวอักษรได้ แม้ใน

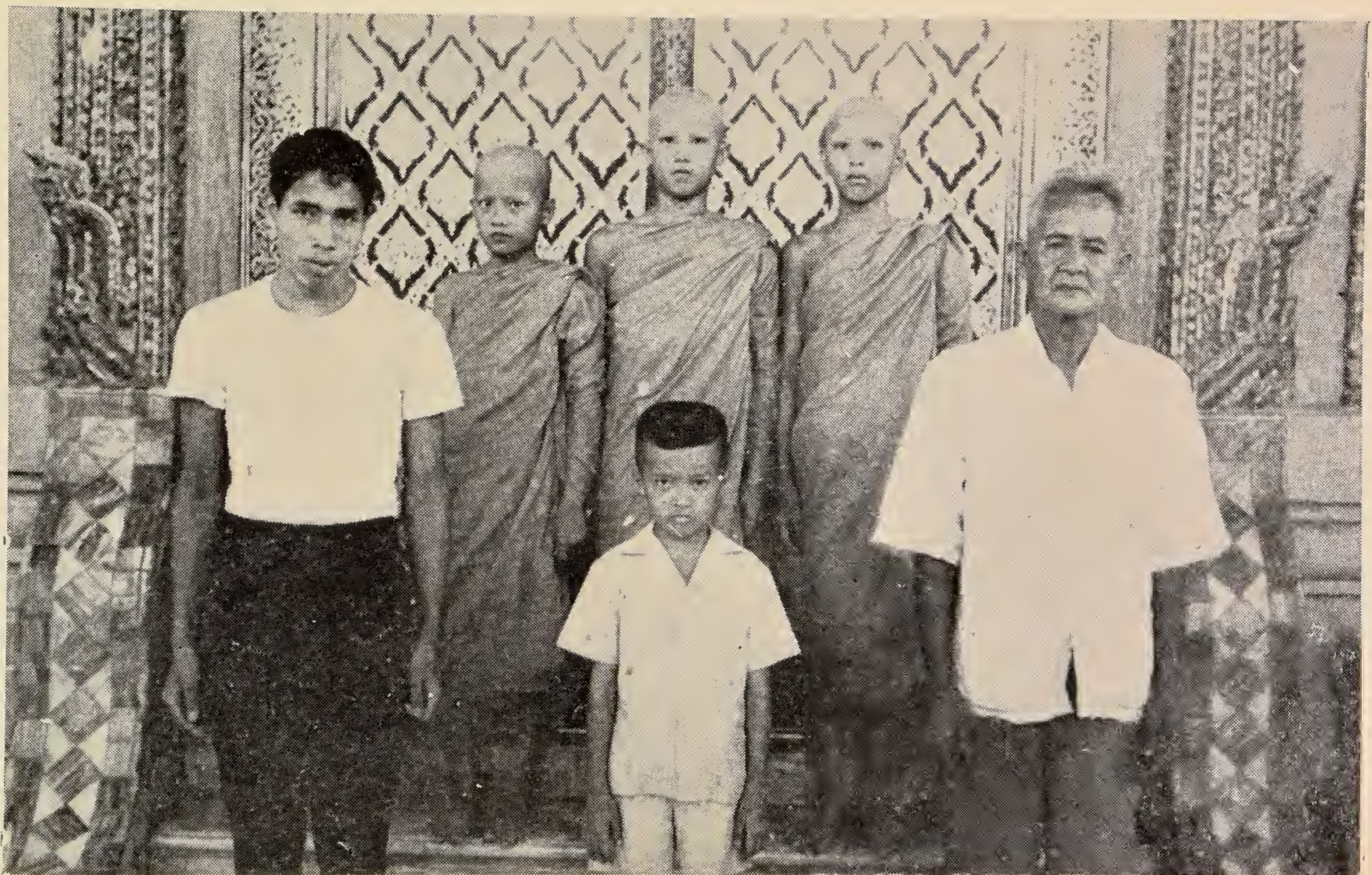
ขณะที่ลูกเขียนถึงคุณพ่อนี้ลูกก็ไม่อาจที่จะกลั้นน้ำตาไว้ได้ คุณพ่อทูลหัวของลูกเป็นผู้ยึดมั่นอยู่ในพระธรรมคำสั่งสอนของพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้จากลูกไปด้วยอาการอันสงบและไปสู่สุคติ

ทั้ง ๆ ที่ลูกทราบว่า ความพลัดพรากจากกันเป็นสิ่งที่ทุกคนจะหลีกเลี่ยงไม่พ้น เพราะเป็นกฎแห่งกรรม แต่การจากไปของคุณพ่อนำความเศร้าโศกเสียใจมาให้แก่ลูกเป็นที่สุด ในขณะที่คุณพ่อมีชีวิตอยู่ความเมตตาอารีย์ที่คุณพ่อมีต่อลูกมหาศาล คุณพ่อเปรียบเสมือนพระที่คอยสั่งสอนตักเตือนลูกด้วยความหวังดีเสมอมา ยามลูกเจ็บไข้คุณพ่อเฝ้ารักษาพยาบาลด้วยความห่วงใย พระคุณอันยิ่งใหญ่หลวงสุดที่จะคณานับของคุณพ่อประทับอยู่ในดวงใจของลูกไม่รู้ลืม ยังมิทันที่ลูกจะได้ทดแทนพระคุณของคุณพ่อให้เต็มที่ คุณพ่อก็ด่วนมาจากลูกไปเสียก่อน

ในระหว่างที่ร่างอันไร้วิญญาณของคุณพ่อยังอยู่ ลูกได้ไปกราบคุณพ่อทุกวันจันทร์ซึ่งเป็นวันที่คุณพ่อถึงแก่กรรม และลูกได้ใส่บาตรอุทิศส่วนกุศลให้คุณพ่อด้วย ในวันฌาปนกิจศพคุณพ่อหลาน ๒ คน ป้อม และ ตุ๋น ได้บวชเณรเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้คุณพ่อด้วย ขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณพ่อซึ่งสถิตอยู่ ณ ทิพยวิมาณสถานใด จงได้รับทราบความอาลัยรักอย่างสุดซึ้งจากลูก และโปรดรับส่วนกุศลนี้ด้วยเถิด

บัดนี้ร่างของคุณพ่อซึ่งจากลูกไปเป็นเวลา ๒ ปี ๕ เดือน กับ ๒๖ วัน จะถูกเผาเป็นเถ้าถ่านไปแล้ว คงเหลือแต่เพียงชื่อภาพ และความดีไว้เป็นอนุสรณ์ ขอกุศลผลบุญทั้งหลายที่คุณพ่อได้กระทำไว้ในชาตินี้ กับทั้งที่คุณแม่และลูกหลานได้กระทำให้จงเป็นปัจจัยดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณพ่อจงไปสู่สุคติอันแสนสงบและเป็นสุข ลูกขอกราบไหว้บูชา หากชาติหน้ามีจริงแล้วขอให้ลูกได้เกิดเป็นลูกของคุณพ่อตลอดไปทุกชาติ ๆ ภายใต้ร่มเงาแห่งพระบวรพุทธศาสนาด้วยเทอญ

จากลูกของคุณพ่อทุกคน



ถ่ายเมื่อ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๕

คุณตาของหลาน

คุณตาได้จากหลานไปแล้วโดยไม่มีวันกลับมาอยู่กับหลานอีก นับเป็นการสูญเสียอย่างใหญ่หลวงในชีวิตของหลาน ด้วยความอาลัยรักและคิดถึงอย่างสุดซึ้ง จนมิอาจจะเขียนออกมาเป็นตัวอักษรได้

คุณตาได้อุ้มชูเลี้ยงดูหลานมาตั้งแต่เล็กจนโตมากับมือของคุณตาทุกคนด้วยความรักเมตตา ถ้าหลานคนใดเจ็บไข้หรืออยู่ไกลก็ถามถึงด้วยความห่วงใยเสมอ หลานไม่นึกเลยว่าหลานจะมีบุญได้อยู่กับคุณตาด้วยระยะเวลาอันน้อยเช่นนี้ ยังมิทันที่หลานจะเติบโตพอที่จะรับใช้ทดแทนพระคุณของคุณตาเลย คุณตาก็ด่วนจากหลานไปเสียก่อนแล้ว ด้วยความรักความเมตตาและพระคุณอันยิ่งใหญ่ที่คุณตามีต่อหลานจนสุดที่จะคณานับได้นี้จะประทับอยู่ในดวงจิตของหลานทุกคนไปชั่วชีวิตของหลาน ๆ

หากคุณตาได้รับทราบด้วยทิพญาณใด ๆ ขอคุณตาได้โปรดรับทราบว่าหลานทุกคนขอน้อมจิตอธิษฐานให้ได้เกิดเป็นหลานของคุณตาอีกและได้มีโอกาสติดตามรับใช้คุณตาตลอดไปทุก ๆ ชาติ

ท้ายที่สุดนี้หลาน ๆ ขอตั้งจิตอธิษฐาน อัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัยและผลบุญที่คุณตาได้กระทำมาในชาตินี้ อีกทั้งกุศลผลบุญที่หลานได้บำเพ็ญอุทิศให้คุณตา ได้โปรด ดลบันดาลให้คุณตาของหลานเป็นสุขในสุคติภพอันแสนสบายด้วยเถิด

จากหลาน (คุณตา)

ตั้น, ติ๋ว, แต๋ว, ตุ๋ม, โต้ง, ปาน ป๋อม, ก้อย ,ตุ๋น,

สารบาญ

โอวาท

ของ

ท่านธมฺมวิตกฺโก

วัดเทพศิรินทราวาส

"PERSONAL MAGNET"

เรื่องที่มีคนเมตตากรุณา เห็นอกเห็นใจนั้น เป็นเพราะ **คุณธรรมความดี** ของ **ตนเอง** หลายประการด้วยกัน เป็นต้นว่ามี **วิริยะอุตสาหะ บากบั่น เข้มแข็ง แรงกล้า** และมี **จิตใจเมตตากรุณา ไม่เย่อหยิ่งจองหอง** เป็นเหตุให้ผู้ที่แวดล้อมอยู่เกิดความเมตตากรุณา รักใคร่เห็นอกเห็นใจ คิดที่จะช่วยเหลือ

คนซึ่งมี **กิริยามารยาทอ่อนโยน สุภาพนิ่มนวล** ย่อมเป็นที่เสน่หารักใคร่ของคนที่ได้พบเห็น และพยายาม ที่จะช่วยเหลือ นี่เป็น Personal Magnet คือเสน่ห์ในตัวของตัวเอง เพราะฉะนั้น จงพยายามรักษาคุณสมบัติดังกล่าวนี้ไว้ จะเป็นเครื่องช่วยตัวเองให้บรรลุผลสำเร็จสมประสงค์ทุกประการ ทุกกาลเวลา ทั้งปัจจุบันและอนาคต

□

เมตตา

อย่ากลัว จงรักษาตัวให้บริสุทธิ์ ไม่มีอะไรทำอันตรายได้

จงจำไว้ว่า ถ้าปรารถนาความเมตตา และความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่น ก็ควรส่งกระแสใจที่ประกอบด้วยความเมตตา และความเห็นอกเห็นใจไปยังท่านเหล่านั้น แล้วก็จะได้รับความเมตตาและความเห็นอกเห็นใจจากท่านเหล่านั้นเช่นเดียวกัน นี่เป็นกฎของจิตตานุภาพ แล้วความสำเร็จทั้งหลายที่ปรารถนา ก็จะบังเกิดแก่ตนสมประสงค์ทุกประการเป็นแน่นอนไม่ต้องสงสัยเลย

□

สบายใจ

คำว่า "ไม่สบายใจ" อย่าใช้ และอย่าให้มีขึ้นในใจต่อไป "Let it go, and get it out!" ก่อนมันจะเกิดต้อง Let it go! ปล่อยให้มันผ่านไป อย่ารับเอาความไม่สบายใจไว้ ถ้าเผลอไปมันแอบเข้ามาอยู่ในใจได้ พอมีสติรู้สึกตัวว่าความไม่สบายใจเข้ามาแอบอยู่ในใจต้อง Get it out! ขับมันออกไปทันที อย่าเลี้ยงเอาความไม่สบายใจไว้ในใจ มันจะเคยตัว ทีหลังจะเป็นคนอ่อนแอออดแอด ทำอะไรผิดพลาดนิด ๆ หน่อย ๆ ก็ไม่สบายใจ เคยตัว เพราะความไม่สบายนี้แหละเป็นศัตรู เป็นมาร ทำให้ใจไม่สงบ ประสาทสมองไม่ปกติ เป็นเหตุให้ร่างกายผิดปกติ พลอยไม่สงบไม่สบายไปด้วย ทำให้สมองทึบไม่ปลอดโปร่ง เป็น habit ความเคยชินที่ไม่ดี เป็นอุปสรรคกีดกั้นขัดขวางสติปัญญาไม่ให้ปลอดโปร่งแจ่มใส ต้องฝึกหัดแก้ไขปรับปรุงจิตใจเสียใหม่ ทั้งก่อนที่จะทำอะไร หรือกำลังกระทำอยู่ และเมื่อเวลากระทำเสร็จแล้ว ต้องหัดให้จิตใจแช่มชื่นรื่นเริง เกิดปีติปราโมทย์เป็นสุขสบายอยู่เสมอ เป็นเหตุให้เกิดกำลังกาย กำลังใจ Enjoy Living มีชีวิตอยู่ด้วยความเบิกบาน สมองจึงจะเบิกบาน จะศึกษาเล่าเรียนก็เข้าใจ จำได้ง่าย เหมือนดอกไม้ที่แย้มเบิกบานต้อนรับหยาดน้ำค้างและอากาศอันบริสุทธิ์ฉะนั้น

□

สันติสุข

พระพุทธเจ้าสอนว่า "นตฺถิ สนฺติ ปรํ สุขํ"

"สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี"

หมายความว่า ความสุขอื่นมี เช่น กับความสุขในการดูละคร ดูหนัง ในการเข้าสังคม Social ในการมีคู่รักคู่ครอง หรือ ในการมีลาภยศ ได้รับความสุข สรรเสริญ และได้รับความสุขจากสิ่งเหล่านี้ ก็สุขจริง

แต่ว่า สุขเหล่านี้มีทุกข์ซ้อนอยู่ทุกอย่าง ต้องคอยแก้ไขปรับปรุงกันอยู่เสมอ

ไม่เหมือนกับความสุขที่เกิดจากสันติ ความสงบ ซึ่งเป็นความสุขที่เยือกเย็นและไม่ซ้อนด้วยความทุกข์ และไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงตกแต่งมาก

เป็นความสุขที่ทำได้ง่าย ๆ

เกิดกับกายใจของเรานี่เอง

อยู่ในที่เงียบ ๆ คนเดียว ก็ทำได้ หรือ อยู่ในสิ่งแวดล้อมสังคมก็ทำได้

ถ้าเรารู้จักแยก ใจ หาสันติสุข กายนี้ก็เพียงสักแต่ว่าอยู่ในที่ระคนด้วยความยุ่ง สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นไม่ยุ่งมาถึง ใจ

แม้เวลาเจ็บหนัก มีทุกขเวทนาปวดร้าวไปทั่วกาย

แต่เรารู้จักทำ ใจ ให้เป็นสันติสุขได้ ความเจ็บนั้นก็ไม่สามารถทำให้ **ใจ** เดือดร้อนตามไปด้วย

เมื่อ **ใจ** สงบแล้ว กลับจะทำให้กายนั้นสงบ หายทุกขเวทนาได้ด้วย และประสบสันติสุข ซึ่งไม่มีสุขอื่นยิ่งกว่า

สันติสุข นั้น พระพุทธเจ้าสอนให้ฝึกเป็น ๓ ทาง คือ

๑. สอนให้สงบกาย วาจา ด้วย **ศีล** ไม่ทำโทษทุจริตอย่างหยาบที่เกิดทางกายวาจา เป็นเหตุให้เกิดสันติสุขทางกาย วาจา เป็นประการต้น

๒. สอนให้ฝึกหัดให้เกิดสันติสุขทางใจด้วย **สมาธิ** หักใจไม่ให้คิดถึงเรื่อง

ความกำหนัด

ความโกรธ

ความโลภ

ความหลง

ความกลัว

ความฟุ้งสร้านรำคาญ

ความลังเลใจ ทำให้ใจไม่เด็ดเดี่ยว ไม่เด็ดขาด

เมื่อละสิ่งเหล่านี้ได้ เป็นเหตุให้ใจสงบ เป็นสันติสุขทางจิตใจอีกประการหนึ่ง

๓. ทรงสอนให้ฝึกหัดให้เกิดสันติสุขทางทิฏฐิ ความเห็นด้วย**ปัญญา**

พิจารณาให้เห็นว่า สรรพสิ่งทั้งหลายไม่แน่นอน เป็น **อนิจจัง**

ไม่เที่ยง คงทนอยู่ไม่ได้ ต้องเสื่อมสิ้นแปรปรวนดับไป เรียกว่าเป็น**ทุกข์**

ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา อ้อนวอน ขอร้อง เร่งรัดให้เป็นไปตามความประสงค์ ท่านเรียกว่า **อนัตตา**

เมื่อเรารู้เห็นความเป็นจริงเช่นนี้ จะทำให้จิตใจของเราเข้มแข็งมั่นคง เด็ดเดี่ยว ไม่หวั่นไหวไปตามเหตุการณ์ทั้งหลาย

เพราะรู้เห็นตามความเป็นจริงด้วย **ปัญญา** ว่า

สิ่งเหล่านั้นมันไม่แน่นอน

มันคงทนอยู่ไม่ได้ ต้องเปลี่ยนแปลง เสื่อมสิ้นดับไป

ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาฝ่าฝืนของเรา

อย่าไปเร่งรัดให้เสียกำลังใจ

คงรักษาใจให้เป็นอิสระมั่นคงอยู่เสมอ

ไม่หวั่นไหวไปตามเหตุการณ์เหล่านั้น

เป็นเหตุให้ใจตั้งอยู่ในสันติสุข

เป็นอิสระ เกิดอำนาจทางจิต Mind Power ที่จะใช้ทำกิจกรณียะอันเป็นหน้าที่ของตนได้สำเร็จสมประสงค์

"นตฺถิ สนฺติ ปรํ สุขํ – สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี"

It needs a Peaceful Mind to support a Peaceful Body, and it needs a Peaceful Body to support a Peaceful Mind, and it needs Both Peaceful Body and Mind to attain all success that which you wish.

□

ทำอะไรไม่ผิดเลย ก็คือ ไม่ทำอะไรเลย

"DO NO WRONG IS DO NOTHING!"

จงระลึกถึงคติพจน์ว่า "Do no wrong is do nothing" "ทำอะไรไม่ผิดเลยก็คือไม่ทำอะไรเลย !"

ความผิดนี้แหละ เป็นครูอย่างดี ควรจะรู้สึกบุญคุณของตัวเองที่ทำอะไรผิดพลาดและควรสบายใจที่ได้พบกับอาจารย์ผู้วิเศษคือความผิด จะได้ตรงกับคำว่า **"เจ็บแล้วต้องจำ"** ตัวทำเอง ผิดเอง นี่แหละ เป็นอาจารย์ผู้วิเศษเป็น Good example ตัวอย่างที่ดี เพื่อจะได้จดจำไว้สังวรระวังไม่ให้ผิดต่อไป แล้วตั้งต้นใหม่ด้วยความไม่เล่นเล่อเผลอประมาท อดีตที่ผิดไปแล้วก็ผ่านพ้นล่วงเลยไปแล้ว แต่อาจารย์ผู้วิเศษยังคงอยู่คอยกระซิบเตือนใจอยู่เสมอทุกขณะ ว่า "ระวัง ! อย่าประมาทนะ ! อย่าให้ผิดพลาดเช่นนั้นอีกนะ !"

ผิดหนึ่งพึงจดไว้ ในสมอง
เร่งระวังผิดสอง ภายหน้า
สามผิดเร่งคิดตรอง จงหนักเพื่อนเอย
ถึงสี่อีกที่ห้า หกซ้ำอภัยไฉน

จงสังเกตพิจารณาดูให้ดีเถิด จะเห็นได้ว่า นักค้นคว้าวิทยาศาสตร์ทางโลกก็ดี และท่านผู้วิเศษที่เป็นศาสดาคาจารย์ในทางธรรมทั้งหลายก็ดี ล้วนแต่ผ่านพ้นอุปสรรคความผิดพลาดนับครั้งไม่ถ้วนมาแล้วด้วยกันทุกท่าน

□

สติสัมปชัญญะ
(ความระลึกได้ และความรู้ตัว)

ที่จะทำอะไรไม่ให้ผิดนั้น ข้อสำคัญอยู่ที่สติ ถ้ามีสติคุ้มครองกาย วาจา ใจอยู่ทุกขณะจะทำอะไรไม่ผิดพลาดเลย ที่ผิดพลาดเพราะขาดสติ คือ **เผลอ เหม่อ เลินเล่อ ประมาท ระเริง หลงลืม** จึงผิดพลาด จงนึกถึงคติพจน์ว่า **"กุมสติต่างโล่ป้องอาจแกล้วกลางสนาม"**

ธรรมดาชีวิตทุกชนิด ทั้งมนุษย์และสัตว์ตลอดทั้งพืชพันธุ์ พฤกษาชาติ เป็นอยู่ได้ด้วยการต่อสู้ ตรงกับคำว่า **"Life is fighting"** **"ชีวิตคือการต่อสู้"** เมื่อต่อสู้ไม่ไหวขณะใดก็ต้องถึงที่สุดแห่งชีวิต คือ **death** ความตายเพราะฉะนั้นยังมีสติอยู่ตราบใดถึงตายก็ตายแต่กาย เช่นกับชีวิตของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่านมีสติไพบูลย์อยู่ทุกขณะจิต ท่านจึงทำอะไรไม่ผิดและถึงซึ่งอมตธรรม คือธรรมที่ไม่ตาย ตรงกับคำว่า **immortal** จึงเรียกว่า**ปรินิพพาน** คือนามรูปสังขารร่างกาย ที่เรียกว่าเบ็ญจขันธ์ ขันธ์ ๕ คือ **รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ** แตกดับไปเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ควรฝึกฝนสติ (ความระลึกรู้ ก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด) **สัมปชัญญะ** (รู้ตัวอยู่ทุกขณะที่กำลังทำอยู่, พูดอยู่, คิดอยู่) เมื่อทำเสร็จแล้วก็มีสติตรวจตราพิจารณาดูว่าบกพร่องอย่างไร หรือเรียบร้อยบริบูรณ์ดี ถ้าบกพร่องก็รีบแก้ไขเพื่อให้สมบูรณ์ต่อไป ถ้าเรียบร้อยดีอยู่แล้ว ก็พยายามให้เรียบร้อยดียิ่ง ๆ ขึ้นไปจนถึงที่สุด

□

อานุภาพของไตรสิกขา

คือ

ศีล สมาธิ ปัญญา

ด้วยอานุภาพของไตรสิกขา คือ ศีลสมาธิปัญญานี้แล จึงชนะข้าศึก คือกิเลสอย่างหยาบ อย่างกลาง และอย่างละเอียดได้ !

๑. ชนะความหยาบคาย ซึ่งเป็นกิเลสอย่างหยาบที่ล่วงทางกาย วาจาได้ ด้วย**ศีล** !

๒. ชนะความยินดียินร้าย หลงรัก หลงชัง ซึ่งเป็นกิเลสอย่างกลาง ที่เกิดในใจได้ด้วย**สมาธิ** !

๓. ชนะความเข้าใจผิด รู้ผิด เห็นผิดจากความเป็นจริงของสังขาร ซึ่งเป็นกิเลสอย่างละเอียดได้ด้วย**ปัญญา** !

ผู้ใดศึกษาและปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีลสมาธิปัญญานี้ โดยพร้อมมูล บริบูรณ์สมบูรณ์แล้ว ผู้นั้นจึงเป็นผู้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ เป็นแน่นอน ไม่ต้องสงสัยเลย !

เพราะฉะนั้น จึงควรสนใจ เอาใจใส่ ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีลสมาธิปัญญานี้ทุกเมื่อเทอญ

□

ดอกมะลิ

ดอกมะลิ เป็นดอกไม้ที่ถูกรับรองแล้วว่าเป็นดอกไม้ที่หอมที่สุด และขาวบริสุทธิ์ที่สุดในบรรดาดอกไม้ทั้งหลาย

ชีวิตของมนุษย์ที่เป็นอยู่ก็เช่นเดียวกับการเล่นลคร ขอให้เป็นตัวเอกที่มีชื่อเสียงที่สุด เช่นเดียวหรือลักษณะเดียวกับดอกมะลิ อย่าไปเป็นตัวผู้ร้ายที่เลวที่สุด และให้เห็นว่า ดอกมะลินี้จะบานเต็มที่เพียง ๒—๓ วัน ก็จะเหี่ยวเฉาไป

ฉะนั้นขอให้ทำตัวให้ดีที่สุด เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ให้หอมที่สุด เหมือนดอกมะลิที่เริ่มบานฉะนั้น

□

ตอบปัญหาธรรมวันอาทิตย์

และทางวิทยุ ท.ท.ท.

ของ

หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล

ตอบปัญหาวันอาทิตย์ใน ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ดิฉันเพิ่งกลับมาจากการประชุมพุทธศาสนสมาคมที่เมืองบุรีรัมย์และอุบล จึงไม่ได้ไปร่วมการสนทนากับคุณหมอประสพและท่านมหาบื่น มุทุกันต์ แต่ก็มีความเห็นชอบกับการที่เราจะช่วยกันเป็นเพื่อนใจของคนทั่วไปด้วย เพราะมนุษย์เราโดยมากต้องการมีใครสักคนหนึ่งที่จะพูดจาปรับทุกข์ด้วยได้ และการที่จะพูดกันโดยไม่ต้องรู้ตัวว่าใครเป็นเจ้าทุกข์ ก็ทำให้พูดได้สดวกปากด้วยไม่มีความลำเอียง การช่วยคนให้เป็นสุขนับว่าเป็นกุศลอย่างประเสริฐ ดิฉันจึงรับทำด้วยความเต็มใจ

ปัญหาที่มีอยู่แก่เด็กสาว ๆ ในสมัยนี้ โดยมากมักจะเป็นเรื่องปัญหาทางครอบครัว คือบิดามารดาหย่าร้างกัน แล้วต่างคนก็ต่างไปหาคู่ใหม่ เด็กเหล่านี้ก็ไม่รู้ว่าจะอยู่กับผู้ใดดี จะอยู่กับพ่อแม่เลี้ยงก็ไม่ชอบ จะอยู่กับแม่ก็กลัวพ่อเลี้ยงจะรักเกินไป จะพูดกับพ่อแม่ให้รู้เรื่องก็เกรงจะเป็นการดูถูกผู้ใหญ่ ดิฉันได้พบความทุกข์ของเด็กพวกนี้เป็นอันมาก ได้เคยแนะให้ไปเป็นครูหรือเป็นนักเรียนกินนอนเพื่อเลยอยู่เสียในโรงเรียนเลย แต่อีกทางหนึ่งดิฉันก็อยากจะวิงวอนบิดามารดาทั้งหลายว่าจะทำอะไรก็จงนึกถึงจิตใจของเด็กซึ่งเป็นลูกของเราบ้าง อย่าให้เด็กต้องรับเคราะห์กรรมโดยไม่ได้ทำผิดอะไรด้วยเลย หรือมิฉะนั้นก็จงจัดการเรื่องลูก ๆ เสียให้เรียบร้อย อย่าให้แกต้องทรมานใจจนเลยเสียคนต่อไปเลย.

สวัสดี





อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า — วัดที่เป็นหินยานแท้ๆ ในกรุงเทพฯ และธนบุรีมีมาก เท่าใด?

ตอบว่า — กรมการศาสนาได้ให้จำนวนวัดว่า— ในจังหวัดพระนครมี ๑๘๔ วัด และในธนบุรีมี ๑๙๗ วัด ในเมืองไทยนั้นเราเป็นนิกายเถรวาท ซึ่งแต่ก่อนเรียกว่าหินยานทั้งนั้น มีวัดมหายานคือวัดจีนวัดญวนก็มีอยู่ไม่ถึง ๓๐ วัด การที่เรียกว่าหินยานนั้นพวกมหายานเป็นผู้เรียก ด้วยติเตียนว่าแคบ แข็งเช่นหิน เมื่อมีการประชุมพุทธทั่วโลกในประเทศลังกา ใน พ.ศ. ๒๔๙๓ ที่ประชุมจึงมีมติให้เลิกใช้คำว่าหินยานเป็นใช้ว่าเถระวาทแต่บัดนั้นมา

พระพุทธศาสนามี ๒ นิกายเท่านั้น คือเถรวาท และมหายาน เมืองไทยเป็นเถระวาท แต่มี ๒ คณะ คือ มหานิกายและธรรมยุตเท่านั้น

สวัสดี

□

อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า — เสาหงษ์ที่อยู่ตามวัดนั้น แปลว่าอะไร?

ตอบว่า — ผู้ใหญ่ท่านบอกว่า คือ เสาโคม เขาให้หงษ์นั้นคาบโคม ส่องทางเข้าวัด อันเป็นทางนำไปสู่พระนิพพาน ในศาสนาพราหมณ์ซึ่งเป็น

พระคัมภีร์เก่าของศาสนาพุทธนั้น ถือว่าหงษ์เป็นพาหนะของพรหมผู้สร้างและมนุษย์ทั้งหลายบำเพ็ญบุญกิริยาเพื่อเข้าสู่องค์พระพรหม เช่นเดียวกับบรรดาชาวพุทธบำเพ็ญบุญกิริยาเพื่อเข้าถึงพระนิพพาน คือความสงบสุขอันไม่เปลี่ยนแปลง

เมื่อเขาสร้างวัด จะทำเสาโคมให้ได้ทั้งงามและมีความหมายในทางศาสนา เขาจึงเลือกเอาหงษ์ซึ่งได้ทั้ง ๒ อย่างตามต้องการ ส่วนที่มีรูปหงษ์อยู่ที่หน้าบรรพ์พระอุโบสถนั้น อาจจะมีความหมายเป็นอย่างอื่น เช่นท่านผู้สร้างวัดนั้น ท่านชื่อหงษ์ ก็เป็นได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่เขาลงทุนทำสิ่งไรนั้นเขาจะต้องมีความมุ่งหมายอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยกันทั้งนั้น เราจึงจะต้องค้นคว้าหาความจริงอยู่เสมอไป.

สวัสดี

□

อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า — บุญกับกุศลต่างกันอย่างไร ตลอดถึงผลของบุญและกุศลด้วย ?

ตอบว่า — กุศลคือทำดีทำชอบ เปรียบเหมือนล้างชามก็ได้ ผลเป็นความสะอาดคือบุญ ผลของกุศลก็คือได้บุญ ผลของบุญก็คือได้ความสุข แต่เราใช้ปะปนกันไปจนเข้าใจว่าเหมือนๆ กัน

รวมความสั้นๆ ว่า—ทำกุศลเพื่อได้บุญ เช่นเราไปฟังเทศน์เป็นการกุศล และได้บุญมาเป็นความสุขใจเพราะเข้าใจในพระธรรมนั้น.

สวัสดี



อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

มีผู้กล่าวว่า—ศาสนาพุทธทำให้วิทยาศาสตร์ไม่เจริญ จริงหรือไม่ ?

ขอตอบด้วยคำถามก่อนว่า—ทำไมศาสนาพุทธจึงจะไปทำให้สิ่งไรไม่เจริญ โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ เพราะพระพุทธศาสนาก็ไม่มีโต้เถียงขัดกันกับวิทยาศาสตร์เลย ยกตัวอย่างเช่นวิทยาศาสตร์พิสูจน์ทางวัตถุว่า— ธาตุทั้งปวงเกิดขึ้นโดยตัวของมันเอง แต่เมื่อมันพบกันเข้าก็กลายเป็นอื่น เช่น ๑ มาพบกับ ๑ ก็กลายเป็น ๒ ไป ทางพระพุทธศาสนา ท่านก็สอนมาก่อนมีวิทยาศาสตร์ว่าอย่างนั้น เพราะฉะนั้นการผิดกันอยู่ก็เพียงพระพุทธศาสนารู้ได้ทางใจ วิทยาศาสตร์รู้ได้ทางวัตถุ ไม่มีทางจะขัดความเจริญแก่กันและกันได้เลย กลับเป็นการตรงกันข้ามว่าวิทยาศาสตร์พิสูจน์ว่าพระพุทธศาสนานั้น เป็นศาสนาที่เป็นความจริงและถูกต้อง ขอให้ท่านพิจารณาให้ดีเถิดจะเห็นว่าเป็นเช่นนั้นจริงๆ.

สวัสดี



๑๕

อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า — เดี๋ยวนี้คนที่มีการศึกษาสูงๆ โดยเฉพาะที่สำเร็จจากต่างประเทศ เวลากลับมาเมืองไทยจะพูดอะไรต้องเป็นภาษาต่างประเทศเสมอ ไม่ใช่พูดไทยครึ่งฝรั่งครึ่ง พูดทั้งประโยคๆ เลย ถ้านานไปกว่านี้มีจำนวนผู้สำเร็จจากนอกมากขึ้นเรื่อยๆ ภาษาไทยของเรามิแย่หรือ? เราจะมีภาษาไทยที่แท้ของเราหรือไม่? กระหม่อมขอทูลถามเพียงแค่นี้เพราะข้องใจมานานแล้ว

ตอบว่า—เขาอาจจะพูดเพราะเคยปากก็ได้ หรืออาจจะพูดกับคนหนึ่งคนใดเป็นความลับ เพื่อไม่ให้คนอื่นเข้าใจด้วยก็ได้ เพราะเคยมีตัวอย่างเช่นเจ้าคุณยุทธฯ ชาวเดนมาร์ค ท่านเคยบอกกับข้าพเจ้าเองว่า – ถ้าจะพูดความลับกับคุณหญิง ท่านต้องพูดภาษาไทย เพราะไม่อยากให้ลูกๆ เข้าใจ

แต่ถ้าเขาพูดฝรั่งไม่มีเหตุจำเป็นแล้ว เราก็อย่าพูดด้วยซีเธอ เราต้องไม่รู้จักเพราะไม่ใช่พวกเรา และเราจะไม่เชิญให้กินกับข้าวไทยกับเราด้วย ปล่อยให้อดน้ำพริกเสียสัก ๓ เดือน เท่านั้นก็พูดไทยได้

สวัสดี

□

อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า — ผีมีจริงหรือเปล่า วิญญาณกับผีเหมือนกันหรือไม่ ?

ปัญหานี้จะต้องถามก่อนว่า — ท่านเรียกอะไรว่าผี ? ถ้าท่านเรียกผู้ที่ตายไปแล้วกลับมาให้เห็นรูปได้ในบางครั้งบางคราวแล้ว ข้าพเจ้าก็ขอตอบว่าผู้ใดเคยเห็นก็ต้องบอกว่า—มี ผู้ใดไม่เคยเห็นก็เชื่อว่า—ไม่มี โลกที่เราอยู่นี้เต็มไปด้วยโลกธาตุต่าง ๆ ตัวเราก็ปรุงแต่งขึ้นด้วยธาตุ ดิน น้ำ ไฟ ลม ใครจะปฏิเสธได้ว่า ธาตุกับธาตุพบกันเข้าจะไม่เกิดปฏิกิริยาอย่างหนึ่งอย่างใด หีบวิทยุที่เราเปิดฟังอยู่นี้ถ้าหลอดไฟไม่พอดี หรือไม่ถูกส่วนสัดก็จะรับเสียงภายนอกไม่ได้ แต่ถ้าถูกต้องกันดีทั้ง ๒ ฝ่ายก็สามารถจะดังได้ราวกับอยู่ใกล้ ๆ กัน แม้จะอยู่ไกลกันเพียงใดก็ตาม โดยเหตุนี้แหละ ในปัจจุบันนี้มหาวิทยาลัยในตะวันตกจึงกำลังทำการค้นคว้าหาความจริงในเรื่องโลกธาตุนี้อยู่เป็นอันมาก ดังเราจะเห็นได้จากบทความเรื่อง "อภิญญาของพระพุทธเจ้า และพุทธปาฏิหาริย์ มีจริงหรือไม่" ในหนังสือธรรมจักษุ เล่ม ๔๘ ตอน ๒ ประจำเดือนพฤศจิกายน ๒๕๐๖ ซึ่งมีความว่า Mr. Robert B. Tecktor เท๊กเตอร์ ผู้ซึ่งได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัย Yale ในอเมริกา พิสูจน์ว่าผีก็มี เทวดาก็มี เป็นแต่ตามนุษย์เห็นไม่ได้เท่านั้น

ข้อ ๒. ถ้าท่านเชื่อว่าผีคือธาตุรู้แล้ว ก็คืออันเดียวกันกับวิญญาณธาตุนั้นเอง จึงควรเรียกว่าเหมือนกันได้

สวัสดี

□

อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า— พิธีการในศาสนา ถือว่าเป็นของเก่าคร่ำคร่าควรจะเลิกหรือยัง ?

อุ๊ย, ทำไมจะเลิกเสียเล่า ! พิธีการอะไรที่เก่าคร่ำคร่า, ถึงควรจะเลิก ? ไม่เข้าใจเองกระมัง ฉะนั้น ข้าพเจ้าขออธิบายดังต่อไปนี้— คือพิธีนั้นมีเหตุผลเสมอ เช่นการบวชพระก็คือเข้ามหาวิทยาลัยเรียนเรื่องชีวิตมนุษย์ การพิธีก็เป็นประชาธิปตรัย ๑๐๐ % เต็ม ที่ท่านสวดญัตติก็คือท่านโหวตกันว่าจะรับผู้บวชใหม่ไว้ในคณะสงฆ์หรือไม่ คำถามที่เรียกว่า – ขานนาค มีอยู่ ๑๑ ข้อ ก็ล้วนแต่ทันสมัยอยู่จนบัดนี้ พระพุทธเจ้าท่านทรงทราบแล้วว่ามีโรคติดต่อได้ และน้ำก็มีเชื้อโรคจึงต้องมีหม้อกรองในอัฐบริขาร ๘ สิ่ง พิธีทอดกฐินนั้นก็ต้องมีโหวตกันอีกว่า ผ้าที่เขาเอามาถวายนั้น ควรจะได้กับพระองค์ใด พระองค์เดียวเรียกว่า—ภิกษุ ถ้า ๕ องค์ขึ้นไปจึงเรียกว่า – สงฆ์ ทั้งนี้ก็เพื่อการโหวตกันได้นั่นเองและรวมทั้งเรื่องใบเสมาด้วย เพราะถ้ากำลังทำพิธีโหวตกันอยู่ในพระอุโบสถนั้น ถ้ามีพระมาจากอื่นเข้าไปในพิธีโดยไม่รู้แล้วก็จะต้องทำใหม่อีกทุกครั้งไป ท่านจึงปักใบเสมาไว้ให้เป็นขอบเขตว่า — ถ้ามีพิธีอยู่ในพระอุโบสถแล้ว พระอื่น ๆ จะเข้าไปเกินใบเสมานั้นไม่ได้ การที่เราสวดมนต์เลี้ยงพระกันอยู่ทุกวันนี้ ก็เพราะครั้งหนึ่งพราหมณ์ไปกราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า—ถ้าข้าพระองค์จะทำงานมงคลเช่นขึ้นบ้านใหม่

หรือแต่งงานแล้ว จะควรทำอย่างไร? มีพระพุทธดำรัสตอบว่า—เชิญผู้มีศีลบริสุทธิ์มาให้ทานและเลี้ยงดูแล้วให้เขาให้พรเท่านั้นก็พอแล้ว อย่างอื่นเป็นแต่เครื่องตกแต่งไม่มีสาระอันใด นี่แหละคือต้นเหตุที่เราเชิญพระมาสวดมนต์ เลี้ยงดู ถวายไทยทาน แล้วท่านให้พรเป็นเสร็จพิธี

ตามที่เล่ามานี้ มีอะไรบ้างที่ทำให้เห็นว่าพิธีเป็นของเก่าคร่ำคร่าและน่าอับอายถึงจะต้องเลิกล้มเสีย? การที่ไม่มีอะไรเป็นของตัวเองเลยนั้น ไม่น่าอับอายดอกหรือ?

สวัสดี



อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า—ศีลธรรมมีความจำเป็นในชีวิตประจำวันไหมและอย่างไร?

แหม จำเป็นซีคะ! คนเราที่เป็นสัตว์โลกอยู่ในระดับสูงกว่าสัตว์อื่นๆ ก็เพราะมีศีลธรรมนี่เอง ถ้าไม่มีแล้วเราจะผิดอะไรกับสัตว์อื่นๆ ในเขาดินเล่า? เพราะพวกนั้นมันก็มีเกิดมีเจ็บมีตายมีทุกข์มีสุขเหมือนกัน แต่มันไม่มีศีลธรรมที่จะบังคับตัวเองได้มันจึงต้องต่ำกว่าเรา

ศีลนั้นไม่ต้องพูดถึงทั้ง ๕ ข้อก็ได้ เพียงองค์เดียว คือ อทินนาทานาเวระมณี เท่านั้น เราก็จะได้ความสุขไม่น้อย ถ้าเราทุกคนรับศีลองค์ที่

๒ นี้ไว้ให้เคร่งครัด ว่าทุกคนจะไม่ขะโมยเป็นอันขาด ก็แปลว่าไม่มีขะโมย ผลที่ได้ก็คือเราทุกคนจะนอนเปิดประตูหน้าต่างให้ลมพัดเย็นสบายได้ตลอด ๆ คืน เราจะตากผ้าไว้กี่วันก็ไม่มีหาย

เวลานี้เราทำเช่นนั้นได้หรือไม่ ? ข้าพเจ้าได้ยินถามกันลั่น ๆ ก่อนจะนอนว่า "ปิดประตูหน้าต่างแล้วหรือยัง ? ใส่กลอนแล้วหรือยัง ?" อยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะเราไม่ได้รับศีลอทินนา ฯ กันนั่นเอง เท่าที่ตอบมานี้ หวังว่าท่านจะเข้าใจและเห็นด้วยว่า เราจำเป็นต้องมีศีลกันทุกคนและทุกวัน เราจึงจะได้ความสุขทั่วกัน ถ้ายิ่งรับศีลได้ทั้ง ๕ องค์แล้ว เราจะไม่ต้องถูกจับเลย เพราะไม่ทำอะไรที่ผิดกฎหมาย.

สวัสดี



อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — มีวิธีอย่างไรที่จะให้เด็กวัยรุ่นมีความสนใจในเรื่องศาสนา ?

คิดว่า — ต้องคอยหาโอกาสที่เขามีเรื่องอะไรที่ทำให้เขารู้สึกเสียใจหรือโกรธเคืองใคร แล้วฉวยโอกาสนั้นอธิบายถึงศาสนา เช่น วันหนึ่งเด็ก

ผู้ชายคนหนึ่งถามข้าพเจ้าว่า "ผมถูกใส่ความว่าขะโมยดูข้อสอบ ซึ่งผมไม่ได้ทำเลย ผมเสียใจไม่หายเลยจนบัดนี้ ยิ่งคิดก็ยิ่งโกรธจนนอนไม่หลับ และยิ่งปวดหัวขึ้นทุกที ทำอย่างไรจึงจะสบายได้" ข้าพเจ้าก็ตอบทันทีว่า— "เห็นไหมว่าโกรธที่ทางศาสนาเรียกว่า — โทสะนั้น มันทำร้ายเอาได้อย่างไรบ้าง ? ถ้าเธอไม่เลิกเสียให้ทันแล้วจะต้องเป็นบ้าแน่ เพราะนอนไม่หลับเสมอ ๆ แล้วมันก็จะเลยไปเท่านั้น ลืมมันเสียซี เราไม่ได้ทำแล้ว เราจะเดือดร้อนทำไม ไม่ช้าความจริงก็จะต้องโผล่ออกมาเอง ถ้าเธอจะพยายามสอบให้ได้โดยที่ทำให้เขาเห็นว่าไม่ได้ดูไม่ได้ถามใครเลย คนที่เขาใส่ความเธอเขาปวดหัวนอนไม่หลับอย่างเธอหรือเปล่าเล่า ? ทำใจให้สบายแล้วไปสอบใหม่ให้ได้ เพียงเท่านี้เขาก็ยิ้มออกและสบายขึ้นทันที และทำให้เขาเข้าใจในทางศาสนาขึ้นด้วย

สวัสดี



อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า — คนเราต้องมี ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสะ อย่างไร แปลว่าอะไร ?

ตอบว่า — การงานทุกอย่างถ้าไม่มี ๔ ข้อนี้แล้วจะเป็นผลดีไม่ได้เลย แม้การเรียนหนังสือก็เหมือนกัน ถ้าไม่มี ฉันทะ คือ ความชอบใจในหนังสือที่อ่านอยู่นั้นแล้ว จะอ่านไม่รู้เรื่องเลย เพราะเมื่อไม่ชอบแล้วก็อ่านไปด้วยจำใจจึงไม่สนุก แต่ถ้าแม้จะมีบางตอนที่ไม่สนุก ก็จะต้องมีวิริยะ คือความเพียรอ่านไปจนจบ ด้วยมี จิตตะ คือการเอาใจใส่ จนรู้ว่าหนังสือที่อ่านนั้นเป็นอย่างไร แล้วมี วิมังสะ คือตรวจดูว่าหนังสือนั้นดีตรงไหน ไม่ดีตรงไหน ถ้าทำได้อย่างนี้ ก็ไม่เสียเวลาที่จะอ่านไปเปล่า ๆ แล้วก็ลืม เพราะผู้อ่านจะได้ทั้งความสนุกและความรู้ ว่าหนังสือเล่มนั้นดีอย่างไร ๆ รวมความว่าถ้างานทุกอย่างมี—

๑. **ฉันทะ** — คือ ความพอใจชอบใจในงานนั้น

๒. **วิริยะ** — คือ ความเพียรไม่ทิ้งเสียง่าย ๆ

๓. **จิตตะ** — คือ การเอาใจใส่หมั่นดูแล

๔. **วิมังสะ** — คือ ตรวจดูอยู่เสมอว่าอะไรถูกอะไรผิดแล้ว ไม่ว่าจะเป็นงานอะไร งานนั้นจะต้องเจริญขึ้นเรื่อยไปเป็นแน่นอน

สวัสดี

□

อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า — พุทธศาสนิกชนควรใช้พุทธศาสนาแก้ความทุกข์ได้อย่างไร จึงจะมีจิตใจผ่องใสเป็นปกติ ?

ตอบว่า — ความทุกข์นั้นมีอยู่หลายชนิด เราต้องแก้ทุกข์ให้เป็นกรณีย์ๆ ไป เช่น ถ้าอยากได้อะไรมากๆ จนรู้สึกกระวนกระวายใจถึงทำให้เดือดร้อนเป็นทุกข์กลัวว่าจะไม่ได้สมประสงค์แล้ว จงเปลี่ยนอารมณ์ลืมเรื่องนั้นๆ เสีย จนหยุดอยากได้สิ่งนั้นๆ ได้ แล้วความทุกข์ก็จะไม่เกิดขึ้น

แต่ถ้าต้องการให้มีจิตใจผ่องใสเป็นปกติ จงคิดแต่ในสิ่งที่เป็นบุญกุศล เชื่อในกรรมว่าทำดีจะได้ดี ทำชั่วจะได้ชั่วจริงๆ ต้องเห็นความจริงของชีวิตอยู่เสมอว่า ทุกคนมีเกิดแก่เจ็บตาย ทุกคนมีทุกข์มีสุขเปลี่ยนแปลงกันไป ไม่มีอะไรหยุดนิ่ง ทุกสิ่งเกิดขึ้นแล้วดับไป จงทำตัวให้อยู่เหนืออารมณ์ ไม่ยินดียินร้ายจนเสียสติ แผ่เมตตาแก่สัตว์ทุกชนิด ไม่มีเวรกรรมแก่ผู้หนึ่งผู้ใด มีชีวิตอยู่ให้สมกับที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ถึงพร้อมด้วยสติและปัญญา ถ้าทำได้เช่นนี้จิตใจจะผ่องใส สมกับพระธรรมที่พระพุทธเจ้าประทานไว้ว่า

อย่าทำบาป ทำแต่บุญ แล้วรักษาจิตให้บริสุทธิ์สะอาด

สวัสดี

□

อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า — ตำรวจใช้อาวุธปืนยิงคนร้ายตายไปนั้น จะมีบาปกรรมอะไรหรือไม่ ?

ตอบว่า — ทุกคนรู้กฎหมายอยู่แล้ว ตำรวจเป็นผู้รักษากฎหมาย ถ้าผู้ใดทำผิดกฎหมายทั้ง ๆ ที่รู้อยู่แล้วว่าจะต้องได้รับโทษสถานใด เช่นฆ่าเขาตายจะต้องถูกโทษตายตามไปเช่นกัน เมื่อรู้แล้วทำก็แปลว่าฆ่าตัวเองนั่นเอง จะไปเอาผิดกับผู้รักษากฎหมายอย่างไรได้ เพราะถ้าเขาไม่ทำตามกฎหมายเขาก็เป็นผู้รักษากฎหมายไม่ได้ แต่ถ้าผู้ร้ายไม่ได้ทำผิด ตำรวจทำรุนแรงไปก็เป็นเวรกรรมกันต่อไปเท่านั้น ฉะนั้นในปัญหานี้จึงอยู่ที่คดีนั้น ๆ ว่าเป็นจริงอย่างไรแน่.

สวัสดี



อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — จะแต่งงานกับผู้หญิงที่มีความรู้เท่าเทียมกันดี หรือให้โง่กว่าดี ?

ปัญหาน้อยู่ที่ตัวเธอเองว่า — ถ้าเธอต้องการเมียที่เป็นเพื่อนได้ และเป็นแม่ที่ดีของลูกเธอ ๆ ก็ควรจะแต่งกับคนที่มีความรู้เท่าเทียมกัน เพราะจะได้พูดกันรู้เรื่อง แต่ถ้าเธอต้องการแต่เมียที่เป็นบ่าว มีไว้สำหรับใช้เท่านั้นแล้วก็แต่งกับผู้หญิงที่โง่ ๆ จะได้ทำอะไรได้ตามสบายใจ

อย่างไรก็ตาม จะโง่หรือฉลาดก็ขอให้เป็นคนดี มีศีลธรรมรู้จักหน้าที่ของตัวก็ดีแล้ว คนโง่อาจจะหยิ่ง คนฉลาดอาจจะโกงก็เป็นได้ ๒ อย่าง ฉะนั้นจะหาเมียที่เป็นคนดีไม่ดีกว่าหรือ? เราค่อย ๆ อธิบายความรู้ความต้องการของเราไปทีละเล็กละน้อยถ้าเขาเป็นคนดีเขาก็คงจะต้องเข้าใจหน้าที่ของเขาเอง

สวัสดี



อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า—มีผู้กล่าวว่าธรรมะ เรื่อง "สันโดษ" นั้น ทำให้คนขาดความกระตือรือล้น ไม่คิดก้าวหน้าอีกต่อไป ท่านหญิงทรงเห็นอย่างไร?

ท่านหญิงทรงเห็นว่า—เป็นการเข้าใจผิดในเรื่องคำว่า "สันโดษ" เพราะเอาไปแปลเสียว่า พอแล้วไม่ต้องทำอันใดอีก ซึ่งคนขี้เกียจเป็นผู้แปล ที่จริงนั้น สันโดษ แปลว่า–รู้จักพอหรือพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่แล้ว เช่นมีถ้วยแก้วกินน้ำอยู่แล้วใบหนึ่ง เพียงพอที่จะใช้กินน้ำได้อยู่แล้ว จะไปหามาอีกให้เปลืองสตางค์ทำไม หรือเราเห็นคนมั่งมีเขามีรถยนต์ เรามีไม่ได้เพราะเราไม่ใช่คนมั่งมี เราก็พอใจที่จะใช้รถเมล์รถแท๊กซี่ รถ ๓ ล้อได้สบาย ไม่ต้องกลัดกลุ้มอิจฉาตาร้อน โทษใครต่อใครว่าทำให้เราจน การมีการจนใครทำให้ไม่ได้นอกจากตัวเอง แม้จะมีเท่าไรๆ ถ้าใช้ไม่เป็นก็หมดกลับเป็นคนจนไปเอง

พระพุทเจ้า—ไม่ได้ทรงสอนให้คนหยุดนิ่งไม่ทำอะไร ตรงกันข้าม ท่านทรงสอนให้มีความขยันหมั่นเพียรอยู่เสมอ พระพุทธศาสนาห้ามเพียงไม่ให้ทำบาปเท่านั้น ท่านเบิดทางไว้ให้ถึง ๘ ทาง คือ มรรค ๘ อยู่แล้ว เราไม่เข้าใจและไม่ทำตามเองต่างหาก ส่วนการกระตือรือล้นนั้น ถ้าล้นมันมากไปมันก็หก แม้ก้าวหน้าก็เช่นกัน ถ้าก้าวผิดๆ มันก็ไปตกเหว ตกทะเล ซึ่งเป็นความหายนะทั้งนั้น ท่านจึงสอนให้มีสติคิดดูให้รอบคอบก่อนที่จะทำสิ่งใด.

สวัสดี

□

อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า—หลังการทำบุญมีการกรวดน้ำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ตายไปแล้ว กุศลนั้นจะถึงผู้ตายจริงหรือไม่ ?

ตอบว่า—เรื่องกรวดน้ำนี้มีมาแต่พุทธกาล คือเมื่อพระเจ้าพิมพิสารทูลนิมนต์พระพุทธเจ้า และพระสาวกเข้าไปเลี้ยงดูในพระราชวัง เสร็จแล้วตอนค่ำ พวกเปรต มาร้องขอประทาน ส่วนบุญว่า อดอยากหิวโหย พระเจ้าพิมพิสารจึงทรงกรวดน้ำอุทิศกุศลนั้นไปให้ และรุ่งขึ้นเปรตก็กลับมาถวายพระพรว่าได้รับพระราชกุศลนั้น ๆ แล้ว นี่เป็นเรื่องที่มีมาในพระสูตร แต่เรื่องเมื่อเร็ว ๆ นี้มีอยู่ดังนี้—ชายคนหนึ่งบ้านอยู่ที่บางลำภู บิดาตายเขาก็ใส่บาตรอุทิศให้พ่อทุกเวลาเช้าแล้วไปทำงาน กลับมาก่อนจะเข้านอนจึงกรวดน้ำอุทิศไปให้พ่อ เขาทำเช่นนี้อยู่ ๒—๓ วัน จนวันหนึ่งเพื่อนบ้านที่อยู่ห่างกัน ๒—๓ บ้านเกิดฝันว่าคุณพ่อของผู้ใส่บาตรทุกวันนั้นมาบอกว่า—ช่วยไปบอกลูกชายฉันหน่อยเถิด ว่าถ้าจะให้กินอะไรก็ขอให้ๆ กินเร็ว ๆ หน่อย อย่าต้องให้คอยนานนักเลย ผู้ฝันก็ไม่รู้ว่าทำไมจึงสั่งเช่นนั้น เพราะเขาก็ไม่รู้ว่าผู้ที่ใส่บาตรนั้นทำอะไรเมื่อไร เขาจึงมาบอกตามที่ฝัน ลูกชายตกใจและรับว่าเพราะจะรีบไปทำงาน ก็เลยกลับมากรวดน้ำเมื่อตอนนอนทุกวัน จึงทราบเรื่องกันขึ้นทั้ง ๒ คน

เราจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ไม่มีใครจะพิสูจน์ได้ แต่เป็นความจริงอยู่อย่างหนึ่งว่า กุศลที่เราจะได้ในทันทีนั้น ก็คือผู้ใดเห็นว่าเราทำบุญให้ผู้ตายไปแล้วเขาจะต้องนึกทันทีว่าเราเป็นคนดี ไม่ลืมบุญคุณคนง่าย ๆ แม้จะตายไปแล้ว จึงเป็นคนที่น่าคบหาสมาคมด้วย เพราะฉะนั้นการกรวดน้ำอุทิศให้ใคร ๆ นั้น จะได้หรือไม่ได้จริง ก็เรียกว่าเป็นความดีอย่างหนึ่งที่พึงกระทำไม่ใช่หรือ ?

สวัสดี



อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า—การฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นการผิดศีลข้อ ๑ เหตุใดพระภิกษุจึงยังฉันเนื้อสัตว์ได้ เพราะเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้คนฆ่าสัตว์ทางอ้อม ?

ตอบว่า—มีพระพุทธดำรัสไว้ว่า— "จงอย่ามีชีวิตอยู่ด้วยความเดือดร้อนของผู้อื่น" ฉะนั้นถ้าพระภิกษุรับนิมนต์ไปฉันแล้วต้องเลือกอาหารว่าอย่างนั้นอย่างนี้ฉันไม่ได้ ก็จะเป็นการทำให้เจ้าของบ้านเขาลำบาก แต่พระภิกษุจะรู้เห็นเป็นใจให้เขาฆ่าสัตว์มาให้ฉันไม่ได้เด็ดขาด เพราะเป็นการสมรู้ร่วมคิด แม้เพียงบอกว่าอยากฉันนั่นฉันนี่ก็ไม่ได้ พระที่ท่านเคร่ง ๆ ถ้า

ได้ยินเสียงไก่ร้องแล้วมีแกงไก่มาประเคน ท่านจะไม่ฉันเป็นอันขาด ฉะนั้น ปัญหาที่ว่าส่งเสริมให้คนฆ่าสัตว์นั้นจึงไม่มี พระสงฆ์ท่านฉันอาหารเพื่อให้ยังมีชีวิตอยู่เช่นฉันยาเพื่อให้ร่างกายมันไม่ทรมารเท่านั้น ท่านไม่ได้ฉันเพื่ออร่อยเช่นพวกเราๆ เราเองที่ชอบทำอาหารอร่อยๆ บำรุงท่าน เพราะเห็นว่าท่านฉันได้แต่ในเวลาจำกัดและเพียง ๒ ครั้งเท่านั้น

ที่จริงในเรื่องนี้พวกฝรั่งเขาชมเชยมากว่าพระพุทธศาสนานั้นไม่หยุมหยิมจะทำอะไรก็มีเหตุและผลเสมอ ฉะนั้นขอให้พวกเราจงรักษาความชมเชยนี้ไว้ และทำตามพระสงฆ์ท่านเถิด

สวัสดี



อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

มีปัญหาว่า — เหตุใดเวลาพระท่านสวดนะโม จึงต้องสวด ๓ จบ สมัยนี้เป็นสมัยปรมาณู ต้องการความรวดเร็ว จะสวดจบเดียวไม่ได้หรือ?

ปัญหานี้ข้าพเจ้าเคยทูลถามเสด็จพ่อแล้วเหมือนกัน ท่านทรงตอบว่าพระพุทธเจ้าท่านไม่โง่เหมือนเธอ เพราะในสมัยนั้นมีพวกคณาจารย์ต่าง ๆ อยู่มากมายหลายคนด้วยกัน ต่างคนต่างคิดจะตั้งตัวเป็นใหญ่ในทางศาสนา

แล้วเกิดแข่งดีกันขึ้นตามกิเลสบางคนก็แกล้งเข้าไปร่วมกับศาสนาอื่นเพื่อจะจับผิดแล้วประกาศทำลายเสีย แต่ในเวลาที่จะต้องรับสรณะว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้รับเอาพระพุทธพระธรรมและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งนั้น ก็แกล้งทำเป็นไม่ได้ยินเสีย แล้วเสพูดว่าไม่ทันได้ยิน

โดยเหตุนี้แหละ พระพุทธเจ้าจึงทรงกล่าวนำเสีย ๓ ครั้ง เพื่อว่าไม่ได้ยินครั้งที่ ๑ ก็จะต้องได้ยินครั้งที่ ๒ ถ้าไม่ได้ยินครั้งที่ ๒ ก็จะต้องได้ยินครั้งที่ ๓ เป็นแน่นอน การที่เข้าใจว่าสมัยเราเจริญ ถึงมีปรมาณูนั้นอย่าลืมว่าในพระอภิธรรมท่านก็มีปรมาณูอยู่แล้ว เป็นด้วยเราผู้เจริญมิได้เรียนรู้ได้ถูกต้องเท่านั้นเอง! โลกของเราในเวลานี้เจริญแต่ในทางวัตถุธาตุ ส่วนจิตใจมนุษย์นั้นเจริญถึงสมัยพุทธกาลแล้วหรือ? ขอให้คิดกันดูให้ดี

สวัสดี



อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — อาชีพอะไรที่จะได้ความสงบดี?

ตอบว่า — ข้าพเจ้าคิดว่ามีอยู่หลายอย่าง แต่ตัวเราต้องช่วยหาความสงบเองด้วยจึงจะได้ เพราะถ้าใจไม่สงบแล้วถึงจะทำสิ่งไรก็คงไม่ได้

ความสงบอยู่นั้นเอง ยกตัวอย่างเช่น ๑. เราจะไปทำงานในหอพระสมุด มีหน้าที่คัดลอก แปล และพิมพ์หนังสือ ถ้าเราทำงานแต่กับหนังสือเราก็คงได้ความสงบดี เพราะหนังสือทะเลาะกับเราไม่ได้ ถ้าเราไม่ถูกใจเราก็ยึดเก็บเข้าตู้เสียก็หมดเรื่อง

๒. ถ้าเราทำอาชีพเพาะปลูก เป็นชาวไร่ชาวนาก็สงบดีเหมือนกัน เพราะเราขยันมากก็ได้มาก ถ้าเราขยันน้อยก็ได้น้อยอยู่ที่ตัวเราเอง ไม่ต้องอยู่ใต้บังคับผู้อื่น

๓. แต่งหนังสือขาย เป็นงานที่สงบดีเหมือนกัน เพราะทำโดยตัวคนเดียว แต่จะได้ผลถึงเลี้ยงชีวิตได้หรือไม่นั้น เป็นอีกปัญหาหนึ่ง

ถ้าจะพูดตามทางศาสนาพุทธแล้ว ท่านว่า — ไม่ว่าอะไร ถ้ามีคติ ๔ ข้อ คือ :

๑. **ฉันทะ** หมายความว่า รักที่จะทำงานนั้น ๆ
๒. **วิริยะ** ,, เพียรดูเพียรทำให้ดีอยู่เสมอ
๓. **จิตตะ** ,, ตรวจดูอยู่เสมอ
๔. **วิมังสะ** ,, เอาใจใส่ว่าอะไรมันผิดหรือถูกอยู่เสมอ

งานทุกอย่าง ถ้าไม่มีธรรมะ ๔ ข้อนี้แล้ว ทำอย่างไรงานนั้น ๆ จะดีไม่ได้เลย แม้เรียนหนังสือก็เหมือนกัน พวกนักเรียนถามข้าพเจ้าว่า ทำไมง่วงในเวลาเรียน ? ข้าพเจ้าตอบว่าเพราะนักเรียนไม่ชอบในเรื่องที่เรียนอยู่นั้นไม่มีฉันทะ จึงไม่เอาใจใส่แล้วก็เรียนด้วยจำใจเรียน และเมื่อจำใจเรียน

แล้วมันก็ต้องง่วงอยู่เอง ฉะนั้นสิ่งที่จะแก้ง่วงได้ ก็คือเราต้องทำความเข้าใจกับบทเรียนนั้น ๆ เสียก่อนว่าเรียนแล้วจะได้ประโยชน์อย่างนั้น ๆ เช่น เราไม่ชอบวิชาเลข เราจะต้องถามตัวเองเสียก่อนว่า เลขนี้จะเป็นประโยชน์อะไรบ้าง เราก็จะได้ตอบว่ามีประโยชน์หลายอย่าง แม้แต่ไปซื้อของ ถ้าเราคิดเลขไม่เป็นก็อาจถูกโกงโดยเขาทอนเงินผิด ๆ ก็ได้ เมื่อเห็นประโยชน์แล้วเราก็จะเอาใจใส่ไปเอง และบางเรื่องอาจจะทำให้เราสนุกไปเลยก็ได้

ส่วนในปัญหาเรื่องความสงบนั้น อยู่ที่จิตของท่านเองเป็นส่วนใหญ่ ถ้าท่านยังชอบสังคม ชอบพูดชอบคุยกับคนถึงเรื่องคนนั้นคนนี้อยู่แล้ว ความสงบก็หาไม่ได้แน่ ท่านจะต้องหาความสงบได้แต่ด้วยตัวเองเท่านั้น

สวัสดี

□

อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

เด็กถามว่า— ทำอย่างไรจึงจะบังคับใจตัวเองได้ ?

ตอบว่า— ต้องฝึกหัดอยู่เสมอ ๆ แล้วจะทำได้เอง เรารู้แล้ว ว่ากายกับจิตสำคัญเท่าถึงกัน บางกรณีย์จิตสำคัญยิ่งกว่ากาย เพราะจิตเป็นผู้บังคับกายให้ทำตาม เช่นเวลานี้ท่านกำลังฟังวิทยุอยู่ พอเกิดไม่ถูกใจ ๆ ก็

บอกว่าไม่ฟังละ แล้วกายก็ลุกไปเสียที่อื่นเป็นต้น ถ้าเราไม่หัดบังคับจิต แล้วเราก็จะทำตามใจตัวไปทุกอย่าง จนไม่รู้ว่าผิดหรือถูก แล้วไม่รู้จัก เพียงพอด้วย เรายุ่งกันอยู่แต่เรื่องกายจนลืมว่ามนุษย์ทุกคนมีจิตใจ มี ความรู้สึกทุกข์สุขด้วยกันทุกคน เราจึงหาความสุขได้ยาก การที่จะหัดจิตนั้น ท่านให้เริ่มด้วยการสวดมนต์ เพราะเราจะต้องรู้ว่าเราสวดว่าอย่างไรและ ต้องจำได้ จิตจึงอยู่ที่คำสวดนั้น ต่อจากนั้นก็ลองสวดมนต์ในเวลาที่มีเพลง หรือเรื่องที่เราชอบและอยากฟังในวิทยุ และทำจิตให้อยู่ที่สวดมนต์จนไม่ได้ ยินสิ่งที่ชอบจากวิทยุ ถ้ายังไม่สำเร็จก็ลองเปลี่ยนอารมณ์ดูก่อน เช่นถ้าเรา กำลังโกรธหรือเสียใจอะไรสักอย่างหนึ่ง เราจะลุกจากที่แห่งนั้นไปในที่อื่น ที่จะทำให้ลืมอารมณ์เดิมเสีย เช่นเรากำลังเขียนหนังสืออยู่ก็ลุกไปดูต้นไม้ ในสวนเสียให้จิตมันเปลี่ยนไปเรื่องอื่น ถ้ายังบังคับใจไม่ได้อีก ก็ต้องลอง ทำสมาธิคือนั่งในที่เงียบ และหลับตาไม่ให้เห็นสิ่งต่าง ๆ เพื่อทำใจให้อยู่ที่ แห่งเดียว จะท่องบ่นว่า — พุทโธ ธัมโม สังโฆ หรือเพียงพุทโธคำเดียว ก็ได้ อย่างไรก็ตามการหัดบังคับจิตใจนี้ เราต้องพยายามทำอยู่เสมอ ๆ จึง ค่อย ๆ ทำได้ เมื่อทำได้แล้ว, จึงจะเห็นผลว่าเป็นความสุขจริง.

ถ้าพูดในทางโลก การนั่งทำสมาธินั้น เป็นการช่วยให้ความจำของ เราดีขึ้นด้วย เพราะของทุกสิ่งถ้าใช้อยู่เสมอก็ย่อมจะต้องสึกหรอ แม้เครื่อง จักรที่ทำด้วยเหล็กยังสึกกร่อนไปได้ ร่างกายของเราก็ใช้อยู่ทุกวันแต่เรา เรียกว่า ลุกนั่งยืนเดินขยับเขยื้อนอยู่ตลอดเวลา แต่กายมันได้พักอย่างน้อย ก็วันละ ๘ ชั่วโมง คือเวลานอนหลับ ส่วนมันสมองนั้น แม้หลับมันก็ฝัน

เป็นอันว่าต้องทำงานมากกว่ากาย ความจำของเราจึงเสื่อมเร็ว ทำให้หลงลืมง่าย ทางที่จะให้สมองได้พักจริง ๆ ก็คือทางสมาธินี้ทางเดียว เพราะเมื่อจิตหยุดสมองก็หยุดด้วย ถ้าผู้ใดยังไม่เชื่อก็เชิญทดลองทำดูเถิด.

สวัสดี



อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า — บาปและบุญจะแก้ไขได้อย่างไร ถ้าได้ทำบาปไว้ ?

ตอบว่า — ในทางพระพุทธศาสนาท่านว่า สิ่งใดทำแล้วก็เป็นอันว่าได้ทำแล้ว จะแก้ให้เป็นว่าไม่ได้ทำนั้นไม่ได้ การจะแก้บาปนั้นได้แต่ด้วยทำบุญเท่านั้น ฉะนั้นจึงอยู่ที่ว่าทำบาปชนิดใดไว้ สมมุติว่า เราได้ทำให้พ่อแม่เสียใจเพราะเราทำผิดทำชั่วไว้ในเวลาที่เราคึกคนอง มาคิดได้ว่าผิดก็เมื่อท่านทั้งสองได้หมดชีวิตไปเสียแล้วเช่นนี้ ในทางธรรมเราจะทำได้แต่ทำบุญทางศาสนาแล้วอุทิศกุศลนั้น ๆ ไปให้ท่าน ส่วนทางโลกก็จะต้องทำตัวให้ดีอยู่เสมอ ดีในที่นี้หมายว่าถ้าเป็นนักเรียนก็เรียนให้ดีจนสอบไล่ได้พิเศษ ถ้าเป็นคนทำงานก็จงทำงานให้เห็นผลพิเศษเพราะการทำดีหรือทำชั่วนั้น เราจะต้องลากเอาพ่อแม่และครูบาอาจารย์ไปด้วยทุกหนทุกแห่ง ด้วย

ทุกคนที่เห็นความดีความชั่วนั้น ๆ จะต้องถามเป็นข้อแรกว่า – เราเป็นลูกใคร ใครเป็นครูบาอาจารย์ จึงทำชั่วหรือทำดีได้ถึงเพียงนั้น ๆ นี่แหละเป็นทางหนึ่งที่เราจะใช้หนี้พ่อแม่ให้หายเสียใจเพราะเราได้ แต่ถ้าเป็นเรื่องบาปที่ทรมานสัตว์ไว้ ก็ต้องเอาสัตว์นั้น ๆ มาเลี้ยงดูให้เป็นสุขสบายให้มากกว่าที่ท่านทรมานเขาไว้ จนกว่าบุญนั้นจะลบบาปให้เหลือน้อยลงเพราะมีบุญมากกว่าบาปโดยปริยาย วิธีล้างบาปของเราชาวพุทธเป็นเช่นนี้ แต่ถ้าท่านจะไม่ล้างบาปตามที่กล่าวมาแล้วนี้ก็ได้ แต่ท่านจะต้องรับกรรมของท่านเองเป็นของแน่นอน เช่นถ้าท่านเป็นลูกเลว ทำให้พ่อแม่เสียใจไว้ ถึงเวลาท่านเป็นพ่อแม่เมื่อไรลูกของท่านจะทำให้ท่านเสียใจยิ่งเสียกว่าท่านได้ทำแก่พ่อแม่ของท่านเอง กรรมจะเป็นผู้ตัดสินให้เราเสมอทุกคดีไป ที่เราไม่เห็นก็เพราะไม่ได้ดู ไม่ได้สังเกตและกรรมออกผลไม่ทันใจ ก็เลยไม่เห็นเท่านั้นเอง.

สวัสดี



อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาที่ถามว่า – การทำงานด้วยความลำบากใจ เพราะหัวหน้างานเป็นคนเอาใจยากนั้น จะทำอย่างไรดี ?

ขอตอบด้วยปัญหาว่า—เธอทำงานเพื่อขอเขากินหรือเปล่า? ถ้าขอเขากินไปวันหนึ่ง ๆ ก็ต้องอดทน แต่ถ้าเธอมีปัญญาพอจะทำอื่นกินได้, ก็ลาออกไปทำมาหาเลี้ยงชีพชนิดที่พอใจ, แต่อย่าลืมว่าโลกนี้มีมนุษย์อยู่เป็นจำนวนล้าน ๆ คน จะให้เราพอใจไปทุกคนก็ไม่ได้ หรือไม่พอใจไปทุกคนก็ไม่ได้เหมือนกัน ฉะนั้นพระพุทธเจ้าท่านจึงประทานฆราวาสธรรมไว้ว่า ทุกคนจะต้องมี

๑. **สัจจะ**—สัตย์ซื่อต่อกัน เพราะถ้าไม่ซื่อไม่จริงต่อกัน ก็เชื่อกันไม่ได้

๒. **ทมะ**—รู้จักข่มจิตของตน เพราะทุกคนมีจิตด้วยกันทั้งนั้น เราต้องนึกถึงจิตของคนอื่นบ้าง

๓. **ขันติ**—อดทน เพราะทุกข์สุขมีอยู่คู่กันเป็นธรรมดา เราจะต้องพบสิ่งที่ชอบและไม่ชอบเสมอไป ฉะนั้นจึงต้องรู้จักอดทนต่อสิ่งที่ไม่ชอบให้ได้ จึงจะได้ความสุข

๔. **จาคะ**— ให้ปันแก่คนที่ควรให้ ธรรมะข้อนี้สอนให้เรารู้จักช่วยเหลือคนดี เพราะเราอยู่คนเดียวไม่ได้ในโลกนี้

ถ้าเราทำตามธรรมะ ๔ ข้อนี้แล้ว เราจึง จะอยู่ กันด้วย ความ สุขได้ ทุกวันนี้คนโดยมากอยู่กันด้วยอารมณ์ สุดแต่ใครต้องการอะไรก็จะเอาให้ได้ดังใจตน ไม่ต้องนึกถึงใจผู้อื่นบ้าง คดโกงกันไปทั่วทั้งโลก ดังที่เราเห็น ๆ กันอยู่แล้ว โลกเป็นสุขหรือเปล่าเล่า? เมื่อเราเห็นกันอยู่ชัด ๆ เช่นนี้แล้ว เราจะช่วยกันทำดีเพื่อหาความสุขให้แก่กันและกันจะไม่ดีกว่าหรือ.

สวัสดี

□

อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

เด็กสาว ๆ ถามว่า– การแต่งงานนั้น เราจะเลือกคู่เองดีหรือจะให้ผู้ใหญ่เลือกให้ดี?

ตอบว่า– ก่อนจะตอบปัญหานี้ เราจะต้องทำใจให้เที่ยงธรรม คิดเป็นใจคนทุกคนเสียก่อน แล้วจะเห็นได้ดังนี้ คือเราจะต้องถามเสียก่อนว่าการแต่งงานมีคู่ครองนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวโยงมีได้มีเสียไปถึงใครบ้างหรือไม่? เริ่มแต่พ่อแม่เป็นต้นไป เพราะพ่อแม่ที่ดีย่อมสะสมทรัพย์สมบัติไว้ด้วยความเหนื่อยยากเพื่อจะให้ลูก ๆ ของตนเป็นสุขสบายต่อไป แต่ลูกเขยลูกสะใภ้มีสิทธิที่จะเข้ามา ช่วยทำลายได้ตาม กฎหมาย ฉะนั้นพ่อแม่เขา จึงมีสิทธิที่จะสงวนสมบัติของเขา. แต่ถ้าจะให้พ่อแม่เลือกให้โดยเด็ดขาดแล้ว พ่อแม่ก็ไม่ได้อยู่กับคู่ครองของเราทุกวันทุกคืนเช่นตัวเรา จะสุขจะทุกข์ก็เป็นของเราเอง พ่อแม่ไม่ต้องรับด้วยในกรณีย์นี้ ฉะนั้นน่าจะเห็นใจกันทั้ง ๒ ฝ่าย และปรานีประนอมกันให้ถูก

ข้าพเจ้าเคยนึกชมธรรมเนียมอังกฤษเขามาก เพราะเมื่อลูกเขาอายุ ๑๘–๒๐ แล้ว เขามักจะมีงานออกแขก คือ Coming of age ให้ลูก ๆ เขางานนี้พ่อแม่เป็นผู้ออกการ์ดเชิญ คือ เขาเลือกผู้ที่เขาไม่รังเกียจมาหลาย ๆ วงศ์ตระกูล แล้วมีการกินเลี้ยงดูเต้นรำกัน เป็นงานที่ผู้ใหญ่ก็ได้รู้จักกันดีขึ้น และลูก ๆ ก็ได้เลือกคู่กันเอง ถ้าครั้งแรกยังไม่เป็นผลสำเร็จเขาก็มีงานกันไป

ใหม่ เป็นอันว่าผู้ใหญ่ก็ได้เลือก เด็กก็ได้เลือกเองด้วย เขาจึงมีแต่ความเจริญ ไม่แตกสานซ่านกระเด็นไปคนละทางสองทาง ถ้าจะให้ดีแล้วควรเห็นใจกันและปรึกษากันให้ดีทั้งสองฝ่าย ถ้าเกิดความเห็นไม่ตรงกัน เราก็ไม่ควรเอาสมบัติของพ่อแม่. แต่พ่อแม่ก็ควรให้โอกาสเด็กตัดสินชีวิตของตัวเองด้วยเหมือนกัน ข้าพเจ้าเคยได้ฟังความเห็นผู้ชายคนหนึ่งซึ่งเขายอมให้ผู้ใหญ่ของเขาเลือกเมียให้ ข้าพเจ้าถามเขาว่าทำไมยอมได้? เขาอธิบายว่าเรารักแล้วตาบอด ผู้ใหญ่เขารู้จักนิสัยสันดานเรามาแต่เกิด เขาต้องรู้ดีกว่าเราเองว่า เราจะอยู่กับคนชนิดใดดี เหตุผลของเขาก็ฟังขึ้น แต่เราก็ยังชักหวั่น ๆ อยู่นั่นเอง ข้าพเจ้าคิดว่าก็คงแล้วแต่ผู้ใหญ่ของเรานั้น จะเป็นบุคคลชนิดไรเป็นสำคัญดอกกระมัง รวมความว่าช่วยกันเลือกนั่นแหละดี

สวัสดี

□

อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า—พระพุทธศาสนากับไสยศาสตร์มีความจริงแค่ไหนเกี่ยวข้องกันอย่างไร?

ปัญหานี้—ต้องตอบด้วยเล่าเรื่องพงศาวดารทางศาสนาจึงจะเข้าใจได้ดีขึ้น คือในประเทศอินเดียนั้นเกิดมีศาสนาพราหมณ์ขึ้นก่อน มีพระพรหม

เป็นผู้สร้างโลกและมีเทพเจ้าต่าง ๆ เป็นผู้รักษาสิ่งต่าง ๆ เช่นอำนาจของธรรมชาติต่างๆ ซึ่งมนุษย์รู้ไม่ได้ว่าทำไมจึงมีอำนาจเช่นนั้น ๆ ส่วนข้อธรรมะของเขาก็มีเหตุผล และดีเป็นอันมาก เช่นศีล ๕ ของเราพราหมณ์เขาก็ถือมาก่อนทฤษฎีของดาวินที่ว่าคนเกิดมาจากสัตว์เล็กในน้ำก่อนแล้วก็ค่อย ๆ โตขึ้นจนเป็นลิงเป็นคนนั้น ทางพราหมณ์เขาก็มีอยู่ก่อนในนารายน์ ๑๐ ปางๆ แรกเป็นปลาแล้วเป็นเต่า เป็นหมู เป็นนรสิงห์ ครึ่งคนครึ่งสิง แล้วจึงเป็นคน แม้การแบ่งพวกเป็นพราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร์ เดิมก็หมายเพียงว่าแบ่งหน้าที่กันทำ คือพราหมณ์มีหน้าที่ทำพิธีทางศาสนา กษัตริย์เป็นนักรบมีหน้าที่ป้องกันบ้านเมืองให้พ้นศัตรู แพศย์เป็นพวกค้าขายเพาะปลูก ศูทร์เป็นพวกแรงงานคือคนไม่มีสมองมีแต่กำลังกายให้ใช้ ถ้าเพียงแบ่งกันทำแบ่งกันกินก็คงจะไม่มีเรื่อง แต่เมื่อเจริญหนักขึ้นก็เริ่มเสื่อมด้วยแยกกันจนถึงลืมความเป็นมนุษย์ด้วยกันถึงกินด้วยกันก็ไม่ได้ ในที่สุดก็จนถึงเห็นกันก็เป็นบาป เมื่อพราหมณ์เสื่อมแล้วก็เกิดพระพุทธศาสนาขึ้น จนเจริญที่สุดในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช และประเทศอินเดียก็เจริญที่สุดไปด้วยในสมัยนั้น แต่พระพุทธศาสนานั้นสูงเกินสมองสามัญชน ต้องเป็นคนคิดเป็นและรู้จักเหตุผลจึงจะเข้าใจได้ ฉะนั้นพอผู้เป็นใหญ่เช่นพระเจ้าอโศกหมดไป พระพุทธศาสนาก็ค่อยๆ เสื่อมลงทุกทีและศาสนาพราหมณ์ซึ่งเป็นพื้นเดิมอยู่โดยทั่วไปมานานแล้วนั้นก็กลับมาใหม่แต่การกลับมาครั้งนี้มาโดยความเชื่อของสามัญชนเรียกว่าศาสนาฮินดูจึงเต็มไปด้วยวิทยาการและไสยศาสตร์ต่าง ๆ

ส่วนที่จะให้เชื่อได้อย่างไรนั้น เป็นเรื่องของบุคคล เราบังคับความเชื่อของมนุษย์ไม่ได้ ผู้ใดเคยเห็นผีก็เชื่อว่าผีมี ผู้ใดไม่เคยเห็นก็ว่าไม่มี ผู้ใดเห็นว่าธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม มีอำนาจอยู่ในโลก ก็พยายามเรียนต่อไปว่าอะไรทำให้เป็นอะไร ฉะนั้น ปัญหานี้จึงตอบได้สั้นๆ ว่า ๑. มีความจริงดังที่เล่ามานี้ ๒. เกี่ยวกันที่ศาสนาพราหมณ์เป็นคัมภีร์เก่าของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าก็ประสูติมาเป็นพราหมณ์ก่อน เมื่อพราหมณ์เจริญจนเกินขีดไปแล้ว จึงเกิดมีพระพุทธศาสนาขึ้นด้วยประการฉะนี้.

สวัสดี



อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

มีเด็กนักเรียนหลายคน ที่บอกข้าพเจ้าว่า—อยากมาหาท่านหญิงนานแล้ว แต่กลัวพูดภาษาเจ้าไม่ถูกจึงไม่มา ข้าพเจ้าได้ตอบว่า—ถ้าเธอพูดไม่ถูกฉันก็ไม่อ้วนขึ้นหรือผอมลงไม่ใช่หรือจ๊ะ? ขอให้พูดให้เข้าใจกันได้ก็แล้วกัน เด็กถามต่อไปว่า—จะเลิกเสียไม่ได้หรือเรื่องราชาศัพท์นี้?

ข้าพเจ้าตอบว่า—เลิกก็ได้ แต่ความเพราะพริ้งของวรรณคดีของเรามันจะสูญไปด้วย ยกตัวอย่างเช่นในบทเห่เรือมีว่า— "พระเสด็จโดยแดนชล

ทรงเรือต้นงามเฉิดฉาย" ถ้าเราเลิกใช้ศัพท์มันก็จะเป็นว่า— "เขาไปโดยทางเรืออันสวยงาม" จะเห็นทันทีว่า ภาษาผิดกันไปคนละรสทีเดียว และซ้ำจะทำให้เห็นว่าเราเป็นชาติใหม่ ยังไม่มีความคิดวิจิตรพิศดารอันน่าเลื่อมใสอย่างไรเลย ที่จริงชาติอื่นๆ เขาก็มีเหมือนกัน เช่น Your Majesty, Your Royal Highness, Your Evellency เป็นต้น เป็นแต่ของเขามีน้อยกว่าของเราเท่านั้น ที่เรามีมากก็เพราะเราได้ปะปนกับหลายภาษา ทั้งในทางประเพณีและศาสนา เราได้พระพุทธศาสนามา เราก็ได้ภาษาสังสกฤตและบาลีมาด้วย เราตีเขมรได้เราก็ได้ภาษาเขมรมาด้วย มันจึงมีมากเกินไป ข้อสำคัญอยู่ที่เมื่อเรารู้อยู่แล้วว่าเรามีมากเกินพอแล้ว ก็อย่าคิดมันขึ้นเพิ่มเติมให้มันลำบากยิ่งขึ้น การจะคิดแก้ไขอะไรก็ดี, ต้องดูทางได้ทางเสียให้ดีเสียก่อน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านเคยทรงมีพระราชดำริว่า ให้เรากลับไปใช้ตัวหนังสือของพระเจ้ารามกำแหงมหาราช ได้พระราชทานพระราชดำรินี้ไปยังราชบัณฑิตย์สภา ซึ่งได้ประชุมกันแล้วกราบบังคมทูลแย้งพระราชดำริไปว่า—ตำหรับตำราของเราซึ่งมีน้อยอยู่แล้ว จะกลับเป็นหนังสือที่ตายไปหมด เพราะยิ่งนานวันเด็กจะยิ่งอ่านไม่ได้ขึ้นทุกที จึงเห็นพร้อมกันว่า จะเป็นการทำให้เสียมากกว่าได้. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ซึ่งทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินเหนือกฎหมายอยู่ ก็ทรงยินยอมโดยดีด้วยเหตุและผล.

ในกรณีย์ราชาศัพท์ก็ดี การแสดงกิริยามารยาทต่างๆ ก็ดี แท้จริงเป็นเรื่องแสดงตัวผู้พูดผู้ประพฤติเองว่าเป็นผู้เคยผ่านอะไรมาแล้วบ้างเท่านั้น

ผู้ได้รับไม่เกี่ยวข้องด้วยเลย เช่นเราจะฟังได้จากทางละครวิทยุว่า ถ้ามีเรื่องอะไรเกี่ยวแก่พระเจ้าแผ่นดินแล้ว เขาจะพูดว่า—"เสด็จพ่อ เสด็จพี่" —เสมอ เราผู้ฟังก็รู้ได้ทันทีว่าผู้เขียนเรื่องนี้เคยพบเจ้าขนาดหม่อมเจ้าเท่านั้นเอง เพราะพระราชโอรสธิดาของพระเจ้าแผ่นดินไม่ได้ทรงเรียกพระเจ้าอยู่หัวว่าเสด็จพ่อเลย ที่จริงภาษาละครเขามีอยู่แล้วว่า พระบิดาพระมารดา และพระเชษฐาหรือขนิษฐา หรือพระพี่นางพระน้องนาง แต่พวกสมัยใหม่อยากจะเล่นให้เหมือนจริง ด้วยเข้าใจผิดว่าจะดี ก็เลยกลายเป็นเรื่องขบขันของคนที่รู้ขนบธรรมเนียม หวังว่าเขาคงจะใช้ได้ถูกต้องสักวันหนึ่งเป็นแน่.

สวัสดี



อาทิตย์ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาว่า — " เรื่องชาดกต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า จะเป็นความจริงหรือไม่ ถ้าหากว่าไม่จริง ก็จะเป็นการหลอกคนให้นับถือใช่หรือไม่ ? "

เขาตอบว่า — ชาดกนั้นเป็นนิทานโบราณก่อนครั้งพุทธกาลก็มีมาก เพราะมนุษย์ชอบนิทานดังจะเห็นได้ว่ามีเรื่องอาหรับราตรีและ ๑๒ เหลี่ยม เป็นต้น แม้ในสมัยเรานี้เราก็ยังชอบอ่านเรื่อง **อ่านเล่น** กันมากกว่าเรื่อง **สาระคดี** ซึ่งพิสูจน์ว่ามนุษย์ยังชอบนิทานอยู่นั่นเอง

ส่วนเรื่องพระศาสนานั้น เป็นเรื่องของจิตใจ อารมณ์ และกิเลส ซึ่งไม่มีตัวตนจะหยิบยกออกมาชี้แจงสั่งสอนให้ตาเห็นได้ จึงจำต้องมีสิ่งเปรียบเทียบอยู่โดยทั่ว ๆ ไป เช่นเรื่องมารวิชัยเป็นต้น เรื่องจริงมีอยู่ว่าก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรงตรัสรู้นั้น ได้ทรงมีพระปรารภขึ้นในพระทัยว่า—ถ้าเรานั่งค้นหาความจริงเพื่อแก้ทุกข์มนุษย์ไม่ได้แล้ว เราจะกลับไปบ้านเมือง เราก็จะได้ความสุขสมบูรณ์โดยชอบธรรม เพราะมีอยู่พร้อมแล้วทุกอย่าง ทั้งตำแหน่งยุพราช ลูกเมีย และทรัพย์ศฤงคาร แต่แล้วพระองค์ก็ทรงยกพระหัตถ์ขวาขึ้นจับพระชาณุ (คือเข่า) ไว้ และปณิธานในพระทัยว่า—เราจะไม่เขยื้อนจากที่นี้จนกว่าจะได้ความจริง แล้วก็ทรงพบความจริงคือ **อริยสัจจสี่** นั้นในตอนเช้าวันนั้นเอง ต่อมาเมื่อผู้ใดจะเขียนหรือสลักรูปเรื่องพระพุทธประวัติถึงตอนที่ทรงรำพึงอยู่ในพระทัยเช่นนั้นแล้ว เขาจะเขียนลงไปอย่างไรให้แลเห็นหรือเข้าใจในความที่ทรงนึกคิดเช่นนั้นได้ นอกจากจะอุปรมาอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้น เช่นเขาถือว่าโลกียะสุขที่พระพุทธเจ้าทรงนึกถึงนั้นเป็นตัวมาร ถ้าทรงแพ้คือทำตามนั้นก็จะไม่ได้ตรัสรู้ในวันรุ่งขึ้น เขาจึงเขียนรูปมารเป็นยักษ์ยกทัพมารบเพื่อจะให้พ่ายแพ้ และในที่แห่งนั้นก็ไม่มีใครจะเป็นพยานรู้เห็นถึงพระดำรินั้น ๆ นอกจากแม่พระธรณีคือพื้นแผ่นดินที่ประทับอยู่ เขาจึงเขียนรูปแม่พระธรณีขึ้นบิดมวยผมเป็นน้ำออกมาช่วยให้ทรงมีชัยชนะ และเรียกพระพุทธรูปปางนี้ว่า — **พระมารวิชัย** คือชนะมาร!

การที่จะแสดงถึงความรู้สึกอันไม่เป็นตัวตนนั้นจำต้องมีการเปรียบเทียบอยู่เป็นธรรมดา แม้หนังสือที่เป็นตำหรับตำราเขียนในสมัยหนึ่ง คนอีกในสมัยหนึ่งก็จะเข้าใจดังเขาเขียนไม่ได้ถูกต้อง ยิ่งหนังสือที่เขียนมาตั้ง ๑๐๐๐ ๆ ปีด้วยก็ยิ่งจะยากมากขึ้น เพราะสำนวนโวหารย่อมจะเปลี่ยนย่อมจะแผลงไปเป็นกฎธรรมดา ฉะนั้นเราจะต้องอ่านต้องเรียนด้วยพิจารณาจนเห็นสาระและหลักธรรมอันเป็นสัจจะ จึงจะได้ความจริง สมัยนี้เรารู้จักอ่านหนังสือกันแต่แบบนิทาน จึงทำให้เราไม่ฉลาดขึ้น คงโง่อยู่นั่นเองเพราะไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ไม่ใช่มีใครเจตจำนงมาหลอกลวงเล่น เพราะจะได้ประโยชน์อะไรในการหลอกลวง เพราะคนโง่และคนฉลาดมีอยู่คู่กันเสมอในโลกนี้

สวัสดี



อาทิตย์ที่ ๑๓ มกราคม ๐๖

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า– "ศาสนาพุทธนี้เป็นวัฒนธรรมไทยเราใช่หรือไม่ หากว่าใช่ ก็พระพุทธเจ้าไม่ใช่คนไทย จะว่าเราเป็นเจ้าของได้หรือ เพราะว่าวัฒนธรรมไทยนั้นเราต้องเป็นเจ้าของ ไม่ใช่เอาของเขามา"

การตอบปัญหานี้ จะต้องขอแยกออกเป็น ๓ ข้อ คือ ข้อ ๑ — พระศาสนาเป็นพ่อแม่ของวัฒนธรรม เพราะขนบธรรมเนียมประเพณี แม้กิริยาไหว้กราบก็เกิดขึ้นจากการเคารพพระศาสนา การช่างทั้งหลายมีการก่อสร้าง การปั้นรูป การเขียนรูป ศิลปะอันประณีตบรรจงต่าง ๆ เช่นการประดิษฐ์ดอกไม้สดดอกไม้แห้ง ก็ล้วนแต่ตกแต่งขึ้นเพื่อบูชาสวรรค์ คือพระศาสนานั้นเอง ฉะนั้นการที่จะถือว่าพระศาสนาเป็นพ่อแม่ของวัฒนธรรมนั้นเห็นจะไม่ผิดแน่

ข้อ ๒ ที่ว่าพระพุทธเจ้าไม่ใช่คนไทยนั้น ทางศาสนาท่านไม่มีชาติ ชั้น วรรณะ ท่านมีแต่มนุษยชาติ ถ้าพระพุทธเจ้าทรงมีแต่พวกพ้องแล้วก็คงจะเสด็จกลับไปสั่งสอนพระธรรมในบ้านเมืองของพระองค์แต่แห่งเดียว พระองค์เองก็จะเป็นสุขสบายไม่ต้องทรงพระดำเนินไปด้วยพระบาทเปล่าอยู่จนพระชนม์ได้ถึง ๘๐ พรรษา ทั้งนี้ก็เพราะทรงเห็นแก่มนุษยชาติโดยมิได้เลือกชาติ ชั้น และวรรณะนั้นเอง

ข้อ ๓ คือ—คำว่า—วัฒนธรรม ที่เข้าใจว่าเราต้องเป็นเจ้าของไม่ใช่เอาของใครมานั้นถูกต้องแล้ว เช่นฝรั่งเขาขอบคุณพระเจ้าก่อนรับประทานอาหารที่เรียกว่า say grace นั้น เขาเคยถามเราว่า—ธรรมเนียมไทยมีอย่างนี้หรือไม่ ? ข้าพเจ้าตอบว่า — มี แต่เพราะเราไม่มี God เรามีแต่เทวดาที่รักษาสิ่งต่าง ๆ ตามทางศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเป็นพระคัมภีร์เก่าของพระพุทธศาสนา เราจึงไหว้แม่โพสพ — เมื่อกินข้าวแล้ว เพราะเราเชื่อว่าแม่โพสพเป็นเทวดา

ที่รักษาข้าวที่เรากิน เราก็ขอบคุณแม่โพสพนั้น เมื่อฝรั่งเขาได้ฟังเช่นนั้น เขาก็ร้องว่า อ้อ, วัฒนธรรมของท่านก็สูงเหมือนกัน! เป็นอันว่าเราก็ไม่ใช่คนป่า และมีวัฒนธรรมมาแล้วเช่นเดียวกับฝรั่งเหมือนกัน.

สวัสดี



อาทิตย์ที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๐๖

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหาที่ถามมาว่า — " ตามที่ลัทธิคอมมิวนิสต์เขาโฆษณาว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์กับศาสนาพุทธเหมือนกัน ขอให้ประทานอธิบายด้วย ว่ามีความจริงอย่างไร ที่เขาโฆษณานั้นเป็นไปได้หรือ " ?

ก่อนจะตอบปัญหานี้ เราต้องทำความเข้าใจในระหว่างคำว่าลัทธิกับศาสนาเสียก่อน คือ คำว่าลัทธิหรือ ism นั้นเป็นเรื่องที่ผู้คิด ๆ ขึ้นเพื่อประโยชน์ของคนพวกหนึ่ง เช่น Hitler คิดนาซีซัม Nazism ขึ้นก็เพื่อประโยชน์ของคนหมู่เดียว คือ เยอรมัน Marx คิดคอมมูนิสซัมขึ้นก็เพื่อประโยชน์ของกรรมกร ส่วนกฎเกณฑ์ของเขา ก็มีเปลี่ยนแปลงไปได้ตามเหตุการณ์และกาละเวลาส่วนศาสนานั้นผู้คิด ๆ ขึ้นเพื่อความสุขของมนุษยชาติทั่ว ๆ ไปไม่มีกฎเกณฑ์ว่าผู้ใดจะได้สิทธิพิเศษกว่าผู้ใด คำสอนก็เป็นสัจจะ

ธรรมคือความจริงไม่มีผู้ใดจะเปลี่ยนแปลงได้ เช่นว่ามีเกิดแล้วต้องมีตาย เป็นต้น สมัยใด ๆ ก็ต้องยอมว่าจริงทั้งนั้นโดยเฉพาะพระพุทธศาสนาซึ่งเต็มไปด้วยความจริงและเหตุผลจึงทำให้เราเชื่อมั่นด้วย ปัญญา คือ Wisdom Fait ไม่ใช่เชื่ออย่างงมงายเลย

ที่เขาเข้าใจว่าเหมือนกันนั้น เห็นจะเป็นเพราะเข้าใจผิดในเรื่องพระวินัยของพระสงฆ์ที่มีอยู่ว่า — ถ้าใครถวายของแก่พระสงฆ์แล้วให้พระใช้ร่วมกัน ทั้งนี้ท่านหมายเอาคำว่าสงฆ์คือพระหลายองค์ เกินกว่า ๕ องค์ขึ้นไปแล้วจึงเป็นสงฆ์ ที่ท่านให้ใช้รวมกันได้ก็เพราะ พระมีสมบัติเพียงอัฐบริขาร ๘สิ่งเท่านั้นท่านก็รวมกันได้สะดวก แม้เช่นนั้นพระพุทธเจ้าก็ได้โปรดประทานพุทธานุญาตว่า ถ้าเขาเจาะจงให้องค์ใดก็เป็นขององค์นั้นได้ ส่วนคอมมูนิสต์เอาศีลของพระนี้มาใช้กับคฤหัสถ์ครองเรือน ซึ่งมีหน้าที่จะต้องเลี้ยงพ่อแม่ลูกเมีย ข้าทาสบริวาร จะเอาไปรวมกับใครได้ ถึงจะรวมได้ก็ต้องใช้กำลังบังคับ เมื่อต้องใช้กำลังบังคับหนักเข้า มันก็ต้องเกิดปฏิกิริยาคือมีผู้แข็งข้อสู้เป็นธรรมดาของมนุษย์ที่รักเสรีภาพ. เหตุการณ์ทั้งหลายจึงกลายเป็นทำให้โลกเกิดยุ่งอยากไปทุกแห่งหนดังทุกวันนี้, ส่วนพระพุทธศาสนานั้น ท่านสอนให้เห็นความจริงของชีวิต แล้วเห็นอกเห็นใจกันช่วยเหลือกันด้วยความเต็มใจเองไม่มีการบังคับกดขี่ จึงเป็นเรื่องตรงกันข้ามแทนที่จะเหมือนกัน ฉะนั้นขอให้เราเข้าใจเสียให้ถูกต้อง แล้วชวนกันเป็นพุทธศาสนิกชนมาก ๆ ขึ้นจะดีกว่าจะได้เป็นสุขทั่ว ๆ กัน.

สวัสดี

□

ตอบปัญหาธรรมทางวิทยุ ท.ท.ท.

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — ทุกศาสนาเป็นยาเสพติดจริงหรือไม่ ?

ตอบว่า — ข้อนี้ต้องถามก่อนว่า เสพติดชนิดไหน ? และติดอย่างไร ? ถ้าติดชนิดเฮโรอีนก็ไม่ดีแน่ เพราะทำให้กระวนกระวายแล้วทำแต่ความชั่ว และในที่สุดก็ตายเร็วด้วย แต่ถ้าเสพติดจนทำความดีเสมอด้วยเชื่อในกรรมว่าทำดีจะได้ดีทำชั่วจะได้ชั่ว แล้วทำแต่บุญกุศล ช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยยินดีเห็นเขาได้รับความสุข ก็ต้องเรียกว่าเสพติด เช่นนี้ดี เรื่องศาสนานั้น ทุกศาสนามีความมุ่งหมายจะยกระดับมนุษย์ให้สูงกว่าสัตว์เดรัจฉาน ฉะนั้นผู้ใดยิ่งติดศาสนาได้มากเท่าใดก็ยิ่งสูงกว่าสัตว์เท่านั้น จึงควรจะยินดีในการเสพติดในศาสนาไม่ใช่หรือ ? ขอให้ท่านคิดดูให้หลาย ๆ ครั้งจนเข้าใจได้.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — ทำไมพระภิกษุจึงไม่ฉันอาหารมื้อเย็น ?

ตอบว่า — เพราะในสมัยพุทธกาลนั้น พระสงฆ์ออกบิณฑบาต ๒ ครั้ง คือเช้าครั้งหนึ่ง เย็นครั้งหนึ่ง แต่พวกที่ไม่นับถือพุทธก็นินทากล่าวร้ายลูกศิษย์พระสมณโคดม ออกบิณฑบาตตอนเย็นเพื่อจะขึ้นขโมย

และลักลอบหาผู้หญิงในตอนมืด เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบแล้วก็ทรงเรียกประชุมสงฆ์ และมีพระพุทธดำรัสว่า ถ้าพระพุทธศาสนาเจริญขึ้น จำนวนสงฆ์ก็จะต้องมีมากขึ้น เมื่อมีจำนวนมากก็ย่อมจะมีดีบ้างชั่วบ้างปะปนกันเป็นธรรมดา ฉะนั้นถ้าจะตัดข้อครหา ข้อนี้เสียให้เด็ดขาดแล้ว ก็จะต้องปรึกษากันว่าเราจำเป็นจะต้องมีชีวิตอยู่ด้วยอาหาร ๓ มื้อหรือไม่ ? พระสงฆ์ทูลว่าไม่จำเป็น, เพียงอาหาร ๒ มื้อก็จะยังชีวิตให้เป็นไปได้ จึงตกลงในที่ประชุมสงฆ์ว่า ต่อไปนี้จะไม่ฉันอาหารในเวลาวิกาล หรือพระอาทิตย์ตกแล้ว ต่อมาเกิดปัญหาว่า – พระอาทิตย์ตกแล้วนั้นเวลาไรแน่ ? ทางมหายานตีความว่า— ย่ำค่ำไปแล้ว จึงฉันเย็นก่อนพระอาทิตย์ตกได้ แต่ทางเถรวาทคือพวกเราถือเอาแต่พระอาทิตย์เริ่มตก คือก่อนเที่ยง เพื่อให้แน่ว่าไม่ผิดแน่ เที่ยงแล้วเป็นไม่ฉันอาหารอีก แต่พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงอนุญาตให้ฉันได้หลายอย่างมี อาหารน้ำและลูกไม้บางอย่างก็ฉันได้ตลอดเวลา และพระองค์ใดอาพาธคือเจ็บไข้ ก็ฉันอาหารได้ตามหมอสั่ง แต่พระที่ท่านเคร่งท่านจะไม่ยอมฉันเลย ดังเคยมีตัวอย่างเมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ วัดบวรนิเวศฯ ประชวรเป็น T.B. หมอทูลให้เสวยพระอาหารเย็นเพื่อบำรุงพระกำลัง ท่านก็ไม่ทรงยอมเป็นเด็ดขาด จนหมอฝรั่งแอบเอาไข่ไก่ใส่ปนไปกับยาให้เสวย แต่ไม่เป็นผลดีอย่างไร เพราะท่านทรงเป็นมากเสียแล้ว.

สวัสดี

□

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — ถ้าพระภิกษุปฏิบัติตนเคร่งครัดแล้ว จะมีทางบรรลุมรรผลหรือไม่ ?

ตอบว่า — ถ้าเธอ หมายว่า – บรรลุมรรผล — คือได้เป็นพระอรหันต์แล้ว แม้จะเคร่งครัด แต่ตัดสังโยชน์ ๑๐ ข้อไม่ได้ ก็ยังไม่เป็นพระอรหันต์ พระอรหันต์มีอยู่ ๔ ชั้น คือถ้าตัดกิเลส ๓ ข้อแรกในสังโยชน์ ๑๐ ได้ ก็จะเป็นชั้น — โสดาบัน ถ้าตัดได้อีก ๓ ข้อ จะเป็น — สกทาคามี ถ้าตัดได้อีก ๓ ข้อ จะเป็น — อนาคามี และถ้าตัดได้หมดทั้ง ๑๐ ข้อโดยเด็ดขาดแล้วจึงจะเป็น — พระอรหันต์ และเข้าพระนิพพานได้เลย คือไม่ต้องกลับมาเกิดอีก

ส่วนคำว่า— เคร่งครัดนั้น — เธอหมายเอาเพียงไหน ? เพราะพระภิกษุนั้นแม้จะเคร่งครัดด้วยนั่งหลับตาภาวนาไม่พูดจากับใครก็ตาม แต่ถ้าไม่รักษาพระวินัยแล้ว ก็ไม่ใช่พระภิกษุ ฉะนั้นเธอจะต้องเรียนให้รู้พระวินัยไว้บ้าง พอที่จะตัดสินได้ว่าพระองค์ไหนเป็นพระจริง ๆ สมควรแก่การกราบไหว้บูชา และพระองค์ไหนไม่ใช่พระ อย่าตัดสินไปง่าย ๆ จะเป็นบาปทั้งถูกและผิด เพราะถ้าไปดูถูกพระดี ๆ เข้าก็จะเป็นบาปหนัก เพราะไม่เคารพสงฆ์ผู้เป็นสาวกพระพุทธเจ้า เรียกว่าเป็นคนไม่มีพระรัตนตรัย แต่ถ้าไปบูชาพระเก๊เข้า ก็เป็นบาปอีกเพราะสมคบโจร หลอกลวงผู้อื่นเขา ฉะนั้น จงระวังให้มากทั้ง ๒ สถาน.

สวัสดี

□

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีอยู่ว่า — ทำไมคนไทยจึงนับถือพระพุทธศาสนาอย่างงมงาย เช่นทำบุญเพื่อไปสวรรค์ จะไม่เป็นกิเลสคือโลภไปหรือ ?

ตอบว่า — เพราะเขายังไม่เข้าใจพระพุทธศาสนาดี เป็นแต่นับถือตาม ๆ กันมา ก็เลยไม่ได้เอาใจใส่ บางคนก็คิดว่าเราเป็นพุทธจะเรียนเมื่อไรก็ได้ ก็เลยเพลินไป ไม่ใช่เพราะเขาโง่ดอก การทำบุญเพื่อหวังได้อะไรตอบแทนนั้นจะนับว่าทำบุญจริง ๆ ไม่ได้ เพราะมีการแลกเปลี่ยนเช่นซื้อขายกัน ถ้าจะให้เป็นบุญจริง ๆ แล้ว ต้องไม่หวังอะไรตอบแทนนอกจากว่าเราสบายใจว่าได้ทำกุศลอันดีแล้ว เพราะคนทำดีย่อมอยู่เป็นสุขไม่มีขุ่นข้องหมองใจกับใคร จิตใจก็บริสุทธิ์สบายดี ไม่เชื่อก็เชิญลองดูเถิด.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีอยู่ว่า — คนเราตายแล้วต้องเกิดอีกหรือไม่ ?

ตอบว่า — ถ้ายังมีกิเลสให้ทำกรรมอยู่แล้วก็ต้องเกิดอีกแน่ เพราะกรรมที่เราทำไว้นำเรามาเกิดอีก เพื่อใช้กรรมเวรนั้นให้สิ้นไป แต่เราก็มิได้มายังโลกนี้แต่เฉพาะเพื่อใช้กรรมเก่าเท่านั้น เรามักจะมาเพิ่มกรรมหรือหนี้ใหม่ให้มากขึ้นเสมอ เราจึงต้องกลับมาอีก เป็นเหตุให้เกิดมีสังสารวัฏฏ์ขึ้นคือชีวิตเป็นวงกลม ตายแล้วก็เกิด ๆ แล้วก็ตาย ไม่รู้จักจบสิ้น ถ้าจะให้

จบสิ้นก็มีทางเดียวคือพระนิพพาน ที่ซึ่งไม่มีทุกข์ แต่ผู้ที่จะไปถึงนิพพานไม่มาเกิดอีกนั้น จะต้องเป็นผู้ที่ดับกิเลสของตัวเองได้หมดจด จึงจะเรียกว่าดับจริง ทุกวันนี้เราดับกันได้เพียงชั่วครู่ชั่วยาม จึงยังต้องกลับมาเกิดอีกอยู่เสมอไป เสมือนตะเกียงที่น้ำมันแห้งแล้วจึงจะจุดไฟไม่ติดได้อีก ฉะนั้นถ้าเรายังหวังถึงนิพพานไม่ได้เพียงแต่ถ้าจะต้องเกิดอีก ก็ขอให้ดีกว่าชาตินี้ก็พอจะมีหวังได้.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีอยู่ว่า — ขอให้เล่าเรื่อง พ.ส.ล. ว่าเป็นมาอย่างไร ?

ขออธิบายว่า — เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ หรือ ๑๔ ปี มานี้โปรเฟสเซอร์มาลาลาเซเกร่าชาวลังกา ได้คิดขึ้นว่าผู้เป็นพุทธมีอยู่ในโลกนี้มากมายแต่ต่างคนต่างอยู่ไม่เคยมีการรู้จักและเข้าซึ่งกันและกัน จึงเชิญชวนผู้ที่เป็นพุทธในประเทศต่าง ๆ ให้ไปช่วยกันติดตั้งองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกขึ้นใน พ.ศ.๒๔๙๓ นั้น ที่เมืองโคลัมโบ ประเทศลังกา โดยมีวัตถุประสงค์ว่า —

๑. จะอุดหนุนสมาชิกให้ปฏิบัติพุทธธรรมโดยเคร่งครัดถูกต้อง
๒. เพื่อความสามัคคีในระหว่างชาวพุทธทุกนิกาย
๓. เพื่อเผยแพร่พระพุทธธรรม
๔. เพื่อทำงานช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์

๕. เพื่อร่วมมือทำงานกับทุกสมาคมที่มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกัน เราได้มีการประชุมใหญ่ทุก ๒ ปี ตามประเทศต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวคราวและความรู้แก่กัน แรกตั้งมีสมาชิกเพียง ๒๙ ศูนย์ บัดนี้มีถึง ๖๐ ศูนย์แล้วใน ๓๔ ประเทศ เราได้ทำให้โลกเข้าใจในพระพุทธศาสนายิ่งขึ้นทุกวัน คำว่า พ. ส. ล. เป็นคำย่อมาจากพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก.

สวัสดี

□

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า— พระสงฆ์มีกี่ชนิด ? ทำไมมีศีลถึง ๒๒๗ ข้อ ?

ตอบว่า— มี ๒ ชนิด คือ พระดีกับพระไม่ดีเท่านั้นไม่เคยมีใครอนุญาตให้มีพระปุถุชนหรือพระอริยสงฆ์เป็นพระแล้วก็จะต้องดี เพราะมีศีลอยู่ถึง ๒๒๗ แล้วถ้ารักษาไว้ไม่ได้ก็สึกเสียดีกว่า พระดี ๆ ท่านจะได้ไม่ต้องมัวหมองไปด้วย

การที่มีศีลถึง ๒๒๗ ข้อนั้น ก็เพราะพระเป็นผู้ตัดไปจากโลกอันยุ่งเหยิงนี้แล้ว ท่านหันมาสั่งสอนเราก็เพราะท่านเวทนาว่าเรามัวงมงายอยู่ในวัฏสงสารถ้าพระไม่ต้องแยกกับเราแล้ว พระจะไปอยู่วัดทำไม ? ถ้าเหมือนกับเราแล้ว ทำไมไม่อยู่ในบ้านกับเราเล่า ? ถ้าเราอ่านพระวินัยให้ดีแล้วจะเห็นได้ว่า เพราะศีล ๒๒๗ นี้แหละที่ทำให้เราไหว้พระได้จากใจ และ

บูชาอย่างสูงสุด ฉะนั้นถ้ามีเวลาว่างก็ควรจะอ่านพระวินัยเสียบ้างจะได้รู้ว่าเราไหว้อะไรและทำไมจึงไหว้ อย่างน้อยอ่านเพียงนวโกวาทเล่มเดียว ก็ดีกว่าไม่รู้เสียเลย.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — การบวชเพียง ๗ วัน ๑๕ วันจะได้อะไร ? ถ้าได้บุญได้อย่างไร ?

ตอบว่า — การบวชน้อยหรือมากเวลาไม่ใช่ของสำคัญ สำคัญที่คนบวชนั้นเป็นคนโง่หรือคนฉลาดถ้าฉลาดแล้วแม้จะบวชเพียง ๗ วัน ก็ได้ความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา และการรู้การเข้าใจจนประพฤติธรรมได้ความสุขจากจิตนั้นแหละ คือได้บุญ บุญคือความสุขกายสบายใจ ไม่ใช่ดุ้นเงินดุ้นทองตามที่ไผ่ฝันกันไม่ เพราะสุขอะไรก็ไม่ยั่งยืนเท่าสุขใจไม่ใช่หรือ ? มีแต่คนโง่หรือคนที่ชอบสุกเอาเผากินเท่านั้นที่คิดสั้นและพอใจในความสุขแม้เพียงชั่วครู่ชั่วยาม ขอให้เธอตรึกตรองดูให้ดีก็จะเห็นจริง.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — บวชก่อนแต่งงานและแต่งงานแล้วบวช ผิดกันอย่างไร ?

ตอบว่า — ไม่มีอะไรผิดกันเลย การบวชเป็นเรื่องของผู้บวชเอง จะเกี่ยวข้องกับผู้อื่นก็เพียงทางอ้อม เช่นที่กล่าวกันว่าบวชให้พ่อแม่นั้นให้อะไร ? บุญกรรมนั้นให้กันไม่ได้ ใครทำใครได้เอง ไม่มีทางแบ่งเบากันได้ ของใครก็ของใคร แต่ที่เขาว่าให้พ่อแม่นั้น คือผู้ใดเห็นก็จะต้องชมว่าพ่อแม่เขาดีจริงเลี้ยงดูสั่งสอนลูกให้รู้จักบวชเรียน เพื่อได้จิตใจและความรู้ที่สูงผิดสามัญชน นี่แหละคือที่ให้พ่อแม่ ส่วนเมียนั้นไม่มีสิทธิ์อะไร เพราะในคำถามเจ้านาคเวลาบวชก็มีแต่ว่าพ่อแม่อนุญาตให้มาบวชแล้วหรือ ? ไม่มีคำว่าเมียอนุญาตหรือเปล่าเลย

ฉะนั้นอย่าเข้าใจไปผิด ๆ ชนิดงมงายเลย ถ้าท่านมีโอกาสก็จงบวชเถิด จะได้ไม่เสียใจที่เกิดมาเป็นลูกผู้ชาย.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีอยู่ว่า — วิญญาณกับ Soul ผิดกันอย่างไร ?

ตอบว่า — วิญญาณนั้นเปลี่ยนไปตามกำลังของบุญกรรมที่ทำไว้ ยกตัวอย่าง เช่นต้น มะม่วง ต้นหนึ่ง ออกลูก แล้วแก่เข้า ก็หล่นลง ตกดิน จึงเกิด

เป็นต้นใหม่ขึ้นอีกต้นหนึ่งซึ่งมาจากต้นเดิมนั้นเอง, กรรมที่ทำไว้เปรียบเสมือนดิน ๆ ดีมะม่วงก็มีรสดีราคาสูง แต่แม้มะม่วงต้นเดียวกัน ถ้ามีใครมาเก็บไปกินแล้วทิ้งเมล็ดมะม่วงนั้นในที่ดินไม่ดี มะม่วงต้นเดียวกันก็เปลี่ยนรสไปตามพื้นดินซึ่งเปรียบเหมือนกรรมนั้นเอง

ส่วน Soul นั้นเขาเชื่อกันว่าไม่เปลี่ยนไปเป็นอื่นได้ คืออันไหนก็อันนั้นอยู่ชั่วกัปกัลป์.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — คนที่มั่งมีก็มีมากอยู่เสมอ คนจนก็จนมากอยู่เสมอ ทำอย่างไรจึงจะผสมกันให้มีเท่า ๆ กันได้ ?

ตอบว่า — ระวังให้ดี, เพราะคอมมิวนิสต์ก็คิดเช่นนี้เหมือนกัน แต่เขาลืมธรรมชาติของมนุษย์ว่าใครจะเป็นผู้ผสมหรือแบ่งให้เท่า ๆ กันได้ แม้เพียง ๒ คนก็ยังเอาเปรียบกันเสียแล้ว คนมาก ๆ ทั้งเมืองหรือจะไม่โกงกัน แม้จะแบ่งเท่า ๆ กันได้ก็ชั่วครู่เดียว เพราะการที่มีมากหรือน้อยนั้นอยู่ที่ใช้เป็นหรือไม่เป็น ยกตัวอย่างข้าพเจ้ากับท่านผู้ถามจะมีรายได้คนละ ๑๐๐๐ บาทต่อเดือน แต่ท่านสูบบุหรี่กินเหล้า ข้าพเจ้าไม่กินไม่สูบทั้ง ๒ อย่าง ฉะนั้นในไม่ช้าข้าพเจ้าก็จะมีมากกว่าท่านเป็นแน่นอน ถ้าท่านจะมาเอาของข้าพเจ้าไปแบ่งให้แก่คนที่สุรุ่ยสุร่ายแล้ว จะเรียกว่ายุติธรรมหรือ ? เพราะคนที่ใช้เป็น

ควรจะได้เป็นตัวอย่างที่ดีกลับเอาไปบำรุงคนที่ทำให้สิ้นเปลืองโดยไม่จำเป็น

เรามาช่วยกันสั่งสอนลูกหลานให้รู้จักใช้เงินเป็นและขยันทำงานเถิด จะเป็นสุขดีกว่านั่งฝันหวาน ๆ อย่างเป็นไปไม่ได้ หวังว่าท่านจะเห็นด้วยกับข้าพเจ้า.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — ทำอย่างนี้เขาว่าเราจองหอง ถ้าทำอย่างนั้นเขาว่าเป็นคนชั่ว เช่นถ้าเราไม่ไหว้ใครเดินไปเฉย ๆ เขาว่าจองหอง แต่ถ้าเราไหว้ใครเข้าเขาว่าเราเกี้ยวผู้ชาย เช่นนี้เป็นต้น เราจะทำอย่างไรดี ?

ตอบว่า — ปัญหานี้ข้าพเจ้าก็เคยโดนมาแล้วเมื่อสาว ๆ และได้เคยทูลถามเสด็จพ่อว่าทำอย่างไรดี ? ท่านทรงตอบว่า — "ถ้าจำเป็นจะต้องเลือกเอาอย่างหนึ่งใน ๒ อย่างนี้เท่านั้นละก็ ก็ควรจะเลือกที่ให้เขาว่า ๆ จองหองดีกว่าเขาว่าชั่ว"

ข้อสำคัญอย่าให้จริงอย่างเขาว่าก็แล้วกัน ถ้าเราทำถูกอยู่แล้วก็ไม่ต้องวิตกอะไร เพราะในโลกนี้มีอยู่ทั้งชมเชยและติเตียน เราจะรับแต่อย่างเดียวไม่ได้ เขาว่าเราผิดเขาก็บาปเอง อย่าไปรับเอามาให้เดือดร้อนใจเลย จะได้อยู่เย็นเป็นสุข.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — ทำไมพระญี่ปุ่นจึงมีเมียได้ ?

ตอบว่า — ประเทศญี่ปุ่นเป็นพุทธนิกายมหายาน และทางประวัติศาสตร์ของเขามีศาสนาปะปนกันหลายนิกาย รวมทั้งลัทธิชินโตด้วย ต่างคนต่างเชื่อก็เลยมีนิกายต่าง ๆ มากขึ้นทุกที เมื่อใน พ.ศ. ๒๕๐๑ นี้เองก็ยังมีอยู่ถึง ๑๖๘ นิกาย ที่มีเมียมีลูกได้ก็มี ที่ไม่มีเลยแม้แต่กินเนื้อสัตว์ก็ไม่กินก็มี ทั้งนี้เพราะศาสนาพุทธไม่ได้เป็นศาสนาประจำชาติ จึงประพฤติกันไปตามศรัทธา พวกที่มีลูกเมียก็ปฏิบัติตนเช่นเดียวกับพราหมณ์ พวกที่ตัดขาดจากโลกก็มีลูกเมียไม่ได้ เพราะผู้ที่มีห่วงใยต้องรับผิดชอบแก่บริวารอยู่นั้นจะตัดไปไม่ได้จริง จึงเป็นของไม่ควรมีห่วงใยให้จิตไม่บริสุทธิ์และไม่มีการเที่ยงธรรม ถ้ามีลูกก็จะต้องห่วงลูกและสะสมไว้ให้ ซึ่งเป็นการเห็นแก่ตัว แต่บัดนี้ได้ยินว่าในประเทศญี่ปุ่นกำลังจะปรับปรุงพระพุทธศาสนาใหม่อยู่แล้ว ส่วนวัดญี่ปุ่นในสหรัฐกำลังจัดการใหม่ เขาจะแยกธรรมทูตมิสชันเนรีกับพระสงฆ์ monk ออกจากกันเด็ดขาดเพื่อทำงานกันคนละอย่าง

ผลของการที่มีองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกขึ้นนั้น ทำให้ชาวพุทธได้มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นทุกที จึงเป็นสิ่งที่น่าจะคอยดูต่อไปว่าพระพุทธศาสนาจะเจริญได้อย่างไรบ้างทั้งในทางตะวันตกและตะวันออกเอง ถ้าท่านเป็นพุทธก็ขอเชิญให้ช่วยกันในทางดีด้วยเถิด.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงแล้วทำชั่วกับผู้ไม่มีการศึกษาทำชั่ว ใครจะผิดมากกว่ากัน ?

ตอบว่า — คนที่มีการศึกษาสูงซึ่งผิดมากกว่าเพราะควรจะรู้ผิดชอบชั่วดีได้มากกว่าผู้ไม่รู้ คนที่ทำผิดทั้งรู้อยู่ว่าผิดนั้นคือคนชั่ว แต่คนที่ทำผิดโดยไม่รู้จริง ๆ ว่าผิด ก็เรียกว่าคนทำผิด ไม่ใช่ทำชั่ว คนผิดแก้ได้ แต่คนชั่วแก้ยาก

แต่ปัญหาว่าอะไรคือการศึกษาและสูงต่ำได้อย่างไรก็น่าจะพิจารณาด้วย ถ้าท่านวัดคนด้วยดีกรีการเรียนก็เห็นจะไม่ถูกนัก เพราะวิชาที่เรียน ๆ กันนั้นเป็นวิชาอาชีพโดยมาก เพื่อจะหากินได้เท่านั้น ไม่เกี่ยวแก่การทำชั่วทำดี ถ้าจะพูดถึงชั่วดีแล้วต้องรู้ทางศีลธรรม เพราะศีลธรรมจากทางศาสนาเท่านั้นที่จะวัดคนได้ว่าคนไหนดีคนไหนชั่ว ด้วยเหตุนี้แหละศาสนาจึงเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตมนุษย์ หวังว่าท่านจะเข้าใจ และเห็นด้วย

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — ถ้าบวชโดยไม่มีศรัทธาจะได้บุญหรือไม่ ?

ตอบว่า — ถ้าคุณทำอะไรโดยไม่ตั้งใจทำนั้น งานนั้นจะเป็นผลดีหรือไม่ ? ฉันใดก็ดีถ้าบวชโดยไม่ตั้งใจจะบวชก็เท่ากับเข้าไปเล่นละคอน หรือ

แต่งแฟนซีเล่นเท่านั้นเอง ถ้าเช่นนั้นจะได้บุญอย่างไรเล่า ? แต่นั่นแหละอย่างไรก็ดีกว่าไม่บวชเลย เพราะแม้คุณจะไม่มีศรัทธาก่อนเลย แต่ถ้าคุณได้ครูบาอาจารย์ที่ดีคุณก็อาจเกิดศรัทธาขึ้นในเวลาที่บวชนั้นก็ได้ ทางที่ดีนั้นควรจะเรียนให้รู้จนเกิดศรัทธาเสียก่อนแล้วจึงบวช การบวชนั้นจึงจะได้ผลสมประสงค์

แต่ท่านผู้รู้ท่านว่า ผู้ที่เชื่ออย่างงมงายนั้นอย่างไรก็ดีกว่าผู้ที่ไม่มีอะไรจะเชื่อเสียเลย เปรียบเสมือนคนนุ่งผ้าเก่า ๆ แม้แต่ขาดแล้ว ก็ยังดีกว่าคนที่เปลือยกาย และก็คงจะเป็นเพราะเหตุนี้แหละที่เรายังปล่อยให้งมงายกันต่อไป เพราะดีกว่าไม่มีอะไรเสียเลยถ้าคิดดูให้ดีแล้วก็น่าจะเห็นด้วย.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีอยู่ว่า — ประเพณีบวชมีมาตั้งแต่เมื่อไร ?

ตอบว่า — ก็มีพร้อมกับมีศาสนาน่ะซี ? เพราะเมื่อมีผู้สอนศาสนาจนคนเห็นชอบเกิดศรัทธาแล้วก็เข้าบวชเป็นผู้กระทำกิจในศาสนานั้น ๆ ที่ตนเชื่อถือศรัทธาพระพุทธเจ้าของเรา ก็เสด็จออกบรรพชา แล้วบวชประทานพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นพระสงฆ์องค์แรก

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จเข้าปรินิพพานไปแล้ว พระอรหันต์ผู้เป็นศิษย์ก็บวชกันต่อ ๆ มาจนบัดนี้ ส่วนการพิธีนั้น ก็คงจะได้ต่อเติมให้ถูกต้องตามกาลสมัยเรื่อยมา แต่หลักของการบวชเรียนยังคงมีอยู่เช่นเดิมตามพระวินัย.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — คนไข้ที่เชื่อผีสางเทวดาแล้วรักษาตัวผิดจนตายนั้น จะแก้ไขอย่างไรจึงจะไม่ให้ขัดกับศาสนา ?

ตอบว่า — ความเชื่อของมนุษย์นั้นไม่ได้เกี่ยวแก่ศาสนา ศาสนาสอนให้เชื่อให้ถูกต้องต่างหาก โดยเฉพาะศาสนาพุทธ ท่านสอนให้รู้จักเชื่อด้วยเหตุผล ถ้าเธอจะแก้คนไข้ไม่ให้เชื่อในทางผีสางเทวดาแล้ว เธอก็ต้องสอนพุทธศาสนาในเรื่องกาลามสูตร ให้เขาเห็นเหตุผลแล้วให้ทดลองยาของหมอที่ถูกต้อง แต่ถ้าโรคของเขาเป็นไปในทางเส้นประสาท ผีสางเทวดาก็อาจจะช่วยรักษาได้ดอกกระมัง

ความเชื่อเป็นอำนาจอันหนึ่ง ที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จในประการต่าง ๆ ได้ ฉะนั้นถ้าท่านจะเป็นหมอดีก็จงพยายามทำให้คนไข้เชื่อท่านว่าจะรักษาหายแน่เสียก่อน แล้วท่านจะออกคำสั่งได้ตามต้องการ ไม่เชื่อก็ลองดู.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — ท่านเห็นเรื่องเกิดใหม่อย่างไร มีพิสูจน์อย่างไร ?

ตอบว่า — เห็นว่าเมื่อมีเกิดก็ต้องมีตาย เมื่อมีตายก็ต้องมีเกิด เป็นคู่กันไป ถ้าไม่มีเกิดแล้ววิญญาณจะได้รับผลกรรมอย่างไร ? การกระทำต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดผลตามที่เราเห็น ๆ กันอยู่ เรามีวานนี้ วันนี้ และพรุ่งนี้ ทำไมเราจะไม่มีชาติก่อน ชาตินี้ และชาติหน้าเล่า ? พรุ่งนี้เราก็เห็นไม่ได้ในวันนี้ เท่ากันกับชีวิตนี้ก็เห็นชีวิตหน้าไม่ได้เช่นเดียวกัน

อีกประการหนึ่ง กฎธรรมดามีอยู่ว่า — ที่ใดมีปัจจุบัน ที่นั้นต้องมีอดีตและอนาคตอยู่ด้วยทุกแห่ง ถ้าเราปฏิเสธไม่ได้ว่าเวลานี้ ไม่ใช่ปัจจุบันของเรา ๆ ก็ต้องยอมรับว่าเรามีทั้งอดีตและอนาคตด้วย เหตุผลเหล่านี้คือข้อพิสูจน์ ถ้าไม่นับถึงการรำลึกชาติได้ของเด็ก ๆ ด้วย.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — ทางพุทธศาสนาไม่ให้ใช้อำนาจให้สู้ด้วยอหิงษาแต่ทำไมชาวพุทธจึงยังกินเนื้อสัตว์ และฆ่าทั้งสัตว์ทั้งคน ด้วยการทำสงครามจะผิดไม่ธรรมดอกหรือ ?

ตอบว่า — การที่เรากินเนื้อสัตว์ที่ตายแล้วไม่เป็นบาป ถ้าเราสั่งให้เขาฆ่าให้เรากินจึงจะเป็นบาป พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้เรามีชีวิตอยู่โดยไม่

ทำความลำบากให้แก่ผู้ใด ฉะนั้นเราจึงกินได้ทุกอย่างโดยไม่เลือกให้ลำบากแก่ผู้อื่นที่ทำให้

ส่วนการสงครามนั้นเป็นเรื่องของโลก ไม่เกี่ยวกับทางธรรม ด้วยเหตุนี้เราจึงแยกโลกกับธรรมไว้คนละทางไม่ให้ปะปนกัน เช่นพระสงฆ์ของเราจะไม่เกี่ยวกับการเมืองเลย ถ้าต้องการจะเกี่ยวก็ต้องลาสึกขาออกไปเป็นฆราวาสเสียก่อน ท่านจะเห็นได้จากข้อถามในเวลาบวชข้อหนึ่งว่า — " พระราชาทรงอนุญาตให้ท่านมาบวชแล้วหรือ ? " ทั้งนี้แสดงให้เห็นชัดว่าโลกกับธรรมรวมกันไม่ได้ จะได้เพียงอาศัยซึ่งกันและกันเท่านั้น.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — กรรมคืออะไร ? ถ้าเชื่อกรรมแล้วจะทำบุญสวดมนต์ทำไม ? ผู้ตายไปแล้วจะช่วยอะไรเราได้ ?

ตอบว่า — กรรมคือการกระทำ คือ action ที่ใดมี action ที่นั้นต้องมี Re-action คือเมื่อมีการกระทำแล้ว ก็ต้องมีผลแห่งการกระทำนั้น ๆ ในที่ทุกแห่งและเสมอไปด้วย โดยกฎธรรมดา ฉะนั้นการทำบุญก็เป็น action อันหนึ่งที่จะต้องมี Re-action เหมือนกัน ปัญหาอยู่ที่ว่ากรรมนั้น ๆ จะปรากฏผลขึ้นเมื่อใดเท่านั้น เพราะกรรมก็มีกำลังไม่เท่ากันอยู่ ตามมากและน้อย เราจึงบังคับกรรมให้ออกผลตามพอใจเราไม่ได้

ส่วนผู้ที่ตายไปแล้วจะช่วยเราได้หรือไม่นั้น ย่อมอยู่ที่กำลังความดีหรือความชั่วของผู้ตายนั้นเอง เพราะความดีหรือความชั่วย่อมมีกำลังคือ force ของมันเองอยู่ด้วยแล้วเช่นกัน จึงปรากฏเหตุอันไม่น่าจะเป็นได้อยู่บ่อย ๆ เช่นผู้ตายบอกคนเป็นในฝันให้รู้ถึงภัยอันตรายได้ล่วงหน้าเป็นต้น ถ้าไฟฟ้าของท่านไม่เหมาะกับผู้ตายก็อาจจะยังติดต่อกันไม่ได้ดอกกระมัง.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า – ใครสร้างโลก ? มีผู้สร้างเล่นแล้วทำลายเสียได้ตามใจชอบหรือ ?

ตอบว่า — เราชาวพุทธเชื่อว่าสิ่งทั้งปวงเกิดขึ้นโดยตัวของมันเอง แต่เมื่อธาตุเหล่านี้มาพบกันเข้าก็กลายไปเป็นอื่น เช่น ๑ มารวมกัน ๑ เข้าก็กลายเป็น ๒ ไปเป็นต้น ยกตัวอย่างเช่นเราผู้เป็นมนุษย์เราก็มีธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม รวมกันเกิดเป็นสังขารขึ้น เราไม่มีผู้สร้างเล่นแล้วทอดทิ้งไปตามที่ท่านเข้าใจชาวพุทธมีแต่กรรมเป็นหลักเชื่อ ไม่ซัดบาปให้แก่ผู้ใดทั้งนั้น เพราะเชื่อว่าตัวเราเองเป็นผู้ทำให้ตัวเราเอง กล่าวคือทำดีก็ต้องได้ผลดี ถ้าทำชั่วก็ต้องได้รับผลชั่ว ไม่มีผู้ใดช่วยได้ ท่านจึงสอนให้เข้าใจในคำว่า — อัตตาหิ อัตตโน นาโถ แปลว่าตนของตนเป็นที่พึ่งแก่ตนเอง.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — การอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายนั้นผู้ตายจะได้รับหรือไม่ ?

ตอบว่า — เรายังไม่ตายเราก็รู้ไม่ได้ จะรู้ได้แต่เท่าที่รู้ได้จากในโลกปัจจุบันนี้ เช่นมีเรื่องเกิดขึ้นเร็ว ๆ นี้เองว่า มีชายคนหนึ่งอยู่กับพ่อแถวบางลำภูนี้เอง และพ่อเกิดตาย ลูกจึงใส่บาตรอุทิศให้พ่อทุกเช้าก่อนไปทำงาน แต่มาตรวจน้ำอุทิศให้พ่อเอาเมื่อตอนก่อนจะนอนราว ๒๓ น. ทุกวันโดยที่ไม่ได้บอกให้ใครรู้เลย ต่อมาในไม่ช้า ผู้หญิงคนหนึ่งอยู่ใกล้ ๆ บางลำภู เกิดฝันว่ามีผู้ชายคนหนึ่งมาบอกว่า " ช่วยไปบอกลูกฉันทีเถิดว่าถ้าจะให้กินอะไรก็ขออย่าให้ต้องคอยนานเลย " ผู้หญิงคนนั้นก็มาเที่ยวถามเพื่อน ๆ แถวนั้นว่ามีใครพ่อตายบ้าง ? ลูกชายคนตายจึงบอกว่าเขาเอง จึงรู้เรื่องกันขึ้นทั้ง ๆ ที่ต่างคนก็ต่างไม่รู้จักหรือรู้เรื่องซึ่งกันและกัน

ถ้าเราเชื่อฝันของแม่ผู้หญิงคนนี้ เราก็ต้องเชื่อว่าผู้ตายได้รับจริงในทางพระพุทธศาสนาท่านไม่ให้เถียงกันถึงสิ่งที่รู้ไม่ได้ด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่ายอย่างไรก็ตาม ผู้ใดเห็นว่าท่านทำบุญอุทิศให้ผู้ตายแล้วจะได้หรือไม่ได้ เขาก็จะเห็นว่าท่านเป็นคนมีความกตัญญูรู้คุณคนแม้ตายไปแล้ว ท่านจึงเป็นผู้ที่น่านับถือและคบด้วยได้

สวัสดี

□

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า— บุญและบาปจะลบล้างกันได้หรือไม่?

ตอบว่า— ไม่ได้เพราะบุญก็เป็นบุญ บาปก็เป็นบาป สิ่งไรที่ทำแล้วก็เป็นอันว่าได้ทำแล้วจริง ๆ จะแก้ได้อย่างเดียวคืออย่าทำบาปอีก แล้วทำแต่บุญให้มากกว่าบาปที่ได้ทำไว้ เช่นทำบาปไว้ ๑ ครั้ง ก็ทำบุญเสีย ๑๐ ครั้ง เราก็จะได้รับส่วนบุญมากกว่าบาปถึง ๙ ส่วน ซึ่งจะทำให้บาปนั้น ๆ เป็นส่วนน้อยไปเองโดยปริยาย อย่างไรก็ตาม การทำบุญโดยไม่หวังอะไรตอบแทนนั้น ทำให้เราเป็นสุขใจเป็นอันมากว่าเราได้ทำบุญแล้วจริง ๆ หวังว่าท่านจะเห็นด้วย

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า— พระภิกษุตามวัดที่เล่นวิทยุ เครื่องขยายเสียง, โทรทัศน์, มีโทรศัพท์พูดเอง เหล่านี้ผิดหรือไม่?

ตอบว่า— ผิดไม่ถึงสกปรก แต่ไม่สะอาด! เพราะพระท่านสละบ้านไปหาทางหลุดพ้นจากโลกนี้อยู่แล้ว ฉะนั้นสิ่งไรที่จะกลับทำให้ท่านถูกติดอยู่ไม่ว่าทั้งในทางกาย วาจา ใจ แล้วก็เป็นของไม่ควรมีทั้งนั้น เพราะเป็นผลให้ตรงกันข้ามกับความมุ่งหมายเดิม แต่ถ้าพูดทางความรู้ความสะดวกก็ควรจะอนุโลมบ้าง เช่น วิทยุก็ดี โทรทัศน์ก็ดี มีทั้งสิ่งที่น่ารู้และน่ารังเกียจ

ทั้ง ๒ อย่าง ถ้าพระท่านดูแต่ที่เป็นข่าวเป็นความรู้ก็ไม่ผิดร้ายอะไร และพระที่ดีท่านก็คงจะทำเช่นนั้นได้ แต่ใครจะรับรองให้กับพระเลว ๆ ว่าจะดูจะฟังแต่ที่เป็นความรู้ เพราะพระเลว ก็จะแก้ว่าของพวกนี้ไม่มีห้ามไว้ในพระวินัย และทุกสิ่งก็เป็นความรู้ทั้งนั้น ถ้าของพวกนี้มีในพุทธกาลท่านก็คงจะทรงกำหนดคุณโทษไว้แล้ว แม้ในเรื่องพูดโทรศัพท์ก็ไม่น่าเลื่อมใสนัก เพราะพระวินัยห้ามไม่ให้อยู่พูดจา ๒ ต่อ ๒ กับผู้หญิง การพูดโทรศัพท์นั้นก็พูดกัน ๒ ต่อ ๒ ใครจะเป็นผู้รับรองว่าอีกข้างหนึ่งเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย ถ้าทุกวัดมีที่มีคนจัดให้ดูแต่สิ่งที่ควร รวม ๆ กันเป็นเวลาและครั้งคราวแล้วก็คงจะทำให้มีผู้เลื่อมใสในวัดมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เราควรทำได้แต่เพียงว่าองค์ใดเป็นพระจริงเราก็ต้องอุดหนุน องค์ใดอาศัยอยู่ชั่วคราวก็ไม่ต้องอุดหนุนเพราะท่านสบายแล้ว

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — พระอรัญวาสีจะปกครองพระคามวาสีได้หรือไม่?

ตอบว่า — พระอรัญวาสีคือพระเดินทางวิปัสนาธุระพระคามวาสีทางคันถธุระ ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในทางการปกครอง เพราะการปกครองคณะสงฆ์มีอยู่ชัดเจนแล้ว ทำไมจะต้องมาแยกว่าเป็นนั้นเป็นนี่ งานของใคร ๆ ก็ทำให้ดีที่สุดก็แล้วกัน

ถ้าท่านบวชเป็นพระก็จงตัดกิเลศออกไปให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วคนจะกราบไหว้นับถือด้วยใจจริง แต่ถ้าผู้ถามปัญหานี้เป็นลูกศิษย์พระก็จงระวังอย่ายุ่งแก่การปกครองสงฆ์ ถ้าทำให้พระท่านแตกกันแล้วจะตกนรก ระวังให้ดี

สวัสดี

□

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า— ตายแล้วจะต้องไปชดใช้กรรมจริงหรือ ?

ตอบว่า— ถ้าไม่จริงจะไปไหนเล่า ? สูญก็ไม่สูญ เพราะเราเห็นแล้วกายมันสูญเท่านั้น แต่จิตมันไม่สูญ เมื่อไม่สูญมันก็ต้องมีที่ไป ปัญหาจึงมีแต่ว่าไปไหน ? เราก็เชื่อกันว่าไปตามแรงกรรมที่เราทำไว้จะส่งไปยังที่สุขหรือทุกข์ ถ้าไม่เป็นเช่นนั้นแล้วทำไมคนที่เกิดมาจึงมีสุขทุกข์ไม่เหมือนกันทุกคนเล่า ? แม้พ่อแม่เดียวกันก็ไม่เหมือนกันทั้งในทางรูปร่างและนิสัยใจคอ สิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้แหละที่แสดงให้เราเห็นเหตุ เพราะบัดนี้เรากำลังรับผลอยู่ ถ้าจะดูให้รู้ก็ดูเหตุมาหาผลและดูผลไปหาเหตุ จึงจะได้คำตอบที่ถูกต้องหรือใกล้ความจริงที่สุด.

ถ้าท่านไม่เชื่อในเหตุและผลแล้วท่านจะเชื่ออะไร ?

สวัสดี

□

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีอยู่ว่า — การอธิษฐานขอสิ่งที่ต้องการนั้นเป็นพุทธศาสนาหรือศาสนาอะไร ?

ตอบว่า — ไม่ใช่เรื่องของศาสนาเลย โดยเฉพาะศาสนาพุทธแล้วท่านไม่เคยสอนให้ขออะไรเพราะตัวของตัวเองเท่านั้นที่จะเป็นที่พึ่งของตัวเองได้ ถ้าตัวไม่ทำแล้วจะได้อะไร ?

เรื่องอธิษฐานนี้เป็นเรื่องของจิตใจมนุษย์อย่างหนึ่ง ตามธรรมชาติถ้าอยากได้อะไรมาก ๆ หรือเกรงกลัวอะไรอย่างแรง ๆ เมื่อไม่เห็นทางช่วยได้ก็มักจะวิงวอนขอร้องให้สิ่งที่ตัวเชื่อให้ช่วย ทั้งนี้ก็เพื่อให้พอมีหวังมีความสบายใจบ้างเท่านั้นเอง บางทีแม้จะรู้อยู่ดีว่าเป็นไปไม่ได้ก็ยังให้เป็นไป เช่นจะไปเที่ยวในหน้าฝนรู้แล้วว่าฝนจะตกก็ยังยกมืออธิษฐานว่า – เจ้าประคุณขออย่าให้ฝนตกเลย ที่จริงจะตกหรือไม่ตกก็ขอให้มีหวังไว้เท่านั้นเอง ถ้าความปรารถนานั้นแรงหนักเข้าก็ไปถึงหมอดูและเสี่ยงทายอะไร ๆ ต่าง ๆ อาหารจิตของมนุษย์เป็นอยู่เช่นนี้ หมอดูจึงไม่หมดโลกไปได้หวังว่าท่านจะเห็นด้วย.

สวัสดี

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีอยู่ว่า — หมอดีควรจะปฏิบัติตนในทางศาสนาเพียงไหน ?

ตอบว่า — ไม่ใช่เฉพาะหมอดีเท่านั้นถึงจะควรปฏิบัติกิจพระศาสนา ผู้ใดก็ตามถ้ามีศีลธรรม มีจิตใจสูง เห็นใจผู้อื่นเป็น ไม่ก่อกรรมทำบาป พอใจช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอแล้ว จะเป็นหมอหรือเป็นกุลีก็จะมีคนรักและยินดีคบค้าด้วยเสมอไป

การที่จะทำขึ้นเพื่อแสดงให้คนอื่นเห็นเท่านั้นไม่ทำเสียดีกว่า ศาสนาไม่ใช่เรื่องการกระทำเพื่อแสดงแต่เป็นเรื่องของจิตใจที่ดี ผู้ใดมีจิตใจดีแล้วก็ย่อมจะบังคับกายให้ทำแต่ความดีต่อไป ถ้าเราทำเพื่อการแสดงแล้วในไม่ช้าเขาก็จะจับได้ แล้วหมดความนิยมชมชอบไปทันที โดยเฉพาะพระพุทธศาสนานั้นท่านสอนให้เรารู้จักชีวิตที่จริง ไม่มีชีวิตอยู่อย่างผ้นไปวันหนึ่ง ๆ ให้เรารู้จักเหตุรู้จักผล รู้จักสู้ความจริง แล้วทำแต่บุญ ด้วยเชื่อในกรรมดีย่อมจะให้ผลดี ขอจงพยายามเข้าใจแล้วท่านจะเห็นว่าไม่มีสุขใดในโลกนี้ที่จะสุขเท่ามีพระพุทธธรรมไว้ในใจ ไม่เชื่อก็เชิญลองดู.

สวัสดี



สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — มีเงินดีหรือมีปัญญาดี ?

ตอบว่า — มีปัญญาดีกว่าเงิน ! เพราะเงินสร้างปัญญาไม่ได้ แต่ปัญญาสร้างเงินได้

ข้าพเจ้าได้รู้จักฤทธิ์ปัญญาดีกว่าเงินมาแล้วเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อเราอยู่ในปีนัง พวกที่มีเงินถูกริบไปหมด ที่เหลือซ่อนอยู่ก็ใช้ไม่ได้เพราะกลัวเขารู้ว่ายังมีเงิน และเงินก็ไม่มีที่จะใช้ เพราะเวลาสงครามไม่มีใครทำอะไรค้าขาย ส่วนเราผู้ไม่มีเงินเกิน ๑๘๐ ร. ก็คิดขายดอกไม้ลูกไม้ในสวนที่เราอยู่ปลูกผักไปแลกของสดมาทำอาหาร ขายดอกไม้ได้เท่าไรก็เอามาซื้อปุ๋ยพรวนดินให้มีดอกมากขึ้นอีก กระสอบใส่ข้าวใส่ถ่านเรากินแล้วขายเอามาซื้อข้าวซื้อถ่านอีก ขวด กระป๋อง เราเก็บขายทั้งนั้น อะไรที่ใช้แล้วไม่ให้เสียเลย เราช่วยคิดทำเองทุกอย่าง จึงอยู่มาได้พอสบายจนถึงกลับมาบ้านได้

ความจนทำให้เกิดปัญญา ถ้าใช้ปัญญาให้ถูกโดยไม่คิดทำบาปด้วยปล้นเขา, ขโมยเขา, หรือโกงเขาแล้ว ท่านจะได้ความคิดที่ดี ๆ แม้ทำกับข้าวได้อร่อย ๆ ด้วย ถ้าท่านไม่เชื่อก็จงไปเที่ยวป่าดูสักที แล้วท่านจะเข้าใจชีวิตดีขึ้นกว่าอยู่บ้านเฉย ๆ.

สวัสดี

สวัสดีท่านผู้ฟัง

ปัญหามีว่า — มีธรรมะใดที่หมอจำเป็นจะต้องยึดเป็นหลักประกอบอาชีพแพทย์ ?

ตอบว่า — เมตตากรุณาซีคะคุณหมอ ! เมตตาว่าไม่มีผู้ใดอยากอยากเจ็บไข้เลย เลือกโรคภัยไข้เจ็บเองก็ไม่ได้ว่าอยากจะเจ็บเป็นโรคอะไร เมื่อมันเกิดเป็นขึ้นมาแล้วก็มีแต่ความทุกข์ทั้งทางกายทางใจ คุณหมอเป็นผู้เรียนรู้มาแล้วก็จะกรุณาช่วยรักษาให้เขาหายกลับเป็นปรกติชนได้ คุณหมอก็จะได้ทั้งบุญทั้งคุณ บุญนั้นคุณหมอจะสบายใจว่าได้ทำให้เขาพ้นทุกข์ คุณนั้นผู้รู้เห็นจะนิยมชมชอบนึกถึงบุญคุณของคุณหมอต่อไป

ถ้าคุณหมอเชื่อในผลกรรม คุณหมอก็จะเป็นคนแข็งแรงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บและมีความสุขอยู่เสมอ จงทำกุศลเถิด กุศลนั้นจะเป็นของเราเองในที่สุด.

สวัสดีคะ



ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง

โดย

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

ปรับปรุงจากปาฐกถาแสดงที่สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์

หอประชุมคุรุสภา

เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๐๘

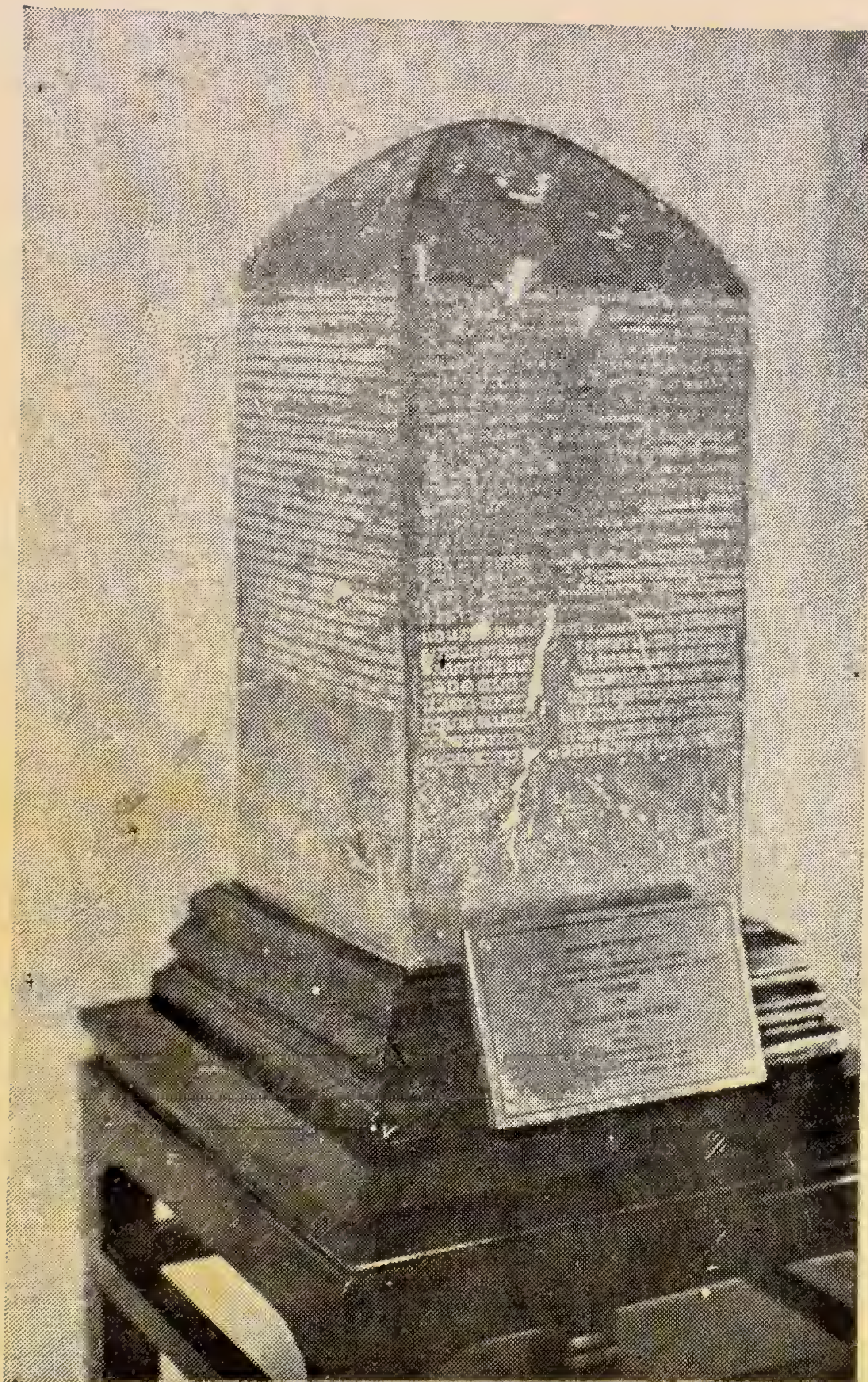
คำนำ

นายแพทย์เจริญ และนางบุญเลิศ พุทธสุวรรณ ขออนุญาตนำปาฐกถาเรื่องศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ของข้าพเจ้าพิมพ์เป็นหนังสือออกแจกในงานศพ นายทองอยู่ ภุชฌงค์ บิดาโดยที่ต่อไปนี้จะเป็นคำพูดของข้าพเจ้าทั้งนั้น ข้าพเจ้าจึงจะไม่พูดอะไรมากนอกจากว่าอนุญาต หากเกิดกุศลสัมปรายภพประการใดแต่การนี้ ก็ขอจงได้แก่ นายทองอยู่ ภุชฌงค์ ผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น.

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

บ้าน ๒๑๙ ถนนเอกมัย

๑๙ มกราคม ๒๕๐๙



รูปศิลาจารึก

พ่อขุนรามคำแหง

ด้านที่ ๑

พ่อกูชื่อศรีอินทราทิตย์ แม่กูชื่อนางเสือง พี่กูชื่อบานเมือง ตูพี่น้องท้องเดียวห้าคน ผู้ชายสาม ผู้หญิงสอง พี่เผือผู้อ้ายตายจากเผือเตียมแต่ยังเล็ก เมื่อกูขึ้นใหญ่ได้สิบเก้าเข้า ขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดมาท่เมืองตาก พ่อกูไปรบขุนสามชนหัวซ้าย ขุนสามชนขับมาหัวขวา ขุนสามชนเกลื่อนเข้า ไพร่ฟ้าหน้าใสพ่อกู หนีญญ่ายพ่ายจะแจ กูบ่หนี กูขี่ช้างเบกพล กูขับเข้าก่อนพ่อกู กูต่อช้างด้วยขุนสามชน ตนกูพุ่งช้างขุนสามชนตัวชื่อมาสเมืองแพ้ ขุนสามชนพ่ายหนี พ่อกูจึงขึ้นชื่อกู ชื่อพระรามคำแหง เพื่อกูพุ่งช้างขุนสามชน

เมื่อชั่วพ่อกู กูบำเรอแก่พ่อกู กูบำเรอแก่แม่กู กูได้ตัวเนื้อตัวปลา กูเอามาแก่พ่อกู กูได้หมากส้มหมากหวาน อันใดกินอร่อยกินดี กูเอามาแก่พ่อกู กูไปตีหนังวังช้างได้ กูเอามาแก่พ่อกู กูไปท่บ้านท่าเมือง ได้ช้างได้งวง ได้ปั่วได้นาง ได้เงินได้ทอง กูเอามาเวนแก่พ่อกู พ่อกูตาย ยังพี่กู กูพร่ำบำเรอแก่พ่อกู พี่กูตาย จึงได้เมืองแก่กูทั้งกลม

เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลาในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ลู่ทาง เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้าทองค้า ไพร่ฟ้าหน้าใส ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล้ ล้มตายหายกว่า เหย้าเรือนพ่อเชื้อเสื้อคำมัน ช้างขอ

ลูกเมีย เยียข้าว ไพร่ฟ้าข้าไทย ป่าหมากป่าพลู พ่อเชื้อมันไว้แก่ลูกมันสิ้น ไพร่ฟ้าลูกเจ้าลูกขุน ผิแลผิดแผกแสกว้างกัน สวนดูแท้แล้จึงแล่งความแก่ข้าด้วยซื่อ บ่เข้าผู้ลักมักผู้ซ่อน เห็นข้าวท่านบ่ใคร่พีน เห็นสินท่านบ่ใคร่เดือด คนใดขี่ช้างมาหา พาเมืองมาสู่ ช่วยเหนือเฟื้อกู้ มันบ่มีช้างบ่มีม้า บ่มีปั่ว บ่มีนาง บ่มีเงินบ่มีทองให้แก่มัน ช่วยมันตวงเป็นบ้านเป็นเมือง ได้ข้าเสือก ข้าเสือหัวพุ่งหัวรบก็ดี บ่ฆ่าบ่ตี

ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หั้น ไพร่ฟ้าหน้าปก กลางบ้าน กลางเมือง มีถ้อยมีความ เจ็บท้องข้องใจ มันจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบ่ไร้ ไปลั่นกระดิ่ง อันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้

ด้านที่ ๒

ยินเรียก เมื่อถามสวนความแก่มันด้วยซื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม สร้างป่าหมากป่าพลู ทั่วเมืองนี้ทุกแห่ง ป่าพร้าวก็หลายในเมืองนี้ ป่าลางก็หลายในเมืองนี้ หมากม่วงก็หลายในเมืองนี้ หมากขามก็หลายในเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้แก่มัน กลางเมืองสุโขทัยนี้ มีน้ำตระพังโพยสีใสกินดี ดั่งกินน้ำโขงเมื่อแล้ง รอบเมืองสุโขทัยนี้ ตรีบูรได้สามพันสี่ร้อยวา คนในเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักอวยทาน พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยปั่วท่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย

ผู้หญิง ฝูงท่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษา กรานกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว เมื่อกรานกฐิน มีพนมเบี้ยมีพนมหมาก มีพนมดอกไม้ มีหมอนนั่ง หมอนนอน บริพารกฐินอวยทานแล่ปีแล้ญิบล้าน ไปสวดญัตติกฐินถึงอรัญญิกพู้น เมื่อจักเข้ามาเวียงเรียงกันแต่อรัญญิกพู้นเท้าหัวลาน ดำบงคำกลอย ด้วยเสียงพาทย์เสียงพิณเสียงเลื่อนเสียงขับ ใครจักมักเล่น เล่น ใครจักมักหัว หัว ใครจักมัก เลื่อน เลื่อน สุโขทัยนี้มีสี่ปากประตูหลวง เทียรย่อมคนเสียดกัน เข้ามาดูท่านเผาเทียนท่านเล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้มีดังจักแตก

กลางเมืองสุโขทัยนี้มีพิหาร มีพระพุทธรูปทอง มีพระอัฏฐารศ มีพระพุทธรูป มีพระพุทธรูปอันใหญ่ มีพระพุทธรูปอันงาม มีพิหารอันใหญ่มีพิหารอันราม มีปู่ครู มีเถร มีมหาเถร

เบื้องตะวันตกเมืองสุโขทัยนี้ มีอรัญญิก พ่อขุนรามคำแหงกระทำอวยทานแก่มหาเถร สังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลุกแต่เมืองศรีธรรมราชมา ในกลางอรัญญิก มีพิหารอันหนึ่งมนใหญ่สูงงามแก่กม มีพระอัฏฐารศอันหนึ่งลุกยืน

เบื้องตะวันออกเมืองสุโขทัยนี้ มีพิหาร มีปู่ครู มีทะเลหลวง มีป่าหมาก ป่าพลู มีไร่มีนา มีถิ่นฐาน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก มีป่าม่วงมีป่าขามดูงามดังแกล้ง

ด้านที่ ๓

เบื้องตีนนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีตลาดปสาน มีพระอจันะ มีปราสาท มีป่าหมากพร้าว ป่าหมากลาง มีไร่มีนา มีถิ่นฐาน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก

เบื้องหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีกุฎีพิหารปู่ครูอยู่ มีสรีดภงส มีป่าพร้าว ป่าลาง มีป่าม่วงป่าขาม มีน้ำโคก มีพระขะพุงผี เทพดาในเขาอันนั้น เป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล้ ไหว้ดีพลีถูก เมืองนี้เที่ยง เมืองนี้ดี ผิไหว้บ่ดีพลีบ่ถูก ผีในเขาอันบ่คุ้มบ่เกรง เมืองนี้หาย

๑๒๑๔ ศก ปีมะโรง พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองศรีสัชนาลัย สุโขทัยนี้ ปลูกไม้ตาลนี้ได้สิบสี่เข้า จึงให้ช่างฟันขดารหินตั้งหว่างกลาง ไม้ตาลนี้ วันเดือนดับเดือนออกแปดวัน วันเดือนเต็มเดือนบ้างแปดวัน ฝูงปู่ครูเถรมหาเถรขึ้นนั่งเหนือขดารหินสวดธรรมแก่อุบาสกฝูงท่วยจำศีล ผิใช่วันสวดธรรม พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย ขึ้นนั่งเหนือขดารหิน ให้ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุนฝูงท่วยถือบ้านถือเมืองกัน วันเดือนดับเดือนเต็ม ท่านแต่งช้างเผือกกระพัดลยางเทียรย่อมทองงา ..... ขวาชื่อรูจาศรี พ่อขุนรามคำแหงขึ้นขี่ไปนบพระ ...... อรัญญิกแล้วเข้ามา

จารึกอันหนึ่ง มีในเมืองชเลียง สถาบกไว้ด้วยพระศรีรัตนธาตุ จารึกอันหนึ่งมีในถ้ำ ชื่อถ้ำพระราม อยู่ฝั่งน้ำสัมพาย จารึกอันหนึ่งมีในถ้ำรัตนธาร ในกลางป่าตาลนี้มีศาลาสองอัน อันหนึ่งชื่อศาลาพระมาส อันหนึ่งชื่อพุทธศาลา ขดารหินนี้ชื่อมนังศิลาบาตร สถาบกไว้นี้ จึงทั้งหลายเห็น

ด้านที่ ๔

พ่อขุนพระรามคำแหง ลูกพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ เป็นขุนในเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย ทั้งมากาวลาวและไทย เมืองใต้หล้าฟ้า..ไทยชาวอูชาวของมาออก ๑๒๐๗ ศกปีกุน ให้ขุดเอาพระธาตุออกทั้งหลายเห็น กระทำบูชาบำเรอแก่พระธาตุได้เดือนหกวัน จึงเอาลงฝังในกลางเมืองศรีสัชนาลัยก่อพระเจดีย์เหนือหกเข้าจึงแล้ว ตั้งเวียงผาล้อมพระมหาธาตุสามเข้าจึงแล้ว

เมื่อก่อนลายสือไทยนี้บ่มี ๑๒๐๕ ศกปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใคร่ใจในใจแลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อขุนผู้นั้นใส่ไว้ พ่อขุนพระรามคำแหงนั้นหาเป็นท้าวเป็นพระยาแก่ไทยทั้งหลาย หาเป็นครูอาจารย์สั่งสอนไทยทั้งหลาย ให้รู้บุญรู้ธรรมแท้ แต่คนอันมีในเมืองไทยด้วยรู้ด้วยหลวก ด้วยแกล้วด้วยหาญ ด้วยแคะด้วยแรง หาคนจักเสมอมิได้ อาจปราบฝูงข้าศึก มีเมืองกว้างช้างหลาย ปราบเบื้องตะวันออก รอดสระหลวงสองแคว ลุมบาจ่ายสคาเท้าฝั่งของ ถึงเวียงจันทร์ เวียงคำเป็นที่แล้ว เบื้องหัวนอนรอด คนทีพระบาง แพรกสุพรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ฝั่งทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว เบื้องตะวันตก รอดเมืองฉอด เมือง...... หงสาวดี สมุทรหาเป็นแดน เบื้องตีนนอน รอดเมืองแพร่ เมืองม่าน เมือง...... เมืองพลัวพ้นฝั่งของ เมืองชะวาเป็นที่แล้ว ปลูกเลี้ยงฝูงลูกบ้านลูกเมืองนั้นชอบด้วยธรรมทุกคน

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง

โดย

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

ปรับปรุงจากปาฐกถาแสดงที่สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์

หอประชุมคุรุสภา

เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๐๘



๑. กำหนดประเด็น

เหตุที่ข้าพเจ้าต้องมาแสดงปาฐกถา เรื่องศิลาจารึก พ่อขุนรามคำแหง ณ ที่นี้ในวันนี้ก็เพราะเมื่อวันที่ ๙ เดือนนี้เอง พวกนักกฎหมายด้วยกันชวนให้ไปออกทีวีช่อง ๔ มีคนพูดทั้งหมด ๔ คน ให้เวลาพูดเพียง ๒๕ นาที ทั้งนี้เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานศิลาจารึกจำลองของพ่อขุนรามคำแหงให้แก่เนติบัณฑิตยสภา เพื่อนำไปมอบให้แก่คณะนักนิติศาสตร์นานาชาติกรุงเจนีวาประเทศสวิตเซอร์แลนด์อันเป็นโอกาสแรกที่ชาวต่างประเทศได้รับศิลาจารึกของไทยไปประดิษฐาน และโดยที่เขาเห็นว่าศิลาจารึกที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานนี้มีความสำคัญยิ่ง ผู้รับจึงได้ทำพิธีรับมอบกันเป็นการเอิกเกริก ศิลาจารึกจำลองนี้ เมื่อผู้แทนของเนติบัณฑิตยสภาไปประชุมนักกฎหมายในอเมริกา ก็ได้นำเอาไปแสดงไว้ก่อนแล้วครั้งหนึ่ง ได้รับความสนใจเป็นอันมาก

การออกทีวี เดิมกะกันไว้ว่าจะมีผู้กล่าวถึงการทำศิลาจารึกจำลอง การนำศิลาจารึกจำลองไปแสดงในอเมริกา กับการมอบหมายศิลาจารึกจำลองให้แก่คณะนิติศาสตร์นานาชาติที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ จะมีคน ๓ คนพูดถึงเรื่องนี้ และจะใช้เวลาไม่เกิน ๑๐ นาที เหลืออีก ๑๕ นาที จะมอบให้ข้าพเจ้าพูดถึงความสำคัญในเนื้อหาแห่งศิลาจารึก แต่พูดกันไปพูดกันมา เพราะเป็นนักกฎหมายพูดมากด้วยกันทั้งนั้น คงเหลือเวลาให้ข้าพเจ้าพูดได้ไม่ถึง ๗ นาที ข้าพเจ้าก็นักกฎหมายอยากพูดมากกับเขาบ้างเหมือนกัน จึงได้พลั้งปากโวยวายออกไปในทีวีว่าเวลาไม่พอ คงเป็นเพราะเหตุนี้กระมัง จึงได้ถูกเรียกตัวมาพูดอีก ณ หอประชุมคุรุสภานี้

การพูดถึงศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงนั้น สุดแล้วแต่ใครจะถนัด เพราะแม้จะมีข้อความจารึกไว้ทั้งหมดเพียง ๑๒๔ บรรทัดสั้นๆ ก็ยังมีข้อความกล่าวถึงเรื่องราวต่างๆ มากมายหลายอย่าง มีทั้งประวัติศาสตร์ การสงคราม ภูมิศาสตร์ กฎหมาย ประเพณี การปกครอง เศรษฐกิจ การสังคมพัฒนา ผังเมือง ปรัชญา การพระพุทธศาสนา การประดิษฐ์อักษรไทย และอื่นๆ อีกหลายอย่าง ตลอดจนการถือผี

ข้อสุดท้ายที่กล่าวมา คือการถือผีนั้น ดูนอกเรื่องเป็นที่สุด ใครไม่รู้จักคนไทยอ่านศิลาจารึกถึงตรงนี้ เข้าเหมือนกับเดินบนที่ปูพรมมาดีๆ มาสดุดเก้าอี้หกล้มลงที่ตรงนี้ ข้าพเจ้าจึงขอนำมากล่าวเสียก่อน เพราะท่านว่าของท่านไว้ในศิลาจารึกเป็นภาษาไทยคมขำน่ารักเป็นที่สุด ศิลาจารึกพ่อขุนราม

คำแหงมีกล่าวไว้ว่า "เบื้องหัวนอนสุโขทัย (ทิศใต้) มีพระขะพุงผี เทพดาในเขาอันนั้น เป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล้ไหว้ดี พลีถูก เมืองนี้เที่ยง เมืองนี้ดี ผิไหว้บ่ดี พลีบ่ถูก ผีในเขาอันบ่คุ้มบ่เกรง เมืองนี้หาย" แม้ทั้งๆ ที่ศิลาจารึกจะมีข้อความหลายตอนแสดงศรัทธาไหว้พระในพระพุทธศาสนา ก็ยังอดไม่ได้ที่จะต้องไหว้ผี คนไทยตั้งแต่โบราณมาจนถึงบัดนี้ก็ยังถือผี เพราะเมื่อเรายังอยู่ของเราที่บ้านเดิมมณฑลฮุนหนำก่อนเข้าถึงพระพุทธศาสนา เราถือของเรามาอย่างนั้นจนติดสันดานจึงถือประเพณีกันมาถึงทุกวันนี้ ที่กรุงเทพฯ เวลานี้ ยังมีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองอยู่ที่หน้าวัดพระแก้วสำหรับให้คนไปไหว้ดีพลีถูก วันเฉลิมพระชนมพรรษาในหลวงทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทางพระพุทธศาสนาฟังธรรมอยู่ดีๆ กลางพิธีนั้นต้องเสด็จลุกขึ้นผลุนผลันไปเส้นผี คือพระสยามเทวาธิราช ข้าพเจ้าเองก็เส้นศาลพระภูมิที่บ้านตามวาระและโอกาส ถามตัวเองมาหลายครั้งแล้วยังให้คำตอบแก่ตัวเองไม่ได้สักทีว่าทำไมทำอย่างนั้น แต่ขออย่าได้นึกว่าศิลาจารึกตอนนี้ไม่มีความสำคัญ ความจริงมีความสำคัญมากเกี่ยวกับการปกครองสมัยนั้น เพราะธรรมดาคนที่มีอำนาจนั้น ถ้าไม่มีอำนาจอะไรเหนือกว่า ส่วนมากหรือแทบทั้งหมดจะเหลิงอำนาจ นึกว่าตัวเองเป็นเทวดา แต่เมืองสุโขทัยนี้ดี เพราะคนเป็นถึงพระเจ้าแผ่นดินยังต้องกลัวผี เป็นเครื่องยับยั้งไม่ให้เหลิงอำนาจ ถึงจะไม่อายแก่อะไร ก็ยังต้องอายแก่ผีสางเทวดา สุโขทัยจึงเป็นเมืองที่มีการปกครองดี ดังจะได้ศึกษากันต่อไป

ท่านผู้ฟังอาจนึกสงสัยว่า หนังสือเขียนไว้ ๑๒๔ บรรทัดสั้นๆ ข้าพเจ้าจะเอามากล่าวได้อย่างไรว่า ศิลาจารึกมีข้อความกล่าวถึงเรื่องราวต่างๆ ดังมาว่า ข้อนี้ตอบได้ว่าภาษาของพ่อขุนรามคำแหงนั้นเป็นภาษาไทยแท้ ไม่ใช่ภาษาไทยประดักประเดิดดังที่เราใช้กันอยู่ในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นเมื่อท่านจะเขียนอะไร ท่านก็เขียนของท่านได้สั้นๆ แต่กินความลึกซึ้งถึงใจและไกลยิ่งนัก เป็นที่น่าสังเกตว่า ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงนั้นแม้แต่ราชาศัพท์ก็ยังไม่มีใช้ ข้าพเจ้าใช้ราชาศัพท์กับท่านเข้าที่ไร ยังให้รู้สึกละอายต่อภาษาพ่อขุนรามคำแหง ประโยคแรก คำแรกมีกล่าวไว้สั้นๆ ว่า "พ่อกูชื่อศรีอินทราทิตย์ แม่กูชื่อนางเสือง" เทียบกับกฎหมายในแผ่นดินพระบรมไตรโลกนารถจะเห็นความแตกต่างกันมากในคำปรารภกฎมนเฑียรบาลมีปรารภไว้ว่า "ศุภมัศดุศักราช ๗๒๐ วันเสาร์เดือนห้าขึ้นหกค่ำชวดนักสัตวศก สมเด็จพระเจ้ารามาธิบดีบรมไตรโลกนารถมหามงกุฎเทพ-มนุษวิสุทธิสุริวงษ์องคพุทธางกูรบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงทศพิธราช-ธรรม ถวัลราชประเวนีศรีบรมกระศัตราธิราช พระบาทธดำรงภูมิมณฑลสกลสีมาประชาราษฎร บรมนารถบรมบพิตร เสด็จสถิตยในรัตนสิงหาศบัญชรสิงห์ แลสมเด็จพระเจ้าหน่อพุทธางกูรสุริวงษ แลสมเด็จพระพรรณเมศวรนั่งเฝ้า แลพญาเอกสัตราชพระมหาอุปราช แลมหาเสนาจตุสดมมุกขมนตรีพิริยโยธามาตย แลตำรวจนอกมหาดไทลูกขุน ทหารพ่อเรือนซ้ายขวาเฝ้าพระบาทในที่นั้น จึ่งตั้งพระราชอาญาไอยการทหารพ่อเรือน ชายหญิงสมณพราหมณาจารย แลวานิชนิกรนรประชาราษฎรทั้งหลาย ฯล ฯ"

ข้อความในกฎมณเฑียรบาลที่ได้อ่านมานี้ คนไทยที่ไม่รู้ภาษาแขกฟังเอาความหมายได้ยากเต็มที และเมื่อยิ่งพูดมาก ความหมายก็ยิ่งน้อยลงไปเป็นธรรมดา เหมือนกับที่เราได้ยินได้ฟังนักการเมืองพูดกันในสภาของชาติในสมัยนี้ หรืออาจเหมือนกับที่ข้าพเจ้าเองกำลังจะพูดต่อไป ภาษาสมัยนี้มีแปลกๆ ใหม่ๆ ที่คิดขึ้นใช้กัน เช่น ปทาระถะ แปลคำว่า Category หรือประสพการณ์ แปลคำว่า Experience สำหรับคำหลังนั้น ถ้ามาถามคนไทยๆ อย่างข้าพเจ้าว่าเคยไหม ข้าพเจ้าก็ได้แต่จะตอบว่าเคยแล้ว จะให้ใช้คำว่าประสพการณ์ใช้ไม่ค่อยลงคอ และรู้สึกกระดากปาก หากจะใช้ภาษาใหม่เช่นนี้ พูดว่าข้าพเจ้าเป็นคนจำพวกที่เคยมาแล้วก็จะต้องพูดว่าข้าพเจ้าอยู่ในปทาระถะผู้มีประสพการณ์ รู้สึกว่าลิ้นตวัดตามลังกาไม่ไหว ตรงกันข้าม ถ้าจะถามว่าเหตุใดจึงรักเมืองไทย และให้พูดตามภาษาพ่อขุนรามคำแหง ข้าพเจ้าก็จะพูดได้คล่องลิ้นคล่องคอง่ายนิดเดียวว่า เป็นเพราะเมืองไทยนี้ดี ในน้ำมีปลาในนามีข้าว และตลอดระยะเวลาร่วม ๗๐๐ ปีมานี้ ตั้งแต่ใช้อักษรไทยกันมา ข้าพเจ้ายังไม่เคยอ่านภาษาไทยที่ไหน ไพเราะจับใจและซึมน้ำตาเท่าข้อความในศิลาจารึกของพ่อขุนราม-คำแหงตอนนี้ คือที่จารึกไว้ในบรรทัดที่ ๑๘—๑๙ ว่า "เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลาในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่" ข้อความเพียงเท่านี้นอกจากจะไพเราะก่อให้เกิดความรู้สึกภูมิชาติภูมิใจแล้ว ยังเป็นข้อความกล่าวถ้าวถึงเศรษฐกิจของบ้านเมือง ตลอดจนระบบภาษี อันมีหลักการตรงกันข้ามกับหลักการภาษีประชาธิปไตยของอังกฤษ ดังมีบันทึกไว้ในแมกนาคาตาของพระเจ้าจอนห์ที่จะได้ศึกษากันต่อไป

แต่เรื่องราวทั้งหลายในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงนั้น มีผู้เขียนไว้แล้วเป็นอันมาก ทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เช่นอังกฤษและฝรั่งเศส ใครถนัดภาษาจีนก็อาจหาจดหมายเหตุจีนมาอ่านได้ มีเรื่องราวเกี่ยวกับการเจริญทางพระราชไมตรีระหว่างไทยกับจีนในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงกับพระเจ้าคูไบลข่าน หนังสือเหล่านี้เป็นส่วนมาก หาอ่านได้ที่หอสมุดแห่งชาติและที่สยามสมาคม จึงไม่จำเป็นที่ข้าพเจ้าจะเก็บเอามาบรรยายซ้ำในที่นี้ นอกจากจะเป็นเบื้องหลังที่จำเป็นต้องนำมากล่าว เท่าที่เกี่ยวกับหัวข้อปาฐกถาของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าจะนำมากล่าวในที่นี้ จำกัดเฉพาะในหัวข้อที่ข้าพเจ้ามีความเห็นของข้าพเจ้าเองว่า ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย เทียบได้ไม่ต่างกับแมกนาคาตาของพระเจ้าจอนห์ที่ออกมาในคริสศตวรรษที่ ๑๓ เดียวกัน ซึ่งคนอังกฤษถือกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของเขา

เมื่อไปออกทีวี ข้าพเจ้าตั้งใจจะพูดถึงข้อนี้ แต่มีเวลาไม่ถึง ๗ นาทีจึงพูดไม่ทันที่ท่านให้เวลาข้าพเจ้าพูดถึง ๓ ชั่วโมงในคราวนี้ขอขอบใจซึ่งถ้าจะให้พูดถึงเรื่องราวทั้งหมดในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง พูด ๓ ชั่วโมงก็คงไม่จบอยู่นั่นเอง แต่เมื่อจะจำกัดประเด็นพูดกันเฉพาะว่า ศิลาจารึกนี้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย เวลาเห็นจะพอกระมัง ถ้าไม่พอข้าพเจ้าจะไปเขียนมาให้อ่านกันทีหลัง

๒. เบื้องหลัง

ศิลาจารึกที่ขุดค้นได้ในเมืองไทยนั้น ตามหนังสือประชุมจารึกสยามปรากฏว่ามีอยู่ถึง ๒๐๐ กว่าหลักและแผ่น ขุดค้นพบทั่วราชอาณาจักร เหนือบ้าง ใต้บ้าง ออกบ้าง ตกบ้าง ซึ่งได้จารึกไว้ในเวลาและสมัยต่างๆ กัน ส่วนมากเป็นเรื่องสร้างวัด ศิลาจารึกกรุงสุโขทัย ค้นได้เพียง ๑๔–๑๕ หลัก บันดา ๒๐๐ กว่าหลักและแผ่นดังกล่าวมา ที่ใช้ภาษาสันสกฤตก็มี ภาษามคธก็มี ภาษามอญก็มี ภาษาเขมรก็มี ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงเป็นหลักแรกที่ใช้ภาษาไทยจึงนับถือกันเป็นหลัก ๑ และเมื่อจารึกขึ้นในสมัยที่ไทยปลดแอกขอมได้ใหม่ๆ จึงเป็นศิลาจารึกการเมืองอย่างนี้หาอ่านได้ยาก บันดาศิลาจารึกรุ่นหลังไม่มีเรื่องการเมืองเกี่ยวข้อง คงกลัวจะถูกมะพร้าวห้าวยัดปาก

หนังสือเทศนาพระราชประวัติสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ๔ รัชกาล ในกรรซ์พระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีกล่าวไว้ว่าเมื่อเสด็จประพาสเมืองเหนือประทับที่เมืองสุโขทัย ได้ประพาสพบแผ่นศิลาแท่นหนึ่ง และทรงได้เสาศิลาจารึกอักษรไทยโบราณเสาหนึ่ง กับเสาศิลาจารึกอักษรเขมรอีกเสาหนึ่ง สำหรับแท่นศิลานั้น เป็นที่เกรงกลัวแก่ราษฎรเพราะถ้าใครไม่เคารพเดินกรายเข้าไปใกล้ มักจะเกิดเจ็บไข้ไม่สบาย สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประทับ ณ แท่นศิลานั้น ด้วยอำนาจพระบารมี หาได้เป็นอันตรายไม่ จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้นำแท่นศิลาและเสาจารึกลงมาไว้ในพระนคร

ในหลวงรัชกาลที่ ๔ มิได้ทรงเป็นผู้ค้นพบต้นตระกูลศิลาจารึกไทยเท่านั้น ยังปรากฏเป็นที่รับรองกันด้วยว่า ได้ทรงเป็นนักศึกษาคนแรกที่เห็นความสำคัญของศิลาจารึกทั้งหลาย สำหรับศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ได้ทรงศึกษาถอดความด้วยพระองค์เอง และได้เผยแพร่ให้แก่ชาวต่างประเทศทราบ นับตั้งแต่นั้นมา จึงได้มีนักศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีทั้งที่เป็นไทยและชาวต่างประเทศ ขุดค้นและศึกษาศิลาจารึกต่างๆ ในเมืองไทย ทำให้เราได้รับความรู้ในทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอย่างมีหลักฐานจะอ้างอิงได้

ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ไม่มีข้อความกล่าวไว้ว่าได้จารึกขึ้นในปีใด มีแต่ข้อความกล่าวไว้ว่า เมื่อปีมะแม มหาศักราช ๑๒๐๕ ซึ่งตรงกับปี พ.ศ. ๑๘๒๖ หรือ ค.ศ. ๑๒๘๓ พ่อขุนรามคำแหงได้คิดประดิษฐ์ "ลายสือไทย" ขึ้นใช้เป็นครั้งแรก จึงสันนิษฐานกันว่า คงจะได้สลักศิลาจารึกไว้เป็นอนุสรณ์ในระยะเวลาใกล้ๆ กัน นอกจากนั้น ในเวลาต่อมาอีก ๙ ปี คือ ๑๒๑๔ ศกปีมะโรง ข้อความในศิลาจารึกมีกล่าวถึงการ "ฟันขดานหิน" ทำเป็นพระแท่นมนังคศิลาบาตร และได้กล่าวถึงจารึกอันสถาบกไว้ให้คนทั้งหลายเห็นในวรรคเดียวกันอันเป็นเหตุให้สันนิฐานกันว่า ได้มีการจารึกศิลาไว้ในระยะเวลาเดียวกันกับที่มีการฟันพระแท่นมนังคศิลาบาตร

แต่นักประวัติศาสตร์และโบราณคดียังสงสัยกันอยู่ว่า ศิลาจารึกหลักแรกของไทยนี้จะไม่ได้จารึกสำเร็จในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง เพราะประการแรก ข้อความในด้านที่ ๑ บรรทัด ๑ ถึง ๑๘ เริ่มตั้งแต่คำว่า "พ่อกูชื่อ

ศรีอินทราทิตย์" จนถึง "พี่กูตายจึงได้เมืองแก่กูทั้งกลม" ใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง ต่อจากนั้นไปไม่ได้ใช้อีกเลย ประการที่สอง ข้อความในบรรทัดที่ ๑๘ ใช้คำว่า "เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง" เหมือนในบรรทัดที่ ๑๑ ที่กล่าวถึง "เมื่อชั่วพ่อกู กูบำเรอแก่พ่อกู" อันเป็นข้อความในอดีตกาล บ่งความหมายไปในทางที่ว่าพ่อขุนรามคำแหงได้สวรรคตไปแล้ว ประการสุดท้ายข้อความเฉพาะในด้านที่ ๔ ตั้งแต่บรรทัด ๑๑ ถึง ๒๗ ตัวหนังสือไม่เหมือนกับตอนต้น เพราะใช้ตัวลีบกว่า ทั้งสระที่ใช้ก็ต่างกันไปบ้าง

เสด็จในกรมพระยาดำรงราชานุภาพบอกศักราชไว้ว่า พ่อขุนรามคำแหงได้ขึ้นเสวยราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๐ และเสด็จสวรรคตเมื่อปี ๑๘๖๐ ถ้าถือว่าได้จารึกศิลาสำเร็จหลังสวรรคต ศักราชของศิลาจารึกหลัก ๑ ก็จะต้องเป็นปีใดปีหนึ่งหลัง พ.ศ. ๑๘๖๐ หรือ ค.ศ. ๑๓๑๗ ไม่ใช่ พ.ศ. ๑๘๒๖ หรือ ค.ศ. ๑๒๘๓ ดังที่บอกกันมาในหนังสือต่างๆ

ทางสันนิฐานที่ว่า ได้จารึกศิลาเสร็จเมื่อพ่อขุนรามคำแหงสวรรคตไปแล้วนั้นข้าพเจ้าเองยังสงสัย เพราะถ้าถือว่าได้จารึกขึ้นในโอกาสที่พ่อขุนรามคำแหงคิดอักษรไทยได้สำเร็จในปี พ.ศ. ๑๘๒๖ พ่อขุนรามคำแหงก็ได้ทรงมีพระชนม์ชีพตลอดมาจนถึง พ.ศ. ๑๘๖๐ มีเวลาที่จะจารึกได้ถึง ๓๔ ปี เหตุใดจะทำไม่เสร็จ ทั้งศิลาหลัก ๑ นี้ก็สูงเพียง ๑ เมตร ๑๑ เซ็นติเมตรเท่านั้น เฉพาะเนื้อที่ที่มีคำจารึกสูงเพียง ๕๙ เซ็นติเมตร กว้าง ๓๕ เซ็นติเมตรไม่ใหญ่โตอะไรนัก อันจะต้องใช้เวลาแกะสลักกันเป็นเวลานานถึง ๓๔ ปี

ส่วนข้อที่ว่า ภาษาตอนต้นในศิลาจารึกใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง ตอนต่อมาใช้สรรพนามบุรุษที่สาม ข้อความตอนต้นในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง อาจเป็นแบบคำปรารภทำนองเดียวกับพระราชปรารภกฎหมายมณเฑียรบาลของพระบรมไตรโลกนารถดังกล่าวมาข้างต้นก็เป็นได้ และที่ใช้คำหนักๆเช่นพ่อกู แม่กู นั้น อาจกล่าวไว้เอาเป็นณะ หรือให้ขลัง ทั้งจะเข้าใจคำว่า ชั่วพ่อกู หรือชั่วพ่อขุนรามคำแหง แต่ในทางอดีตกาลก็ไม่แน่นัก แปลตรงๆได้ความแต่ว่า ในรัชสมัยของพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้นพระองค์นี้ซึ่งอาจยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ก็ได้ ที่สุด สำหรับความในตอนท้ายที่ใช้พยัญชนะและสระผิดต่างกันไปบ้างระยะนั้นก็เป็นระยะที่พ่อขุนรามคำแหงเพิ่งคิดอักษรไทยขึ้นใช้ใหม่ๆ การเขียนหนังสือไทยยังไม่ลงหลักปักมั่น ทั้งอาจใช้คนต่างคนกันแกะสลักอ้วนผอมต่างกัน หัวท้ายจึงผิดต่างกันไปได้

ข้อสำคัญที่ข้าพเจ้ายังขบไม่แตกคือ ถ้าถือว่าได้เริ่มสลักศิลาจารึกกันเมื่อปี พ.ศ. ๑๘๒๖ เพื่อเฉลิมฉลองโอกาสที่คิดอักษรไทยได้สำเร็จ พ่อขุนรามคำแหงก็ปรากฏเป็นคนทำอะไรทำได้อย่างสามารถ และรู้สึกว่าเป็นกษัตริย์ที่มีพระทัยร้อนอยู่ไม่น้อย ลงได้ทำอะไรเป็นต้องทำให้เสร็จ เช่นการแกะสลักพระแท่นมนังคศิลาบาตรก็ทำเสร็จ มีพระราชประสงค์จะประกอบอุตสาหกรรมทำชามสังคโลกออกจำหน่ายทั่วเมืองไทยและต่างประเทศก็ทำได้ พ่อขุนรามคำแหงเองถึงกับเสด็จไปเมืองจีนเพื่อไปได้ครูมา ราชอาณาจักรสุโขทัยแผ่ไปถึงเชียงใหม่ทางเหนือ หลวงพระบางและแม่น้ำโขงทาง

ตะวันออก นครศรีธรรมราชทางใต้ หงสาวดีฝั่งอ่าวเบงกอลทางตะวันตก เหล่านี้ทำสำเร็จในสมัยพ่อขุนรามคำแหง ก็เมื่อทั้งหลายเหล่านี้พ่อขุนรามคำแหงยังทำได้ ไฉนเล่าหนังสือเพียง ๑๑๖ บรรทัดสั้นๆ ที่จะจารึกต่อลงไว้ในศิลาแท่งเดียวกัน ๓๔ ปีกลับทำไม่สำเร็จ

ก่อนที่ข้าพเจ้าจะกล่าวต่อไปถึงหัวข้อที่ว่า ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย ข้าพเจ้าอยากจะกล่าวสักนิดว่า บรรดาเอกสารทางการเมืองที่เขียนขึ้นในประวัติศาสตร์ของมนุษย์นั้น น้อยนักที่จะหาอันไหนอิงความจริง และเทิดทูนบ้านเมืองตลอดจนประชาชนพลเมือง ได้เท่าเทียมศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง เอกสารการเมืองที่ประกาศใช้ในการปฏิวัติเลิกล้มระบบการเมืองเก่า เช่นประกาศอิสระภาพของอเมริกา ประกาศในคริสตศตวรรษที่ ๑๘ หรือประกาศคณะกรรมการราษฎรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ในเมืองไทยนี้เอง เหล่านี้ เมื่อเป็นเอกสารการพลิกแผ่นดิน จึงมักจะมีการโฆษณาชวนเชื่อเจือปน เพื่อโน้มนำให้คนทั้งหลายเห็นด้วยกับการพลิกแผ่นดินนั้นๆ

แต่ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงเป็นเอกเทศ ไม่เหมือนเอกสารการเมืองดังว่ามานี้ เพราะเมื่อจารึกขึ้นไว้ ไม่มีการปฏิวัติรัฐประหารอะไรเลย พ่อขุนรามคำแหงได้ขึ้นครองราชสมบัติด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ตามปกติ "พี่กูตาย จึงได้เมืองแก่กูทั้งกลม" นอกจากนั้นสมัยพ่อขุนรามคำแหงครองราชสมบัติ บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว "ใครจักมักเล่นเล่นใครจักมักหัวหัว ใครจักมักเลื่อนเลื่อน (ร้องเพลง)" อยู่ดีๆ เกิดบิดและ

ศรัทธาในบ้านเมืองของตนเองขึ้นมา ก็มาจารึกศิลาระบายความในใจไว้ประกาศปฏิญญาของพ่อขุนรามคำแหงไม่ใช่ประกาศคณะปฏิวัติรัฐประหาร ไม่ใช่เอกสารทางการเมืองที่ขุนนางหรือราษฎรบังคับให้พระเจ้าแผ่นดินเซ็นเหมือนแมกนาคาตาของพระเจ้าจอนห์ แต่เป็นปฏิญญาของผู้ปกครองบ้านเมือง ประกาศปีติอุทานศรัทธาความเลื่อมใสในบ้านเมืองและประชาชนพลเมืองของตนเอง เป็นการที่พ่อเมืองประสิทธิประสาทสิทธิเสรีภาพให้แก่ลูกเมืองโดยอำเภอใจด้วยใจรักและเอ็นดู เอกสารทางการเมืองเช่นนี้ ข้าพเจ้ายังไม่เคยพบเคยเห็น ส่วนกฎหมาย ๑๒ โต๊ะของโรมนั้น ไม่จำต้องนำมาเปรียบเทียบ เพราะเป็นกฎหมายแท้ๆ ไม่มีการเมืองเกี่ยวข้อง และไม่ใช่รัฐธรรมนูญปกครองแผ่นดิน

นอกจากที่กล่าวมา ว่ากันถึงศิลาจารึกในย่านแหลมทองของเรานี้ส่วนมากมักจะอิงอภินิหาร เช่น ศิลาจารึกหลัก ๔ ค้นพบที่วัดป่ามะม่วงเมืองสุโขทัย จารึกไว้เป็นภาษาขอม เกี่ยวกับเหตุการณ์ในรัชสมัยพระเจ้าลือไทพระราชนัดดาของพ่อขุนรามคำแหง ศิลาจารึกหลักนี้มีข้อความกระเดียดจะใช้ความคิดขอมไปในทางอภินิหารต่าง ๆ ไม่ต่างอะไรกับนิทานเรื่องพระร่วงสาปขอมดำดิน หรือเรื่องเสวยปลาแล้วทิ้งลงไปในน้ำให้ว่ายไปได้ ดังมีปรากฏในพงศาวดารเหนือและนิทานพระร่วง

แต่ประโยคสั้นๆ ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง เช่น "เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" กล่าวไว้อย่างไรเมื่อประมาณ ๗๐๐ ปีมานี้ ก็ยังเป็นจริงอยู่จนทุกวันนี้ ถ้าท่านได้ดูทีวีเมื่อเร็วๆ นี้ คงจะได้เห็นภาพประชาชนจับปลากันที่แก่งหลวงหน้าเมืองสุโขทัย ตามคำบรรยายบอกให้รู้ว่า ที่แก่งหลวงนี้ ในปัจจุบันยังมีปลามากที่สุดและตัวโตๆ เสียด้วย

ดังปรากฏเห็นกันในภาพทีวี ถึงฤดูจับปลา ไม่เฉพาะแต่ชาวเมืองสุโขทัย เท่านั้น คนเมืองอื่นก็เดินทางมาสร้างกระต๊อบร่วมจับปลาด้วย และมีปลามากมายหลายชนิด รวมทั้งที่เรียกกันว่าปลาผีหรือปลาพระร่วง ซึ่งเป็นปลาเนื้อกระจกเห็นตลอดจนถึงก้างข้างใน จึงเรียกกันว่าปลาพระร่วง อันเป็นต้นบัญญัติตำนานอภินิหารเดิมดังกล่าวมาแล้ว

ว่ากันเฉพาะพื้นที่เมืองสุโขทัย บริเวณจังหวัดนี้ทั่วไปพื้นดินเป็นหินปนทราย และเป็นโขดเป็นเขา เทน้ำลงไปที่ไหน เป็นซึมลงไปที่นั้น แต่เฉพาะที่เมืองสุโขทัยมีพื้นดินซับน้ำ มีน้ำผุด ปลูกข้าวข้าวขึ้น ปลูกหมากหมากขึ้น ปลูกลาง หรือขนุน ลางขึ้น มะม่วงมะขามก็ปลูกขึ้น ในนาจึงมีข้าวงามเป็นพิเศษ ในสวนจึงมีหมาก พลู พร้าว ลาง และหมากม่วงหมากขาม ขึ้นงดงามเป็นพิเศษกว่าที่อื่นอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ สมดังที่พ่อขุนรามคำแหงได้จารึกไว้สถาปัตยกรรมทั้งหลาย เช่น วิหาร พระพุทธรูปยืน เรียกว่าพระอัฏฐารศ ซึ่งกล่าวไว้ในศิลาจารึกก็ยังประดิษฐานอยู่ทั่วไปทุกวัดที่สุโขทัย น้ำตระพังโดย ซึ่งศิลาจารึกกล่าวยกย่องว่า เป็นน้ำ "สีใสกินดี ดังกินน้ำโขงเมื่อแล้ง" ก็ยังมีให้กินตราบเท่าปัจจุบัน เหล่านี้ และอื่นๆ ได้จารึกไว้ด้วยความจริง จึงอาศัยอ้างอิงเอามาประกอบหัวข้อปาฐกถานี้ได้โดยบริสุทธิใจ แม้จนกระทั่งข้อความยอพระเกียรติในตอนท้ายที่กล่าวไว้ว่า พ่อขุนรามคำแหงเป็นท้าวเป็นพระยาแก่ไทยทั้งหลาย ก็เป็นความจริงเพราะสมัยนั้นเป็นสมัยที่ไทยล้มอำนาจขอมและตั้งเมืองสำเร็จ คนไทยทั้งหลายทางใต้ราชอาณาจักรลานนา จึงขึ้นอยู่แก่เมืองสุโขทัย ความต่อไปที่ว่า

พ่อขุนรามคำแหงเป็นครูอาจารย์สั่งสอนไทยทั้งหลายให้รู้บุญรู้ธรรม ก็จริงอีก เพราะพระองค์เป็นนักศึกษาประดิษฐ์ได้จนกระทั่งอักษรไทย จึงเป็นผู้รู้ด้วยหลวก คือพหูสูตร มีความกล้าหาญปราบฝูงข้าศึกได้ มีเมืองกว้างช้างหลาย และมีอาณาเขตแผ่ไปทั่วดังจารึกไว้ สำหรับอักษรไทยที่พ่อขุนรามคำแหงคิดขึ้นใช้นั้น สมัยนั้นได้ใช้กันแพร่หลายไปจนถึงราชอาณาจักรลานนาและหลวงพระบาง

ตามที่ข้าพเจ้ากล่าวมาว่า ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงอาศัยความเป็นจริงเป็นหลักบางคนอาจไม่เห็นด้วย แต่อาจเห็นเป็นโฆษณาชวนเชื่อแบบแถลงการณ์ของรัฐบาลในยุคประชาธิปไตยของเรานี้ สำหรับข้อนี้จะต้องสังเกตไว้ว่า ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง มิได้ประกาศปฏิญญาออกมาในรูปเป็นแถลงการณ์เช่นนั้น แต่เป็นการจารึกลงในวัตถุถาวร นำไปประดิษฐานไว้โดยเปิดเผย ณ กลางใจเมือง ซึ่งประชาชนพลเมืองทั้งหลายจะมาพบเห็นอ่านดูรู้ความได้ หากกล่าวอะไรไว้เป็นการหลอกลวงตลบแตลง ประชาชนต้องรู้ เป็นที่ดูหมิ่นเย้ยหยันแก่พ่อเมืองผู้จารึกศิลานั้นเอง หากศิลานี้ได้จารึกขึ้นในสมัยที่พ่อขุนรามคำแหงยังทรงพระชนม์ชีพอยู่เรื่องจะยิ่งซ้ำร้าย เพราะเขาจะจับได้ว่าเป็นการมุสาวาทกลางแผ่นดิน แต่ถ้าศิลาจารึกนี้ได้จารึกขึ้นเพื่อพ่อขุนรามคำแหงได้สวรรคตแล้ว ไม่อยู่ในฐานะที่จะใช้อำนาจอิทธิพลให้เขาจารึกได้ ก็ไม่ต้องสงสัยว่าเป็นการเทิดทูนพระเกียรติ์ธรรมิกราชาพระองค์นี้ด้วยความบริสุทธิใจ ข้าพเจ้าจึงเชื่อว่า ไม่ว่า

จะพิจารณากันในทางใด ศิลาจารึกหลัก ๑ ของเรานี้ ได้อาศัยความจริงเป็นหลักปรัชญาประชาธิปไตยของลินคอนที่ว่า นักการเมืองอาจหลอกลวงประชาชนได้เพียงบางครั้งบางคราว แต่ไม่ตลอดไปนั้น สมัยแผ่นดินพระร่วงสุโขทัยก็รู้จักกันมาแล้วเหมือนกัน ศิลาจารึกหลัก ๓ จึงมีข้อความว่า "ขุนผู้ใดกระทำชอบด้วยธรรมดังอัน ขุนผู้นั้นกินเมืองเหิงนานแก่กม ผู้ใดกระทำบ่ชอบด้วยธรรมดังอัน ขุนผู้นั้นบ่มิยืนเยิงเหิงนานเลย" ตกมาถึงสมัยประชาธิปไตยปัจจุบัน เรากล่าวกันว่า คนไทยกินข้าว ไม่ได้กินแกลบ

ก่อนจะเข้าสู่ประเด็นในหัวข้อปาฐกถา ข้าพเจ้าขอกล่าวอีกสักนิดถึงความสำคัญของพระแท่นมนังคศิลาบาตร ตามจดหมายเหตุแต่ก่อน โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ ๔ รู้สึกว่านักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดี ได้ให้ความสำคัญแก่พระแท่นมนังคศิลาบาตรมากกว่าศิลาจารึกเสียอีก เมื่อเสด็จประพาสพบ ปรากฏว่าชาวบ้านมีความเกรงกลัวต่อพระแท่นนี้ ไม่กล้าเข้าใกล้ เพราะใครไม่นับถือเข้าไปกล้ำกลาย มักจะให้มีอาการเจ็บ ๆ ไข้ ๆ

มีข้อที่น่าสังเกตว่า ชาวเมืองสุโขทัย มีนิสัยชอบนำเอาศิลาโบราณวัตถุไปใช้เป็นหินลับมีด บางทีเอาไปใช้ผสมยากิน เช่นหินขอมดำดินนั้นเดิมว่ามีโผล่ออกจากดินทั้งไหล่และหัว เป็นหินอัคนีดำ ไม่ใช่ศิลาแลง แต่ชาวบ้านฝนเอาไปผสมยากินกัน จนบัดนี้ไม่มีอะไรเหลือ กล่าวกันว่ามีรสเปรี้ยว ๆ เค็ม ๆ ผสมยากินอร่อยดีนัก และฉมังทำให้หายเจ็บหายไข้ได้เป็นพิเศษด้วย ที่ตั้งหินขอมดำดิน บัดนี้มีแต่ป้ายปักบอกไว้ว่าตรงนี้เป็นที่เคย

ปรากฏหินขอมดำดิน เคราะห์ดีท่อนหัวที่หักออกยังมีเก็บไว้ที่ศาลแม่ย่า หน้าศาลากลางจังหวัดสุโขทัย แต่มีหินอยู่แห่งเดียวเท่านั้น ที่ชาวบ้านไม่กล้าไปกล้ำกราย ได้แก่พระแท่นมนังคศิลาบาตร พระแท่นนี้ประดิษฐานไว้ ณ ฐานที่เนินปราสาท ระหว่างวัดมหาธาตุและสระตระพัง ตรงกลางเนินปราสาทมีฐานดินคล้ายฐานราชบัลลังก์ในพระบรมมหาราชวัง เดี๋ยวนี้ก็ยังอยู่ และศิลาจารึกหลัก ๑ ก็ค้นพบ ณ ที่เดียวกันนี้

ตามข้อความในศิลาจารึก "ขดานหิน" ที่พ่อขุนรามคำแหงโปรดเกล้า ฯ ให้ "ฟั้น" เป็นพระแท่นมนังคศิลาบาตรนั้น เบื้องต้นและเป็นสำคัญมีจารึกไว้ว่า ขดานหินนี้ใช้เป็นที่สำหรับ "ปู่ครูเถรมหาเถรขึ้นนั่งเหนือขดานหินสวดธรรมแก่อุบาสก" ต่อเมื่อ "ผิใช่วันสวดธรรม" พ่อขุนรามคำแหงจึงจะ "ขึ้นนั่งเหนือขดานหิน ให้ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุนฝูงท่วยถือบ้านถือเมืองกัน" ตามความในศิลาจารึก ขดานหินมนังคศิลาบาตรตั้งอยู่กลางระหว่างหมู่ต้นตาลซึ่งปลูกมาได้ "สิบสี่เข้า" แล้ว เข้า ในที่นี้หมายถึงฤดูเกี่ยวข้าว คือ ๑๔ ปีมาแล้ว แต่เวลาล่วงมาร่วม ๗๐๐ ปีเข้านี่ จึงไม่มีต้นตาลเหลือ เพราะแก่ตายตามกันไปหมด

ในจดหมายเหตุต่อมามีกล่าวไว้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้นำพระแท่นมนังคศิลาบาตรมาประดิษฐานไว้ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ต่อมาในรัชกาลที่ ๖ ได้นำไปประดิษฐานไว้ใต้เศวตรฉัตร ณ พระนั่งดุสิตมหาปราสาท มาในรัชกาลที่ ๗ พระบาท

สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้นำไปประดิษฐานไว้ภายใต้เศวตรฉัตร ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ตามที่เข้าใจกันมา พระแท่นมนังคศิลาบาตรจึงได้ประดิษฐานอยู่ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคมแต่นั้นมาจนบัดนี้ แต่ตามคำบอกเล่าของเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังผู้รักษาพระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งอ้างคำนายเพิ่มผู้ทำเศวตรฉัตรเหนือพระแท่นที่พระแท่นนั้นอีกต่อหนึ่ง พระแท่นมนังคศิลาบาตรที่พระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นแต่พระแท่นจำลอง ตัวจริงเก็บไว้เป็นสมบัติของชาติในที่มั่นคงกว่า ข้อนี้จะเท็จจริงอย่างไรข้าพเจ้ายังไม่สามารถจะกล่าวได้ เพราะยังไม่ได้เห็นพระแท่นตัวจริง และยังไม่ได้พบกับนายเพิ่มที่จะซักถามเอาความให้แน่ได้ จะเป็นพระแท่นจำลองหรือตัวจริงก็ตาม ข้อสำคัญมีว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้นำไปประดิษฐานไว้ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคมแล้ว ต่อมาก็ได้มีการปฏิวัติรัฐประหารใช้พระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นสภาผู้แทนของชาติ และพระแท่นมนังคศิลาบาตรก็ได้ประดิษฐานอยู่ต่อหน้าผู้แทนปวงชนชาวไทย จำเดิม แต่นั้นมาจนถึงทุกวันนี้ ตามในความศิลาจารึกที่กล่าวถึงการที่พ่อขุนรามคำแหงขึ้นนั่งเหนือขดานหินคือพระแท่นมนังคศิลาบาตร เพื่อให้ฝูงหวยราษฎร์ลูกเจ้าลูกขุน "ถือบ้านถือเมือง" เป็นการช่วยกันปกครองบ้านเมืองมาอย่างไร เปรียบประดุจด้วยวาจาสิทธิ์แห่งพระร่วงเจ้า พระแท่นนี้ก็ยังประดิษฐานอยู่ต่อหน้าผู้แทนปวงชนชาวไทยที่มาช่วยกันถือบ้านถือเมืองในสมัยประชาธิปไตยของ

เรานี้ ขดานหินอันนี้พ่อขุนรามคำแหงผู้เป็นพ่อเมือง "ปลูกเลี้ยงฝูงลูกบ้านลูกเมืองชอบด้วยธรรมทุกคน" เคยนั่งมา ไม่มีอะไรใกล้ชิดกับพระองค์ท่าน หรือได้รับความอบอุ่นจากพระวรกาย ตลอดจนน้ำพระทัยอันเปี่ยมไปด้วยความโอบอ้อมอารีย์ต่อไพร่ฟ้าประชาชนเท่ากับขดานหินแผ่นนี้ พระแท่นมนังคศิลาบาตรเป็นสมบัติของชาติชิ้นเดียวที่ได้รองรับเป็นอาศน์ของปฐมกษัตริย์ไทยอย่างใกล้ชิด กษัตริย์ผู้ประสิทธิประสาทรัฐธรรมนูญฉบับแรกให้แก่ปวงชนชาวไทยด้วยน้ำพระทัยใฝ่ประชาชนเยี่ยงบิดาใฝ่บุตร

เหตุนี้กระมัง คนในสมัยก่อนจึงเห็นกันว่า พระแท่นมนังคศิลาบาตรมีความสำคัญมากกว่าศิลาจารึก และก็เหตุนี้กระมัง ชาวบ้านกรุงสุโขทัยใครเข้าไปกล้ำกรายโดยปราศจากคารวะ จึงมักจะเกิดอาการเจ็บๆ ไข้ๆ เป็นที่ยำเกรงกันนัก มีข้อที่น่าสังเกตเป็นข้อประกอบด้วยว่า สมัยที่สร้างพระที่นั่งอนันตสมาคม และในหลวงรัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้า ฯ พระราชทานนามว่าพระที่นั่งอนันตสมาคมนั้น ความที่มุ่งและหมายคงมีแต่จะใช้เป็นที่ประชุมใหญ่ สำหรับรับแขกบ้านแขกเมือง เป็นที่ให้ฝรั่งไปประชุมกันรับพระราชทานเลี้ยงคอคเทล คงไม่มีใครคิดว่า เปรียบด้วยวาจาสิทธิแห่งพระร่วงเจ้า พระที่นั่งอันเดียวกันนี้ จะมากลายเป็นที่ประชุมใหญ่ของผู้แทนปวงชนชาวไทย ข้าพเจ้ากล่าวเป็นนิมิตมาได้เท่านี้ ก็เห็นจะพอพูดเข้าประเด็นได้สักที่ว่า เหตุใดศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงจึงเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย

๓. ปฐมรัฐธรรมนูญไทย

ปาฐกถานี้จำกัดเป็นหัวข้อว่า ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงเป็นปฐมรัฐธรรมนูญของไทย เมื่อข้าพเจ้านำความคิดเห็นนี้ออกเผยแพร่ขึ้นเป็นครั้งแรก คนทั้งหลายพากันสงสัยว่าข้าพเจ้าไปได้ความคิดนอกครูนี้มาจากไหน เพราะไม่มีกล่าวไว้ในหนังสือและตำราต่าง ๆ เกี่ยวกับศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ที่ข้าพเจ้ามาปาฐกถา ณ ที่นี้ จึงเป็นการมาแก้คดีในเรื่องนี้อยู่ในตัว

ธรรมดาเมื่อกล่าวถึงรัฐธรรมนูญ หรือ เอกสารเกี่ยว กับ การ ปกครองบ้านเมือง คนในปัจจุบันโดยทั่วไปคิดกันได้แค่รัฐธรรมนูญที่ผู้ก่อการนำใส่พานมาให้ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งคนนอกเมืองนอกการเมืองไกลออกไปเรียกกันว่า ลูกพระยาพหล ฯ หัวหน้าก่อการปฏิวัติ ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ในหมู่นักกฎหมาย ก็มักจะเพ่งเล็งรัฐธรรมนูญไปตามแบบฉบับที่จะต้องเป็นเอกสารรับรองอำนาจอธิปไตยของปวงชน มีการรับรองให้ประกันสิทธิเสรีภาพแก่ปวงชน และแยกอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการให้สู่ดุลย

แต่นี่เรากำลังว่ากันถึงรัฐธรรมนูญที่ประกาศปฏิญญาไว้เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๘๒๖ เป็นเวลาประมาณ ๖๗๒ ปีมาแล้ว ว่ากันโดยรูป จะเกณฑ์ให้เหมือนกับรัฐธรรมนูญปัจจุบันไม่ได้ แม้แต่รัฐธรรมนูญในยุคประชาธิปไตยของไทยเราเองยังไม่เหมือนกันเลย เทียบฉบับของผู้ก่อการ พ.ศ. ๒๔๗๕ กับฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๒ ที่สภาร่างรัฐธรรมนูญร่างให้ ก็ผิดกันมากมายอยู่

แล้ว ยิ่งนำมาเทียบกับฉบับปัจจุบัน ยิ่งผิดกันใหญ่ ชักจะหดสั้นเข้าหาฉบับปฐมรัฐธรรมนูญของพ่อขุนรามคำแหงเข้าไปทุกที คือว่า ไว้สั้นๆ นิดเดียว มีมาตรา ๑๗ เป็นแม่บทรวมอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการไว้ให้รัฐบาลนำไปใช้ได้ในเรื่องแปลก ๆ ธรรมนูญปกครองราชอาณาจักรปัจจุบันมีเพียง ๒๐ มาตราเท่านั้น มาตรา ๒๐ ตราไว้ให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญปกครองราชอาณาจักร แทบจะไม่ต้องเสียเงินเสียทองตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาร่าง เพราะบัญญัติไว้ว่า ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย น่าสังเกตว่าแม้ในปัจจุบันนี้ ประเทศอังกฤษซึ่งได้รับนับถือว่าเป็นมารดาประชาธิปไตยก็ยังไม่มีรัฐธรรมนูญใช้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ได้อาศัยประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยใช้กันมา แต่บัดนี้เราเป็นลูกประชาธิปไตยไม่ชอบเจริญรอยตามมารดา ชอบซุกซนบัญญัติรัฐธรรมนูญขึ้นใช้มาแล้วหลายฉบับ จนบัดนี้ก็ยังใช้กันจริง ๆ จัง ๆ ไม่ได้สักฉบับเดียว เลยต้องกลับไปเอาอย่างแม่ใช้ประเพณีซึ่งไม่มีตัวหนังสือบันทึกไว้สำหรับให้มาเถียงกันไม่ได้ว่าเคยมีประเพณี

เมื่อเช่นนี้ เราจึงต้องมาทำความเข้าใจกันเสียก่อนว่า เมื่อพูดถึงรัฐธรรมนูญเราหมายความถึงอะไร ตามความเข้าใจของข้าพเจ้า รัฐธรรมนูญหมายถึงแต่เอกสารเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมือง อันมีลักษณะเป็นสัญญาประชาคม คือเป็นกฎหมายสูงสุดผูกมัดให้ผู้มีอำนาจปกครองบ้านเมือง

ใช้อำนาจภายในขอบเขตที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น ข้อนี้เป็นสำคัญแตกต่างกับการปกครองภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ที่พระเจ้าแผ่นดินปกครองบ้านเมืองตามอำเภอใจ ไม่อยู่ในอาณัติแห่งกฎหมาย

มีปัญหาตั้งมาถามข้าพเจ้าว่า ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงไม่ได้บอกไว้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก ข้าพเจ้ามากล่าวว่าเป็นปฐมรัฐธรรมนูญได้อย่างไร ข้อนี้ตอบได้ว่า ประเพณีบอกชื่อกฎหมายเพิ่งมาใช้กันในยุคปัจจุบัน เช่นในรัฐธรรมนูญมีมาตรากำหนดไว้ว่า รัฐธรรมนูญนี้ให้เรียกว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแต่สมัยก่อนประเพณีนี้ไม่มี กฎหมายกรุงเก่าดังที่เก็บรวบรวมมาใช้เป็นกฎหมายตราสามดวง ไม่มีบทกำหนดการเรียกชื่อ เสร็จจากคำปรารภก็ขึ้นมาตรา ๑ เล่นงานกันทีเดียว นักกฎหมายต้องมาเรียกชื่อกฎหมายกันเอาเอง เช่น กฎหมายมณเฑียรบาลดังอ่านมา หรือกฎหมายอาญาหลวง กฎหมายเบ็ดเสร็จ กฎหมายผัวเมีย มฤดก เพราะฉะนั้น จะมาเค้นเอาชื่อรัฐธรรมนูญจากศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงไม่ได้

ข้อสำคัญจะต้องพิจารณากันเอาเองตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาว่า ข้อความในศิลาจารึกเป็นสัญญาประชาคมหรือไม่ แมกนาคาตาที่คนอังกฤษถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของเขาก็ไม่มีบอกไว้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญแต่เขาก็ถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญ เพราะมีข้อสัญญาผูกมัดพระเจ้าแผ่นดินในประการต่างๆ เช่นจะต้องไม่เก็บภาษีโดยไม่ให้คนทั้งหลายเห็นชอบด้วย พระเจ้าจอนห์เก็บภาษีรีดไถคนมามาก แมกนาคาตาจึงมีข้อความผูกมัดจำกัดอำนาจไว้ดังนั้น

แต่พ่อขุนรามคำแหงไม่ได้รังแกใคร หากแต่ประสิทธิประสาทเสรีภาพแก่ทวยราษฎร์ด้วยพระทัยไมตรีข้อความในศิลาจารึกจึงไม่มีลักษณะผูกมัดแข็งกร้าวเหมือนในแมกนาคาตา

แต่ถึงกระนั้น ศิลาจารึกพระร่วงนี้ก็เป็นสัญญาประชาคม เช่นที่ประสิทธิประสาทไว้ว่า พ่อเมืองจะไม่เอาจกอบในไพร่ ป่าหมากป่าพลูใครสร้างไว้ได้แก่มัน ผู้ใดล้มหายตายจาก ทรัพย์สินท่านไว้แก่ลูกมันสิ้น ที่สุดการปกครองบ้านเมือง ยังให้ฝูงท่วยถือบ้านถือเมืองปกครองกันเอาเอง ข้อความเหล่านี้มีจารึกไว้ และจารึกนี้ก็ "สถาบกไว้ จึงทั้งหลายเห็น" คงจะได้สถาปนาไว้ที่เนินปราสาท อันเป็นที่สาธารณะเปิดเผย ท่านทั้งหลายลองคิดกันเอาเองว่า ถ้าคนเช่นพระร่วงมีวาจาสิทธิให้ประกาศออกไปแล้วจารึกลงในศิลาตั้งไว้ให้คนเห็นว่าจะไม่เอาจกอบในไพร่ แล้วไปรีดเอาจกอบเข้า หรือไปยึดเอาป่าหมากป่าพลูที่ให้ไว้แก่เขา หรือลูกหลานของเขาเป็นมฤดก เอามาเป็นของพระเจ้าแผ่นดินเสีย พระร่วงวาจาสิทธิจะเอาหน้าไปไว้ไหน การประกาศเปิดเผย เป็นการประกาศปฏิญญาสัญญาประชาคมโดยลักษณะดังว่ามา ข้าพเจ้าจึงเห็นว่ามีผลผูกพันพ่อขุนรามคำแหงเช่นเดียวกับที่แมกนาคาตามีผลผูกพันพระเจ้าจอนห์ เมื่อเช่นนี้ คนอังกฤษเขาถือว่าแมกนาคาตาเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของเขามาได้ ข้าพเจ้ายังมองไม่เห็นว่า ทำไมเราจะถือไม่ได้ว่าศิลาจารึกหลัก ๑ นี้เป็นปฐมรัฐธรรมนูญของไทย

ในปัญหาที่ตั้งมาถามข้าพเจ้ามีกล่าวไว้ด้วยว่า ข้อที่ว่าศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยนั้น ยังไม่มีใครเคยคิดกัน ก็ข้อนี้แหละที่ทำให้ข้าพเจ้าหนักใจเป็นที่สุด เพราะข้าพเจ้าเผอิญไปคิดเข้าอันวิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดีนั้น ตามหลักเป็นวิชาสันนิษฐาน เรื่องเกิดขึ้นเมื่อ ๖๐๐—๗๐๐ ปีมานี้ ไม่มีใครจะมายืนยันได้ว่าเป็นจริงเท็จแค่ไหน จึงได้แต่จะสันนิษฐานเอาจากหลักฐานเท่าที่มีปรากฏ ซึ่งสำหรับเรื่องที่เรากำลังศึกษากันอยู่นี้ ยังเรียกว่าเป็นคราวเคราะห์ดีที่เรามีหลักฐานแห่งศิลาจารึกจะอ้างอิงได้ หาไม่แล้ว ที่ข้าพเจ้านำมากล่าวก็จะกลายเป็นอภินิหารหรือนิทานพระร่วงไปหมด และก็เพราะวิชาประวัติศาสตร์โบราณคดีเป็นวิชาสันนิษฐาน นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี จึงถือเป็นหลักด้วยว่า ต้องมีการโต้แย้งตั้งข้อสงสัยกันไว้เสมอ เพื่อค้นคว้าหาความจริงให้ได้ เพราะฉนั้น ใครกล่าวอะไรไว้อย่างหนึ่งในทางประวัติศาสตร์โบราณคดี คนอื่นจะต้องทำหน้าที่หาหลักฐานและเหตุผลมาค้าน ถ้าค้านไม่ตก ที่คนแรกกล่าวไว้จะได้ถือเอาเป็นหลักต่อไป จนกว่าจะมีใครค้านตก ก็ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงนี้ เท่าที่ได้มีผู้ศึกษากันมา ว่ากันไปแต่ในทางอักษรศาสตร์ประวัติศาสตร์ ข้าพเจ้ามีความเห็นนอกออกไป จึงได้มาค้านขึ้นว่า ศิลาจารึกนี้มีความสำคัญทางการเมืองด้วยเป็นอย่างมาก จนถึงขนาดที่จะเรียกได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย ยกตัวอย่างเช่นข้อความในศิลาจารึกเกี่ยวกับการที่พ่อขุนรามคำแหงขึ้นนั่งบนขดานหินพระแท่นมนังคศิลา

บาตร เพื่อให้ "ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุนฝูงท่วยถือบ้านถือเมืองกัน" แต่ก่อนมาอ่านกันไปในทางที่เป็นการออกขุนนาง แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการออกสภาราษฎร จึงได้มาค้านขึ้น และก็ไม่ต้องสงสัยว่า การที่ข้าพเจ้ามีความเห็นนอกครูนอกตำราออกไปดังนั้นข้าพเจ้าจะต้องมีหลักฐานและเหตุผลมาแสดง ถ้าทั้งหลายเหล่านี้ที่ข้าพเจ้าได้แสดงไว้แล้ว รวมทั้งที่จะแสดงต่อไปฟังไม่ได้ ความเห็นของข้าพเจ้าก็จะตกไปเอง รับฟังไม่ได้ แต่ถ้าฟังได้ก็คงจะมีคนรับฟังกันต่อไปจนกว่าจะมีใครค้านตก ข้อสำคัญมีอยู่ว่า สิ่งใดที่ไม่มีใครเคยคิด เราจะเลยไม่คิดตามกันไปด้วยนั้น เห็นจะไม่ดีแน่ ข้าพเจ้าเป็นครูสอนกฎหมายมา ๓๐ กว่าปี สอนศิษย์เสมอมาว่า ลูกศิษย์ที่ดีต้องเป็นศิษย์ล้างครูในทางหลักวิชาคือต้องคิดให้ดียิ่งไปกว่าครู เพราะมิฉะนั้นแล้ววิชาจะไม่เจริญก้าวหน้าและก็ด้วยผลกรรมที่ไปสอนลูกศิษย์ให้ล้างครูมานี้เอง เลยมากลายเป็นศิษย์นอกครูเสียเอง ต้องมาแก้คดีกับท่านอยู่ในขณะนี้

นักกฎหมายอาจยกขึ้นเป็นข้อแย้งได้ว่า ธรรมดากฎหมายต้องมี Sanction หรือวิธีบังคับให้กฎหมายบังคับได้ เช่นกฎหมายอาญาห้ามทำความผิด ต้องมีบทกำหนดโทษไว้ แม้รัฐธรรมนูญของพระเจ้าจอนห์ก็ยังมีแซงชั้นเพราะบัญญัติให้เลือกตั้งแบรอน ๒๕ คนขึ้นไว้สำหรับบังคับการให้เป็นไปตามแมกนาคาตา แต่รัฐธรรมนูญของพ่อขุนรามคำแหงไม่มีบทบัญญัติเช่นนั้นจึงจะถือเอาเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญไม่ได้ ข้อนี้น่าคิดอยู่เหมือนกัน เพราะแม้แต่สมัยกรีก ยังมีกฎหมายโซลอนกำหนดแซงชั่นไว้ ใครล่วงละเมิด

ประชาธิปไตย ให้คนทั้งหลายจับฆ่าเสียได้ แต่ถึงกระนั้น รัฐธรรมนูญปัจจุบันก็ไม่มีแซงชั่น หากเป็นที่เข้าใจกันเอาเองว่า เมื่อมีการล่วงละเมิดรัฐธรรมนูญ ทางแก้ทางการเมืองมีอยู่อย่างเดียว คือด้วยการปฏิวัติล้มอำนาจที่ล่วงละเมิดรัฐธรรมนูญ ข้อสำคัญมีอยู่ว่า แมกนาคาตาต้องกำหนดแซงชั่นไว้ ก็เพราะสมัยนั้นมีการละเมิดอธิปไตยของปวงชน กฎหมายโซลอนของกรีกต้องมีแซงชั่นกำหนดไว้ ก็เพราะสมัยนั้นมีการละเมิดอธิปไตยของปวงชนเหมือนกัน แต่สมัยสุโขทัย พระเจ้าแผ่นดินเป็นพ่อเมืองปลูกเลี้ยงปวงชนเหมือนลูกในไส้ เมื่อไม่มีใครละเมิดอธิปไตยของปวงชน จะไปเขียนแซงชั่นไว้ในศิลาจารึกก็ดูสติจะวิปลาสอยู่ ยิ่งกว่านั้น สมัยพ่อขุนรามคำแหงทวยราษฎร์ได้สิทธิถือเมืองปกครองตัวเองอยู่แล้ว ดังจะได้ศึกษากันต่อไปจึงไม่มีใครคิดถึงแซงชั่น ว่ากันจริงๆ แล้วรัฐธรรมนูญพ่อขุนรามคำแหงเป็นรัฐธรรมนูญนำยุคในข้อที่ไม่มีแซงชั่นเพราะรัฐธรรมนูญปัจจุบันก็ไม่มี

อีกประการหนึ่ง เมื่อพูดกันถึงสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ นักรัฐธรรมนูญปัจจุบันมักจะวางเงื่อนไขเอาตามสภาพการปัจจุบัน เช่นจะต้องมีหลักประกันไม่แต่สิทธิในทางทรัพย์สินเท่านั้น ยังจะต้องมีหลักประกันสิทธิเสรีภาพในการขีดเขียนแสดงความคิดเห็น ตลอดจนสิทธิเสรีภาพในการสมาคมตั้งพรรคการเมือง แต่เมื่อย้อนไปว่ากันในสมัยเริ่มต้นกรุงสุโขทัย ๗๐๐ ปีมานี้ หนังสือยังไม่มีจะให้ขีดเขียนกันเลย สมัยนั้นสิทธิเสรีภาพในการขีดเขียนแสดงความคิดเห็นจึงไม่มีความหมาย การตั้งพรรคการเมืองก็ยังไม่มีใครคิดตั้ง เพราะฉะนั้น ลำพังแต่เหตุที่ไม่มีหลักประกันสำหรับสิทธิ

เสรีภาพที่ว่านี้ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง จะถือว่าศิลาจารึกนี้ไม่ใช่รัฐธรรมนูญย่อมถือไม่ได้ ถ้าจะเอากันถึงหลักประกันเช่นนั้นแล้ว ก็เท่ากับจะมาหาเลือดกับปู ในแมกนาคาตาของพระเจ้าจอนห์ที่คนอังกฤษรับนับถือเป็นปฐมรัฐธรรมนูญของเขาก็ไม่มีการรับรองสิทธิเสรีภาพที่ว่านี้

หรือเช่นบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญปัจจุบันที่ตราไว้ว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย ฐานันดรศักดิ์ หาก่อให้เกิดเอกสิทธิแต่ประการใดไม่ บทบัญญัติเช่นนี้ จะเกณฑ์ให้มีในรัฐธรรมนูญพ่อขุนรามคำแหงก็เกณฑ์ไม่ได้ เพราะสมัยนั้น เป็นยุคสร้างบ้านสร้างเมืองใหม่ๆ ตามหลักการปกครองแผ่นดินที่เขมร พม่า มอญ แขก จีน ใช้กันอยู่รอบเมืองไทย ต้องมีเจ้านายปกครอง ฐานันดรศักดิ์จึงต้องมีไว้เพื่อให้คนทั้งหลายเคารพยำเกรงขึ้นใครไปตั้งบ้านตั้งเมืองในรูปที่คนทุกคนเสมอกันหมด ไม่มีเจ้าไม่มีไพร่ คนทั้งหลายที่อื่นจะพากันเข้าใจผิดคิดว่ามาจากโลกพระอังคาร แต่ถึงกระนั้น ปฐมรัฐธรรมนูญของไทยก็มีตราไว้อย่างน่าอัศจรรย์ เพราะแหวกแนวประเพณีการปกครองสมัยนั้นไปใช้ลัทธิพ่อเมือง เจ้าเมืองปกครองไพร่ฟ้าประชาชนเหมือนลูก ซึ่งไม่มีใครเหมือน ที่น่าอัศจรรย์ยิ่งไปกว่านั้น คือรัฐธรรมนูญพ่อขุนรามคำแหงตราไว้ให้ทุกคนเสมอกันหมดในกฎหมาย โดยประกาศปฏิญญาไว้ว่า พ่อเมืองจะต้อง "ปลูกเลี้ยงฝูงลูกบ้านลูกเมืองชอบด้วยธรรมทุกคน"

อนึ่ง รัฐธรรมนูญปัจจุบันนี้แม้จะถือว่าบริบูรณ์สักเท่าใดก็ตาม ต่อไปอีกร้อยปีพันปีข้างหน้า คนในอนาคตอาจเห็นว่าไม่บริบูรณ์ก็ได้ เพราะถ้าถึงเวลานั้น มนุษย์สามารถเดินทางในอวกาศไปสู่ดวงดาวนพเคราะห์ทั้งหลายได้ อาจต้องมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ รับรองสิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับการ

คมนาคมทางอวกาศไว้ แต่ถ้ามนุษย์อนาคตจะตำหนิว่า ของเราที่มีใช้กันในปัจจุบันไม่ใช่รัฐธรรมนูญ และเราจะคืนชีวิตไปเถียงกับเขาได้ เราก็จะไม่เห็นด้วยกับเขาเป็นแน่ ข้อสำคัญ สิทธิเสรีภาพที่คนในสมัยสุโขทัยพึงหวงแหนนั้น มีประกันไว้ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงอย่างบริบูรณ์ กล่าวคือ สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการสืบมฤดก สิทธิในการที่จะใช้ชีวิตแสวงความเป็นสุข สิทธิที่จะแสวงความเป็นธรรมเสมอกันในกฎหมาย หรือแม้แต่สิทธิปกครองบ้านเมืองด้วยตนเองเหล่านี้ มีรับรองไว้โดยปราศจากข้อแม้เงื่อนไขในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ดีกว่าแมกนาคาตาของอังกฤษเสียอีก ดังจะได้ศึกษากันต่อไป

พิจารณากันตามความหมายดังกล่าวมา ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงเป็นรัฐธรรมนูญไทยฉบับแรก ไม่ต่างอะไรกับแมกคานาตาของพระเจ้าจอนห์ ซึ่งคนอังกฤษนับถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของเขา

พระเจ้าจอนห์เซ็นแมกนาคาตาเมื่อ ค.ศ. ๑๒๑๕ ส่วนศิลาจาลึกพ่อขุนรามคำแหงนั้นดังได้กล่าวมา น่าจะได้ประกาศปฏิญญาไว้ในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ ซึ่งตรงกับ ค.ศ. ๑๒๘๓ คือหลังจากกันเพียง ๖๘ ปีเท่านั้น เป็นที่เชื่อได้สนิทว่าตามสภาพการในสมัยนั้นเป็นเรื่องที่ต่างคนต่างทำ ไม่มีการลอกเลียนกันเลย แต่แม้กระนั้น ปฐมรัฐธรรมนูญทั้งสองก็มีประเด็นเนื้อหาคล้ายคลึงกันอย่างน่าพิศวง ซึ่งข้าพเจ้าจะกล่าวเป็นข้อๆ ต่อไปนี้ที่ใดมีข้อแตกต่างกันเป็นสำคัญ จะได้นำมากล่าวไว้ด้วย

๑) ประการแรก มีข้อสำคัญแตกต่างในทางอักษรศาสตร์ที่น่าสังเกตอยู่ แมกนาคาตาของพระเจ้าจอนห์นั้น ทั้งๆ ที่ในสมัยนั้นภาษาอังกฤษขีดเขียนก็มีใช้กันอยู่แล้ว กลับเขียนเป็นภาษาละติน ไม่เขียนเป็น

ภาษาอังกฤษ ส่วนรัฐธรรมนูญของพ่อขุนรามคำแหงเขียนเป็นภาษาไทยใช้อักษรไทยซึ่งเพิ่งจะได้ประดิษฐ์คิดขึ้นใช้ อีกประการหนึ่ง รัฐธรรมนูญของพ่อขุนรามคำแหงจารึกไว้บนศิลา ดูเหมือนจะเป็นฉบับเดียวในโลก รัฐธรรมนูญของบ้านเมืองอื่นเขียนลงในกระดาษทั้งนั้น รวมทั้งแมกนาคาตาของพระเจ้าจอนห์ด้วย คำว่าแมกนาคาตาเป็นภาษาละตินแปลตรงตามตัวอักษรหมายความว่ากระดาษแผ่นใหญ่ แต่ในการต่อมา คำว่าคาตาในภาษาลาตินแปลงมาเป็นคำว่าชาร์เตอร์เช่นชาเตอร์แบงก์ ในภาษาอังกฤษมีความหมายถึงกฎบัตรซึ่งก็กระดาษนั่นเอง ไม่ใช่ศิลา

๒) ในการปกครองบ้านเมือง ข้อแรกจะต้องมีบ้านเมืองให้ปกครอง เพราะฉะนั้นรัฐธรรมนูญแบบปัจจุบันจึงมักจะมีบทบัญญัติประกาศบ้านเมืองไว้ก่อน เช่นในรัฐธรรมนูญสมัยประชาธิปไตยของเรามีประกาศไว้ว่า ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวกัน จะแบ่งแยกมิได้ ปฐมรัฐธรรมนูญของพ่อขุนรามคำแหงและของพระเจ้าจอนห์ ก็มีประกาศไว้เป็นทำนองเดียวกัน ในแมกคานาตามีตราไว้เป็นเบื้องต้นว่า พระเจ้าจอนห์เป็นพระมหากษัตริย์แห่งประเทศอังกฤษ เป็นเจ้าแห่งประเทศไอแลนด์ เป็นท้าวพระยาแห่งประเทศนอร์มังดีและอากิแตน เป็นขุนแห่งอังจู ส่วนศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง มีตราไว้ว่า พ่อขุนรามคำแหงมีเมืองกว้างช้างหลาย ปราบเบื้องตะวันออกไปถึงพิจิตร พิษณุโลกลุ่มแม่น้ำป่าสัก จนถึงฝั่งโขงและเวียงจันทร์ เวียงคำ เบื้องหัวนอนคือทิศใต้ ไปถึงกำแพงเพชร นครสวรรค์ เมืองสรรค์ สุพรรณบุรี ราชบุรี เพชรบุรี นครศรีธรรมราช จรดฝั่งทะเลเบื้องตะวันตกจนถึงเมืองฉอด (อำเภอแม่สอด) เมืองหงสาวดี มีสมุทร

หากเป็นแดน (อ่าวเบงกอล) เบื้องตีนนอนคือทิศเหนือจนถึงเมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองพลัว พ้นฝั่งโขง (ริมแม่น้ำน่านตอนเหนือ) บรรจบเมืองชะวาเป็นที่สุด (คำเดิมซ่าว คือหลวงพระบาง)

บางคนมีความเห็นว่า การปกครองราชอาณจักรสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหงปกครองกันแบบนครรัฐ (City State) อันเป็นระบอบการปกครองที่มีอยู่ทั่วไปในอินเดียและยุโรปยุคนั้น ข้อนี้ย่อมสุดแล้วแต่จะเข้าใจคำว่านครรัฐในความหมายอย่างไร และความจริงในสมัยพ่อขุนรามคำแหง ประเทศไทยก็ยังเป็นแผ่นดินที่ยังแบ่งแยกกันอยู่ ราชอาณาจักรเชียงใหม่และพเยาของพระยาเม็งรายและพระยางำเมือง มีอำนาจอิทธิพลเท่าๆ กับราชอาณาจักรสุโขทัย ส่วนในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนใต้ ราชอาณาจักรอู่ทองก็กำลังผงกตัวขึ้นมา และแผ่อำนาจขึ้นมาทางเหนือ จนในที่สุด เมื่อพระเจ้าลือไทราชนัดดาของพ่อขุนรามคำแหงสวรรคตไปแล้ว สุโขทัยต้องเสียเมืองแก่ราชอาณาจักรอู่ทอง แต่ถึงกระนั้น ประกาศในศิลาจารึก ก็ได้แสดงอาณาเขตสุโขทัยไว้อย่างกว้างขวาง กรุงสุโขทัยจึงไม่ใช่เมืองเล็กๆ ซึ่งคำว่านครรัฐอาจชวนให้เข้าใจผิดได้ พูดกันถึงความเล็กความใหญ่แล้ว สิงคโปร์เล็กนิดเดียว เวลานี้ยังเป็นประเทศเอกราชได้

ความจริงสุโขทัยเป็น "เมืองกว้างช้างหลาย" ใหญ่กว่ากรุงเก่า มีโบราณสถานเป็นศิลาแลงคงทนกว่าโบราณสถานอิฐที่อยุธยา ซากโบราณสถานที่สุโขทัยแสดงว่า ผู้ก่อสร้างสมัยนั้นมีความคิดในทางสถาปัตยกรรมเล็งการไกล โบราณสถานจึงทำไว้ด้วยศิลาแลง มีรูปลักษณะทั้งสูงและใหญ่ผิดกับโบราณสถานของไทยทางใต้ ซากเสาวัดศิลาแลงที่สุโขทัยสูงเป็นพิเศษเพราะสมัยนั้นนิยมสร้างพระพุทธรูปยืนห้ามญาติ ที่ศิลาจารึกเรียกว่า

พระอัฏฐารส เดี๋ยวนี้ใครสร้างพระพุทธรูปแบบนี้ มักให้ท่านยืนตากแดดตากฝน ต่อเมื่อเข้ากฎีนั่งลงแล้ว จึงจะสร้างหลังคาโบสถ์กันแดดกันฝนถวาย

คนไทยเราเสียเงินเสียทองเดินทางไปดูตึกพาเธนอนโบราณที่กรุงเอเธนส์เมืองหลวงกรีก แต่ที่แท้บ้านเราเองแค่กรุงสุโขทัย มีซากโบราณสถานยังยืนต้นตระหง่านให้ดูได้คล้ายๆ กัน โบราณสถานอันมีความสำคัญดังจะกล่าวต่อไปข้างหน้า ได้แก่เนินปราสาท ชื่อเนินปราสาทชวนให้เข้าใจผิดว่าเคยมีปราสาทตั้งอยู่บนนั้น แต่ความจริงไม่มีซากก็ไม่มี ทำไว้เป็นเนินดินเรียบๆ มีกำแพงล้อมรอบ กว้างยาวประมาณ ๕๐ เมตร สูงจากพื้นดินประมาณ ๑ เมตรครึ่ง ตรงกลางเคยเป็นที่ประดิษฐานพระแทนมนังคศิลาบาตร ซึ่งพ่อขุนรามคำแหงเสด็จออกสภาราษฎร ศิลาจารึกก็ประดิษฐานไว้ที่ตรงนี้ โบราณสถานสุโขทัยจะมีหรือไม่มีความสำคัญในทางสถาปัตยศาสตร์หรือโบราณคดีเป็นประการใดก็ตาม เนินปราสาทดินนี้มีความสำคัญแก่ชีวิตของปวงชนชาวไทยในสมัยนั้นอย่างยิ่งยวด เพราะตามความเข้าใจของข้าพเจ้าดังจะกล่าวต่อไปข้างหน้า ตรงนี้เป็นสภาราษฎรเดิมของไทย

ความคิดเกี่ยวกับนครรัฐ อาจหลงเข้าใจผิดจากความในศิลาจารึกที่กล่าวว่า พ่อขุนรามคำแหงเป็นเจ้าเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าท่านเป็นแต่เจ้าเมืองทั้งสองนั้นเท่านั้น ตั้งแต่โบราณมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา คนไทยเรียกชื่อบ้านเมืองของตนตามชื่อเมืองหลวง เรียกตนเองว่าเป็นคนดีของกรุงศรีอยุธยา ถ้าดีจริง ในกฎหมายเบ็ดเสร็จของ

กรุงเก่ามีบัญญัติไว้ในบทที่ ๔๑ ว่า "ที่ในแว่นแคว้นกรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยาฯ เป็นที่แห่งพระเจ้าอยู่หัว หากให้ราษฎรทั้งหลายผู้เป็นข้าแผ่นดินอยู่ จะได้เป็นที่ราษฎรหามิได้" บทที่ ๔๒ บัญญัติไว้ด้วยว่า "ที่นอกเมืองหลวงอันเป็นแว่นแคว้นกรุงศรีอยุธยา ใช่ที่ราษฎร อย่าให้ซื้อขายแก่กัน อย่าละไว้เป็นทำเนเปล่า ให้นายบ้าน นายอำเภอ ร้อยแขวง แลนายอากรจัดคนเข้าอยู่" กฎหมาย ๒ บทนี้กล่าวถึงที่ดินในและนอก "กรุงศรีอยุธยา" อันรวมเป็นแว่นแคว้นแผ่นดินไทย กรุงศรีอยุธยาจึงหมายถึงเมืองไทยทั้งหมด ไม่จำกัดเฉพาะเมืองหลวงเท่านั้น และเมื่อพูดถึงคนดีของกรุงศรีอยุธยา เราก็ไม่เข้าใจกันโดยจำกัดว่า คนดีมีแต่ภายในกำแพงเมืองหลวงเท่านั้น

ข้อสำคัญ กฎหมายพ่อขุนรามคำแหงเป็นกฎหมายแหวกแนวดังกล่าวมา ที่อื่นเขาปกครองบ้านเมืองกันเป็นสมบูรณาญาสิทธิราช ท่านปกครองของท่านแบบพ่อปกครองลูกในครอบครัว ที่อื่นใช้การปกครองแบบนครรัฐ จึงไม่ได้หมายความว่าพ่อขุนรามคำแหงจะต้องเอาอย่าง นอกจากนั้น ไทยเคยปกครองราชอาณาจักรน่านเจ้ามาก่อนแล้ว ไม่มีนักพงศาวดารบันทึกว่าการปกครองน่านเจ้าเป็นการปกครองแบบนครรัฐ

ในศิลาจารึก พ่อขุนราม คำแหง มี กล่าวไว้ทั่วไป ถึงการที่ พ่อขุนรามคำแหงเป็นเจ้าเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย ข้อนี้ไม่ได้หมายความว่าเป็นชื่อเมืองเดียวกัน เพราะเมืองสุโขทัยเป็นเมืองหนึ่งเก่าแก่กว่า และเป็นเมืองสำคัญเดิมเป็นเมืองหลวงขอมทางเหนือ เหตุนี้ จุดสงครามปลดแอกขอมในสมัย

สุโขทัยจึงได้เริ่มขึ้นที่นี่ ตามพงศาวดารปรากฏว่า ขุนผาเมืองและขุนบางกลางท่าว พระราชบิดาของพ่อขุนรามคำแหง ได้ร่วมมือกันทำสงครามกับแม่ทัพเขมรชื่อโขลญลำพงจนได้ชัยชนะตีกรุงสุโขทัยแตก แล้วขุนผาเมืองได้สถาปนาขุนบางกลางท่าวขึ้นเป็นกษัตริย์ครองเมืองสุโขทัย เฉลิมพระนามเขมรซึ่งท่านเองได้ไว้ก่อนแล้วขึ้นเป็นขุนศรีอินทราทิตย์ ตำแหน่งเต็มควรจะเป็น กมรเต็งอัญศรีอินทราทิตย์ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นตำแหน่งเทียบเท่ากับมหาอุปราช แต่ท่านไม่ใช้ ส่วนกรุงศรีสัชนาลัยเป็นเมืองที่สร้างขึ้นทีหลัง อยู่ทางเหนือห่างจากกรุงสุโขทัยประมาณ ๔๐–๕๐ กิโลเมตร ตามพงศาวดารปรากฏว่าเป็นเมืองลูกหลวง เมื่อพระเจ้าลือไทเป็นรัชทายาทได้เสด็จกินเมืองนี้ และเมื่อเกิดการจลาจลในกรุงสุโขทัยได้เสด็จยาตราทัพมาปราบ จนต่อมาได้ขึ้นครองราชสมบัติกรุงสุโขทัย เมื่อเช่นนี้ จึงน่าจะสันนิษฐานได้ว่า สมัยเมื่อขุนบาลเมืองพระเชษฐาครองราชสมบัติอยู่ พ่อขุนรามคำแหงคงจะได้กินเมืองศรีสัชนาลัยในฐานะที่เป็นลูกหลวง ครั้นเมื่อได้ขึ้นครองราชสมบัติกรุงสุโขทัยแล้ว ยังอาลัยไม่ลืมถิ่มเดิม จึงได้จารึกไว้ในศิลาว่า พระองค์เป็นเจ้าเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย

๓) เกี่ยวกับที่มาของอำนาจปกครอง สมัย ๗๐๐ ปีมานี้ ลัทธิอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนยังไม่มีเหมือนดังที่ประกาศไว้ในรัฐธรรมนูญปัจจุบัน แต่ก็มีลัทธิสอนแสดงที่มาแห่งอำนาจอธิปไตยอยู่เหมือนกัน ในแม็กนาคาตาของพระเจ้าจอนห์มีประกาศไว้ว่า พระเจ้าจอนห์ได้เป็นพระ

มหากษัตริย์ด้วยพรของพระผู้เป็นเจ้า (By the grace of God) ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงกล่าวไว้ว่า พ่อขุนรามคำแหงได้ขึ้นเสวยราชสมบัติโดยวิถีทางสืบราชสันตติวงศ์ "พี่กูตายจึงได้เมืองแก่กูทั้งกลม" ทั้งกลมหมายความว่าทั้งหมด ข้อนี้แสดงว่าพ่อขุนรามคำแหงไม่ได้ใช้โฆษณาชวนเชื่อ แต่แสดงความจริงถึงสเถียรภาพ และความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในการเข้าสู่อำนาจปกครองโดยไม่มีการปฏิวัติรัฐประหารแย่งอำนาจกัน ข้อแตกต่างอันสำคัญคือการเข้าสู่อำนาจปกครอง ของ พระเจ้า จอนห์อาศัยลัทธิสมมติเทวราช จึงได้กล่าวไว้ในแมกนาคาตาว่า ได้ขึ้นครองราชสมบัติด้วยพรของพระผู้เป็นเจ้า ลัทธินี้ขอมก็เคยใช้ โดยถือเป็นหลักว่าพระเจ้าแผ่นดินเป็นพระอิศวรแบ่งภาคลงมาปกครองมนุษย์ อันเป็นลัทธิพราหมณ์

ความจริงคนไทยเราเมื่อสมัยก่อนปลดแอกขอม ก็ตกอยู่ใต้อารยะ-ธรรมขอมเช่นเดียวกับเขมร แต่ประวัติศาสตร์กรุงสุโขทัยเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิวัติอันยิ่งใหญ่ ที่ไทยมิได้ทำแต่สงครามกับขอมเท่านั้น แต่ได้ปฏิวัติล้มเลิกอารยะธรรมขอมตั้งแต่นั้นสืบมา เจดีย์สถานซึ่งเดิมก่อสร้างเป็นปรางค์ขอม ได้ปฏิวัติเป็นเจดีย์ยอดแหลมทรงลังกาหรือไทย ลัทธิพุทธศาสนามหายานของขอมก็ได้สลัดทิ้งนับตั้งแต่นั้น หันไปใช้ลัทธิลังกาหินยาน ในศิลาจารึกจึงได้มีกล่าวถึงสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกหรือเป็นพหูสูตรกว่าปู่ครูในเมืองนี้ "ทุกคนลุก (มาจาก) เมืองศรีธะรมราช" คือนครศรีธรรมราช อันเป็นที่ตั้งมั่นของลัทธิลังกาวงศ์ ตามพงศาวดารปรากฏว่า

สมัยสุโขทัยนี้เอง ที่พวกไทยลื้อได้อพยพไปอยู่เมืองนครศรีธรรมราช ชาวเมืองนครจึงเป็นไทยแท้ยิ่งกว่าไทยพันทางในกรุงเทพฯ ปฏิวัติอันสำคัญยิ่งคือ การปรับปรุงอักษรขอมประดิษฐ์เป็นอักษรไทยขึ้นใช้ เลิกใช้สังโยคแบบขอม ทั้งนี้เพื่อปฏิวัติจิตใจคนไทยซึ่งเคยตกอยู่ใต้อิทธิพลอารยะธรรมขอมจะเอาให้เป็นไทยให้จงได้ เมื่อทั้งหลายเหล่านี้ได้ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงไปหมด จึงไม่น่าประหลาดใจเลย ที่ได้มีการสลัดทิ้งลัทธิสมมติเทวราชของขอมไปด้วย

ข้อนี้จึงปรากฏเป็นข้อแตกต่างอยู่ในปฐมรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับดังกล่าว เพราะแทนที่จะประกาศการเข้าสู่อำนาจด้วยพรสวรรค์ดังปรากฏในแมกนาคาตาของพระเจ้าจอนห์ ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงกล่าวไว้แต่เพียงว่า พ่อขุนรามคำแหงได้ตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองเพราะพี่ตาย แต่ปัญหามีว่า เมื่อได้สลัดทิ้งลัทธิสมมติเทวราชของขอมลงไปแล้ว เมืองไทยนำลัทธิอะไรมาใช้แทนที่ ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมีกล่าวอยู่ทั่วไปว่าขุนรามคำแหงเป็นพ่อเมือง ทั้งนี้มิใช่ว่าพระองค์ท่านได้ยกตนข่มราษฎร แต่มีความหมายเพียงว่า พ่อเมืองปกครองลูกเมืองเหมือนบุตร ความในตอนท้ายศิลาจารึกบ่งชัดถึงข้อนี้ เพราะกล่าวถึงหน้าที่พ่อเมืองจะต้องปลูกเลี้ยงฝูงลูกบ้านลูกเมืองโดยชอบธรรมทุกคน คำว่า ปลูกเลี้ยง ตกทอดมาใช้กันอยู่ในปัจจุบัน เช่นที่ปรากฏในบทลครท้าวสามล กล่าวถึงการปลูกฝังเสียยังแล้วให้ลูกแก้วมีคู่เล่นหา คำว่าพ่อลูกยังมีใช้อีกในศิลาจารึก เช่นที่กล่าวถึง

ขุนเมืองลูกขุน หมายถึงเจ้าเมืองกับข้าราชการรองลั้นลงไป เป็นการแบ่งหน้าที่ช่วยกันปกครองบ้านเมือง หาใช่เป็นการแบ่งชั้นวรรณะไม่

รัฐธรรมนูญปัจจุบันยึดหลักเสรีภาพ เสมอภาพ ภราดรภาพ หลักเสมอภาพมีอยู่ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงอย่างไม่น่าสงสัย เพราะกล่าวถึงการปกครองลูกเมืองโดยชอบธรรม "ทุกคน" ส่วนหลักภราดรภาพก็น่าจะมีอยู่ เพราะปรากฏในศิลาจารึกหลัก ๔ เป็นภาษาขอมว่า ในสมัยพระเจ้าลือไทย พระราชนัดดาพ่อขุนรามคำแหง กรุงสุโขทัยไม่มีทาษเหมือนในดินแดนใต้อำนาจขอม ทาษที่อื่นจึงหนีไปพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ณ กรุงสุโขทัย ได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสสระแก่ตน ส่วนหลักเสรีภาพก็มีอยู่เป็นอันมาก และเป็นเสรีภาพอันปราศจากเงื่อนไขผิดกับเป็นเสรีภาพอันมีเงื่อนไขในแมกนาคาตาของพระเจ้าจอนห์ดังจะได้ศึกษากันต่อไป

ดังได้กล่าวมาจึงเห็นได้ว่า ไทยในสมัยสุโขทัยใช้ลัทธิเอนกนิกรสมมติ ไม่ใช่ลัทธิสมมติเทวราช เพราะการเป็นพ่อเมืองนั้น มีนัยเป็นปริยายอยู่ในตัวว่า คนทั้งหลายเขานับถือยกย่องขึ้นเป็นหัวหน้า ไม่ต่างอะไรกับประเพณีตกทอดถึงปัจจุบันที่ลูกบ้านเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน โดยนัยเช่นนี้ พ่อเมืองในสมัยกรุงสุโขทัยจึงไม่มีอำนาจเป็นเจ้าแผ่นดิน หรือเจ้าชีวิตเหมือนในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่บ้านข้าพเจ้าเอง เวลานี้มีออดไฟฟ้าติดไว้ เมื่อกดออดเข้า คนใช้ข้างล่างต้องขึ้นมารับสั่งรับใช้ คิดถึงข้อนี้ขึ้นมาทีไร ให้รู้สึกสงสารพ่อเมืองสมัยกรุงสุโขทัยเป็นที่สุด เพราะตามศิลาจารึกของ

พ่อขุนรามคำแหงมีประกาศไว้ว่า เมื่อไรไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมือง ไปลั่นกระดิ่งที่ปากประตูเข้าพ่อขุนรามคำแหงพ่อเมืองจะต้องออกมาหา คนขนาดที่ใครๆ ไปดีดกระดิ่งเรียกออกมาหาได้ดังนี้ ลักษณะดูจะเป็นบ่อยเขามากกว่าจะไปใช้อำนาจเป็นเจ้าชีวิตเจ้าแผ่นดินกับเขาได้อย่างไร

ตามนิทานพระร่วงตกทอด ไม่แต่คนเท่านั้น แม้แต่ม้ายังไปลั่นกระดิ่งเรียกพ่อขุนรามคำแหง นิทานนี้เล่าสู่กันฟังมาแต่โบราณว่า สมัยนั้นบุรุษคนหนึ่งเลี้ยงอาชาไว้ใช้งาน เมื่อมันยังหนุ่ม เจ้าของได้ใช้มันขับขี่ตลอดจนเทียมรถขนสินค้าไปขายจนมีเงินมีทอง ครั้นม้าแก่ลงหมดประโยชน์เจ้าของกลับปล่อยให้มันหากินเอง ไม่เอาใจใส่ วันหนึ่งม้าไปเล็มหญ้าที่หน้าประตูวังดึงเชือกกระดิ่งดัง พ่อขุนรามคำแหงจึงต้องออกมาพบตามที่ประกาศไว้ในศิลาจารึก ครั้นกลายเป็นม้า ไม่ใช่คน และถามสวนความด้วยซื่อ ปรากฏว่าเจ้าของไม่มีกตัญญูต่อสัตว์ผู้มีคุณ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าของนำม้าไปเลี้ยงให้เป็นสุข ไม่ให้ปล่อยให้มันหากินเอง

พ.ศ. ๒๔๘๖–๒๔๘๗ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประมาณ ๒๐ ปีมานี่เอง เสรีไทยจากอเมริกายังได้มีโอกาสไปใช้พ่อเมืองในมณฑลสิบสองปันนาในประเทศจีน ในการเดินทางเข้ามาแทรกซึมในเมืองไทยทหารเสรีไทยต้องผ่านมาทางเมืองยาง เมืองฮำ เมืองขอน เมืองคำ เมืองเชียงรุ้ง ตามเมืองใหญ่เหล่านี้ทุกเมือง เมื่อมีกิจธุระทางการบ้านเมืองเกี่ยวกับความสะดวกในการเดินทาง หรือเสบียงพาหนะ ทหารเสรีไทยต้องไป

ติดต่อกับหัวหน้าในเมืองเหล่านั้น ซึ่งเขาเรียกว่าพ่อเมือง พ่อเมืองได้กรุณาเป็นธุระจัดให้เรียบร้อย เมืองใหญ่ในมณฑลสิบสองปันนาบางเมืองมีเจ้า แต่เป็นตำแหน่งทรงเกียรติ ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกิจการบ้านเมืองเหมือนตำแหน่งพ่อเมือง ตำแหน่งนี้ไม่ใช่ตำแหน่งตกทอด เมื่อพ่อเมืองตาย ตำแหน่งพ่อเมืองไม่ตกทอดได้แก่ลูก แต่เสรีไทยเดินทางมารบ ไม่ได้มาศึกษาประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี จึงซักถามได้ความเพียงเท่านี้ ไม่ทราบว่าคนในสิบสองปันนามีพ่อเมืองใช้กันมาช้านานเท่าใด แต่คนที่นั่นก็ไทยอิสาณนั่นเอง หน้าตาเป็นไทยอิสาณ พูดภาษาไทยอิสาณ และถือตัวอยู่แต่ในหมู่พวกเดียวกันเอง ไม่ผสมกับจีน

ประเพณีตีกระดิ่งเรียกพระเจ้าแผ่นดินนี้ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก แม้เวลาจะได้ล่วงเลยมาแล้วตั้ง ๖๐๐ ปี ในหลวงรัชกาลที่ ๔ ของเรานี้เอง ยังต้องนำประเพณีนี้มาใช้บังคับในสมัยที่พระเจ้าแผ่นดินเป็นกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราช มีประกาศรัชกาลที่ ๔ ในกฎหมายรัชกาลประกาศไว้ว่า ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แขวนกลองวินิจฉัยเภรีไว้ที่ปากประตูพระราชวัง เมื่อตีกลองเรียก ราษฎรคนใดประสงค์จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเกี่ยวกับคดีความ ในหลวงรัชกาลที่ ๔ จะออกไปพบ แต่โดยที่สมัยนี้ พระเจ้าแผ่นดินเป็นกษัตริย์ทรงสมบูรณาญาสิทธิราช ในหลวงรัชกาลที่ ๔ จึงได้ผูกเงื่อนไขไว้นิดเดียวว่า ใครจะมาตีกลองเรียกออกมาพบเมื่อใดก็เชิญ ขออย่างเดียวคือ วันไหนฝนตกอย่าไปตีเข้า จะไม่เสด็จออก เห็นจะเป็นเพราะทรงเป็นหวัดง่าย

ประกาศรัชการที่ ๔ วันอังคาร เดือน ๕ แรม ๘ ค่ำ ปีมะเมีย ยังเป็นนพศก อันเป็นวันที่ ๒๕๑๘ ในรัชกาลนั้น มีกล่าวไว้ว่า ถ้าผู้ใดประสงค์จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายในที่ใดที่หนึ่งเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ ไม่ห้าม ถ้าไม่มีใครจะอนุเคราะห์ถวายเรื่องราวให้ ก็ให้ไปคอยที่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวริย์ เวลาบ่ายเย็น ถ้าไม่มีราชการอื่นสำคัญ "และฝนไม่ตก" พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จออกบนพระที่นั่งสุทไธสวริย์ แล้วจะให้ตีกลองวินิจฉัยเภรีเรียกคนมาถวายฎีกาเมื่อนั้น ในประกาศอีกฉบับหนึ่งตีพิมพ์เมื่อวัน ฯ ปีเถาะสัปตศก โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า ผู้ถวายฎีกาจะให้กรมล้อมพระราชวังแต่งเขียนฎีกาให้เหมือนอย่างแต่ก่อนก็ตามใจ หรือจะให้ผู้ใดแต่งเขียนให้ หรือจะแต่งเขียนเองก็ตามใจ แต่ขอให้เขียนให้ถูกต้องตามอักษรที่ใช้อย่าให้ผิด อนึ่งอย่าคบนักเลงฝีนให้แต่งเขียนให้เป็นอันขาด เรื่องราววนเวียนเลอะเทอะนัก ประกาศฉบับนี้มีข้อสำคัญในตอนท้ายว่าดังนี้ "และการซึ่งทรงรับฎีกาเป็นความเปลื้องทุกข์ของราษฎรนี้ ทรงยินดีว่าได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันใหญ่อยู่อย่างหนึ่ง จึงโปรดเกล้าฯ ว่า ถ้าผู้ใดมาทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา จะพระราชทานเงินคนละสลึงเป็นบำเหน็จก่อน เมื่อชำระได้ความจริง ผู้ถวายฎีกาชนะความตามเรื่องราวในฎีกาของผู้นั้นแล้ว จะพระราชทานเงินเพิ่มให้อีกสลึงหนึ่งเป็นรางวัล" ดูเอาเถิดนี่ก็พ่อเมืองที่น่าสงสารอีกพระองค์หนึ่ง ไม่ผิดกับพ่อขุนรามคำแหง แทนที่จะรีดไถลูกบ้านลูกเมือง ด้วยทรงพระมหากรุณาธิคุณวิตกไปว่า ลูกบ้านลูกเมืองจะถูกรีดไถ และอาจเกรงอำนาจอิทธิพลของผู้หนึ่งผู้ใด ไม่กล้านำ

เรื่องขึ้นว่ากล่าว จึงต้องทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ติดสินบนไว้ ใครร้องถวายฎีกา จะโปรดเกล้าฯ วางมัดจำชำระเงินล่วงหน้าให้สลึงหนึ่งก่อน ถ้าเอาเรื่องจริงมาว่ากล่าวไม่ใช่เท็จจนชนะความแล้ว ยังจะตกรางวัลให้อีกสลึงหนึ่ง ซึ่งสมัยก่อนก่อนเป็นเงินไม่ใช่น้อย สมัยพ่อขุนรามคำแหง มักกะโทได้เงินน้อยกว่านี้ คือพระร่วงบ้วนเขละเป็นเบี้ยให้เพียงเบี้ยเดียว ยังนำไปใช้ตั้งตัวได้เป็นเศรษฐี จนในที่สุดได้เป็นกษัตริย์ครองเมืองเมาะตะมะ ทรงพระนามรับพระราชทานว่าพระเจ้าฟ้ารั่ว

ประเพณีดีดกระดิ่งเรียกพระเจ้าแผ่นดินออกมาพบนี้ เป็นต้นบัญญัติของประกันเสรีภาพในรัฐธรรมนูญปัจจุบันเกี่ยวกับสิทธิร้องทุกข์ของราษฎรในสมัยขุนช้างขุนแผน ยังปรากฏว่าขุนช้างดำน้ำไปถวายฎีกาต่อหน้าเรือพระที่นั่ง ส่วนทางด้านการศาล เมืองไทยก่อนปฏิวัติรัฐประหาร ไม่มีศาลสูงสุดเหมือนบ้านเมืองอื่นเขา มีแต่ศาลชั้นต้นกับศาลอุธรณ์ ถ้าไม่พอใจแค่นั้น ได้แต่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อกรรมการฎีกา ซึ่งนั่งพิจารณาในชั้นสู้ความสูงสุดในฐานะเป็นกรรมการต่างพระเนตรพระกรรณในหลวง ศาลฎีกาหรือศาลสูงสุดของชาติเพิ่งมามีขึ้นในระยะ ๓๐ กว่าปีมานี้เอง เวลาล่วงมาถึงปัจจุบัน แม้สมัยนี้จะไม่มีกระดิ่งแขวนไว้ให้ไปลั่น ไม่มีกลองวินิจฉัยเภรีให้ไปตีกัน ด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของประเพณีดังกล่าวมา ไพร่ฟ้าหน้าปกคนใดออกเงินโดยเสด็จพระราชกุศลเพียง ๔,๐๐๐–๕,๐๐๐ บาท ก็ยังสามารถเข้าเฝ้าในหลวงองค์ปัจจุบันของเราได้ใกล้ชิดถึงในพระบรมมหา

ราชวัง ไม่มีที่ไหนในโลก ที่ลูกเมืองจะมีโอกาสเข้าใกล้ชิดพ่อเมืองได้ถึงเพียงนี้

๔) มูลเหตุที่ขุนนางอังกฤษคิดจะล้มราชบัลลังก์พระเจ้าจอนห์ สืบมาจากการเก็บภาษีโดยไม่เป็นธรรม ซึ่งพระเจ้าจอนห์เรียกเก็บเอาจากขุนนางบ้าง ใช้ข้าราชบริพารให้ไปเรียกเก็บเอาจากชาวบ้านบ้าง ในแมกนาคาตาจึงได้มีข้อความเป็นข้อผูกมัดไว้ว่า ต่อแต่นั้นไปจะไม่มีการเรียกเก็บภาษีชนิดที่เรียกว่า Scutage โดยไม่ได้รับความยินยอมเห็นชอบโดยทั่วไป (คำอังกฤษนี้เกือบจะเหมือนคำว่า จกอบในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง) แต่มีเงื่อนไขตราไว้ด้วยว่า ถ้าเป็นการเก็บภาษีเพื่อไถ่องค์พระมหากษัตริย์ เพื่อสถาปนารัชทายาทเป็นขุนนาง หรือเพื่ออภิเศกสมรสพระราชธิดาองค์ใหญ่ให้ยังเก็บได้ ถึงกระนั้นก็จะเก็บแต่พอสมควร เพื่อขอความเห็นชอบในการเก็บภาษีดังว่ามานี้ พระเจ้าจอนห์สัญญาว่า จะเรียกประชุมเถระมหาเถระขุนชั้นเอิล และแบรอนผู้ยิ่งใหญ่ เมื่อผู้ที่มาประชุมลงมติอย่างไร จะได้เรียกเก็บภาษีตามนั้นในแมกนาคาตามีบัญญัติไว้ด้วยว่า จะให้พ่อค้าวานิชทั้งปวงเดินทางออกเข้าสู่ราชอาณาจักรอังกฤษได้โดยปลอดภัยปราศจากความเกรงกลัว และให้เดินทางไปมาค้าขายได้เป็นเสรี ไม่ต้องเสียภาษี บัญญัติแมกนาคาตาข้อนี้เอง ได้วิวัฒนาการมาเป็นหลักรัฐธรรมนูญในประเทศอังกฤษว่ารัฐจะเก็บภาษีจากราษฎรโดยไม่ได้รับความยินยอมเห็นชอบจากผู้แทนของเขาไม่ได้ (No taxation without representation) และกฎหมายงบประมาณเรียก

เก็บภาษีก็ยังต้องเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรอังกฤษผ่านกันทุกๆ ปี จนตราบเท่าทุกวันนี้

หลักการเก็บภาษีในระบอบรัฐธรรมนูญนั้น ความจริงได้วิวัฒนาการมาโดยวิธีกลับหน้าเป็นหลัง ในสมัยพระเจ้าจอนห์ ราษฎรยึดถือเป็นหลักสิทธิเสรีภาพอันสำคัญที่จะไม่ต้องถูกเจ้านายรีดเก็บภาษี มีกล่าวไว้ในแมกนาคาตาถึงเอกสิทธิ์ดีกดำบรรพ์ของกรุงลอนดอนที่จะไม่ต้องถูกชักภาษีผ่านด่าน แต่มาในปัจจุบันนี้ แทนที่ราษฎรจะมีสิทธิเสรีภาพดังนั้น รัฐธรรมนูญปัจจุบันกลับบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของราษฎรต้องเสียภาษี เมื่อคิดถึงระบบรีดไถที่ประชาชนคนไทยกำลังประสพจนบ่นกันพึมไปทั่วเมืองอยู่ในปัจจุบันนี้แล้ว ก็ดูจะไม่ต่างอะไรกับสภาพการณ์สมัยเมื่อ ๗๐๐ ปีมานี้นัก และข้อนี้น่าจะเป็นเหตุให้เข้าใจได้ดีว่า เหตุใดประชาชนพลเมืองเมื่อ ๗๐๐ ปีมานี้ จึงคิดไปในทางตรงกันข้าม หากเมืองไทยไม่ปราบระบอบคอรัปชั่นรีดไถให้สิ้นซากไปแล้ว สงสัยว่าในกาลข้างหน้าต่อไป หลักรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้ดีๆ ให้ไทยราษฎร์มีหน้าที่ต้องเสียภาษี จะต้องปฏิวัติแก้ไขกันใหม่ให้กลายเป็นว่าราษฎรมีสิทธิเสรีภาพบริบูรณ์ในอันที่จะไม่ถูกรัฐเรียกเก็บภาษี

รัฐธรรมนูญของพ่อขุนรามคำแหงกล่าวไว้ตรงกันข้าม คือแทนที่จะรับสารภาพเหมือนจำเลยต้องคดีอาญา ว่าได้เก็บภาษีมาโดยไม่เป็นธรรมและจะไม่เก็บอีก เหมือนข้อความที่ปรากฏในแมกนาคาตาของพระเจ้าจอนห์ กลับกล่าวไว้ให้คนไทยซึมน้ำตาว่า "เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว

เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ลู่ทาง" เพราะเหตุนี้จึง "เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้าทองค้า" เพื่อประโยชน์ที่ประชาชนจะไปมาค้าขายกันได้ดังนี้โดยสะดวก ในสมัยพระเจ้าลือไท ยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างถนนศิลาแลงเชื่อมโยงระหว่างกรุงสุโขทัยศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร ตลอดจนที่อื่นประมาณระยะทางทั้งสิ้นสัก ๑๐๐ กิโลเมตรเห็นจะได้ ถ้าพระเจ้าแผ่นดินไทยในกาลต่อมาได้ดำเนินนโยบายสร้างทางของกษัตริย์พระราชวงศ์ร่วงเป็นกิจลักษณะแล้วก็ต้องสงสัยเลยว่า จะเป็นการช่วยเปิดเมืองให้คนไทยไปมาติดต่อถึงกัน ทำให้เป็นประชาธิปไตยได้รวดเร็วกว่านี้เป็นอันมาก แม้ทางหลวงในปัจจุบันนี้ก็ยังต้องอาศัยทางพระร่วงเป็นรากฐาน และเพราะในสมัยนั้นไม่มีการกินหินกินทรายกันเหมือนทุกวันนี้ จึงปรากฏว่าทางทับพระร่วงนี้เป็นทางดีไม่มีชำรุด

ภาษีจกอบตามศิลาจารึกเป็นภาษีผ่านด่าน และเพราะเจ้าเมืองสุโขทัยไม่เอาจกอบในไพร่ลู่ทาง ราษฎรจึงจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขายได้สะดวก ในเวลาเดียวกัน ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงได้รับประกันสิทธิในการทำมาค้าขายของราษฎรไว้ด้วย ซึ่งใครจะค้าช้างค้าม้าก็ได้ ใครจะค้าเงินค้าทองก็ค้าได้ ไม่มีการผูกขาดการค้าเป็นของพระเจ้าแผ่นดินเหมือนในสมัยกรุงศรีอยุธยาตกมาถึงสมัยปัจจุบัน การค้าเงินค้าทองที่เป็นหลักประกันเงินตรายังผูกขาดไว้เป็นของรัฐ ทั้งนี้ตามกฎหมายควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินในปัจจุบัน

บางคนมีความเห็นว่า การที่ศิลาจารึกประกาศไม่เก็บภาษีจกอบนั้น ไม่ได้หมายความว่าเจ้าเมืองจะไม่เก็บภาษีอย่างอื่น ข้อนี้ ถ้าว่ากันตามหลักกฎหมายปัจจุบันเป็นไปไม่ได้ เพราะขัดต่อหลักแปลกฎหมาย หลักตีความกฎหมายมีอยู่ว่า กฎหมายมีเท่าใดพึงบังคับได้เท่านั้น เพราะฉะนั้น เมื่อศิลาจารึกไม่ได้บัญญัติให้เก็บภาษีอย่างอื่น จะตีความเพิ่มเติมกฎหมายเข้าไปให้เจ้าเมืองเก็บภาษีอย่างอื่นไม่ได้ และตามที่ข้าพเจ้าได้อ่านมา ก็ไม่เคยพบเห็นที่ไหน ว่าในสมัยกรุงสุโขทัย มีภาษีอย่างอื่นอะไรที่จะเก็บได้นอกจากจกอบ สมัยนั้นไม่มีภาษีเงินได้ ภาษีการค้า ภาษีจิปาถะเหมือนอย่างทุกวันนี้ในศิลาจารึกท่านก็กล่าวไว้ให้เห็นได้ด้วยว่า เจ้าเมืองไม่ต้องเก็บภาษีจากลูกเมือง เพราะกรุงสุโขทัยเป็นเมืองดีอยู่แล้ว ในน้ำมีปลาในนามีข้าว เมื่อเศรษฐกิจและประกันสังคมมีอยู่ดังนี้ ราษฎรย่อมช่วยตัวเองได้ ไม่มีความจำเป็นต้องเก็บภาษีไปช่วยราษฎร ยิ่งไปกว่านั้น ตามความในศิลาจารึกยังปรากฏด้วยว่า ราษฎรในสมัยนั้นเป็นคนช่วยตัวเองได้อย่างขยันขันแข็ง ไพร่ในเมืองสุโขทัยจึง "สร้างป่าหมากป่าพลูทั่วเมืองนี้ทุกแห่ง ป่าพร้าวก็หลายในเมืองนี้ ป่าลางก็หลายในเมืองนี้ หมากม่วงก็หลายในเมืองนี้ หมากขามก็หลายในเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้แก่มัน"

ข้อแตกต่างอันสำคัญระหว่างศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงกับแมกนาคาตา คือปฐมรัฐธรรมนูญของอังกฤษเริ่มใช้หลักการว่า จะไม่มีการเก็บภาษีโดยไม่มีผู้แทนปวงชนเห็นชอบด้วย (No taxation without representation)

ของเรากลับตรงกันข้าม ใช้หลักการว่าจะมีผู้แทนปวงชนโดยไม่มีการเก็บภาษี (Representation without taxation) ต้องถึงอย่างนี้ จึงจะเรียกชื่อได้ว่าประชาธิปไตยแบบไทย ไม่ใช่อย่างอื่นที่บางคนแอบอ้างเอาไปเรียกขาน ท่านผู้ฟังอาจตั้งอธิกรณ์ถามข้าพเจ้าได้ว่า มีหลักฐานอะไรที่ข้าพเจ้าจะนำมากล่าวว่าเมืองไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมีผู้แทนปวงชน ข้อนี้ข้าพเจ้านำมากล่าวโดยอาศัยข้อความในศิลาจารึกสองแห่ง แห่งแรกคือสิทธิของราษฎรในสมัยนั้น ที่จะไปลั่นกระดิ่งเรียกพ่อเมืองออกมาพบได้ โดยเฉพาะเมื่อ "เจ็บท้องข้องใจ" คือเดือดเนื้อร้อนใจตามภาษาปัจจุบัน และก็ไม่ต้องสงสัยว่าเมื่อพ่อเมืองออกมาพบลูกเมืองแล้ว มีเรื่องเดือดร้อนเกี่ยวกับการปกครองเป็นประการใด ลูกเมืองย่อมจะขอให้บำบัดเบาได้ มิฉะนั้นจะให้ไปลั่นกระดิ่งเรียกออกมาพบกันทำไม ข้อความอีกแห่งหนึ่งที่ข้าพเจ้าอาศัย คือ ความในตอนท้ายที่กล่าวว่า เมื่อพระครูเถระมหาเถระไม่ขึ้นนั่งเหนือขดานหินสวดธรรมแล้ว พ่อขุนรามคำแหงจะขึ้นนั่งเหนือขดานหิน เพื่อ "ให้ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุนฝูงท่วยถือบ้านถือเมืองกัน"

ความในตอนท้ายนี้ ข้าพเจ้าเห็นเป็นสำคัญยิ่งนัก เพราะข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับตำหรับตำราที่เขียนกันมาว่า ข้อความในตอนนี้เป็นข้อความเกี่ยวกับการที่พ่อขุนรามคำแหงออกขุนนาง ตามคำปรารภในกฎหมายกรุงศรีอยุธยา เช่นคำปรารภกฎมนเฑียรบาลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การออกขุนนางต้องมีการระบุตัวขุนนางและตำแหน่งหน้าที่เฝ้ารับพระบรมราชโองการ

ไว้เป็นพิเศษ ข้อนี้หาได้มีจารึกไว้ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงไม่จริงอยู่ ข้อความมีกล่าวถึงลูกเจ้าลูกขุนเป็นเชิงออกขุนนาง แต่ท่านมิได้กล่าวไว้เพียงเท่านั้น ยังได้กล่าวไว้ชัดด้วยว่า ผู้ที่จะมาช่วยกันถือบ้านถือเมืองนั้น มิได้จำกัดแต่เฉพาะลูกเจ้าลูกขุนเท่านั้น แต่ขยายไปถึง "ฝูงท่วย" ด้วย ซึ่งมีกล่าวย้ำไว้ถึงสองครั้ง คำว่าฝูงท่วยที่ย้ำไว้ครั้งหลังติดต่อกับคำว่า "ถือบ้านถือเมือง" อ่านได้ความว่าเป็นการที่ฝูงท่วยถือบ้านถือเมือง คำว่าฝูงแปลว่ามาก หัวดำ ๆ เกลื่อนกลาดไปหมด จึงหมายถึงปวงประชาชน ลูกเจ้าลูกขุนไม่น่าจะมีเป็นฝูง ๆ ในอันที่จะอ่านประกอบเป็นฝูงลูกเจ้าลูกขุนได้ คำว่า ท่วย ตรงกับคำว่า ทวย ในปัจจุบัน ซึ่งใช้เป็นคำประกอบคำว่าทวยราษฎร์เท่านั้น ภาษาไทยไม่มีใช้ว่าทวยกฎหมาย หรือทวยภาษีมีแต่คำว่าทวยราษฎร์ สมัยสุโขทัย ไม่เคยอ่านพบคำว่าท่วยลูกเจ้าลูกขุน ส่วนที่มีไม้เอกนั้น เป็นสำเนียงภาษาเหนือ สมัยพ่อขุนรามคำแหง ไม้โทกับไม้ตรีไม่มีเขียน ในศิลาจารึกเขียนไว้แต่ไม้เอกกับไม้จัตวา แต่เสียงกลางนั้น ไทยเหนือมักจะอ่านออกเสียงไม้เอก เช่นเพลงผู้ใหญ่ลีที่ว่า ลายันต์ตะวันร้อนฉี่ ผู้ใหญ่ลีขี่ม้าบักจ้อน ข้าพเจ้าลองให้คนสวนชาวอีสานอ่านสายันต์ทีไร ออกมาเป็นส่ายันทุกที เพราะฉะนั้น ทวยจึงกลายเป็นท่วยในภาษาเหนือ ข้อความในศิลาจารึกเอง ที่กล่าวถึง "ไพร่" เมืองสุโขทัยทั้งชายหญิงอวยทาน เพราะ "ฝูงท่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา" บ่งชัดอยู่ว่า ท่วย หมายความถึงไพร่ฟ้าประชาราษฎรทั่วไป ไม่หมายถึงลูกเจ้า

ลูกขุน ศิลาจารึกด้าน ๓ วรรคเดียวกับที่กล่าวถึงการให้ฝูงท่วยถือบ้านถือเมืองยังมีกล่าวถึง "ฝูงท่วย" จำศีลเมื่อเถระมหาเถระขึ้นนั่งเหนือขดานหินสวดธรรม ความในศิลาจารึกตอนนี้ จึงไม่ใช่เรื่องออกขุนนาง

ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งคือ คำว่าถือบ้านถือเมือง เป็นคำหนักมาก จะใช้ในความหมายเกี่ยวกับการออกขุนนางรับพระบรมราชโองการไม่ได้ คำว่าถือของไทยเป็นคำหนัก ใช้กล่าวกันถึงถือสิทธิ ถือดี หรือยึดถือครอบครอง ดังที่ใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยสิทธิครอบครอง ทั้งคำว่าบ้านคำว่าเมืองก็เป็นคำหนัก หมายความถึงอำนาจในการปกครองแผ่นดินดังที่ตกทอดมาเป็นคำว่าการเมืองหรือนักการเมืองในปัจจุบัน แม้ในศิลาจารึกเองคำว่าถือก็เป็นคำหนักเหมือนกัน ข้อความเกี่ยวกับการถือผีไหว้เทวดาผู้เป็นหลักเมือง กล่าวว่า ขุนผู้ใด "ถือเมือง" สุโขทัย ไหว้ไม่ดี พลีไม่ถูก เมืองสุโขทัยล่มหรือ "หาย" ขุนเมืองถือเมืองมีความหมายหนักอย่างไร การที่ฝูงท่วยได้สิทธิถือบ้านถือเมืองจึงหนักยิ่งเท่ากันอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเมื่อนำมาใช้กล่าวถึงการที่ฝูงท่วยถือบ้านถือเมืองในศิลาจารึก ส่วนตัวข้าพเจ้าเองจึงเห็นว่าจะแปลเป็นอื่นไม่ได้ นอกจากหมายถึงการยอมให้ทวยราษฎรตลอดจนลูกเจ้าลูกขุนมีสิทธิมีเสียงในการปกครองบ้านเมืองของตนเอง และก็พ่อเมืองชนิดที่เขาลั่นกระดิ่งเรียกออกไปพบได้นั้น ขอให้ท่านทั้งหลายคิดกันเอาเองก็แล้วกัน ว่าจะไปถือบ้านถือเมืองอยู่คนเดียวโดยอำเภอใจได้อย่างไร

ที่สำคัญยิ่งไปกว่าคือ ว่ากันตามสภาพสถานที่อันเป็นที่ตั้งขดานหิน หรือพระแท่นมนังคศิลาบาตรดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ขดานหินนี้มิได้ตั้งอยู่ภายในรั้วรอบขอบชิดในประสาทราชวัง อันจะเป็นพระที่นั่งสำหรับพระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกขุนนางได้เหมือนในสมัยต่อๆ มา ตามความในศิลาจารึก ขดานหินตั้งอยู่กลางระหว่างต้นตาลในที่โล่งๆ ไม่มีสิ่งปลูกสร้าง เป็นที่ซึ่งตามปกติทวยราษฎร์ประชุมกันฟังพระสวดธรรม ปัจจุบันนี้ปรากฏเป็นเนินปราสาทอยู่กลางระหว่างวัดมหาธาตุกับสระตระพัง สถานที่เป็นที่โล่งเปิดเผยเหมือนทุ่งพระเมรุเช่นนี้ จึงเป็นที่สาธารณะที่ราษฎรจะไปมาได้โดยสิทธิ ก็เมื่อเช่นนี้ หากพ่อเมืองกับลูกเจ้าลูกขุนไปนั่งประชุมถือบ้านถือเมืองกันที่นั่นเหตุใดไพร่ฟ้าหน้าปกธรรมดาจะเข้าไปร่วมถือบ้านถือเมืองด้วยไม่ได้ ดังได้กล่าวมา ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ขดานหินพระแท่นมนังคศิลาบาตรนี้มีความศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นที่ซึ่งพ่อขุนรามคำแหงนั่งเป็นประธานในการออกสภาราษฎรท่านให้พื้นของท่านไว้ สำหรับใช้เป็นที่ปฏิบัติประชาธิปไตยในสมัยกรุงสุโขทัยมาอย่างไร บัดนี้เปรียบประดุจด้วยวาจาสิทธิ์ของพระร่วงเจ้า ขดานหินนี้จึงได้มาประดิษฐานอยู่ภายใต้เสวตรฉัตร ณ สภาอันนัตสมาคมอันเป็นที่ประชุมใหญ่ของผู้แทนปวงชนชาวไทย ตลอดเวลา ๓๐ ปีมานี้ ขุนผู้ใดกระทำบ่ชอบด้วยธรรมดังอันต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้ ขุนผู้นั้นจึงบ่มิยืนเยิงเหิงนานเลย

ตามที่ข้าพเจ้ากล่าวมา ท่านทั้งหลายจะถามข้าพเจ้าว่า ก็ไหนเล่า ผู้แทนปวงชนชาวไทยในสมัยพ่อขุนรามคำแหง ข้อนี้น่ากลัวว่าจะต้องกล่าวถึงประชาธิปไตยแบบไทยอีก เพราะสำหรับแบบฝรั่งนั้น เขาตั้งรัฐบาลประกอบด้วยคน ๒—๓ คน แล้วเลือกผู้แทนกันเข้ามามากๆ ๑๐๐—๒๐๐ คน เพื่อควบคุมรัฐบาล ๒—๓ คนนั้น แต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงเมื่อฝูงทวยราษฎร์ลูกเจ้าลูกขุนเป็นผู้ถือบ้านถือเมืองเองแล้ว จะกลับเป็นผู้แทนตนเองย่อมเป็นไม่ได้ ผู้ที่จะเป็นผู้แทนปวงชนสำหรับควบคุมให้ถือบ้านถือเมืองกันดีๆ ไม่ทำให้ราษฎรต้อง "เจ็บท้องข้องใจ" มาลั่นกระดิ่งเรียกหา จะมีก็แต่พ่อเมืองเท่านั้น เพราะฉะนั้น ผู้แทนปวงชนในประชาธิปไตยสมัยสุโขทัยจึงได้แก่พ่อเมืองนั้นเอง และก็เป็นผู้แทนที่มีประสิทธิภาพเสียด้วยเพราะเมื่อราษฎรมาร้องเรียนมีความเดือดเนื้อร้อนใจอะไร พ่อเมืองอยู่ในฐานะที่จะแก้ไขให้ได้ ในศิลาจารึกไม่มีกล่าวไว้ว่า เมื่อราษฎรได้รับความเดือดร้อนให้ไปร้องเรียนต่อลูกเจ้าลูกขุนที่ไหน มีอยู่คนเดียวเท่านั้นที่จะไปร้องเรียนได้ คือพ่อขุนรามคำแหง โดยนัยที่ว่ามานี้ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าพ่อเมืองในสมัยนั้นเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยด้วย และเมื่อท่านไม่เก็บภาษีเอาแก่ราษฎร จึงได้กล่าวว่าประชาธิปไตยของไทยนี้เป็นของแปลก แทนที่จะใช้หลักการ No taxation Without representation อย่างอังกฤษ กลับดันไปใช้หลักการ Representation Without taxation แบบไทย

๕) หลักการปกครองบ้านเมืองไม่ว่าที่ไหน จะต้องปกครองให้ประชาชนพลเมืองอยู่ดีกินดี การอยู่ดีกินดีของประชาชนย่อมจะต้องอาศัยทรัพย์สินเป็นปัจจัย เพราะถ้าไม่มีทรัพย์สินเป็นทุน ก็จะอยู่ดีกินดีไม่ได้ เพราะฉะนั้น รัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตยปัจจุบันจึงต้องรับรองกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินส่วนเอกชน ข้อนี้ต่างกับรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยไม่เสรีในประเทศคอมมิวนิสต์ ที่ถือหลักรวบเอาทรัพย์สินของราษฎรมาเป็นของรัฐ นอกจากนั้นเมื่อผู้ใดทำมาหาได้มีทรัพย์สินเป็นของตนแล้ว ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่จะปรารถนาให้ทรัพย์สินอันขวนขวายหามาได้นั้นตกทอดถึงลูกเมียหรือวงศ์ญาติของเขาเมื่อตาย สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินดังว่ามานี้ จึงเป็นปฐมสิทธิมาแต่ดึกดำบรรพ์

สำหรับทรัพย์สินซึ่งเป็นที่ดิน ประเทศอังกฤษใช้ระบบกฎหมายที่ดินเหมือนกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จของไทย คือถือว่าที่ดินทั้งหลายในราชอาณาจักรอังกฤษเป็นของพระมหากษัตริย์ ราษฎรถือสิทธิในที่ดินแต่โดยอาศัยพระบรมเดชานุภาพ หลักการอันนี้ตกทอดมาเป็นกฎหมายในการต่อมา ที่พระเจ้าแผ่นดินไทยจะหวงเอาที่ดินคืนไปใช้ทำอะไรก็ได้ จนกระทั่งถึงสมัยออกพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นแม่บท จึงได้บัญญัติเป็นหลักการใหม่ ว่าจะเวนคืนที่ดินไปใช้ได้แต่เฉพาะเพื่อการสาธารณูปโภคและจะต้องใช้ค่าตอบแทนอันเป็นธรรมแก่เจ้าของ ข้อนี้ทีแรกมีตราไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่มาในสมัยเผด็จการ หลักการเวนคืนเพื่อใช้ในการ

สาธารณูปโภคได้เปลี่ยนแปลงไป มีหลักการใหม่ในรัฐธรรมนูญว่า รัฐจะเวนคืนที่ดินเอาไปทำอะไรก็ได้ ถ้าเป็นประโยชน์แก่รัฐ

เพราะกฎหมายอังกฤษถือว่าหลักที่ดินเป็นของพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อผู้ถือที่ดินตายลง พระเจ้าแผ่นดินจึงมักจะเรียกเอาคืน แม้ผู้ถือที่ดินในสมัยพระเจ้าจอนห์จะมีแต่ขุนนางผู้ใหญ่คนอื่นถือที่ดินเช่าช่วงจากขุนนางอีกต่อหนึ่ง พระเจ้าจอนห์ก็ยังเรียกเอาคืนอยู่นั่นเอง ในแมกนาคาตาจึงได้ผูกมัดไว้ว่า ถ้าทายาทของขุนนางที่ถือที่ดินประสงค์จะสืบกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นมฤดก พระเจ้าแผ่นดินต้องให้เขาสืบได้ แต่ก็มีเงื่อนไขว่า ทายาทต้องเสียค่าตอบแทนการสืบมฤดกที่ดินให้แก่พระเจ้าแผ่นดิน ในแมกนาคาตามีข้อผูกมัดบัญญัติไว้ด้วยว่า พระเจ้าแผ่นดินต้องไม่ยอมให้ข้าหลวงเที่ยวริบข้าวโพดหรือสังหาริมทรัพย์จากประชาชนพลเมืองโดยไม่ใช้ราคาให้เขา และจะเอาม้าหรือรถของราษฎรที่เป็นอิสระไปใช้ในราชการไม่ได้ โดยเขาไม่ยินยอม แม้แต่พระเจ้าแผ่นดินเอง จะไปตัดฟืนจากป่าของเขามาใช้โดยเจ้าของเขาไม่ยินยอมก็ทำไม่ได้ พระเจ้าจอนห์สัญญาไว้ในแมกนาคาตาด้วยว่า บุคคลใดได้ถูกริบรอนที่ดิน ทรัพย์สิน สิทธิ เสรีภาพ โดยไม่ได้รับการวินิจฉัยจากบุคคลในฐานันดรเดียวกัน บุคคลนั้นจะได้รับคืนซึ่งสิทธิและทรัพย์สินนั้นๆ ทั้งนี้รวมทั้งค่าปรับไหมต่างๆ ที่พระเจ้าแผ่นดินได้ปรับราษฎรไว้โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายด้วย บัญญัติข้อนี้ในกาลต่อมาได้ทำให้เกิดหลักกฎหมายวิธีพิจารณาอังกฤษที่ต้องมีคณะจูรีหรือลูกขุน ๑๒ คน เป็นผู้ฟังและชี้ขาดข้อเท็จจริงยังตกทอดเป็นระบบการใช้กันในอังกฤษและอเมริกาถึงปัจจุบัน

เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สิน ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงกล่าวไว้ว่า ไพร่ในเมืองสุโขทัยสร้างป่าหมากป่าพลู ทั่วเมืองนี้ทุกแห่ง ป่าพร้าวก็หลาย ในเมืองนี้ ป่าลางก็หลายในเมืองนี้ หมากม่วงก็หลายในเมืองนี้ หมากขาม ก็หลายในเมืองนี้ "ใครสร้างได้ไว้แก่มัน" เมื่อเจ้าของตายลง ศิลาจารึก พ่อขุนรามคำแหงให้ทายาทรับมฤดกได้ "ไพร่ฟ้าหน้าใส ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใด แล้ ล้มตายหายกว่า (จาก) เย่าเรือน พ่อเชื้อเสื้อคำมัน (พ่อเชื้อแปลว่า เจ้ามฤดก เสื้อคำแปลว่า เสื้อปักลายทอง เป็นของมีค่า คงไม่ใช่เสื้อใช้ ค้าขายเปื้อนเหงื่อที่ไม่มีใครอยากจะได้เป็นมฤดก) ช้างขอ ลูกเมีย เยียข้าว (ยุ้งข้าว) ไพร่ฟ้าข้าไทย ป่าหมากป่าพลู พ่อเชื้อมันไว้แก่ลูกมันสิ้น" ความแตกต่างจะเห็นได้ว่า นอกจากจะรับรองสิทธิในทรัพย์สินและสิทธิรับ มฤดกแล้ว สมัยกรุงสุโขทัยยังไม่มีลัทธิเจ้าแผ่นดิน หรือแผ่นดินเป็นของเจ้า ลัทธินี้มามีขึ้นในสมัยกรุงเก่า ซึ่งได้ตราไว้เป็นกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ บทที่ ๔๑—๔๒ ในรัชสมัยพระบรมจักรพรรดิ์ ด้วยเหตุนี้ ป่าหมากป่าพลู ของคนใดทำไว้เป็นของพ่อเชื้อเจ้ามฤดก พ่อขุนรามคำแหงจึงให้ไว้แก่ลูกมัน สิ้น โดยไม่มีการเรียกค่าตอบแทนแต่ประการใดเลย นอกจากนั้น พ่อ ขุนรามคำแหงมิได้ริบทรัพย์หรือรอนสิทธิใครไว้ ในศิลาจารึก จึงไม่มี ข้อความเป็นสัญญาผูกมัดว่าจะต้องคืนให้เขา หรือจะไม่รังแกเขาอีก เทียบ กับแมกนาคาตาของพระเจ้าจอนห์ ท่านจะเห็นความแตกต่างได้เอง

๖) การตัดสินคดีความถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมาตั้งแต่โบราณกาล ในตำราพระมนูของอินเดีย จึงได้มีลักษณะอินทภาษกำหนดไว้ มีสาระ

สำคัญว่า ตระลาการจะต้องตัดสินคดีโดยปราศจากอคติ เมืองไทยไปลอกเอาของเขามาบัญญัติไว้ในกฎหมายตรา ๓ ดวง นอกจากนั้น นิทานคดีมโนสาราจารย์ในกฎหมายตรา ๓ ดวง ยังวางหลักการไว้ด้วยว่า ตระลาการจะต้องไม่ตัดสินคดีตามกฎหมายตระลาการเอง เพราะถ้าเอาแต่อารมณ์หรือตามใจตัวเองแล้ว แม้ตนเองจะนึกว่าเป็นธรรมสักเท่าใด ก็ไม่วายที่คนจะครหา ต้นแตงไต่เต้าไปออกลูกในที่ดินของอีกคนหนึ่ง มโนสาราจารย์ตัดสินให้สาวต้นแตงเอาลูกแตงมาให้แก่เจ้าของที่ดินที่มันขึ้นอยู่ แม้จะดูเป็นธรรมดี ก็ยังถูกคนทั้งหลายตำหนิ เหตุนี้ จึงต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรให้ตุลาการตัดสินไปตามนั้นเป็นยุติ กฎหมายจึงเป็นแต่ธรรมที่ยุติ ไม่ใช่ธรรมที่เป็นธรรม มีเรื่องเล่ากันขำ ๆ เป็นทำนองตำนานกฎหมายไทยว่า สมัยหนึ่ง คนไทยขี้เมาเอาก้อนดินไปปาบ้านจีน เมื่อมีคดีมาถึงศาล พระพิเศษพินิจฉัย ตระลาการตัดสินว่า ไทยปาบ้านจีนทรัพย์สินไม่เสีย ไม่ถูกลูกถูกเมีย ไม่ต้องเสียสินไหม ครั้นมีคำพิพากษาออกมาดังนั้น จีนจึงถือเป็นบรรทัดฐานเอาก้อนดินไปปาบ้านไทยเข้าบ้างมีคดีมาสู่ศาล พระพิเศษพินิจฉัยตระลาการคนเดียวกันกลับวินิจฉัยว่า จีนปาเรือนไทย ผีเรือนตกใจ ให้หมาย ๑ ชั่ง อันเป็นนิทรรศน์อุทธาหรณ์ว่าการตัดสินคดีตามกฎหมายตระลาการเอง ไม่ใช่เป็นการพิพากษาคดีอันถูกต้องชอบด้วยธรรมดังอัน

การขายความยุติธรรมในสมัยพระเจ้าจอนห์คงจะมีไม่น้อย จึงได้มีข้อผูกมัดไว้ในแมกนาคาตาว่าต่อแต่นั้นไป พระเจ้าแผ่นดินจะไม่ขาย ปฏิเสธ

หรือหน่วงเหนี่ยวความยุติธรรม และการพิจารณาคดีก็จะต้องมีคนในฐานันดรเดียวกับคู่ความเป็นผู้ช่วยตัดสิน พระเจ้าแผ่นดินจะตัดสินเอาเองตามอำเภอใจไม่ได้ บุคคลใดถูกกักขังเสียอิสสระภาพ จะต้องออกหมายเรียกเอาตัวมาพิจารณาปรึกษาโทษโดยไม่ขายหมายเรียก และผู้ใดจะจับกุมเอาบุคคลมาฟ้องร้องกล่าวอ้างเป็นคดีเอาเองเพื่อลงโทษ โดยไม่มีพยานหลักฐานให้ฟังเอาผิดเป็นความจริงเสียก่อนหาได้ไม่ การแต่งตั้งขุนศาลตระลาการ ก็จะเลือกสรรค์แต่งตั้งเฉพาะแต่ผู้ที่รู้กฎหมายและใฝ่ใจจะรักษากฎหมาย

สมัยขุนรามคำแหงเป็นพ่อเมือง การปฏิเสธหรือขายความยุติธรรมคงไม่มี ศิลาจารึกจึงเขียนไว้สั้นนิดเดียวว่า "ไพร่ฟ้าลูกเจ้าลูกขุน ผิแลผิดแผกแสกว้างกัน (เป็นความกัน) สวนแท้แล้ (สอบความจริงได้ถ่องแท้แล้ว) แล่งความแก่ข้าด้วยซื่อ (ตัดสินคดีให้โดยบริสุทธิ์ใจ)" แต่จะซื่อแค่ไหน ศิลาจารึกก็กล่าวไว้เป็นลักษณะอินทภาษด้วยเหมือนกัน แต่เป็นอินทภาษไทย ไม่ใช่อินทภาษแขก โดยกล่าวไว้ในศิลาจารึกว่า "แล่งความแก่ข้าด้วยซื่อ บ่เข้าผู้ลักมักผู้ซ่อน เห็นข้าวท่านบ่ใคร่พิน เห็นสินท่านบ่ใคร่เดือด" ความในข้อนี้หมายความว่า ตระลาการพึงตัดสินคดีโดยซื่อ ไม่เห็นแก่ผู้ร้ายลักทรัพย์หรือผู้รับของโจร หรือเห็นแก่อามิสสินจ้าง เห็นใครมีข้าวไม่ยินดียินร้าย เห็นใครมีทรัพย์สินสมบัติไม่อยากได้ บรรดาอคติ ๔ ในลักษณะอินทภาษของแขก คือ ฉันทา โทษา ภยา โมหานั้น ตัวฉันทาเห็นจะหนักที่สุด โดยเฉพาะถ้าเป็นฉันทาเกิดจากอามิส แต่ตำราแขกก็กล่าวกว้าง ๆ ไปในทางปรัชญา จนไม่แน่ว่าฉันทานั้นจะเกิดจากสินบนได้หรือไม่

ไม่ถึงใจพระเดชพระคุณเหมือนตำราไทย ซึ่งพ่อขุนรามคำแหงกล่าวไว้เป็นใจความที่อตรงประเด็นว่า ตระลาการต้องไม่ตัดสินคดีโดยเห็นแก่สินบนอันเป็นการขายความยุติธรรม ดังที่มีบทบัญญัติห้ามไว้ในแมกนาคาตาของพระเจ้าจอนห์เช่นเดียวกัน

๗) แมกนาคาตาของพระเจ้าจอนห์ มีข้อผูกพันบัญญัติไว้อย่างแปลกประหลาด เพื่อเป็นประกันการที่พระเจ้าแผ่นดินจะปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาดังให้ไว้ในแมกนาคาตา มีบทบัญญัติยอมให้ขุนนางชั้นแบรอนเลือกตั้งกันเอง ๒๕ คน เพื่อบังคับการให้เป็นไปตามคำมั่นสัญญาที่พระเจ้าจอนห์ให้ไว้ และถ้าไม่แก้ไขข้อผิดพลาดที่แล้วมาภายในกำหนด ยอมให้แบรอนรวมทั้งไพร่ฟ้าประชาชนในอังกฤษยึดปราสาทราชวัง ที่ดิน และทรัพย์สินของพระเจ้าแผ่นดินไปเป็นค่าสินไหมได้

สาธุ ปฐมรัฐธรรมนูญของเราไม่มีจุดด่างดังนี้ ตรงกันข้ามมีตราไว้ว่า เมื่อไพร่ฟ้าหน้าปกมีถ้อยมีความ พ่อขุนรามคำแหงแล่งความแก่มันด้วยซื่อ "ไพร่ฟ้าในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม" ของเรากลับมีพิศดารนอกเหนือออกไปอีก โดยมีจารึกไว้ว่า "คนใดขี่ช้างมาหาพาเมืองมาสู่ ช่วยเหลือเฟื่อกู้ มันบ่มีช้าง บ่มีม้า บ่มีปั่ว บ่มีนาง บ่มีเงิน บ่มีทอง ให้มันช่วยมันตวง เป็นบ้านเป็นเมือง ได้ข้าเสือกข้าเสือ หัวพุ่งหัวรบก็ดี บ่ฆ่าบ่ตี" ความในตอนนี้ หมายความว่า คนใดมาสู่เมืองสุโขทัย ไม่มีปัจจัยจะตั้งบ้านตั้งเมือง พ่อขุนรามคำแหงช่วย และก็ได้ช่วยจริง ๆ เช่นมะกะโท หรือ

พระเจ้าฟ้ารั่ว นอกจากนั้น จับได้ข้าศึกก็ไม่ฆ่าไม่ตี ข้อนี้เป็นบัญญัติล่วงหน้ากฎหมายระหว่างประเทศตั้งร้อย ๆ ปี ซึ่งตามสนธิสัญญาเจนีวาซึ่งใช้กันในเวลานี้ จะฆ่าตีเชลยศึกไม่ได้ นอกจากนั้น กรุงสุโขทัยสมัยนั้นยังเป็นเมืองสหประชาชาติ เพราะมีกล่าวไว้ในตอนท้ายว่า เมืองสุโขทัยนั้นมากด้วยกาวลาว ทางใต้มีชาวอูชาวของมาขึ้นอยู่ด้วย และประเพณีปกครองโบราณนี้ ก็มิได้เสื่อมคลายไปจากบ้านเมืองของไทยเราเลย ใครใคร่มามาใครใคร่อยู่อยู่ ถ้าท่านผ่านกฎหมายคนเข้าเมืองเข้ามาได้ จึงได้มีคนนานาชาติต่างศาสนามาอาศัยพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่เป็นผาสุกตลอดมาจนถึงทุกวันนี้ เมืองไทยเป็นเมืองเดียวในตะวันออกที่คนชาติต่างมาอยู่ รู้สึกว่าเหมือนกับอยู่บ้านตนเอง

๔. ประชาธิปไตยไทย

แต่ตามประวัติศาสตร์ที่เป็นมา เราได้รับบทเรียนกันมาว่า บ้านเมืองมีรัฐธรรมนูญปกครองประเทศนั้น บางยุคบางสมัยหาได้เป็นประชาธิปไตยไม่ พระเจ้าจอนห์เซ็นแมกนาคาตาให้คนอังกฤษแล้วตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๒๑๕ แต่ประเทศอังกฤษก็ยังไม่ได้เป็นประชาธิปไตยจริง ๆ จนกระทั่งสิ้นกษัตริย์ราชวงศ์สจ๊วทในคริสตศตวรรษที่ ๑๗ คือล่วงมา ๔๐๐ กว่าปีแล้วหลังจากประกาศแมกนาคาตา จึงได้เป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะจนกระทั่งอังกฤษได้ประกาศ Bill of Rights ในรัชสมัยพระเจ้าวิลเลียมและพระนางแมรี่ หลังจากสิ้นพระราชวงศ์สจ๊วทแล้วนั้นตามกฎหมาย อำนาจยังอยู่แก่พระเจ้าแผ่นดินที่จะมีพระบรมราชโองการเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ก็ได้

แม้ในยุคประชาธิปไตยของเรานี้เอง ประเทศเยอรมันนีในสมัยฮิตเล่อร์เรืองอำนาจ ก็มีรัฐธรรมนูญรับรองสิทธิเสรีภาพของปวงชน แต่สิทธิเสรีภาพนั้นมีข้อแม้เงื่อนไขอยู่โดยทั่วไปว่า การที่ประชาชนจะใช้สิทธิเสรีภาพต้องไม่เป็นภัยแก่รัฐ อาศัยข้อแม้เงื่อนไขนี้ ฮิตเล่อร์จึงจับคนไปครอกแก๊สทำปุ๋ยเสียเป็นแสนเป็นล้านคน ประเทศคอมมิวนิสต์รัสเซียเวลานี้ก็มีรัฐธรรมนูญเหมือนกัน แต่เป็นรัฐธรรมนูญแบบเดียวกับฮิตเล่อร์ เมื่อข้อยกเว้นมากลายเป็นหลักเสียดังนี้ ประชาชนจึงหามีสิทธิเสรีภาพโดยแท้จริงไม่ สตาลินสั่งฆ่าคนเสียเป็นจำนวนแสนจำนวนล้านเช่นเดียวกัน

รัฐธรรมนูญทำนองนี้ ประเทศอินโดนีเซียข้างเคียงกับเราเคยเรียกว่า รัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยมีครู (guided democracy) แต่ในทางปฏิบัติกลายเป็นครูทำนอกตำราประชาธิปไตย (misguided democracy) จึงเปิดประตูไว้ให้คอมมิวนิสต์เกือบยึดบ้านยึดเมืองได้ ขณะนี้ก็กำลังไล่ฆ่าฟันกันยุ่งไปหมด

ความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญแมกนาคาตานั้น แรกเริ่มมิได้มุ่งหมายจะนำระบอบการปกครองประชาธิปไตยมาสู่ประเทศอังกฤษ หากแต่เวลานั้น พระเจ้าแผ่นดินใช้อำนาจก้าวก่ายกับขุนนางศักดินาหนักมือไปหน่อย พวกขุนนางจึงได้บังคับให้พระเจ้าจอนห์เซ็นแมกนาคาตาสัญญาจะปกครองบ้านเมืองภายในขอบเขตของกฎหมาย ในตอนต้นข้าพเจ้าจึงได้กล่าวไว้ว่าตามความเข้าใจของข้าพเจ้า รัฐธรรมนูญเป็นแต่สัญญาประชาคม คือเป็น

เอกสารมีข้อผูกมัดให้ผู้ใช้อำนาจในบ้านเมืองใช้อำนาจนั้นภายในขอบเขตที่กำหนดไว้

แต่เมื่อมาถึงขั้นมีรัฐธรรมนูญจำกัดอำนาจผู้ปกครองบ้านเมืองเข้าแล้ว ขั้นต่อไปก็จะต้องก้าวตามกันมาเป็นธรรมดา เพราะในที่สุด สาระสำคัญในอันที่จะกำหนดอำนาจผู้ปกครองบ้านเมืองไว้ก็ไม่มีอะไร นอกจากจะให้ปกครองไปในทางดับทุกข์อำนวยสุขแก่ประชาราษฎร ประกาศอิสสระภาพอเมริกันกล่าวไว้เป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยว่า การปกครองระบอบนี้เป็นการปกครองที่อำนวยชีวิต สิทธิ เสรีภาพ และโอกาสแสวงสุขแก่ประชาชน (Life, liberty and pursuit of happiness) ประธานาธิบดีลินคอนกล่าวไว้เป็นอีกนัยหนึ่งว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน (Government of the people, by the people, for the people) ถ้าจะมีใครถามว่า สมัยพ่อขุนรามคำแหงเรามีการปกครองเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ก่อนที่จะตอบได้ เราจึงต้องมาหาความหมายกันเสียก่อน ว่าประชาธิปไตยนั้นคืออะไรแน่

การปกครองมนุษย์ในสมัยหิน อาศัยหลักการธรรมชาติอันเป็นลัทธิจ่าฝูงตามผู้นำ ครั้นมนุษย์เจริญในสติปัญญามากขึ้น ก็เกิดความคิดว่าคนเราเกิดมามีแต่รกแม่พันคอออกมา หาได้มีรัฐบาลหรืออำนาจนอกเหนืออะไรพันคอออกมาด้วยไม่ เมื่อเช่นนี้ การปกครองใด ๆ ในแผ่นดิน จึงต้องจำกัดลักษณะให้เป็นการปกครองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เพราะจะกล่าวกันในแง่ไหนก็ตาม อันว่ารัฐก็ดี รัฐบาลก็ดี ก็คนด้วยกันทั้งนั้น เกิด

มามีรกแม่พันคอออกมาด้วยกัน การใช้อำนาจในแผ่นดิน จึงไม่พึงใช้เพื่อประโยชน์สุขของผู้ใช้อำนาจหรือของคนบางหมู่บางเหล่า แต่ต้องใช้เพื่อปกครองประชาชนพลเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุขทั่วกัน

โดยนัยดังกล่าวมา ความในประกาศอิสสระภาพของอเมริกาจึงเป็นหัวใจ ส่วนของประธานาธิบดีลินคอนเป็นแต่แขนขา หรือเครื่องจักรกลไก เพราะจะปกครองกันด้วยระบอบอะไรก็ตาม ถ้าผลที่สุดสามารถอำนวยให้ผู้อยู่ใต้ปกครองมีชีวิต สิทธิ เสรีภาพ และมีโอกาสแสวงความสุขได้ตามสมควรแก่อัตตภาพแล้ว การปกครองระบบนั้นนั่นแหละ ได้ชื่อว่าเป็นการปกครองประชาธิปไตยเพื่อประชาชน สุนทรพจน์ที่ประธานาธิบดีลินคอนกล่าวไว้ ณ เก็ตตี้สเบอรก เกี่ยวกับการปกครองของประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชน ตรงกันในสาระสำคัญแห่งความมุ่งหมายก็เฉพาะวลีสุดท้ายคือเพื่อประชาชน ส่วนตอนต้นเกี่ยวกับการปกครองของประชาชนโดยประชาชนนั้น เป็นแต่เครื่องจักรกลไกที่จะนำไปสู่การปกครองเพื่อประชาชน เพราะจะมอบหมายให้กษัตริย์หรือคณะบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นคณาธิปไตยปกครองย่อมเอาแน่ไม่ได้ถ้าดีก็ดีไป หากลุแก่อำนาจขึ้นมา บุคคลที่ใช้อำนาจปกครองอาจใช้อำนาจนั้นปกครองเพื่อประโยชน์สุขของตนเองได้ ไม่ปกครองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนพลเมือง ดังที่มีตัวอย่างเดือนร้อนกันมาในประวัติศาสตร์ ทางเดียวที่เป็นหลักประกันยั่งยืนให้มีการปกครองเพื่อประโยชน์สุขแก่ปวงชน จึงได้แต่จะให้การปกครองนั้นเป็นของประชาชน

เอง โดยประชาชนปกครองตนเอง ประธานาธิบดีลินคอนจึงได้กล่าวถึงเครื่องจักรกลไกนี้ว่า ประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน

แต่ดังได้กล่าวมา สาระสำคัญในการปกครองบ้านเมืองอยู่ที่การอำนวยให้ประชาชนมีชีวิต สิทธิ เสรีภาพ และความสุข ว่ากันอย่างไทย ๆ คือเป็นการปกครองชนิดดับทุกข์อำนวยสุขแก่ประชาราษฎร เพราะฉะนั้นโดยสาระสำคัญอันแท้จริงแล้ว ไม่จำเป็นว่าการปกครองที่ดีนั้น จะต้องเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย ขอแต่ให้เป็นการปกครองดี ช่วยดับทุกข์อำนวยสุขแก่ประชาชนเท่านั้นก็พอแล้ว บ้านเมืองไทยก้าวหน้ามาได้อย่างรวดเร็วเป็นพิศดารในสมัยเมื่อยังมีพระมหากษัตริย์ทรงบูรณาญาสิทธิราช ก็เพราะได้ทรงบำเพ็ญลัทธิพ่อเมืองปกครองไพร่ฟ้าประชาชนด้วยความเอ็นดูเหมือนบุตร บ้านเมืองจึงอยู่เย็นเป็นสุข ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ตรงกันข้ามมาถึงสมัยประชาธิปไตยสอนเดินเข้า เราได้เห็นเป็นบทเรียนกันมาว่า บางยุคบางสมัยได้มีการเบียดเบียนราษฎร หากินจากตำแหน่งการเมือง เกิดการช่วงชิงอำนาจประหัตประหารกันในระหว่างหมู่คณะ บ้านเมืองควรเจริญก้าวหน้าไปไกล บางทีจึงกลับต้องย่ำเท้าอยู่กับที่ ประชาธิปไตยจึงไม่ได้หมายความว่าเป็นแบบการปกครองที่ดีที่สุด หากแต่โดยหลักการที่มนุษย์ครองอำนาจอาจลุแก่อำนาจนั้นได้ จึงเห็นกันว่า ประชาธิปไตย แม้จะไม่ใช่เป็นการปกครองที่ดีที่สุด ก็เป็นการปกครองที่ยังไม่มีอะไรดีกว่า

ไหน ๆ ได้ว่ากันมาถึงแค่นี้แล้ว ข้าพเจ้านึกว่าเรามาช่วยขัดหยักไย ในสมองกันเสียทีก็ดีเหมือนกัน ตามที่กล่าวมา ข้าพเจ้าหวังว่าท่านจะเห็นด้วยกับข้าพเจ้าในข้อที่ว่า การเป็นประชาธิปไตย ไม่ใช่จุดหมายปลายทาง เราไม่ต้องการเป็นประชาธิปไตย เพราะมันเป็นแก้วสารพัดนึก หรือเพราะประชาธิปไตยเป็นของดีวิเศษอะไร เราต้องการเป็นประชาธิปไตยก็เพราะหวังว่า การปกครองระบอบนี้จะช่วยดับทุกข์อำนวยสุขให้แก่ประชาชนพลเมืองได้ดีกว่าการปกครองระบอบอื่น เมื่อการดับทุกข์อำนวยสุขแก่ปวงชนเป็นจุดที่หมายดังนี้ หากจะปกครองกันได้อย่างไรให้เกิดผลดังนั้น ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นพลเมืองไทยคนหนึ่ง ถือหุ้นในบ้านเมืองนี้ ๑ ใน ๓๐ ล้านหุ้น ข้าพเจ้ายกมือให้ทั้งนั้น

แต่ก็ทำไมเราจึงพากันเรียกร้องจะเป็นประชาธิปไตย ดังได้กล่าวมา เราพากันเรียกร้องดังนี้ก็เพราะเกรงว่า การที่จะให้คนใดคนหนึ่ง หรือหมู่คณะใดหมู่คณะหนึ่งปกครอง คนนั้นหรือคณะบุคคลนั้นอาจลุแก่อำนาจปกครองบ้านเมืองเพื่อประโยชน์ตนเองเสีย หมดทางแก้ เราจึงต้องหาทางให้ประชาชนเข้าปกครองบ้านเมืองเสียเอง ซึ่งเรียกกันว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ความจริงเป็นแต่เครื่องมือหรือพาหนะที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางดังกล่าว

เราไทยควรรู้สึกภูมิใจว่า แม้จะมีข้อยกเว้นบ้างในบางยุคบางสมัย คนไทยที่มีอำนาจก็มิได้ลุแก่อำนาจ กษัตริย์ไทยตั้งแต่กรุงสุโขทัยลงมาจน

ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ปกครองไพร่บ้านพลเมืองตามลัทธิพ่อเมืองของพ่อขุนรามคำแหง โดยยกเอาประโยชน์สุขของประชาชนพลเมืองเป็นจุดหมายในการปกครอง

แต่ครั้นมาถึงยุคประชาธิปไตยปัจจุบันเข้า วิมานประชาธิปไตยที่เราสร้างกันไว้ในฝันต้องทลายลงมาเกือบหมดสิ้น ในระยะแรก เมื่อมีสมาชิกประเภท ๒ ควบคุมผู้แทนที่ประชาชนเลือกตั้งกันเข้ามา ประชาธิปไตยของเราก็ลัทธิพ่อเมืองนั่นเอง หากแต่ว่าแทนที่จะมีพ่อเมืองคนเดียว เรามีพ่อเมืองหลายคน ล้วนแต่เป็นบิดานอกสมรสนอกกฎหมาย ต่อมาประชาธิปไตยของเราเข้าสู่ระบอบเผด็จการ ซึ่งแปรเปลี่ยนไปเป็นระบอบ งานคืองาน เงินคืองาน บันดาลสุข ที่เป็นดังนี้ เราจะไปโทษผู้ครองอำนาจนักไม่ได้ เพราะเมื่อเสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๒ เลิกสมาชิกประเภท ๒ ประชาธิปไตยของเราลุกขึ้นเดินได้เอง เด็กที่เดินได้ก็กลับกลายเป็นเด็กตะกละ ผู้แทนปวงชนเที่ยวกินจอบกินเสียม กลับกลายเป็นปากท้องประชาชนไปเสีย แทนที่จะเป็นปากเสียงแทนเขา ลัทธิเดิมที่พ่อขุนรามคำแหงให้ฝูงท่วยถือบ้านถือเมือง จึงมากลายเป็นลัทธิผู้แทนฝูงท่วยช่วยกันเถือเมืองอย่างน่าอนาถ และก็ประชาชนนั่นเองที่เลือกตั้งเขาเข้ามา เพราะบางคนไปกินเหล้าของเขาเพียง ๑ กึ๊ง ขนมจีนของเขาเพียง ๑ ชาม

ข้าพเจ้ากล่าวมาทั้งนี้ มิได้มุ่งหมายว่าเราจะต้องกลับไปใช้ลัทธิพ่อเมืองกันอีก ข้าพเจ้ากับท่านทั้งหลายที่นี่เปรียบเหมือนกบเลือกนาย ซึ่งก็ต้องแล้วแต่ว่าจะเป็นนายนกกระสาตัวไหน ถ้าเป็นนกกระสาถือศีล หรือเราเป็น

กบขี้เลื้อนไม่น่ากิน แม้เราจะไม่เลือกเอามาเป็นนายใหม่ นกกระสาก็จะไม่กิน หากพ่อขุนรามคำแหงมาเกิดอยู่กับเราขณะนี้ ข้าพเจ้าสงสัยนักว่าท่านจะยอมเป็นพ่อเมืองให้เราไปล้นกระดิ่งเรียกท่านมาใช้ ดีไม่ดีท่านจะหนีไปทำนาเหมือนนายพลวอชิงตันสมัยอเมริกาเสร็จศึกภายในเสียมากกว่า สังเกตได้ว่า สมัยใดเรามีผู้ปกครองเป็นนักประชาธิปไตย ใครใคร่จักด่าด่า ใครถูกด่าทนไม่ไหว ใคร่จักหนี จึงหนี ครั้นเป็นเผด็จการเข้า ส่วนมากก็พากันใช้ปรัชญารู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี แปดปีมานี้เขาให้สิทธิมีเสียงเลือกตั้งผู้แทน บางคนออกหาเสียงจะเอาบ้านเมืองไปขายเจ๊กกินเสียก็มี ข้าพเจ้าจึงสงสัยว่าคนฉลาดที่ไหนเขาจะสมัครมาเป็นพ่อเมืองให้เรา แม้หากเราจะกลับไปใช้ลัทธินั้นอีก เมื่อเช่นนี้ จึงไม่มีทางอื่นจะทำได้ นอกจากจะต้องก้มหน้าก้มตาพยายามเป็นประชาธิปไตยกันต่อไป

บางคนเคยตั้งปัญหาถามข้าพเจ้าว่า ทั้งหมดที่เป็นดังนี้ จะเป็นได้หรือไม่ว่า ยุคนี้เราเป็นประชาธิปไตยกันเร็วเกินไป ข้าพเจ้าได้แต่จะตอบว่า ประชาธิปไตยนั้น ถ้าจะเป็นก็เป็น ไม่เป็นก็ไม่เป็น ไม่เห็นมีปัญหาว่าจะเป็นเร็วเป็นช้า ข้อสำคัญเราจะต้องไม่ลืมว่า สมัยกรุงสุโขทัย ๗๐๐ ปีมานี้ โคตรตระกูลของเราเป็นประชาธิปไตยกันมาแล้ว และเป็นได้ดีเสียด้วย แต่เมื่อลบศักราชที่คนไทยเป็นประชาธิปไตยในสมัยนั้นออกเสีย ๑๐๐ ปี อีกประมาณ ๖๐๐ ปี เราเป็นอย่างอื่นกันมา ส่วนมากในปัจจุบันนี้ เราจึงไม่รู้จักว่าประชาธิปไตยนั้นจะเป็นกันได้อย่างไร เพื่อประโยชน์อะไร แต่เพราะคนสมัยสุโขทัยก็เป็นคนไทยกินข้าวในนาเดียวกับ

เรา กินน้ำจากแม่น้ำเดียวกันมา ข้าพเจ้าจึงยังมองไม่เห็นเหตุผลว่า ถ้าเขาเป็นได้ ทำไมเราจะเป็นไม่ได้ ทั้งหมดจึงอยู่ที่ตัวของเราเองว่าเราจะเป็นหรือไม่เป็น ถ้าอยากเป็น เราจะต้องขวนขวายใช้ทั้งความเพียรพยายามและสติปัญญา หากนั่งอยู่เฉย ๆ ไม่ทำอะไร ประชาธิปไตยที่เราจะเป็นได้ก็มีแต่ที่คนเขาใส่พานเอามายื่นให้ ซึ่งเวลานี้ก็ฝังดินกันไปแล้ว ที่กลางถนนราชดำเนินนั้น

บางคนกล่าวว่า เมื่อใดร่างรัฐธรรมนูญในปัจจุบันเสร็จนำมาประกาศใช้กันแล้ว เมื่อนั้นเมืองไทยจะได้เปิดศักราชใหม่ เป็นประชาธิปไตยกันเสียที ข้าพเจ้าใคร่จะขอเตือนความจำว่า ๓๐ ปีมานี้ เมื่อไรมีการสร้างรัฐธรรมนูญใหม่ เราก็เคยคิดกันมาอย่างนี้ แต่ก็ไม่เห็นได้เรื่องสักที ตราบใดประชาชนยังไม่พร้อมที่จะเป็นประชาธิปไตย แม้จะร่างรัฐธรรมนูญอะไร ๆ ออกมาใช้กันสักกี่ฉบับ บ้านเมืองก็จะเป็นประชาธิปไตยขึ้นมาไม่ได้ ที่เราประกาศใช้รัฐธรรมนูญกันมา จึงเปรียบเหมือนสร้างบ้านจากหลังคาลงมาดิน เมื่อไม่มีเสารับ สร้างหลังคาเสร็จหลังคาก็พัง บ้านเมืองอื่นเขาเป็นประชาธิปไตยกันได้ เพราะเขามีประชาชนเป็นเสารับหลังคาประชาธิปไตย ส่วนของเรานั้น เมื่อประชาชนยังไม่พร้อมจะเป็นเสารับ ประชาชนเป็นอย่างไร ผู้แทนของประชาชนก็เป็นอย่างนั้น ผลที่ปรากฏจึงได้ผู้แทนประเภทเป็นปากท้องประชาชนเข้ามานั่งในสภา และก็ไม่ต้องสงสัย เมื่อตราบใดที่ประชาชนยังไม่ตื่นตัวพร้อมที่จะปกครองตัวเอง คนอื่นเขาก็ต้องมาปกครอง

ให้ เพราะฉะนั้น ตามที่เป็นมาในระยะ ๓๐ กว่าปีมานี้ มีรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยประกาศออกมาใช้ครั้งไหนฉบับใด ไปๆจึงมักจะกลับไปเป็นคณาธิปไตยกันดังเดิม คือการปกครองของคณะ โดยคณะ เพื่อคณะ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า รัฐธรรมนูญใหม่ไม่ช่วยแก้ปัญหา แต่นั่นแหละ ถึงอย่างไร ก็ยังดีกว่าไม่มีอะไรใหม่ออกมาเสียเลย เพราะมาตรา ๑๗ ในฉบับปัจจุบันนั้น ถ้าใช้ดีก็ดีไป หากนำไปใช้ไม่เข้ากับเรื่อง จะเดือดร้อนกันทั่ว

พิจารณาตามแนวความคิดดังกล่าวมา ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ไม่มียุคไหนในประวัติศาสตร์ชาติไทย ที่เราไทยจะมีการปกครองดีที่สุด เป็นประชาธิปไตยที่สุดเท่ายุคพ่อขุนรามคำแหง เพราะถ้าจะว่ากันตามแนวประกาศอิสสระภาพของอเมริกา คนไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงก็มีทั้งชีวิตอยู่ได้ในบ้านเมืองที่ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว มีสิทธิเสรีภาพอันประชาราษฎรในสมัยนั้นจะพึงปรารถนา กล่าวคือ สิทธิในการไปมาค้าขาย สิทธิในทรัพย์สินและการรับมฤดกตกทอด สิทธิในการที่จะแสวงความเป็นธรรมเสมอภาคกันที่สุด โอกาสที่จะแสวงความสุขโดยควรแก่อัตตภาพก็มีอยู่เป็นอย่างยิ่งในสมัยสุโขทัย ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงจึงได้กล่าวประกาศเป็นปีติไว้ว่า คนในเมืองสุโขทัยนั้น ใครจักมักเล่นเล่น ใครจักมักหัวหัว ใครจักมักเลื่อนเลื่อน แม้จะว่ากันตามปรัชญาประชาธิปไตยของประธานาธิบดีลินคอน การปกครองสมัยพ่อขุนรามคำแหงก็เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชน

ข้อสุดท้ายที่กล่าวมา ข้าพเจ้าจะต้องขอเวลาแจ้งเป็นรายละเอียดสักหน่อย ในข้อสำคัญที่ว่าการปกครองเป็นไปเพื่อประชาชนนั้น อ่านศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงดูแล้ว ได้ความชัดว่าสมัยนั้นพ่อเมืองปกครองเพื่อประชาชนจริง ๆ ความสำคัญอยู่ในตอนท้ายของศิลาจารึกที่ว่า พ่อเมืองมีหน้าที่ต้องปลูกเลี้ยงฝูงลูกบ้านลูกเมืองชอบด้วยธรรมทุกคน ผลจึงปรากฏจารึกไว้ว่าคนในกรุงสุโขทัยไปมาค้าขายได้ตามอำเภอใจ สร้างทรัพย์สินอะไรขึ้นมาก็ได้ไว้เป็นของตน พ่อเมืองไม่รีดไถเก็บภาษี คนทั้งเมืองใคร่จะเล่นจึงเล่น ใคร่จะหัวเราะจึงหัวเราะ ใคร่จะร้องเพลงจึงร้อง สมัยพ่อขุนรามคำแหง คนไทยไม่มีใครร้องไห้ หรือต้องน้ำตาตกในด้วยถูกกดขี่ข่มเหง ถ้าจะกล่าวว่าพ่อที่ดีปลูกฝังเลี้ยงลูกเพื่อประโยชน์สุขแก่ลูกฉันใด ความหมายในศิลาจารึกก็ฉันนั้น ซึ่งในทางตรงกันข้าม พ่อดีไม่มีใครเลี้ยงลูกเพื่อประโยชน์สุขของตนเอง

สำหรับเครื่องจักรกลไก ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงกล่าวไว้ให้เห็นว่า การปกครองสมัยนั้น เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพราะมีกล่าวไว้ในตอนท้าย ให้ทวยราษฎร์ถือบ้านถือเมืองกันเอาเอง และไปลั่นกระดิ่งใช้พ่อเมืองเป็นเครื่องมือปกครองได้ ข้าพเจ้าอ่านศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงเมื่อยังเป็นนักกฎหมาย ต้องเสน่ห์ตกเป็นแฟนและลูกศิษย์พ่อเมืองพระองค์นี้ในครั้งนั้นอย่างไร จนบัดนี้ก็ยังเป็นแฟนและลูกศิษย์พระองค์ท่านอยู่อย่างนั้นไม่เสื่อมคลายเลย

ถึงแม้จะวัดกันตามระบบอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ตามแบบอย่างรัฐธรรมนูญในปัจจุบัน ข้อความในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงก็มีกำหนดไว้ครบ อำนาจนิติบัญญัติในสมัยนั้น ใช้กันด้วยวิธีให้ราษฎรถือบ้านถือเมืองต่อพระพักตร์พ่อขุนรามคำแหงผู้เสด็จประทับเป็นประธานเหนือขดานหิน คือพระแท่นมนังคศิลาบาตร อำนาจบริหาร ใช้กันโดยผ่านทางขุนเมืองลูกขุน อำนาจตุลาการ มีพ่อเมืองเป็นศาลสูงสุดเพื่อประสิทธิประสาทความยุติธรรมแก่ประชาราษฎรโดยเสมอกันทั่วทุกคน ถ้าท่านต้องการมากกว่านี้ ข้าพเจ้าก็ไม่รู้ที่จะไปรีดศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมาให้ท่านได้อย่างไร แม้ท่านจะไปรีดรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยที่สุดในปัจจุบัน ท่านก็รีดเอาอะไรไม่ได้อีกมากไปกว่านี้ เพราะประชาธิปไตยเท่าที่ว่ากันมาความจริงก็เท่ากัน

พิจารณากันมาแต่ต้นจนถึงบัดนี้ ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านทั้งหลายคงจะเห็นด้วยกับข้าพเจ้าเมื่อข้าพเจ้ากล่าวว่า ยุคสุโขทัยเป็นยุคทองของไทย เป็นยุคที่ไทยทั้งหลายหลากไปด้วยทรัพย์สิน สิทธิ อิสสระภาพ ปรัชญา ความสุขและศรัทธาในพระศาสนา ศิลาจารึกมีกล่าวถึงข้อหลังนี้ว่า "คนในเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักอวยทาน ทั้งผู้ชายผู้หญิง ฝูงท่วย มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษา กรานกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว เมื่อกรานกฐินมีพนมเบี้ย มีพนมหมาก มีพนมดอกไม้ (เบี้ย หมาก ดอกไม้ กองเป็นภูเขา) มีหมอนนั่งหมอนนอน บริพารกฐินอวยทานแล่ปีแล้ญิบล้าน" ไทยสุโขทัยจึงเป็นไทยที่น่าอิจฉา เพราะเป็นคนมีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

๕. ความเจริญ

ในที่สุด เราก็มาถึงปัญหาว่านิทานเรื่องนี้สอนให้รู้อะไร ทุกวันนี้ใคร ๆ ก็ร่ำร้องกันอยู่ว่าอยากให้เมืองไทยเป็นประชาธิปไตย ถ้าลองไปถามทั้งเราและท่านว่าจะเป็นกันได้อย่างไรประชาธิปไตยนั้น คนส่วนมากคิดไม่ออก ถ้าตามที่ข้าพเจ้ากล่าวมาแต่ต้น ได้ทำให้ท่านทั้งหลายเห็นด้วยกับข้าพเจ้าว่า ในสมัยสุโขทัยคนไทยเป็นประชาธิปไตย ปัญหาที่น่าจะคิดและยึดเอามาเป็นบทเรียน จึงควรคิดถามกันในขั้นสุดท้ายนี้ว่าเขาเป็นกันได้อย่างไรประชาธิปไตยในสมัยสุโขทัยโน้น

ตามความเห็นของข้าพเจ้า การเป็นประชาธิปไตยไม่ได้หมายความว่าคนในประเทศบ้านเมืองใดอยากจะเป็นก็เป็นได้ เป็นเข้าไป เพราะความจริงการที่บ้านเมืองเป็นประชาธิปไตยเป็นผลเนื่องมาจากเหตุ ถ้าเหตุไม่มีที่จะให้เป็นประชาธิปไตยในบ้านเมืองใดบ้านเมืองนั้นก็เป็นประชาธิปไตยไม่ได้

ประชาธิปไตยเริ่มปฏิสนธิขึ้นในประเทศกรีก ไปคลอดออกมาเป็นประชาธิปไตยในประเทศอังกฤษ แล้วเติบโตขึ้นเป็นประชาธิปไตยในอเมริกา ถ้าเราจะลองพิจารณากันดูว่า การเป็นมาดังนั้นได้อย่างไร บางทีเราจะค้นพบสมุฏฐานหรือสาเหตุที่ทำให้บ้านเมืองเป็นประชาธิปไตยได้

คนใดได้ไปเห็นประเทศกรีกเข้าแล้ว จะรู้สึกหัวใจหดหู่ เพราะพื้นที่บ้านเมืองเป็นหินเป็นทราย ฝนฟ้าไม่ตก ปลูกอะไรไม่ค่อยขึ้นนอกจากต้นมะกอก อาหารการกินไม่บริบูรณ์เลย เพราะฉะนั้น โดยบังคับของเศรษฐกิจ

เมื่อมีอะไรจะกินต้องแบ่งกันกิน คนใดคนหนึ่งจะกินเสียคนเดียวไม่ได้ จุดแรกของประชาธิปไตยอันเป็นหลักสิทธิเสมอภาค จึงได้เริ่มขึ้นตรงนี้ ในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นเกาะไม่ใหญ่นัก การอยู่กินก็อัตคัดขัดสนเช่นเดียวกันของกินพื้นเมืองแท้ ๆ มีแต่มันฝรั่งกับกระต่ายป่าเหม็นเขียว จุดเชื้อประชาธิปไตยจึงมีอยู่เป็นปฐมในอังกฤษเช่นเดียวกับกรีก แต่สิ่งที่ทำให้ประชาธิปไตยคลอดออกมาได้ในอังกฤษ ก็คือทศมาศความกดดันทางการเมือง โดยเฉพาะการใช้อำนาจไม่เป็นธรรมของพระเจ้าแผ่นดินผู้ปกครองบ้านเมือง เป็นธรรมดาเมื่อคนส่วนมากถูกคนส่วนน้อยกดขี่ข่มเหง ย่อมจะมีปฏิกิริยาต่อต้านประชา-ธิปไตยในอังกฤษจึงได้คลอดออกมาเป็นแมกนาคาตาของพระเจ้าจอนห์ ส่วนการที่ประชาธิปไตยไปเติบโตขึ้นในอเมริกานั้น ก็เห็นจะเป็นเพราะแม่ประชาธิปไตย คืออังกฤษเลี้ยงดูลูกไม่ค่อยดี เมื่อคนอังกฤษข้ามมหาสมุทรแอตแลนติก ไปตั้งรกรากขึ้นในอเมริกา รัฐบาลอังกฤษปกครองเหมือนอย่างคนในเมืองขึ้น ไม่ใช่ลูกเมือง จึงเป็นผลให้อเมริกาประกาศตนเป็นอิสสระ คนที่เป็นหัวแรงในการประกาศอิสสระภาพและยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกของอเมริกาเป็นคนอังกฤษชื่อ โธมัส เจเฟอร์สัน ประชาธิปไตยในอเมริกาได้วิตามินกินจนเติบโตแข็งแรง ก็เพราะมีชนชาวยุโรปที่หนีจากการกดขี่ข่มเหงไปสมทบ การใฝ่สิทธิเสรีภาพจึงเป็นกำลังผลักดันให้อเมริกาเป็นประชาธิปไตยเติบใหญ่ เป็นคราวเคราะห์ดีของอเมริกาที่นักการเมืองชั้นผู้นำในสมัยนั้น เป็นผู้ใฝ่ประชาธิปไตยด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีบุคคลชั้นนำเป็น

ผู้มักใหญ่ใฝ่สูงเหมือนครอมแวลในประเทศอังกฤษ ประชาธิปไตยในอเมริกาจึงได้เติบโตขึ้นมาโดยไม่มีโรคเผด็จการเบียดเบียน เมื่อเสร็จสงครามภายในวอชิงตันแม่ทัพใหญ่เป็นผู้ที่ประชาชนพลเมืองนับถือกันมาก บางคนพร้อมที่จะยกย่องให้เป็นกษัตริย์อย่างอังกฤษ แต่เคราะห์ดีที่นายพลวอชิงตันก็เป็นผู้ใฝ่ประชาธิปไตยเหมือนกัน ท่านผู้นี้จึงได้ล้างมือจากการเมืองหนีไปทำไร่ไถนาอยู่อย่างเงียบ ๆ ที่รัฐเวอร์จิเนีย

ตามประวัติศาสตร์ย่อ ๆ ของบ้านเมืองที่เป็นประชาธิปไตยดังกล่าวพอจะถือเอาเป็นหลักได้ว่า บ้านเมืองเป็นประชาธิปไตยได้เพราะความกดดันทางเศรษฐกิจ หรือการกดขี่ข่มเหงทางการเมือง แต่เท่านั้นไม่พอ ผู้ปกครองบ้านเมืองตลอดจนผู้ถูกปกครอง ยังจะต้องเป็นผู้ใฝ่ประชาธิปไตยด้วย บ้านเมืองจะเป็นประชาธิปไตยได้

ก่อนที่เราจะรู้ว่าสุโขทัยเป็นประชาธิปไตยได้อย่างไร เราต้องดูเหตุการณ์บ้านเมืองในสมัยนั้น เมื่อศึกษาประวัติศาสตร์ยุคสุโขทัยแล้ว ก็เห็นได้ทีเดียวว่า เหตุกดดันเบื้องต้นในสมัยนั้นสืบมาจากความปรารถนาที่จะปลดแอกขอม ความกดดันที่ว่านี้ จะว่าสืบมาจากการกดขี่ข่มเหงของขอมว่าไม่ได้ถนัด เพราะทางประวัติศาสตร์ปรากฏว่า ขอมเลี้ยงคนในประเทศราชอย่างปล่อย ๆ การส่งส่วยน้ำตามนิทานพระร่วง ความจริงส่งกันนาน ๆ ครั้งเฉพาะในโอกาสที่พระเจ้าแผ่นดินขอมสรงมูรธาภิเศก จึงไม่น่าจะเดือดร้อนอะไรนัก

เหตุที่ไทยสุโขทัยปลดแอกขอม เห็นจะเนื่องมาจากสันดานไทยใฝ่อิสสระเป็นใหญ่อันเป็นสันดานที่มีมาแต่เดิม และเป็นเหตุให้ไทยทิ้งบ้านเดิมที่มณฑลฮุนหน่ำภายใต้อำนาจจีน หนีลงมาตั้งตัวใหม่ในแหลมทอง ข้อนี้เริ่มมีเบื้องหลังเป็นมาดังปรากฏในประวัติศาสตร์จีนอาณาเขตจีน ครั้งโบราณเมื่อคริสตศวรรษที่ ๖ นั้น จดหมายเหตุจีนบันทึกไว้ว่า แผ่ลงมาแค่แม่น้ำแยงซีเกียงเท่านั้นเอง ใต้แม่น้ำแยงซีเกียงลงมาเป็นบ้านเมืองของมนุษย์เผ่าอื่น ซึ่งจีนเรียกรวม ๆ กันไปว่าฮวนนั้งหรือคนป่า ประวัติศาสตร์จีนตั้งแต่นั้นมาจนถึงน่านเจ้าแตก เต็มไปด้วยการทำสงครามรบพุ่งกับคนป่าเหล่านี้ คนเหล่านี้ก็เป็นใคร ในสมัยสามก๊ก จดหมายเหตุจีนเรียกชื่อคนเผ่านี้ว่าอ้ายลาว คำนี้ก็เป็นคำใช้เรียกชื่อไทยอีสานมาจนทุกวันนี้ ไม่ได้หมายความถึงบักหนาน ดังที่คนทางใต้มาเรียกกันผิด ๆ เพราะคำว่าอ้ายลาวหมายความถึงปฐมมนุษย์ คำว่าอ้ายตรงกับลูกอ้าย หรือลูกคนแรก ส่วนคำว่าลาวแปลว่าคน

สงครามระหว่างจีนกับน่านเจ้าผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ ไม่มีใครเหนือกว่าใครน่านเจ้าในสมัยนั้นเป็นอิสสระ มีความเจริญเท่าเทียมกับจีน การถือที่ดินใช้ระบบศักดินา เช่นเดียวกับสมัยกรุงเก่า ระบบแยกอำนาจการปกครองเป็นเวียง วัง คลัง นา ก็มีมาแล้ว คำว่าเวียงหรือเมืองเป็นคำไทยเก่า จีนอ่านออกเสียงไม่ได้ จึงกลายเป็นเบ้ง เช่นเบ้งเฮก คงจะเป็นเวียงเล็กกระมัง หรือขงเบ้ง อาจเป็นขุนเมืองก็ได้ หากจะให้ลองเดาดู การสงครามระหว่างจีนกับฮวนนั้งมีจุดพิศดารที่น่าสังเกตอยู่ข้อหนึ่งคือ จีนขี่ม้า

ใส่เกราะออกรบ ฝ่ายฮวนนั่งขี่ช้างคล้องตระกรุดรบกับจีน ดังปรากฏในการสงครามระหว่างขงเบ้งกับเบ้งเฮก ว่ากันจริงๆ แล้ว ชนชาติที่ใช้ช้างเป็นสัตว์เลี้ยงนอกจากแขกจะมีก็แต่ไทยเท่านั้น พม่าคงจะได้เรียนไปจากไทย เพราะปรากฏว่าไทยใช้ช้างทำสงครามตั้งแต่สมัยสามก๊กระหว่างคริสตศตวรรษที่ ๓ ชนชาติอื่นเมื่อเห็นช้างตัวโตๆ เข้า คงคิดได้แต่จะวิ่งหนี ตัวมันเท่าบ้าน ใครจะคิดอุตริไปเอามันมาเลี้ยงไว้เป็นสัตว์ใช้งานเห็นจะไม่มี แม้ขณะนี้ข้าพเจ้ามาลองคิดถามตัวเองดูว่า ถ้าข้าพเจ้าจะเอาสัตว์อะไรมาเลี้ยงไว้สำหรับใช้งาน สัตว์ตัวโตเท่าบ้านเช่นช้าง ข้าพเจ้าไม่ขอรับประทาน แต่ไทยเลี้ยงช้างคนแรก คงจะได้เลี้ยงมันเมื่อมันเป็นลูกช้างตัวเล็กๆ ครั้นเลี้ยงเชื่อง เห็นมันเป็นสัตว์ฉลาดเลี้ยงไว้ใช้งานได้จึงได้เลี้ยงกันต่อมา จนที่สุดใช้ช้างเชื่องไปจับช้างป่ามาเลี้ยงได้ด้วย ทั้งนี้เป็นไปได้ เพราะภูมิประเทศที่ชนเผ่าไทยอยู่ทางใต้แม่น้ำแยงซีเกียงเป็นที่ช้างอยู่ด้วยเหมือนกัน ส่วนการใช้ช้างในประเทศอินเดียจะเป็นอย่างไรข้าพเจ้าไม่ทราบ ในรามเกียรติ์ไม่ปรากฏว่าได้ใช้ช้างเป็นพาหนะในการสงคราม มีแต่ตอนที่หนุมาณหักคอช้างเอราวัณ ซึ่งก็เป็นช้างสามหัวสำหรับพระอินทร์ขี่ ทำนองช้างผี ไม่ใช่ช้างคน ช้างในอินเดียมีมากที่เกาะลังกา ในพงศาวดารสมัยแผ่นดินพระนารายณ์ปรากฏว่าไทยจับช้างลงลำเภาไปขายให้เป็นอันมาก ชนอีกเผ่าหนึ่งที่ใช้ช้างในประวัติศาสตร์ มีแต่พวกชาวเมืองคาเธชที่อาฟริกาเหนือ สมัยศึกแฮนนิบาลได้ใช้ช้างเป็นพาหนะข้ามภูเขาอาลปส์ไปตีถึงกรุงโรม ส่วนทหาร

โรมันนั้นกล้าแสนกล้า แต่พอเห็นสัตว์ประหลาดตัวใหญ่เท่าบ้าน มีหางอยู่ข้างหน้า เดินถอยหลังที่อเข้าใส่ ต่างก็พากันทิ้งอาวุธวิ่งหนีเป็นอุตลุด เพราะไม่เคยพบเคยเห็น ชาวโรมันจึงเรียกช้างว่า magna boves แปลว่าควายใหญ่ แต่แฮนนิบาลใช้ช้างเพื่อเป็นพาหนะในการทำสงครามเท่านั้น ช้างอาฟริกาไม่ฉลาดเท่ากับช้างไทย จึงไม่ปรากฏว่าได้เอามาเลี้ยงไว้ใช้งานได้เหมือนช้างไทย มีเรื่องเล่ากันในหมู่แฟนช้างว่า พระเศวตร์เชือกหนึ่ง เมื่อคนเลี้ยงไปตลาด ใช้ให้เอางวงจับกระจ่าคนหม้อข้าวได้ ไม่กลัวไฟตามวิสัยของสัตว์

ครั้นพูดถึงเรื่องช้างเข้า ก็ให้นึกถึงเรื่องช้างอีกเรื่องหนึ่ง ที่วัดช้างล้อม อำเภอศรีสัชนาลัยขณะนี้ รอบเจดีย์มีช้างปั้นล้อมอยู่ ๔๐—๕๐ ตัว แต่แตกหมดทุกตัว แสดงว่ามีคนจงใจทำลาย และตั้งใจทำลายทุกตัวไม่ให้เหลือ ชาวบ้านสุโขทัย ซึ่งเป็นนักเล่านิทานแทบทุกคนเล่าว่า ครั้งหนึ่งเมื่อสมัยที่ช้างปั้น ๔๐—๕๐ ตัวซึ่งล้อมเจดีย์นี้ยังอยู่ในสภาพเป็นช้างปั้นอันวิจิตรดังแต่เดิมมา มีช้างฝูงหนึ่งประมาณ ๔๐—๕๐ ตัวมาลงกินข้าวในนาบ่อยๆ ชาวบ้านช่วยกันไล่ทีไร ปรากฏว่าหนีไปที่เจดีย์วัดช้างล้อมแล้วก็หายไปตรงนั้นทุกที ชาวบ้านสำคัญว่าแน่แล้ว ช้างผีช้างปั้นนี้เองที่ลงกินข้าวในนา จึงพากันไปทุบต่อยทำลายช้างปั้นที่เจดีย์แตกหมด ตั้งแต่นั้นมาก็ไม่มีช้างผีลงกินข้าวในนาอีก ข้าพเจ้านี้ ถ้าจะเป็นคนสุโขทัยมาเกิดเสียแล้วเผลอเข้าไม่ได้ เป็นต้องกลับไปพูดถึงเรื่องผี เห็นจะต้องหยุดพูดเสียทีเรื่องผีนี้ ไม่อยากพูดอีกแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องช้างผี ๆ หรือคนผี ๆ

การสงครามระหว่างจีนกับน่านเจ้าขับเคี่ยวคู่คี่กันตลอดมา จนมาถึงสมัยแผ่นดินพระเจ้าคูไบลข่าน จีนจึงตีน่านเจ้าแตกเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๗๙๖ แต่จีนคูไบลข่านไม่ใช่จีนสามก๊กที่เคยรบพุ่งกันมากับไทย หากแต่เป็นจีนตาดเชื้อชาติมองโกเลียน จำพวกมนุษย์เร่ร่อนอยู่ไม่เป็นที่และอยู่ไม่สุข สมัยพวกนี้เรืองอำนาจ จึงตีเข้าไปถึงกรุงปีเตอร์สเบอรกในประเทศรัสเซีย เมื่อน่านเจ้าเสียแก่จีนตาด สันนิษฐานกันว่า เผ่าไทยที่นั้นได้อพยพหนีลงมาทางใต้เป็นอันมาก เพราะสันดานไม่ผู้ความเป็นไทนั้นเอง

แต่ตามประวัติศาสตร์ลานนาไทยปรากฏว่า ชนเผ่าไทยได้อพยพลงมาตั้งมั่นอยู่ที่เมืองฝางตั้งแต่คริสศตวรรษที่ ๙ ก่อนน่านเจ้าแตก โดยยึดได้จากขอม สมัยเมื่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้เมืองสุโขทัยเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๗๘๑ ราชอาณาจักรเชียงใหม่และพเยาของไทยก็ได้ตั้งมาก่อนแล้วตั้งแต่คริสศตวรรษที่ ๙ หรือพุทธศตวรรษที่ ๑๓—๑๔ เป็นต้นมา ทั้งนี้ก่อนสมัยสุโขทัย จึงเห็นได้ว่า ขอมต้องถอยร่นจากความผลักดันของคนเผ่าไทยอยู่เรื่อย ๆ จนในที่สุดถูกเบียดลงจากหน้าผาเทือกเขาพนมดงรัก ลงไปอยู่ในเขมรต่ำในสมัยกรุงศรีอยุธยา

เมื่อตามประวัติศาสตร์ปรากฏว่า ไทยเป็นชนชาติที่มีความเจริญมาก่อนดังกล่าว จึงไม่ต้องสงสัยว่า เมื่อก้าวเท้ามาสู่แหลมทองได้เป็นก้าวแรกแล้ว จะต้องแซกซึมใช้เท้าหลังก้าวตามเข้ามาด้วย และเพราะเป็นมนุษย์ใฝ่อิสสระภาพนั้นเอง ชนเผ่าไทยจะยอมตกอยู่ใต้อำนาจขอมไม่ได้ การปฏิวัติล้มอำนาจขอมที่สุโขทัยในรัชสมัยขุนศรีอินทราทิตย์ จึงเป็นลิขิตประวัติศาสตร์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ตำราฝรั่งบางเล่มกล่าวว่า สุโขทัยปลดแอกขอมได้สำเร็จ เพราะมีคนไทยแตกหนีจากน่านเจ้าลงมาช่วยเป็นกำลังค้ำจุน แต่ข้อนี้ไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะขุนศรีอินทราทิตย์ได้เมืองสุโขทัยจากขอมเมื่อ ค.ศ. ๑๒๓๘ แต่น่านเจ้าเสียแก่คูไบลข่านหลังจากนั้นเมื่อ ค.ศ. ๑๒๕๓ การอพยพของไทยจากทางเหนือลงมาทางใต้อาจมีอยู่จริงและมีอยู่เรื่อยๆ ตลอดระยะเวลานี้ แต่ศักราชดังกล่าวแล้วบ่งอยู่ว่า ขอมไม่ได้เสียกรุงสุโขทัยเพราะกำลังของไทยที่แตกมาจากน่านเจ้า ถ้ามีอะไรเป็นกำลังกระตุ้นให้ไทยสุโขทัยล้มอำนาจขอม ก็เห็นจะได้แก่สันดานใฝ่อิสสระนั้นเอง หรือไม่ก็ตัวอย่างการได้อิสสระภาพที่ราชอาณาจักรลานนาทำไว้ก่อน

การปฏิวัติล้มอำนาจขอมในยุคกรุงสุโขทัยนั้น เป็นที่เห็นได้ว่าต้องอาศัยกำลังไทยทุกคนร่วมมือร่วมใจกัน เมื่อเช่นนี้ การปฏิวัติครั้งนั้น จึงเป็นการปฏิวัติของคนทั้งชาติ ไม่เหมือนการปฏิวัติระหว่างไทยกันเองในชั้นหลัง ซึ่งเป็นการแย่งราชบัลลังก์กันมากกว่า และเมื่อคนทั้งชาติเป็นผู้ก่อการปฏิวัติดังนี้ จึงเป็นธรรมดาอยู่เอง ที่ผู้ซึ่งเป็นแม้แต่หน้าหัวมือ จะต้องมีความรักใคร่นับถือลูกมือของตนเยี่ยงสหายร่วมตาย กรุงสุโขทัยเป็นประชาธิปไตยได้ก็ด้วยเหตุนี้ ผิดกับสมัยนี้ ซึ่งมีบุคคลเพียงบางหมู่บางคณะก่อการปฏิวัติรัฐประหาร ซึ่งเมื่อคนทั้งชาติมิได้ทำด้วย ความรักใคร่นับถือจึงไม่มีซึ่งกันและกัน เหมือนสมัยที่คนทั้งชาติร่วมกันก่อการปฏิวัติในยุคสุโขทัย การร่วมกันเป็นประชาธิปไตยในปัจจุบันจึงค่อนข้างลำบาก

เพราะคนทั้งเมืองร่วมกันทำการปฏิวัติล้มอำนาจขอม เยื่อใยระหว่างกันจึงมีปรากฏแสดงไว้ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง เป็นข้อความแสดงศรัทธาความเลื่อมใสที่ผู้ปกครองบ้านเมืองมีต่อไพร่ฟ้าประชาชน จริงอยู่พ่อขุนรามคำแหงได้ขึ้นเสวยราชสมบัติเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๘๑๘ หลังจากขอมเสียเมืองสุโขทัยแก่ไทยแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๑๗๔๑ แต่ระยะเวลาก็ห่างกันเพียง ๓๐ กว่าปีเท่านั้น ความทรงจำและศรัทธาที่มีต่อกันเมื่อสมัยร่วมตายมาด้วยกันยังไม่เลือนลางเลื่อมคลาย เราจึงได้รับมฤดกศิลาจารึกอันเป็นเอกสารที่ผู้ครองอำนาจยกย่องไพร่ฟ้าประชาชนภายใต้การปกครองของตนอย่างแปลกประหลาดพิศดาร ศรัทธาอันมีต่อกันในศิลาจารึกนี้ ฟังดูคล้ายศรัทธาประชาธิปไตยในประกาศอิสสระภาพและรัฐธรรมนูญของอเมริกาซึ่งประกาศหลังจากกันตั้ง ๕๐๐ ปี ศรัทธาต่อกันมาปรากฏขึ้นอีกดังนี้ ก็เพราะอเมริกันทั้งชาติร่วมกันปลดแอกอังกฤษ เหมือนไทยร่วมมือกันปลดแอกขอมในสมัยกรุงสุโขทัย อาจเป็นเพราะเหตุนี้กระมัง คนไทยกับอเมริกันจึงคบกันได้

กลิ่นไอกรุงสุโขทัยดังปรากฏในศิลาจารึก แสดงว่าสมัยพ่อขุนรามคำแหงยังเป็นยุคเบิกฟ้าใหม่ เบิ่ดศักราชใหม่ คำว่าเบิกฟ้า ข้าพเจ้าได้มาจากโคลงสี่ของนรินทร์อิน เขียนในสมัยเมื่อเสร็จศึกตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ใหม่ ๆ คำว่าสุโขทัยเอง ก็หมายความว่าตะวันขึ้นเป็นสุข แม้แต่พ่อเมืองที่ชื่อร่วง ก็มีที่มาจากคำว่า โรจนราช แปลว่าราชาแห่งแสงสว่าง หรือรุ่งโรจน์ คำว่าร่วงในสมัยนั้นไม่ได้แปลว่าร่วงโรยเหมือนปัจจุบัน

เมื่อสุโขทัยเป็นยุคเบิกฟ้าใหม่ดังกล่าวมา จึงไม่น่าประหลาดใจ ที่ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมีข้อความเต็มตื้นไปด้วยปีติ กล่าวถึงเมืองใหม่นี้ว่าเป็นเมืองดี "มีไร่ มีนา มีถิ่นฐาน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก มีป่าม่วงป่าขามดูงามดังแกล้ง" นอกจากนั้น ในน้ำยังมีปลาในนามีข้าว ไพร่ฟ้าสร้างป่าหมากป่าพลูกันทั่วเมือง ใครจักมักเล่นเล่น ใครจักมักหัวหัว ใครจักมักเลื่อนเลื่อน เมื่อบ้านเมืองเป็นดังนี้ จึงไม่น่าประหลาดใจ ที่พ่อเมืองได้ยอมให้ฝูงท่วยถือบ้านถือเมืองกันเอาเอง เพราะบ้านเมืองเขาทำได้กู้ได้ ต้อง "ไว้แก่มัน" อันเป็นปรัชญาแสดงไว้ในศิลาจารึก

ที่น่าอัศจรรย์ไปยิ่งกว่านั้นคือ เมื่อได้อำนาจเป็นพ่อเมืองแล้ว พ่อเมืองหาได้ลุแก่อำนาจนั้นไม่ กลับแขวนกระดิ่งไว้ที่ปากประตู ให้ลูกเมืองมาลั่นเรียกเอาไปใช้ เมื่อสมัยปราบศึกภายในได้สำเร็จ นายพลวอชิงตันของอเมริกาก็ได้อำนาจอย่างเดียวกันนี้ และเป็นคนดีของชาติที่ไม่ลุแก่อำนาจเช่นเดียวกัน จะมีต่างกันอยู่หน่อยเดียวก็แต่ในข้อที่ว่า ท่านนายพลวอชิงตันล้างมือจากการเมืองหนีไปทำนา ส่วนพ่อขุนรามคำแหงยังต้องเป็นบ่อยรับใช้เขาอยู่กับบ้าน

เมื่อพูดถึงเจ้าแผ่นดินเจ้าชีวิตในตะวันออกแล้ว คนในตะวันตกมักจะจินตนาการเทียบเท่ามหาราชาแขก คือเป็นเจ้าเป็นใหญ่เหนือหัวคนเสียจริง ๆ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงมีความยินดีเป็นพิเศษ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงให้แก่

เนติบัณฑิตยสภา เพื่อส่งไปเผยแพร่ในหมู่นักกฎหมายชาวตะวันตก คราวนี้จะได้เป็นโอกาสให้คนในตะวันตกได้รู้ความจริงกันเสียทีว่า พระเจ้าแผ่นดินในเมืองไทยนั้น สมัยหนึ่งมีฐานะเทียบได้เท่ากับบ๋อย ประชาชนกดกริ่งต้องออกมารับใช้เขา

มีข้อที่น่าจะถามกันต่อไปว่า เมื่อได้อำนาจแล้ว เหตุใดพระเจ้าแผ่นดินกรุงสุโขทัย เช่นพ่อขุนรามคำแหงจึงไม่ลุแก่อำนาจ และบำเพ็ญตนเป็นมหาราชาตามแบบอย่างของพระเจ้าแผ่นดินในตะวันออก ข้อนี้เห็นจะต้องดูเหตุกันทั้งที่ต้นแถวและปลายแถว ทางต้นแถวนั้น ตัวพ่อขุนรามคำแหงเองมิได้เป็นแต่นักรบที่สามารถชนช้างชนะขุนสามชน และตีได้อาณาบริเวณมาเป็นราชอาณาจักรเท่านั้น พระนามว่าคำแหงตามภาษาเหนือแปลได้ความว่า เป็นทั้งคนแหงหรือแข็ง และเป็นคนดีเยี่ยงทองคำซึ่งเป็นโลหะอ่อน ตามนิทานพระร่วงปรากฏว่าพ่อขุนรามคำแหงเป็นคนขี้เล่น เล่นทั้งว่าวและเบี้ยอย่างคนธรรมดา เป็นบุรุษประชาธิปไตย ส่วนน้ำจันไม่มีหลักฐานปรากฏว่าชอบเสวย ในศิลาจารึกมีบอกไว้แต่ว่า ทรงโปรดเล่นดอกไม้ไฟ "เมืองสุโขทัยนี้มีสี่ประตูหลวง เทียรย่อมคนเสียดกัน เข้ามาดูท่านเผาเทียนท่านเล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้มีดังจักแตก"

สำหรับนารี พงศาวดารบันทึกว่า ขุนรามคำแหงไปได้มเหษีของพระเจ้างำเมืองด้วยวิธีลักหลับ ข้อนี้รู้สึกว่าจะได้มาจากคำให้การนางพระยางำเมืองเป็นการแก้เกี้ยว เมื่อในที่สุดพระเจ้างำเมืองยกมเหษีองค์นี้ให้แก่

ขุนรามคำแหง คำให้การดังว่ามานี้ จึงน่าจะฟังเป็นคำให้การแก้เกี้ยวเท่านั้น คือยอมให้เขาเกี้ยวแล้วมาแก้ตัวทีหลัง เพราะถ้าถูกลักหลับจริง ๆ แล้ว เหตุไฉนพระเจ้างำเมืองจะเอาไปยกให้พระสหายเหมือนของใช้แล้ว

แต่กรณีพิพาทเกี่ยวกับมเหษีพระเจ้างำเมืองนี้เอง แสดงให้เห็นจิตใจอันงดงามของคนชั้นผู้นำในสมัยนั้น เมื่อเกิดกรณีพิพาทขึ้น และพระเจ้าเม็งรายเรียกไปไกล่เกลี่ย ขุนรามคำแหงก็รับสารภาพผิด และขอโทษพระยางำเมืองด้วยดี ทั้งยอมให้ปรับเป็นพินัยด้วย ถ้าจะมีคนท้วงว่าก็แน่ละซิ ได้นางพระยางำเมืองไปเป็นมเหษีทั้งที ใครจะไม่ยอมให้ปรับและขอโทษ ข้าพเจ้าขอแก้แทนว่า สมัยนั้นพ่อขุนรามคำแหงทรงพลังมิใช่น้อย ถ้าไม่แข็งกว่าพระยางำเมือง ก็แข็งเท่า ๆ กัน ไม่มีความจำเป็นถึงขนาดที่ท่านจะไปยอมให้เขาปรับและขอโทษเขาด้วยดี หากจะดื้อถือทิษฐิจริง ๆ ก็มีกำลังพอจะสู้รบกับพระยางำเมืองได้ ความดีจึงต้องเทิดไว้แก่พ่อขุนรามคำแหง ที่ยอมกลืนขัตติยะมานะเพื่อไม่ต้องทำสงครามกันให้เป็นที่เดือดร้อนแก่ไพร่ฟ้าประชาชน สมัยฝรั่งเข้ามาล่าเมืองขึ้นในตะวันออกไกลในหลวงรัชกาลที่ ๕ ก็ต้องกลืนขัตติยะมานะมาเช่นเดียวกัน ยอมเสียดินแดนให้เขาไปบ้างบางส่วน บ้านเมืองไทยจึงเป็นเอกราชต่อมาได้ ไม่เสียเกียรติประวัติในทางนี้ ลูกเมืองคนใดได้อ่านลายพระราชหัตถเลขาในเรื่องนี้เข้าแล้ว ต้องโดยเสด็จกลืนน้ำตาตามท่านไปด้วย

ส่วนพระยางำเมืองนั้น คิดเอาตามใจข้าพเจ้าเองแล้ว ไม่เห็นเสียอะไร กางเกงในคนอื่นเขาเอาไปใส่เปื้อนแล้ว จะกลับเอามาใช้ไปทำไมมีให้เขาไปเสียดีกว่า แต่ที่ข้าพเจ้าคิดดังนี้เห็นจะเป็นเพราะเวลานี้เป็นคนชราปลงตกแล้ว สำหรับคนยังหนุ่มแน่นตามธรรมดานั้น เสียเมียเขาเท่ากับเสียศักดิ์ศรีของลูกผู้ชาย ถึงขุนรามคำแหงจะขอขมายอมให้ปรับไหม ก็ยังเป็นอัศจรรย์ที่พระยางำเมืองยอมรับขมาได้ลงคอ แล้วยังยกนางพระยางำเมืองให้เขาไปเสียด้วย พระยางำเมืองจึงน่าจะได้กลืนขัตติยะมานะยากเท่า ๆ กับขุนรามคำแหงถ้าไม่ยากกว่า ทั้งหมดก็เพื่อผลที่จะรักษามิตรภาพระหว่างราชอาณาจักรทั้งสามไว้ ซึ่งนอกจากจะไม่ต้องทำสงครามกันเองให้เป็นการเปลืองชีวิตไพร่บ้านพลเมืองแล้ว ขอมซึ่งคอยจ้องหาโอกาสจะแสวงอำนาจกลับคืนยังทำอะไรไม่ได้ด้วย เพราะทั้งสามราชอาณาจักรไทยยังเป็นทองแผ่นเดียวกันดีแข็งแกร่งอยู่

แต่เราจะต้องไม่ลืมบุญคุณของพระยาเม็งรายที่ได้ทำหน้าที่เป็นคนกลางไกล่เกลี่ย จนเรื่องร้ายกลายเป็นดี สมัยไทยล้มอำนาจขอมตั้งตัวใหม่นั้นไม่ต้องสงสัยเลยว่า ขอมต้องคอยจ้องจะช่วงชิงอำนาจกลับคืน ถ้าราชอาณาจักรไทยทั้งสามสมัยนั้นเกิดแตกแยกกัน ก็ไม่ต้องสงสัยอีกว่า การปฏิวัติล้มอารยะธรรมขอมจะทำไม่สำเร็จ แล้วไหนเลยเราจะเป็นไทยกันมาได้จนถึงทุกวันนี้ ข้าพเจ้าเองไม่รังเกียจอารยะธรรมขอม เพราะของเขามี

อะไรดี ๆ เหมือนกันเสียอย่างเดียวที่เป็นอารยะธรรมของแขกเบงกอล ข้าพเจ้าพึงใจอารยะธรรมไทยมากกว่า เพราะถึงแม้จะไม่ดีเท่าของใคร ก็ยังเป็นของเราเอง ที่คนไทยสร้างกันขึ้นมาเอง ตราบใดที่ข้าพเจ้ายังเป็นไทย ข้าพเจ้าจะบำเพ็ญอารยะธรรมเป็นแขกเบงกอลไปไม่ได้ และถ้าทำไม่ได้ ข้าพเจ้าก็จะกลายเป็นมนุษย์ขัดแย้งกับตัวเอง ตัวเป็นไทย แต่ภายนอกเป็นแขก จะกลายเป็นสัตว์ประหลาด ไม่น่าดูเลย

ตามที่ข้าพเจ้านำชีวประวัติพ่อขุนรามคำแหงมากล่าว บางคนอาจหาว่าข้าพเจ้ามาลบหลู่ล้อท่านเล่น แต่ความจริงหาเป็นดังนั้นไม่ ข้าพเจ้ารักและนับถือพ่อขุนรามคำแหงเหมือนบิดาบังเกิดเกล้า แต่การที่จะหาความดีจากคนนั้น ถ้าคนเกิดมาดีเสียแล้ว ย่อมไม่มีความดีจะให้หาได้ ตรงกันข้ามถ้าคนใดเกิดมามีทั้งความดีความชั่วเหมือนคนธรรมดา แต่กลับเป็นคนบำเพ็ญความดีผิดคนธรรมดา นี่ซิดีจริง ข้าพเจ้าเห็นว่าพ่อขุนรามคำแหงเป็นคนดีจริงของชาติเพราะเหตุที่ว่านี้ จึงได้นำชีวะประวัติของท่านที่เกิดมาเป็นคนธรรมดามากล่าว ในอดีตกาลกษัตริย์ไทยได้รับการยกย่องเป็นมหาราชเพียง ๕ พระองค์ คือพ่อขุนรามคำแหงหนึ่ง สมเด็จพระนเรศวรหนึ่ง สมเด็จพระนารายณ์ สมเด็จพระเจ้ากรุงธน กับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า—เจ้าอยู่หัวหนึ่ง ข้าพเจ้าเห็นว่าที่ยกย่องพ่อขุนรามคำแหงเป็นมหาราชนั้น ยังน้อยไปเสียอีก ตามภาษาศิลาจารึก ข้าพเจ้าอยากเทิดพระองค์ท่านเป็นพ่อ

เชื้อไท เพราะอดีตมหาราชพระองค์นี้ ได้สร้างความเป็นไทให้เป็นมฤดกตกทอดถึงเรา ภาษาของพ่อขุนรามคำแหงนี้ดี เพราะเมื่อเราไทยรักใครจริง ๆ จะใช้ภาษาแขกว่ามหาราชหรือภาษาอื่นอะไรเรียกได้ไม่ถึงใจ กลับไปใช้ของท่านเรียกว่าพ่อเป็นใช้ได้ ครั้นคำว่าพ่อไม่ให้ความหมายที่ถูกต้อง เรากลับไปใช้คำว่าพ่อเชื้อในศิลาจารึก ก็ได้ความหมายอิ่มท้องพองใจ ว่าท่านทำอะไรไว้ ๗๐๐ ปีมานี้ ยังอยู่กับเราได้ ส่วนคำว่าไทนั้น ลูกหลานพ่อขุนรามคำแหง คือพระเจ้าฤาไท พระเจ้าลือไทหรือลิไทใช้กันมา และถ้าไทยปัจจุบันไม่รักคำนี้ ไม่รักษาเทิดทูลไว้ให้เป็นวาจาสิทธิของพ่อเชื้อไท ไทยรัฐจะไม่เที่ยง แต่จะหาย

แต่จะดูกันที่หัวแถวเท่านั้นไม่พอ เพราะถ้าที่ปลายแถว ไพร่ฟ้าหน้าปกเป็นคนเกียจคร้าน ไม่เอางานเอาการ หรือไม่ช่วยกันถือบ้านถือเมืองด้วยความเอาใจใส่ พ่อเมืองก็จะนับถือไม่ได้ และเมื่อประชาชนบำเพ็ญตนให้เป็นคนที่ผู้ปกครองไม่นับถือ ไป ๆ ก็จะต้องเลี้ยงกันอย่างกระบือ ไม่เลี้ยงกันอย่างคน ข้อความในศิลาจารึกบ่งให้เห็นว่า คนในกรุงสุโขทัยสามารถเรียกร้องความนับถือจากผู้ใช้อำนาจปกครองได้ เพราะนอกจากจะช่วยกันปฏิวัติล้มอำนาจขอมมาแล้ว ในศิลาจารึกยังยกย่องไว้ว่าเป็นคนขยันขันแข็งสร้างป่าหมากป่าพลูทั่วเมือง นอกจากนั้นยังเป็นคนมีศรัทธาแก่กล้าในพระพุทธศาสนา ถึงขนาดถือศีลระหว่างเข้าพรรษาทุกคนทั้งชายหญิง และ

การที่ต้องแขวนกระดิ่งไว้ให้ลั่นกัน ก็แสดงว่าคนในเมืองนี้ไม่ใช่คนโง่เขลาเบาปัญญาในทางการเมือง "เจ็บท้องข้องใจ" เมื่อใดคงจะได้ไปเรียกพ่อเมืองออกมาพบบ่อย ๆ ตะโกนเรียกกันหนวกหูหนักเข้า จึงได้แขวนกระดิ่งไว้ให้ไปลั่นเอาความกับพ่อเมืองได้ จนเป็นที่ยำเกรงนับถือในทางการเมืองแก่พ่อเมืองเอง เมื่อทั้งหัวแถวปลายแถวเป็นดังนี้ จึงไม่น่าประหลาดใจที่คนไทยในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นประชาธิปไตยกันได้ ถึงแม้ประชาธิปไตยนั้นจะเป็นประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ดังกล่าวมาก็ตาม

ตามที่กล่าวจะมาสังเกตได้ว่า ความผลักดันให้สุโขทัยเป็นประชาธิปไตยมีมาจากภายนอก ไม่ใช่จากภายในเหมือนความกดดันที่ทำให้ประเทศในตะวันตก เช่นอังกฤษ เป็นประชาธิปไตย กล่าวคือ การปฏิวัติล้มอำนาจขอมเป็นความผลักดันให้สุโขทัยได้เป็นประชาธิปไตย ส่วนอังกฤษเป็นประชาธิปไตย เพื่อกำจัดการใช้อำนาจไม่เป็นธรรมของพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษเองสุโขทัยจึงเป็นเอกเทศในข้อนี้ เพราะกำลังกดดันที่ทำให้ไทยพลิกแผ่นดินกันในกาลต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา บางทีสืบมาจากการที่พระราชาไม่ทรงทศพิธราชธรรม หรือไม่ก็แย่งราชสมบัติปล้นอำนาจกันเองส่วนการปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นเรื่องที่พระเจ้าแผ่นดินส่งคนไปศึกษาลัทธิประชาธิปไตยในต่างประเทศ เขาเรียนจบแล้วกลับมาปฏิวัติเอาแก่พระเจ้าแผ่นดินเข้า

ประวัติศาสตร์สมัยแผ่นดินพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จะต้องบันทึกไว้ว่า พระเจ้าแผ่นดินมิได้กดขี่ข่มเหงประชาชนพลเมืองแต่อย่างใดเลย ตรงกันข้าม กลับทรงบำเพ็ญพระองค์เป็นนักประชาธิปไตยและเป็นพ่อเมืองที่ดีตามประเพณีกษัตริย์ราชวงศ์ร่วง แม้แต่รัฐธรรมนูญปกครองประชาธิปไตย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงปรารถนาจะพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย จนกระทั่งได้เตรียมร่างไว้พร้อมแล้ว หากแต่มีพระญาติพระวงศ์ทักท้วงว่ายังไม่ถึงเวลา จึงยังรี ๆ รอ ๆ กันอยู่ เป็นโอกาสให้คณะปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๔ วิ่งราวรัฐธรรมนูญไปได้ เป็นที่น่าสังเกตเป็นอย่างยิ่งว่า ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์ร่วงของไทย เป็นผู้ทรงประสิทธิประสาทรัฐธรรมนูญฉบับแรกให้แก่ปวงชนชาวไทย และเมื่อพระราชวงศ์กษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราชจะสิ้นอำนาจลงในเมืองไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ปัจฉิมกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราชของไทยก็พร้อมอยู่แล้ว ที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ปวงชนชาวไทย หากแต่มีคณะใฝ่ประชาธิปไตยตีกินเสียก่อนเท่านั้นเอง เราทั้งหลายที่เป็นไทย จึงควรภูมิใจว่าคนไทยในประวัติศาสตร์นี้ มีอำนาจไม่ลุแก่อำนาจ

๖. ความเสื่อม

แต่ไม่ว่าอะไรทั้งหลาย เมื่อมีเจริญก็ต้องมีเสื่อม เมื่อมีเสื่อมก็ต้องมีเจริญ เหมือนน้ำขึ้นน้ำลง น้ำลงน้ำขึ้น กษัตริย์พระราชวงศ์ร่วงครอง

กรุงสุโขทัยมาได้เป็นเวลาประมาณ ๑๐๐ ปี ในที่สุดเมื่อหลังรัชสมัยพระเจ้าลือไทย สุโขทัยก็ต้องตกไปเป็นประเทศราชของอู่ทองคนไทยด้วยกันเองทางใต้ ได้ผลดีในทางที่ทำให้ไทยเหนือไทยใต้ได้ผนึกกำลังเป็นทองแผ่นเดียวกัน

เป็นข้อที่น่าคิดว่า เหตุใดสุโขทัยจึงสิ้นอำนาจลง ข้อนี้พิสูจน์ให้เห็นว่าประชาธิปไตยไม่ใช่แก้วสารพัดนึก ไม่ได้หมายความว่า เมื่อบ้านเมืองเป็นประชาธิปไตยแล้ว จะมีแต่ความเจริญไม่มีวันเสื่อม เพราะประวัติศาสตร์กรุงสุโขทัยแสดงความจริงไปในทางตรงกันข้าม ประเทศกรีกเป็นประชาธิปไตยมาก่อนใครทั้งหมด แต่ประชาธิปไตยก็ต้องสูญสิ้นไปจากกรีกเช่นเดียวกับที่สุโขทัย สมัยผู้นำเผด็จการในชีวิตเราท่านนี้ ยุโรปซึ่งเป็นประชาธิปไตยก็ต้องเลิกเป็นประชาธิปไตย ไปตกอยู่ภายใต้อำนาจปกครองของผู้นำ ที่มีคนกล่าวกันว่า บ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรืองเมื่อเป็นประชาธิปไตยจึงไม่เป็นความจริงเสมอไป หรือมิฉะนั้น ก็อาจเป็นการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อประโยชน์ในทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง

ก็อะไรเล่าที่ทำให้สุโขทัยสิ้นอำนาจ บทเรียนทางประวัติศาสตร์ชี้ให้เห็นว่า อันตรายเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมืองนั้น ไม่จำกัดเป็นเรื่องผู้ใช้อำนาจปกครองลุแก่อำนาจเท่านั้น ถ้าผู้อยู่ใต้การปกครอง ซึ่งมีสิทธิเสรีภาพลุแก่สิทธิเสรีภาพ บ้านเมืองก็อาจถึงซึ่งกาลอวสานได้เหมือนกัน

กรุงสุโขไทยในรัชสมัยพระเจ้าลือไท ปลายพระราชวงศ์ร่วง มีอาการแสดงออกว่าประชาชนที่เป็นประชาธิปไตยลุแก่สิทธิเสรีภาพ จนถึงขนาดที่ผู้ทำผิดทางอาญายังได้รับการปลดปล่อย ไม่ถูกลงโทษตามโทษานุโทษเมื่อเป็นเช่นนี้ ระเบียบวินัยจึงไม่มี ประชาชนเรียกร้องเอาแต่สิทธิ ไม่ยอมปฏิบัติตามหน้าที่ บ้านเมืองตลอดจนประชาธิปไตยสุโขทัยจึงหาย พระอาทิตย์ที่ขึ้นอยู่ในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง ทอแสงให้เมืองไทยเป็นเมืองสุโขทัยหรือตะวันขึ้นเป็นสุข จึงต้องมาลับดับแสงลงด้วยประการเช่นนี้

ปรัชญาประชาธิปไตยของฝรั่งสอนให้รู้ว่า อำนาจอยู่กับใคร อำนาจทำให้คนนั้นเน่า ยิ่งเป็นอำนาจเด็ดขาด ยิ่งเน่าเด็ดขาด (Power corrupts. Absolute power corrupts absolutely.) แต่ฝรั่งเป็นประชาธิปไตยกันมา ๓๐๐—๔๐๐ ปี เกิดวิกฤตในวิถีของประชาธิปไตยที่อธิบายกันไม่ได้ง่าย ๆ โดยเฉพาะในยุคนี้ ยุโรปเป็นประชาธิปไตย อยู่ดี ๆ เหตุใดสมัยฮิตเล่อร์และสมัยคอมมิวนิสต์ปัจจุบัน ประชาชนจึงสมัครใจสละสิทธิเสรีภาพ ไปยอมตนอยู่ใต้ลัทธิเผด็จการ ข้อนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าประวัติศาสตร์กรุงสุโขทัยอธิบายได้ เพราะได้เป็นประชาธิปไตยมาก่อนยุโรป และได้ทิ้งบทเรียนไว้ว่า สิทธิเสรีภาพอยู่กับปวงชนใด ปวงชนนั้นเน่าได้เหมือนกัน ยิ่งเป็นสิทธิเสรีภาพเด็ดขาด ปวงชนยิ่ง เน่าเด็ดขาด สมัยฮิตเล่อร์ สมัยคอมมิวนิสต์ ประชาชนเจ้าของอำนายอธิปไตยทรงสิทธิเสรีภาพ จึงกลับใช้สิทธิเสรีภาพนั้นทำลายสิทธิเสรีภาพของตนเอง เพื่อนำตนเองไปอยู่ใต้อำนาจเผด็จการ ปวงชนจึง

เน่าเพราะเหตุนี้ ถ้าจะผูกเป็นปรัชญาประชาธิปไตยเยี่ยงยุโรป ก็อาจกล่าวได้ว่า Freedom corrupts. Absolute freedom corrupts absolutely. สมัยที่ไทยสุโขทัยได้เสรีภาพมากเกินไป จึงไม่มีใครยอมรับโทษ แม้จะได้ทำความผิดไว้ การหาเสียงกับประชาชนในยุคนี้ มักจะพูดเอาใจประชาชนกันเกินไป พูดกันถึงสิทธิเสรีภาพแต่ในแง่ที่ประชาชนถูกข่มเหงคะเนงร้าย แต่โดยทฤษฎีประชาธิปไตยที่อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนนั้น ปวงชนก็เป็นผู้ครองอำนาจเหมือนกัน และเป็นอำนาจสูงสุดเสียด้วยในทางทฤษฎี เมื่ออำนาจอยู่แก่ปวงชนเช่นนี้ อำนาจนั้นจึงอาจทำให้ปวงชนเน่าได้ด้วย โดยเฉพาะเมื่อใช้อำนาจไม่เป็น ยุโรปมีสิทธิ เสรีภาพอยู่ดีๆ จึงกลับเอาสิทธิเสรีภาพไปสังเวยแก่ลัทธิเผด็จการ

เมื่อข้าพเจ้าพูดถึงข้อนี้ บางคนที่ใฝ่ประชาธิปไตยอาจเดือดกรุงศรีอยุธยา ซึ่งนอกจากจะทำลายสุโขทัยแล้ว ยังเข้ายุคลัทธิสมมติเทวราช พระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจสิทธิขาดเหนือชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ระบบทาสก็นำมาใช้เอาอย่างเขมร บางยุคบางสมัยใช้ระบอบทรราชเช่นในแผ่นดินพระเจ้าเสือ

ถ้าใครจะว่าเช่นนั้น ข้าพเจ้าจะต้องขอตั้งตัวเองเป็นทนายแก้ต่างกรุงศรีอยุธยา เพราะประการแรก เราจะต้องไม่ลืมว่า แม้พระร่วงกรุงสุโขทัยจะได้เริ่มตีขอมไปสู่หน้าผากรุงศรีอยุธยาก็เป็นผู้ช่วยตีซ้ำจนขอมตกหน้าผาลงไปอยู่ในเขมรต่ำ บ้านเมืองจึงได้เป็นไทยสูง เขมรต่ำมาแต่นั้น

เพราะกรุงศรีอยุธยามีส่วนร่วมมืออยู่ด้วยนั้นเอง ประการที่สอง เราจะต้องไม่ลืมว่าสมัยกรุงสุโขทัย เพื่อนบ้านของเราในพม่ายังไม่มีอำนาจจะมาเกะกะระรานไทยได้ เมื่อสุโขทัยตั้งอยู่ในความสงบปลอดภัย ประชาชนพลเมืองอยู่ดีกินดี สุโขทัยจึงฟุ้มเฟือยเป็นประชาธิปไตยได้ แต่สมัยกรุงศรีอยุธยาพม่ายกมาตีอยู่มิได้ขาด ขืนไปถือหลักประชาธิปไตย สุโขทัยใครใคร่จักรบรบ ใครใคร่จักนอนอยู่กับบ้านนอน ไหนเลยบ้านเมืองจะรอดจากเงื้อมมือขู่แข่งที่เก่งกล้าการณรงค์มาได้ สงครามกับเพื่อนบ้านจึงบังคับให้กรุงศรีอยุธยาต้องกลับไปสู่ลัทธิจ่าฝูง และเมื่อใช้ลัทธินี้นานมาถึงขนาดลงหลักปักคาเข้า ก็เป็นธรรมดาที่จะต้องมีการลุแก่อำนาจกันไปบ้าง เช่นมีกฎหมายอาญาหลวงบัญญัติว่า ใครพูดจาก้าวร้าวต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้เอามะพร้าวห้าวยัดปาก หรือใช้คีมลากลิ้นมันออกมา แต่ก็ดูเอาเถิด แม้จะมีกฎหมายปราบกันรุนแรงถึงเพียงนี้ คนไทยก็ยังตวัดลิ้นนินทาผู้ปกครองบ้านเมืองเป็นไทยบ่นกันมาได้ สมัยรัชกาลที่ ๖ เมื่อกษัตริย์ทรงสมบูรณาญาสิทธิราช ทรงพระราชปรารภถึงบุคคลบางจำพวกที่ปฏิบัติการในทางถ่วงความเจริญของชาติเป็นพระราชนิพนธ์ "ล้อติดโคลน" ยังมีนักหนังสือพิมพ์ปากกล้าย้อนเอาได้เป็นเรื่อง "โคลนติดล้อ" ประการสุดท้าย เราจะต้องไม่ลืมด้วยว่า แม้สุโขทัยจะเป็นผู้หาความเป็นไทยมาให้ อยุธยาก็ต้องรับหน้าที่เป็นผู้รักษาไว้และมิได้รักษาไว้ในโอกาสที่ใครจักมักเล่นเล่น ใครจักมักหัวหัว แต่ความเป็นไทยที่กษัตริย์พระราชวงศ์ร่วงนำมาให้นั้น อยุธยาต้องรักษามาด้วยเลือดและน้ำตาและรักษาไว้ได้

อยุธยา "ยศล่ม" ลงไปแล้ว กรุงรัตนโกสินทร์ "บรรเจิดหล้า" มาได้เป็นเวลา ๑๕๐ ปี เมืองไทยได้มีการพลิกแผ่นดินเข้าสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย มีรัฐธรรมนูญปกครองประเทศอย่างบริบูรณ์ แต่แม้กระนั้นถ้าจะ "แล่งความกันด้วยซื่อ" สมัยนี้ก็ยังมีระบบรีดระบบไถ มีการกินการโกงกันทั่วไปทั้งเมือง ไม่ผิดอะไรกับประเทศอังกฤษสมัยที่ต้องบังคับให้พระเจ้าจอนห์เซ็นแมกนาคาตา ซ้ำร้าย ยังมีภัยแดงมารอคอยอยู่ที่ประตูบ้านตามชายแดนทุกวันนี้ ถ้าข้าพเจ้าทราบมาไม่ผิด ฝ่ายแดงจับเอาคนไปเลี้ยงไว้เป็นแนวที่ห้าส่งมาแทรกซึมอยู่อย่างหนาแน่น เราจะมาต้านคอมมิวนิสต์กันในกรุงเทพฯ เท่านั้นเห็นจะไม่พอ

ปัญหาขั้นสุดท้ายจึงมีให้ถามกันได้ คือเมื่อไรเมืองไทยจะเบิกฟ้าใหม่สักที ข้อนี้ตอบได้ยากเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องของอนาคตที่ไม่มีใครจะทำนายได้ แต่ตามหลักการที่ทำให้บ้านเมืองเป็นประชาธิปไตยดังกล่าวมาเห็นจะพอคาดคะเนกันได้ดังต่อไปนี้

แม้เมืองไทยขณะนี้จะมีการปกครองในรูปเป็นประชาธิปไตย ความจริงก็เห็นจะต้องรับกันว่า คนไทยทั่วไปทั้งที่หัวแถวปลายแถว ยังไม่ใฝ่ประชาธิปไตยเพียงพอ ในทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจเป็นพลังผลักดันให้เป็นประชาธิปไตย เมืองไทยก็ยังเป็นเมืองในน้ำมีปลาในนามีข้าวอยู่ดังเดิมเหมือนสมัยสุโขทัย การอยู่กินไม่อัตคัตขัดสน ประชาชนจึงยังไม่เห็นความจำเป็นจะต้องเรียกร้องให้แบ่งกันกินแบ่งการใช้โดยชอบธรรม ตามสภาวะการ

ปัจจุบันจึงเป็นอันว่า ใครใคร่จักโกงโกง ทีใครทีมัน ได้ทีข้าข้าโกงบ้าง แต่ต่อไปภายหน้า เมื่อประชาชนเพิ่มจำนวนมากขึ้นในระยะเวลา ๓๐ ปีต่อไปนี้ ถ้ายังอยู่รอดเป็นไทย เมืองไทยอาจมีพลเมืองถึง ๖๐ ล้านคน เมื่อนั้นการอยู่กินจะอัตคัดขัดสน ต้องถือหลักแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ พ่อเมืองจะโกงลูกเมืองไม่ได้ขืนโกง ลูกเมืองจะต้องเอาเลือด

ส่วนด้านการกดดันทางการเมืองนั้น ถ้าจะพูดกันตามความจริงแล้ว คนไทยไม่รังแกกันถึงขั้นโหดร้ายทารุณ ทาสแม้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็ไม่ได้เลี้ยงกันทารุณอย่างทาส แต่ เลี้ยงกันเป็นข้าเก่าเต่าเลี้ยง การใช้ทาสแขกดำในสมัยอเมริกันตั้งเมืองทารุณโหดร้าย มากกว่ามากบาปนั้นจึงยังเป็นหนอนในไส้อเมริกาอยู่ในปัจจุบันนี้ ส่วนของเราเลิกทาสกันได้ง่าย ๆ ในรัชกาลที่ ๕ เพราะเลี้ยงกันมาคนละอย่าง อเมริกาเลิกทาสต้องทำสงครามกลางเมืองฆ่ากันตายเป็นอันมาก สำหรับเมืองไทย หากจะมีการประหัตประหารกันบ้าง ก็เฉพาะแต่ในหมู่คณะที่แย่งอำนาจทางการเมืองกันเท่านั้น โดยนิสสัยสันดานที่คนไทยไม่ชอบรังแกกัน ความกดดันทางนี้เห็นจะไม่มีไม่ว่าในวันนี้หรือวันข้างหน้า

ความหวังที่ไทยจะได้เป็นประชาธิปไตย ก่อนถูกกำลังกดดันอย่างอื่นบีบบังคับ จึงมีทางเดียวเท่านั้น คือการใฝ่ประชาธิปไตยทั้งในด้านผู้ใช้อำนาจปกครองและผู้ถูกปกครอง แต่ถ้าจะยกเอาเรื่องนี้ขึ้นมาว่า ๓ ชั่วโมงที่ท่านให้ข้าพเจ้ามาปาฐกถาก็ไม่พออยู่แล้ว แต่เรื่องนี้ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้

บ้างแล้วในปาฐกถาหัวข้อเรื่อง สัมนา การ เมือง ที่ มหา วิทยา ลัยธรรมศาสตร์ ปาฐกถาไว้เมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคมปีก่อน ครบ ๑ ปีพอดีวันนี้ ตรงกับวันพระเยซูเกิด ผู้ใดสนใจหาอ่านดูได้

ความเจริญความเสื่อมของเราชาวไทยนั้น ในที่สุดย่อมขึ้นอยู่แก่อุปนิสสัยสันดานของเราเอง ตำหรับตำราที่เขียนกันมา กำหนดอุปนิสสัยสันดานคนไทยไว้ ๓ ประการ ประการหนึ่ง เป็นผู้รักความเป็นไท ข้อนี้เป็นจริง ดังเห็นได้จากประวัติศาสตร์น่านเจ้าและสุโขทัยประการที่สอง เป็นผู้ใฝ่สงบไม่ชอบรังแกใคร ข้อนี้ก็เป็นความจริงตั้งแต่เริ่มต้นประวัติศาสตร์ไทยมาจนทุกวันนี้ ในพงศาวดารกรุงเก่า มีแต่สงครามพม่ายกทัพมาตีไทย ไทยไปตีพม่าครั้งเดียวสองครั้ง ไปได้ครึ่งทางคิดถึงบ้านขึ้นมา ก็ยกทัพกลับมานอนบ้านเสียนี่ ประการที่สามเป็นผู้มีจิตใจเผื่อแผ่แก่เพื่อนมนุษย์ ไม่จำกัดชาติศาสนา และถือประโยชน์เอาจากการปรับปรุงตัวเองเข้าหาอาระยะ-ธรรมของชาติอื่นที่เห็นว่าดีกว่า ข้อนี้ก็จริงอีก นักท่องเที่ยวต่างประเทศจึงกล่าวเฉลิมขวัญกรุงเทพฯ ว่า เป็นเมืองโป๊เท่าๆ กับกรุงปารีส ดูสุภาพสตรีแสดงแบบเสื้ออาบน้ำแหวะหน้าแหวะหลังก็ใจหายใจคว่ำพอเห็นเป็นหลักฐาน

แต่ข้าพเจ้ามีความเห็นนอกครูว่า คนไทยมีนิสสัยประจำสันดานอีกประการหนึ่งเป็นประการสำคัญคือ เมื่อสบายเข้ามักจะขี้เกียจ คนไทยได้ชื่อว่าเป็นคนเล่นจริง แต่ทำไม่ค่อยจริงนัก ไม่เชื่อไปดูกองเชียร์ฟุตบอลจุฬา ธรรมศาสตร์ที่สนามกีฬาชาติวันนี้ ตามที่กล่าวมาข้างต้นย่อมเห็นกันอยู่แล้วว่า

ปฐมรัฐธรรมนูญคือแมกนาคาตาของอังกฤษนั้น ไม่ใช่เอกสารอันมุ่งหมายจะประสิทธิประสาทให้ประเทศอังกฤษเป็นประชาธิปไตย แต่เป็นเอกสารที่ขุนนางศักดินาในอังกฤษเขียนขึ้นสำหรับจำกัดอำนาจพระเจ้าแผ่นดินทรงสมบูรณาญาสิทธิราช เพื่อมิให้ใช้อำนาจก้าวก่ายต่อผลประโยชน์ของระบอบศักดินาเกินไป เมื่อได้เจรจาต่อรองกำหนดเงื่อนไขไว้บ้างแล้ว พระเจ้าจอนห์จึงได้ลงพระนามให้ที่ทุ่งรันนิมีดเมื่อปี ค.ศ. ๑๒๑๕ แต่สภาพการอยู่กินขีบคั้นในอังกฤษบังคับให้คนที่นั่นขยัน ทำอะไรทำจริงเป็นการงาน ไม่จับจรด แม้แมกนาคาตาจะไม่ใช่รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย คนอังกฤษก็ได้ทำความเพียรพยายาม อ้างอิงใช้แมกนาคาตาเป็นพาหนะนำไปสู่ประชาธิปไตยได้ในเวลา ๔๐๐–๕๐๐ ปี ต่อมาหลังจากนั้นและเพราะเขารู้จักหวงแหนประชาธิปไตยที่ได้มา เขาจึงช่วยกันถนอมรักษาเป็นประชาธิปไตยอยู่ได้จนทุกวันนี้ มีคนรับนับถือกันทั่วไปว่า อังกฤษเป็นมารดาประชาธิปไตย แต่ความจริงนั้น เมื่อเทียบศักราชกันเข้าแล้ว หาใช่เช่นนั้นไม่ ตามศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงออกมาเมื่อประมาณปี ค.ศ. ๑๒๘๓ ของเราจารึกศิลาเป็นประชาธิปไตย ก็ได้เป็นประชาธิปไตยกันทีเดียว เริ่มแต่ประมาณปี ค.ศ. ๑๒๘๓ นั้น ฝูงท่วยถือบ้านถือเมืองกันเอง ลั่นกระดิ่งเรียกแม้แต่พ่อเมืองออกมาใช้กันได้ เพราะฉะนั้น ถ้าใครจะกล่าวว่าอังกฤษเป็นมารดาประชาธิปไตย ไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงก็เป็นยายประชาธิปไตยเหนือขึ้นไปอีก เพราะเป็นประชาธิปไตยมาก่อนอังกฤษ แต่คนไทยเราไม่ขยัน สบายเข้า

มักขี้เกียจ ใครมักเล่นเล่น ใครใครมักหัวหัว ถึงสมัยต่อมาลุแก่สิทธิเสรีภาพกันเกินไป ประชาธิปไตยไทยจึงหาย ข้อนี้เองที่เป็นเหตุให้กรุงสุโขทัยต้องสิ้นอำนาจ และก็ข้อนี้แหละ ที่จะเป็นคำตอบปัญหาว่า ต่อไปนี้ชาติไทยจะตายหรือจะอยู่ ตามภาษาศิลาจารึก ข้อนี้เอง จะเป็นคำตอบปัญหาว่าเมืองนี้จะ "เที่ยง" หรือจะ "หาย"

ข้าพเจ้าบำเพ็ญตนเป็นไทยบ่น หรือที่เขาเรียกเป็นนายแย๊กผู้ปลุกยักษ์มาได้ถึงแค่นี้ได้เวลา ๑๒ นาฬิกาตามกำหนดพอดี เป็นการเกินสมควรแก่เวลามากแล้ว จึงขอยุติ สิ่งใดที่อยากนำมาพูด แต่ไม่มีเวลาพูด จะไปเขียนมาให้ท่านอ่านกันทีหลัง



พิมพ์ที่ รพ. การรถไฟฯ ถนนรองเมือง ซอย ๒ พระนคร

นายอุทัย สงวนไว้ ผู้พิมพ์โฆษณา

มีนาคม ๒๕๐๙